

LINGVISTIKA-POETIKA

O. Jespersen: *Čovječanstvo, narod i pojedinac sa lingvističkog stanovišta*

Z. Lešić: *Jezik i književno djelo*

J. M-Lotman: *Predavanja iz strukturalne stilistike*

V. V. Vinogradov: *Stilistika i poetika*

A. Martine: *Jezik i funkcija*

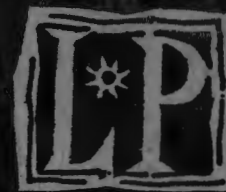
Dž. A. Fišman: *Sociologija jezika*

R. A. Budagov: *Razvitak i usavršavanje jezika*

J. Levi: *Umjetnost prevođenja*

M. Riđanović: *Jezik i njegova struktura*

ISBN 86-01-02190-5

LINGVISTIKA
POETIKA

BRANKO TOŠOVIĆ Funkcionalni stilovi

BRANKO TOŠOVIĆ

FUNKCIONALNI
STILOVI

BIBLIOTEKA „LINGVISTIKA—POETIKA”

BRANKO TOŠOVIĆ

FUNKCIONALNI STILOVI

„Svjetlost”, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva,
Sarajevo, 1988.

Redakcioni odbor
SRĐAN JANKOVIĆ, ZDENKO LEŠIĆ, KSENIJA MILOŠEVIĆ,
SAVO PUJIĆ, VLADIMIR OSIPOV

Odgovorni urednik
AZRA BAKŠIĆ

Recenzenti
dr NOVICA PETKOVIĆ
dr JOSIP SILIĆ

Likovno rješenje naslovne strane
MLADEN KOLOBARIĆ

Tehnički urednik
MILORAD BABIĆ

Korektor
RUŽA MLAČ

Izdavač
„SVJETLOST“, OOUR Zavod za udžbenike i nastavna sredstva,
Sarajevo

Za izdavača
ABDUSELAM RUSTEMPAŠIĆ

Tiraž
1 000 primjeraka

Štampa: MINERVA, Subotica

Za štampariju
STJEPAN VUKELIĆ, graf. inž.

CIP — Katalogizacija u publikaciji
Narodna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine, Sarajevo

UDK 82.08

TOŠOVIĆ, Branko

Funkcionalni stilovi / Branko Tošović. — Sarajevo : Svjetlost, 1988. — 311 str. ; 20 cm. — (Biblioteka Lingvistika — poetika)

Bibliografija: str. 173—251.

ISBN 86-01-02190-5

ISBN 86-01-02190-5

UVOD

Kao možda nijedna druga stilistička kategorija funkcionalni stil (u daljem tekstu FS) predstavlja pojavu za čije je tumačenje potrebno zaći na teren čitavog niza lingvističkih i nelingvističkih disciplina. Funkcionalno-stilska razgradnja jezika, ta univerzalna osobina svih razvijenih jezika svijeta, toliko je složen i kompleksan fenomen da se parametrima jedne uske naučne oblasti ne može u potpunosti i cjelovito sagledati. Sama znanost druge polovice XX vijeka, i pored izražene diferencijacije, sve se više okreće integraciji pa nekad nezamislivi spojevi kao, recimo, književnost i matematika, danas su realnost. Postoje pojave koje traže objedinjavanje više naučnih disciplina, postajući, na taj način, kohezionim elementom u znanstvenoj spoznaji. Jedna od takvih pojava su i funkcionalni stilovi (dalje F-stilovi).

Podemo li od konstatacije da je stil jezički fenomen sa vanjezičkom kauzalnošću, biće dovoljno da shvatimo da funkcionalno-stilska diferencijacija (FS-diferencijacija) jezika ima svoju lingvistiku i nelingvistiku, tačnije intralingvistiku i ekstralingvistiku. Sporovi u funkcionalnoj stilistici (F-stilistici) oko toga da li se treba baviti stilom kao 1. jezičkom datošću, 2. jezičkom djelatnošću ili 3. vanjezičkom uslovljenošću možda i nemaju jačeg smisla ako se složimo s time da svaki valjan opis FS-raslojavanja i njegovog produkta zaslužuje pažnju bez obzira na to sa kojih pozicija dolazio. Vitalnost jednog naučnog pravca ispoljava se i u tome što traži nove puteve istraživanja, što se modifikuje i grana, što mijenja svoj tok i što se koncentriše na ono što u datome trenutku i na datome stepenu razvoja nauke daje najbolje rezultate. Problem interdiscipli-

narnih fenomena, kakav je neosporno i FS-razgradnja jezika, upravo je u tome što svako vrijeme ističe u prvi plan neki određeni pristup i što to isto vrijeme ponekad rađa ekstremizam, apriornost, elitarizam, koji za nauku mogu biti pogubni.

Kao naučni pojam FS je apstraktni makrosistem tipičnih elemenata izlučenih iz sličnih ili podudarnih tekstova (iskaza). U međuprostoru između apstraktnog i konkretnog postoje međusistemi, podsistemi, mikrosistemi i sl., koji predstavljaju niži stepen uopštavanja. FS je, prema tome, naučna apstrakcija do koje se dolazi induktivnim putem.

Kao interdisciplinarni problem FS-razuđivanje jezika sadrži u sebi više komponenti — kibernetičku, filozofsku, estetsku, semjotičku, sociolingvističku, psiholingvističku, logičku, intralingvističku i dr.

Fundamentalnim i neprikosnovenim kategorijama oko kojih se donedavno kretala sva naučna spoznaja — materiji, kretanju, prostoru, vremenu . . . — prije izvjesnog vremena pridružila se nova kategorija — informacija. Ona je toliko okupirala znanstvenike da predstavlja dominantu nauke druge polovine XX stoljeća. O informaciji se govori u matematici, fizici, biologiji, tehnici, ekonomiji, umjetnosti, odnedavno i u lingvistici. Kibernetika, kao nauka o opštim zakonima primanja, čuvanja, prenošenja i transformiranja informacije u složenim upravljačkim sistemima (biološkim, tehničkim, društvenim i sl.) važna je za nauku o jeziku iz prostog razloga što se informacija — centralni pojam kibernetike — prenosi, prije svega, jezičkim sistemom znakova. Jezik se diferencira u zavisnosti od karaktera informacije koju stvara određena vrsta ljudske djelatnosti, što dovodi do pojave različitih stilova. F-stilistika mogla bi se nazvati i naukom o načinima prenošenja informacije posebnim jezičkim podsistemima za posebne oblasti čovjekove aktivnosti. Sa ovog aspekta značajno je pitanje kakvu vrstu informacije predaje određeni stil, u kakvome je saodnosu osnovna i dopunska informacija, koliko je zastupljena socijalna, a koliko personalna informacija, da li je informacija potpuna ili djelimična, radi li se o korisnoj informaciji itd. S rezervom treba prihvatiti mišljenje da stilistika, za razliku od teorije informacije, ne proučava

kvantitativnu, već kvalitativnu (sadržinsku, semantičku) i funkcionalnu stranu jezičke informacije. Stilistiku interesuju i količinski saodnosi, npr., entropija, redundanca, ekonomija i dr. Pored toga što svaki FS prenosi određenu vrstu informacije, elementi informacijskog sistema (pošiljalac, primalac, kanal, kôd, signal, poruka, smetnja, šum) pojedinačno i kompleksno stvaraju specifičnosti u FS-razgrađivanju jezika. Proces prenošenja i primanja informacije toliko je značajan za nauku o stilu da se sada govori o stilistici obrade informacije, stilistici kodiranja i stilistici dekodiranja, i to kao posebnim stilističkim metodima. Kibernetički pojmovi kao što su kodno prebacivanje, distribucija vjerovatnoće, procedura, filter, prioritet i dr. važni su za otkrivanje baznih svojstava F-stilova, njihovih podstilova i žanrova.

Od filozofskih problema za FS-diferencijaciju jezika značajan je gnoseološki aspekt, odnosno pitanje spoznaje i njeno pretvaranje u jezički znak. Ovo se na određen način veže za prethodni aspekt (kibernetički), jer spoznaja nastaje na bazi informacije, a informacija predstavlja odraz nastao u procesu spoznaje. U stvari, svaki FS prenosi određenu vrstu spoznaje, ali svaka vrsta spoznaje ne izgrađuje i poseban način izražavanja koji bi se nazvao FS, već je jedan stil u službi više vrsta spoznaje (imamo u vidu sljedeće osnovne oblike društvene svijesti ili spoznaje: nauka, politika, pravo, moral, umjetnička ili estetska spoznaja, filozofija, religija, ideologija, masovna spoznaja). Samo su neke od njih tako jasno izgradile jezički izraz da se mogu izdvojiti kao zasebne funkcionalne vrste, dok ostale nemaju toliko izdiferenciran kôd. Za analizu gnoseološke osnove F-stilova važne su temeljne postavke teorije spoznaje, kao, npr., teze o tome da je jezik neposredna stvarnost misli, da je on oblik izražavanja saznanja, da je saznanje društveno uslovljeno, da je osnovna funkcija svakog saznanja spoznaja, odnosno odražavanje objektivnog svijeta i samoga čovjeka itd. Od svih vrsta spoznaje dvije su osobene: naučna i umjetnička. One se prenose polarnim F-stilovima — naučnim i književnoumjetničkim.

Svaki FS sadrži estetsku komponentu. Estetsko u F-stilovima podrazumijeva 1. estetsko kao aktivnost i 2.

estetsko kao produkt. Estetska aktivnost predstavlja emocionalno odražavanje stvarnosti pa se kao takva ograničava (uglavnom) na književnoumjetnički stil (KFS), dok se estetsko kao produkt odnosi na sve stilove. Estetska spoznaja nastaje na bazi estetskog osjećanja, te nije ništa drugo nego emocionalna reakcija na vanjsku pojavu. Ta reakcija ni u kom slučaju ne može biti obilježje naučnog (NFS) ili administrativnog stila (AFS), niti mnogih žanrova publicističkog stila (PFS), ali je zato ona dominantna umjetničkih tekstova. U stvari, svrha umjetnosti upravo je u tome da u procesu percipiranja primalac ne ostane ravnodušan, već da se u njemu pobude osjećanja, da se izazovu reakcije — pozitivne ili negativne. Stoga je za tumačenje ovih fenomena od značaja analiza kategorije objektivnog i subjektivnog. Kada je u pitanju estetsko kao produkt, F-stilovi imaju svoj podiok na skali slikovitosti, izražajnosti, plastičnosti itd. Oni imaju svoju tačku gledišta, mjeru, perspektivu, proporciju, simetriju, harmoniju, kompoziciju, ritam. A sve to ulazi u osnovnu estetsku kategoriju — kategoriju lijepog, bez koje ne može nijedan oblik izražavanja. Ako uzmemo u obzir činjenicu da stil sadrži u sebi tri komponente: psihološku (emocionalni stav u stilu), funkcionalnu (uloga stila) i pedagošku (ljepota, uzornost stila), očigledno je da je za ovu posljednju od posebnog značaja estetsko kao produkt, odnosno značajne su osobine koje mogu i treba da krasi svaki stil (tačnost, logičnost, pravilnost, jednostavnost, jezgrovitost, bogatstvo, umjesnost upotrebe i sl.).

F-stilovi predstavljaju određen tip znakovnog sistema jezika. Oni imaju svoje korelacije u trouglu designator (oznaka) — designat (označeno) — referent, imaju svoju semantiku, sintaktiku, pragmatiku. Jedan od semiotičkih aspekata F-stilova je karakter znaka u njima — da li se radi o prostom ili složenom znaku, o estetskom znaku i sl. Bitno je, u stvari, kakav tip znakovnog sistema izgrađuju pojedine vrste ljudske aktivnosti (umjetnost, pravo i administracija, nauka, mediji, svakodnevna komunikacija). Za F-stilistiku relevantan je odnos centra i periferije u znaku (centar čine stalne, nepromjenljive osobine, a periferiju varijabilne vrijednosti). Recimo, za NFS i AFS periferija

će biti apsolutno u sjenci centra, dok u KFS i razgovornom stilu (RFS) centar jezičkog znaka znatan prostor ustupa periferiji. Jedno od najinteresantnijih pitanja u semiotici F-stilova jeste kombinovanje i miješanje znakovnih sistema. Poznato je da čovječiju jezičku komunikaciju prate, dopunjavaju, preciziraju neverbalni znakovni sistemi: grafički znaci (matematički, logički, fizički, hemijski i sl.), muzički zvuci, mimika, gestovi i sl. Uz gotovo svaki FS ide neki vanjezički znakovni sistem, odnosno on se nadovezuje na jezički i čini jedinstvenu, organsku cjelinu. Tako je sastavni dio NFS crtež, formula, skica, grafikon, tabela, AFS unificirani šabloni, PFS fotografija i karikatura (štampa), muzički zvuci (radio), živa slika (televizija i kino), RFS gestovi, intonacija i sl. Jedino je KFS u suštini monosemiotički sistem, jer u njega rijetko dopijevaju drugi znakovni elementi (međutim, u reprezentaciji sadržaja koji nosi ovaj stil, u njegovim egzistencijalnim formama semiotička jednodimenzionalnost pretvara se u polidimenzionalnost — up. recitaciju pjesme, izvođenje pozorišne predstave i sl.). Svi su ostali FS polisemiotski sistemi. U njima je relevantan karakter interakcijskih odnosa jezičkih i nejezičkih znakovnih struktura, primarnost jednih i sekundarnost drugih, bitne su njihove prostorne i vremenske dimenzije.

FS-diferencijacija jezika predstavlja samo jednu vrstu sveukupnog raslojavanja jezika. Sociolingvistički posmatrano, FS stupa u opoziciju i korelativne odnose sa idiolektom, sociolektom, jezikom polova, jezikom starosnih grupa itd. Neosporno je da je FS-raslojavanje jezika najslabija i najšira vrsta razuđenosti jezika, a da sve druge odlikuje jasno izražena ograničenost. Jedno od najinteresantnijih pitanja iz ove oblasti svakako je prebacivanje sa jedne vrste diferencijacije na drugu. Na ovoj ravni osnovni su sljedeći tipovi: 1. bilingvarno prebacivanje (prelazak sa jednog jezika na drugi), 2. monolingvarno prebacivanje (prelazak sa jednog potkoda na drugi u okviru istog jezika). Monolingvarno prebacivanje sadrži dva tipa: a) prebacivanje u okviru jedne diferencijacije jezika (u teritorijalnoj dijalekt $\rightleftharpoons$ dijalekt, u funkcionalnostilskoj FS $\rightleftharpoons$ FS, u socijalnoj žargon $\rightleftharpoons$ žargon itd.), b) prebacivanje u ok-

viru formacija različitih diferencijacija (npr. dijalekt $\rightleftharpoons$ žargon, književni jezik $\rightleftharpoons$ dijalekt). U vezi s tim, F-stilove ima smisla razmatrati sa aspekta prebacivanja u okviru same FS-diferencijacije jezika, dok je nepotrebna analiza prebacivanja sa FS na vrstu druge diferencijacije zato što F-stilovi sadrže sve ono što sadrže druge diferencijacije jezika, npr. nema potrebe razmatrati prelazak sa NFS na žargon jer je to prelazak ne u okviru različitih diferencijacija jezika (FS-diferencijacija $\rightleftharpoons$ socijalna diferencijacija), već u okviru jedne — funkcionalnostilističke (NFS $\rightleftharpoons$ RFS). Na skali ovakvog prebacivanja vidljive su oznake „potpuno realno”, „manje realno”, „realno”, „nerealno”. U sociolingvističku oblast F-stilovi ulaze i svojom normativnom stranom. Tu je najbitniji odnos standardnojezičke i stilističke norme (koja ima dva dijela: funkcionalnostilističku i ekspresivno-stilističku). Osnovna razlika između jezičke i stilističke norme je karakter i stepen obaveznosti. Na ovome planu važni su i ekstralingvistički faktori koji utiču na pojavu F-stilova.

U osnovi F-stilova leži određen način mišljenja, koji je kao proces posredovane i uopštene spoznaje svijeta neraskidivo vezan za jezik. Diferencijacija mišljenja prenosi se i na diferencijaciju jezika (jer kako bi drugačije jezik izrazio tu diferencijaciju). U svim F-stilovima vidovi mišljenja (predmetno, slikovito, apstraktno), oblici mišljenja (pojam, sud, zaključak) i misaone operacije (poređenje, analiza, sinteza, uopštavanje, apstrakcija, konkretizacija) različito se manifestuju, iz čega se mogu izvući generalne karakteristike stilova, npr., apstraktnost jednog i konkretnost drugog. Od spoznajnih procesa značajna je mašta. Obično se ona veže samo za KFS, međutim, to je kompleksna pojava koja se odnosi i na druge FS. U ovakvoj analizi ne mogu se mimoći ni psihički procesi kakvi su emocije. Emocionalna komponenta u stilu je toliko značajna da se ponekad izdvaja kao centralna. Jedni stilovi imaju veću, a drugi manju dozu emocionalnosti ili je, pak, uopšte nemaju (KFS i AFS u tom pogledu stoje na suprotnim pozicijama).

Postavka koja se sve češće čuje da je stil — komunikacija dolazi kao realnost odnosa nastalih u trouglu teorija

komunikacije — psiholingvistika — lingvostilistika. Ta postavka u prvi plan ističe interakciju stila, jezika i komunikacije i, možda, najviše implikacija ima u F-stilistici.

Na psihološke i psiholingvističke elemente F-stilova neposredno se nadovezuju i logički. Stilovi, u tom smislu, imaju zakonitost (logiku) nastajanja, svoje operacije i logičke komponente.

Kao čisto lingvistički problem FS-diferencijacija jezika traži odgovor na sljedeća pitanja: 1. FS-raslojavanje jezika kao opštelingvistički problem, 2. F-stilovi i lingvistički pravci, 3. F-stilovi kao jezičke stratifikacione strukture (fonetsko-fonološke, leksičko-semantičke, morfološke, sintaksičke), 4. F-stilovi kao globalni tekstovi. U opštoj teoriji jezika F-stilovi imaju svoje mjesto i kao izolovana pojava i kao element opštelingvističkih fenomena. S druge strane, ponekad je prije tumačenja stilova potrebno neke stvari riješiti na opštelingvističkom planu. Na primjer, da bi se utvrdilo jesu li F-stilovi na nivou jezika ili su na nivou govora, o čemu se još uvijek vode polemike, neophodno je da teorija jezika dadne odgovor na pitanje šta je jezik, a šta govor. Ista je stvar sa funkcijama jezika i sličnim pitanjima. Pošto prava proučavanja F-stilova počinju tek od 30-tih godina ovoga vijeka, o odnosu FS-raslojavanja jezika i lingvističkih pravaca može se govoriti samo u periodu koji obuhvata posljednjih šezdesetak godina. U tom vremenskom razmaku dominirao je jedan pravac — strukturalizam, koji bi tražio velik dio prostora za analizu. Svaka strukturalistička škola sadrži ponešto bitno za F-stilistiku: u danskom strukturalizmu to je Hjelmslevljeva teorija konotacija, u češkom funkcionalni pristup jeziku, u američkom tumačenje stila kao odstupanja od norme, u sovjetskom postulati formalne škole itd. U dosadašnjim proučavanjima F-stilova kao intralingvističkih sistema dominirala je analiza po različitim jezičkim nivoima. To bi se sada moglo nazvati klasičnom funkcionalnom stilistikom. Na ovaj način posebno su dobro proučeni neki FS, kao NFS i KFS. Razvojem tekstualne lingvistike dat je moćan stimulans proučavanju F-stilova kao posebnih načina struktuiranja jezičkih sredstava u okviru širih kontekstualnih cjelina. F-stilovi kao globalni tekstovi imaju

svoj izbor (osu selekcije), principe organizacije (osu kombinacije, načine ulančavanja, kompoziciju i elemente kao što su horizontalna i vertikalna organizacija, sukcesivnost, linijski kontinuitet, kohezija i dr.). Svaki se stil bazira na određenom načinu izlaganja (opisivanju, pripovijedanju, rasuđivanju...), ima svoj kontekst, svoj potekst. Tu je svakako najvažniji kompozicioni plan, koji se realizuje primjenom odgovarajućih postupaka, različitih od stila do stila. Prevareno očekivanje, očuđavanje, aktuelizacija, intelektualizacija, automatizacija, dezautomatizacija, nabranje, nagomilavanje, detaljizacija, gradacija, poređenje — neki su od konstruktivnih postupaka u struktuiranju F-stilova kao globalnih tekstova.

F-stilistika samo je jedan od stilističkih pravaca koji ne isključuje druge, niti je sa njima u suprotnosti. Naprotiv: svi se oni prožimaju i dopunjuju pa, s jedne strane, F-stilistika tumači i ono što nije funkcionalno-stilističko, a, s druge, ostali stilistički pravci na svoj način rasvjetljavaju prirodu F-stilova. O njima se govori u opštoj, sinhronijskoj i dijahronijskoj, teoretskoj i praktičnoj, kontrastivnoj stilistici i dr., te se otud nameće zaključak da je FS-diferencijacija jezika univerzalni stilistički fenomen.

Prvo poglavlje

STILISTIKA. STIL. FUNKCIONALNI STIL

*Stil je u jeziku — jezik je u
čovjeku — čovjek je u društvu.*

Ako bismo tražili neku oblast koja u nauci o jeziku zauzima osobeno mjesto, oblast u kojoj je još uvijek štošta sporno i u kojoj će diskusije o suštinskim pitanjima trajati još dugo, kazali bismo da je to lingvostilistika. Istorija ove discipline toliko je složena da bismo je mogli nazvati hodom po mukama. Iako je „u sistemu lingvističkih nauka stilistika najstarija, pošto vuče svoje korijene iz duboke antike” (Brandes, 68, 6), ona i u najnovije vrijeme mora da dokazuje opravdanost svoga postojanja. Stilistika je imala tu sudbinu da je počev od antičkoga doba pa sve do kraja XVIII stoljeća bila sastavni dio retorike, a o stilistici u pravom smislu riječi moglo bi se govoriti tek od druge decenije ovog vijeka. Odgovor na pitanje zašto je ova stara naučna disciplina toliko mlada može se potražiti u predmetu proučavanja i odnosu lingvostilistika — srodne jezičke discipline. Naime, sve druge lingvističke oblasti od samoga nastanka imale su stabilan i kontinuiran razvoj, prvenstveno zbog toga što su pokrivala jasno određenu jezičku materiju: leksikologija se bavila i bavi najmanjom komunikativnom jedinicom — riječju, fonetika glasom, fonologija fonemom, morfologija strukturom riječi, sintaksa sintagmom i rečenicom. Ako je stilistika dio nauke o jeziku, šta je onda za nju ostalo? Odgovor je dvostruk — ništa i sve. I doista, oko toga „ništa” i „sve” lomila

su se koplja jezikoslovaca. Tako je Jan Rozvadovski pisao „Stilistika je — prema predmetu svome — potpuno neodređena, čemu se ne treba mnogo čuditi; jer ako pokušamo da činjenice razumemo, od nje gotovo ništa ne ostaje” (prema: Belić, 1171, 133). Na to će nešto kasnije odgovoriti Maruzo: „Ja sam uveren da . . . g. Rozvadovski ima pravo kada govori da je stilistika — prema predmetu svome — neodređena. Ali nije nedostatak stilistike što je nigde nema; već naprotiv — što je svugde ima” (prema: Belić, 1171, 133). Već ova dva stava pokazuju u čemu je problem: stilistika nikada nije imala, niti će imati neki od navedenih jezičkih nivoa kao isključivo svoj objekat istraživanja. To je, čini se, osnovni razlog što stilistika dugo u lingvistici nije zauzela ono mjesto koje joj je pripadalo. A zauzela ga je tek onda kada je shvaćeno da stilistika treba da proučava iste elemente u strukturi jezika koje proučavaju leksikologija, fonetika — fonologija, morfologija, sintaksa . . ., ali sa drugog aspekta, sa stanovišta njihova funkcionisanja u govoru i njihove ekspresivne vrijednosti. Osnovna razlika između lingvostilistike, s jedne strane, i leksikologije i gramatike, s druge, jeste u tome što posljednje proučavaju strukturu jezika, a stilistika proučava funkcionisanje strukture jezika i njegovih jedinica. Dok leksikologija i gramatika govore o tome šta postoji u jeziku, stilistika ukazuje na to kako i gdje funkcionišu sredstva datog jezika. „Gramatika sadrži u sebi stvari opšteobavezne, a stilistika govori: može tako i može ovako, jedno je bolje, drugo je lošije” (Tomaševskij, 550, 13). Lingvistika nije nikakva suprotnost navedenim disciplinama, već je njihov prirodan nastavak: ono čime se one bave, stilistika samo dalje razrađuje na drugom planu.

Stilistički pravci i metodi. To što je stilistika vijekovima bila u sjenci retorike, što stoljećima nije mogla da se razvije u samostalnu naučnu disciplinu, nije toliko neobično koliko je neobično ono što se dogodilo u ovih 80-tak godina postojanja „prave” stilistike. Naime, stilistici je bilo potrebno svega nekoliko decenija samostalnog razvoja da se konsoliduje i učvrsti status te da onda, u još kraćem periodu, razvije toliki broj pravaca i metoda da se danas govori o pravoj „stilističkoj eksploziji” (koja

se, nažalost, kod nas gotovo nije ni osjetila). Vjekovno zanemarivanje mnogih stilističkih problema, usko gledanje na stil i uopšte na većinu stilističkih kategorija, neproučenost fundamentalnih pitanja, predmetna širina i izuzetna važnost oblasti koju pokriva davali su osnova da se stilistika nazove naukom budućnosti. Promjene u znanosti XX stoljeća, posebno pojava novih vidova naučne spoznaje kakve su, recimo, kibernetika i teorija informacija, uz neizmjereno proširivanje komunikacijskih veza i odnosa i uz sve veću razgranatost ljudske aktivnosti, išle su na ruku stilistici, tačnije njenoj metodološkoj raznolikosti. Doda li se tome lingvistički i književni pluralizam (započet 20-tih godina ovog vijeka), koji je za sobom povukao i stilistiku, dobiće se osnovni elementi za objašnjenje stilističkog buma. U samoj stilistici desio se čitav niz događaja koji je imao odlučujući značaj za njen razvoj. Ako bismo mnogobrojne stimulanse za razvoj stilistike morali svesti samo na nekoliko, onda bismo se opredijelili za 1909, 1929. i 1954. godinu. Prvi datum može se nazvati godinom rađanja moderne stilistike, a vezan je za izlazak knjige švajcarskog lingviste Šarla Bajia Francuska stilistika (Bally, 980). Baji je u njoj istakao svoju koncepciju stilistike, koncepciju nastalu kao reakcija na Foslerovu i Špicerovu stilističku školu, u kojoj je poistovećen književni jezik sa jezikom umjetničke književnosti. Bajieva koncepcija predstavlja teoriju o afektivnim jezičkim sredstvima. Njome su udareni temelji deskriptivnoj stilistici, stilistici resursa — jednom od najvitalnijih stilističkih pravaca, u čijem su centru pažnje ekspresivna jezička sredstva, stilistička obojenost i stilističko značenje. Baji je posebno ukazao na značaj sinonimije, što će kasnije prerasti u postavku da je sinonimija centralni problem stilistike¹. Stoga se u njegovoj teoriji stilistike nalaze osnovi za paradigmatičku stilistiku, o kojoj se u posljednje vrijeme češće govori (v. kod Panova, Skrebnjova i dr.)². Najzad, time što je istakao važnost socijalnog i psihološkog aspekta u jezičkoj komunikaciji Baji je jedan od onih koji je među prvima naznačio put za proučavanje F-stilova. Međutim, u gledanju na neka stilistička pitanja, zauzeo je ekstremnu poziciju pa je to moglo samo destimulativno djelovati na pojavu i

razvoj drugih stilističkih pravaca i metoda istraživanja. To se, prije svega, odnosi na mišljenje da stilistika ne može biti istorijska nauka, čime je, zbog dugogodišnjeg snažnog uticaja te koncepcije, usporeno zasnivanje posebnog stilističkog pravca — dijahronijske (istorijske) stilistike, koja tek u posljednje vrijeme dobija veći broj pristalica.³ Od svih Bajievih pogleda možda je najmanje imao odjeka u evropskoj stilistici onaj koji je isključivao književnoumjetnički stil kao predmet stilistike i odbacivao estetsko kao stilistički problem, jer nije bilo valjanih argumenata koji bi doveli u pitanje književnu stilistiku i usporili njen razvoj. Naprotiv, to je bio i ostao jedan od najproduktivnijih stilističkih pravaca.

Praška lingvistička škola čini drugi suštinski zaokret u stilistici, zaokret započet objavljivanjem Teza 1929. godine. I dok Bajieva stilistička koncepcija nastaje pod velikim uticajem De Sosirove teorije jezika, a posebno nekih postulatata (o jeziku kao sistemu znakova, o razgraničenju jezika i govora, o razlikovanju sinhronije i dijahronije), nastaje u vremenu kada se lingvistička javnost tek upoznava sa strukturalističkim pogledom na jezik, Pražani zasnivaju teoriju jezika i književnosti u okolnostima koje su davale osnova za valorizovanje, preispitivanje i korigovanje lingvističkog i književnog strukturalizma. Jedan od rezultata tog osmišljavanja jeste ukazivanje na potrebu da se jezik proučava ne samo kao imanentni, zatvoreni sistem nego i kao sistem koji funkcioniše. Polazeći od jezika kao sistema znakova i od toga da je funkcionisanje tog sistema osnovna osobina jezika, „Praška škola” fundira svoj pristup jeziku, koji bi se mogao nazvati strukturno-funkcionalnim. Odlučujući uticaj na dalji razvoj stilistike imala je razrada stavova o književnom jeziku, o normi, o kodifikaciji, o teoriji stilova, o ekstralingvističkim faktorima, o funkcijama jezika i dr.⁴ Zahvaljujući, prije svega, djelovanju Pražana, formira se posve nov pravac — funkcionalna stilistika, koja će postati dominantnim stilističkim pravcem u drugoj polovici XX v. Stavom da sinhronijski opis jezika ne isključuje dijahronijski opis, oni, takođe, potenciraju razvoj istorijske stilistike. U njihovim pogledima tražiće kasnije uporište i oni koji smatraju da treba razgraničiti stilistiku govora i

stilistiku jezika. Osim toga, izdvajanje estetske funkcije kao posebne funkcije jezika naročito će se snažno odraziti na književnu stilistiku. Prema tome, Praška lingvistička škola izvršila je višestruk uticaj na dalji razvoj stilistike.⁵

Ako je sa Bajijem stilistika stupila na samostalni put razvoja, ako je u Pražanima dobila istinske utemeljitelje novih puteva, stilistika je širokim diskusijama vođenim 1954. godine ušla u fazu koja bi se mogla nazvati velikim stilističkim pomakom. Te diskusije, slučajno ili ne, tekle su gotovo istovremeno u dvjema, zajedno sa romanskom, vodećim stilističkim školama — sovjetskoj i čehoslovačkoj. Imena koja su te godine iznosila svoje poglede u časopisu „Voprosy jazikoznaniya” i na konferenciji u Liblicama (ČSSR) predstavljala su „krem” tadašnje stilistike, lingvistike i nauke o književnosti — s jedne strane, Vinogradov, Levin, G. V. Stepanov, Fjodorov, Jefremov, Piotrovski, Galjperin, Sorokin, Budagov, Admoni, Silman, Orlov, Iljinski, Rožanski, s druge, Havranek, Horalek, Jedlička, Trnka, Pauflin, Jelinek, Hausenblas, Doležel, Filipec, Formankova, Vodička, Grigar, Drozda, Vagner.⁶ U diskusijama je data svestrana i duboka analiza prošlosti, sadašnjosti i budućnosti stilistike, a o širini zahvata najbolje se može suditi po pitanjima o kojima je razgovarano: predmet, sadržaj i zadatak stilistike, mjesto stilistike među drugim lingvističkim disciplinama, osnovne kategorije i pojmovi, stilistički pravci, stil (pojam, vrste, klasifikacija), stilističke norme, ekspresivna sredstva, stilistička obojenost i neutralnost, stilistički postupci, odбір (sinonimija) jezičkih sredstava, vanjezička stilistička sredstva, jezički nivoi u stilistici itd. Ovi razgovori nastavljani su nešto kasnije (1958) u SAD na konferenciji o lingvostilistici na Univerzitetu Indijana.⁷ Iako da se može govoriti ne o dva, nego o tri snažna stimulansa (sovjetskom, čehoslovačkom i američkom) nastala 50-ih godina ovog stoljeća.⁸ Rasprave o kojima je riječ imale su posebnu vrijednost u tome što su ukazale na to da se stilistički metodi moraju osavremeniti, da moraju odgovarati duhu vremena, stepenu i karakteru razvoja tadašnje nauke (koju su u to vrijeme karakterisali ne samo divergentni nego, možda u većoj mjeri, konvergentni procesi). Traženo je da se istraživanja prodube i da se iskoristi sve ono što je

bilo novo, originalno i plodotvorno u drugim naučnim, lingvističkim i nelingvističkim, oblastima. To će dovesti do druge bitne preorijentacije u stilistici XX vijeka — ona će se zbližiti i povezati sa matematikom, kibernetikom, teorijom informacije, semiotikom, teorijom komunikacije i nizom lingvističkih pravaca, škola i metoda (sociolingvistikom, psiholingvistikom, tekstualnom lingvistikom, kontrastivnom lingvistikom, transformaciono-generativnom gramatikom i dr.), a kao rezultat pojaviće se novi stilistički pravci i metodi, u osnovi interdisciplinarnog karaktera. U to vrijeme matematika je bila ušla ne samo u jezička ispitivanja nego i u književna (uopšte umjetnička), pa je bilo logično da taj proces zahvati i stilistiku. Tako se pojavila tzv. matematička stilistika, koja je zbog svoje osnovne metode dobila naziv i statistička stilistika (stilostatistika). Stilistika kao da je potvrdila mišljenje da se do matematizacije naučne spoznaje dolazi tek u najvišoj fazi razvoja određene discipline.⁹ Uzimajući u obzir odnos prema stilistici i stilu u transformaciono-generativnoj gramatici, jednom od najoriginalnijih i, za neke, najkontraverznijem metodu istraživanja jezika, na prvi pogled je neobično što se u okviru stilistike sasvim nedavno razvila posebna vrsta analize zasnovane na transformativno-generativnoj gramatici. Čini se da je stilistiku i teoriju N. Čomskog zbližila povezanost stila sa sinonimijom, budući da je jedan od principa generativaca zahtjev za semantičkom identičnošću (u obliku hipoteze o čuvanju značenja). Ipak je, izgleda, odlučujuće bilo to što su i stilistika i transformaciono-generativna gramatika operirale sa pojmom gramatičnosti (sama stilistika dugo je vremena bila normativistički orijentisana pa se stoga i zvala normativnom stilistikom¹⁰): kod Čomskog gramatičnost je osnovni kriterij pri tumačenju stilističkih efekata, a u stilistici norma je jedan od centralnih pojmova. Otud nije slučajno što se pojavio prijedlog da se termin gramatika odstupanja zamijeni terminom stilistika odstupanja. U ovom pristupu težinu ima postavka o tome da stilistički efekat dolazi kao rezultat određenih transformacija (razlikuju se obavezne i fakultativne transformacije; u ove posljednje ubrajaju se i stilističke transformacije, npr., stilske figure). U suštini,

glavni postulati ove stilističke koncepcije su sljedeći: 1. osnovu stila čini odstupanje od norme, 2. stilistička pravila dolaze u formi odstupanja, 3. stilistička pravila nisu toliko pravila gramatike koliko su pravila upotrebe, 4. stilistička pravila su specijalne transformacije koje spadaju u pravila kompetencije, 5. jezik književnih djela je posebna vrsta jezika koja se odlikuje narušavanjem pravila.¹¹ Semiotika, koja je udarila snažan pečat savremenoj lingvistici, nauci o književnosti, teoriji komunikacija i dr., pokazala se korisnom i za stilistička ispitivanja pa se razvio još jedan pravac — semiotička stilistika. Upravo u semiotici se, po nekim mišljenjima, krije velik potencijal za „onaučivanje” stilistike, jer se u tom slučaju može koristiti formalnim aparatom kojim raspolaže semiotika (Zvegincev, 201, 44). Zadatak semiotičke stilistike jedni vide u proučavanju sintaktičke, semantičke i pragmatičke motiviranosti svakog elementa u konačnom tekstu (Popov, Dankov, 1120, 64), drugi u proučavanju izomorfizma i asimetrije između plana izražaja i plana sadržaja (Piotrovskij, 422, 15), treći u iznalaženju semiotičke specifičnosti jezičkih jedinica i, prije svega, saodnosa oznake i označenog, s jedne strane, i denotativnog i konotativnog značenja, s druge (Trošina, 551, 24), četvrti u pragmatičkoj dimenziji jezičkog znaka, tj. u odnosu korisnika znaka prema znaku (Zvegincev, 201, 44) itd. U okviru semiotičke stilistike razvilo se posebno tumačenje stila na planu strukture znaka, tzv. denotativno-designativna koncepcija stila (ili semantičko tumačenje stila).¹² Do sada se pojavio čitav niz ideja koje se razrađuju ili predlažu za razradu, recimo: stilistika kao ukupnost sredstava transpolacije pragmatičkih elemenata na plan semantike i sintaktike; stilistika kao nauka o specifičnom tipu značenja jezičkih jedinica; izdvajanje posebnih disciplina u okviru semiotičke stilistike (npr., parastilistika, koja bi se bavila analizom informacije o pošiljaocu, grafička stilistika, čiji bi predmet bio grafička pragmatika); tipovi znakova u stilistici (prvogostepeni, drugostepeni, modelirajući, poetski, konotativni, prazni znaci i sl.); stilističko oblikovanje iskaza kao pragmatičko prekodiranje; stil kao prvenstveno semantička pojava; konotacija kao znak znakova; motiviranost znaka i ekspresivnost; izvori ekspresivnosti

znaka; vidovi motiviranosti znaka (fonetska, morfološka, semantička) itd.¹³ Pod uticajem teorije informacije razvila se stilistika kodiranja (ili stilistika od autora) i stilistika dekodiranja (stilistika percipiranja), koje se u osnovi koriste pojmovima teorije informacije (pošiljalac, primalac, kanal, kôd, smetnje, šum i sl.). Stilistika kodiranja, čiji je predmet proučavanja namjera pošiljaoca, više je razrađena nego stilistika dekodiranja, koja kao objekat istraživanja ima sam tekst. Usmjerenost na vanjske okolnosti svrstava stilistiku kodiranja u tzv. spoljnu stilistiku, a usmjerenost na jezičku strukturu svrstava stilistiku dekodiranja u unutrašnju stilistiku. Osnovni cilj stilistike dekodiranja je stvaranje teorije čitanja. U tom je stilističkom metodu razrađen niz principa koji se objedinjuju pod opštim nazivom isticanje (češki termin), od kojih se najčešće spominju prevareno očekivanje, ulančavanje (eng. coupling) i konvergencija. Analizom efekta prevarenog očekivanja posebno se bavio Rifater,¹⁴ ulančavanjem S. Levin,¹⁵ a konvergencijom Arnoljd.¹⁶ Za razliku od ova tri posljednja načina istraživanja neki savremeni stilistički pravci nastali su kao rezultat čisto unutarlingvističkih prestrojavanja. Jedan od njih je tekstualna stilistika, koja, na izvjestan način, predstavlja poseban slučaj: prvo, to što se pojavila u velikoj mjeri treba da zahvali tekstualnoj lingvistici, koja je u posljednjoj deceniji doživjela intenzivan razvoj; drugo, to što se pojavila tekstualna lingvistika umnogome je doprinijela stilistika (neki čak smatraju da je ona nikla iz same stilistike). Ta dvojna veza — veza sa „ostalom” stilistikom i sa tekstualnom lingvistikom — čini suštinsku odrednicu ovog novog stilističkog pravca, koji se još uvijek nalazi u fazi formiranja i čiji su predmet proučavanja kompozicija, tačnije, strukturno-stilistički potencijal teksta, kompoziciono-stilistički tipovi i forme, primjena konstruktivnih postupaka, funkcionisanje jezičkih sredstava u tekstu itd.¹⁷ Jedan od novijih pravaca, koji je nagovijestio još Baji (Bally, 1980), jeste kontrastivna stilistika (neki je nazivaju spoljnom stilistikom, u odnosu na unutrašnju stilistiku — stilistiku maternjeg jezika). Njenom zasnivanju doprinijeli su najnoviji procesi u stilistici i u lingvistici (pojava kontrastivne lingvistike).¹⁸ Kao primjer raznovrsnosti stilističkih metoda, mogli bismo

spomenuti još i stilistiku jezika i stilistiku govora,¹⁹ uzualnu stilistiku (kao pokušaj stvaranja mosta između strukturalne i FS-stilistike),²⁰ imanentnu (unutrašnju) stilistiku,²¹ preskriptivnu, opisnu, distinktivnu, argumentativnu, interpretativnu stilistiku²², paradigmatičku i sintagmatičku stilistiku,²³ analitičku i sintetičku,²⁴ genetsku stilistiku,²⁵ stilistiku koja se bavi pojedinim jezičkim nivoima (fonostilistiku, leksičku stilistiku, morfostilistiku, sintaktostilistiku),²⁶ stilistiku umjetničkog jezika²⁷ itd. U tom sistemu modernih stilističkih metoda²⁸ i pravaca posebno mjesto zauzima funkcionalna stilistika.

Funkcionalna stilistika. Poznata je činjenica da jezik u konkretnoj realizaciji nije homogen, već se raslojava, i da nejednako govorimo u različitim prilikama i na različitim mjestima. Obično se ističu sljedeće diferencijacije jezika: 1. teritorijalna (dijalekti, narječja, prostogradske govori, varijante i sl.), 2. socijalna (žargoni, argoi, sociolekti itd.), 3. polna (muška i ženska varijanta jezika), 4. starosna (dječji govor, govor omladine, govor odraslih, govor starijih osoba), 5. funkcionalna (funkcionalni stilovi) i 6. individualna (individualni govori, idiolekti). Teoretskim i praktičnim pitanjima razuđenosti jezika bavi se više lingvističkih disciplina, a prije svega, lingvistička geografija, sociolingvistika, lingvostilistika i govorna kultura. U okviru stilistike razvila se posebna grana — funkcionalna stilistika, čiji je predmet istraživanja funkcionalnostilsko razgrađivanje jezika. Ona bi se mogla definisati kao lingvistička disciplina što proučava upotrebu i funkcionisanje jezika u pojedinim oblastima ljudskog života, odnosno funkcionalno raslojavanje jezika u obliku stilskih formacija sistemskog karaktera — funkcionalnih stilova. Ovo je, u stvari, kratko i jednostavno određenje F-stilistike. Šira se mogu naći kod niza autora.²⁹ Funkcionalna stilistika zbog svoje usmjerenosti ne na strukturu jezika, nego na upotrebu jezika i zbog razvijenosti stilistike, koja je danas došla do tog stepena da može preći sa analize sistema jezika na analizu funkcionisanja tog sistema, postaje sve prisutnija u lingvističkim i stilističkim ispitivanjima.

Začetke funkcionalne stilistike možemo tražiti već kod jednog od najvećih lingvista XIX stoljeća Vilhelma Hum-

bolta, koji u radu „O razlikovanju organizama čovječijeg jezika” govori o različitim funkcionalnim manifestacijama jezika (Humboldt, 1060). Prije svega, on izdvaja poeziju i prozu kao dvije različite pojave jezika, a zatim „naučnu prozu” i „prozu vještine govora”. Na rubu dvaju vijekova, XIX i XX, Boduen de Kurtene svojim stavom o tome da je osnovni zadatak lingvistike bavljenje živim jezicima, još više će ukazati na značaj funkcionalnog pristupa jeziku. On će istaći da postoje dva oblika izučavanja jezika — vertikalni (proučavanja počev od mjesnih govora i dijalekata do književnog jezika) i horizontalni (proučavanje jezika socijalnih i profesionalnih grupacija, društvenih slojeva, ljudi različita nivoa obrazovanja i sl.). „Sam Boduen de Kurtene interesovao se za jezik lopova, za dečji jezik i za govorne deformacije kod umobolnih... I upravo je Boduen de Kurtene podstakao izučavanje funkcionalnih stilova u jeziku...” (Petković, 1215, 43). Isto to učinio je Baji ukazujući na neraskidivo jedinstvo jezika i čovjekove psihičke aktivnosti, na socijalni karakter stilističkih pojava, na socijalno-psihološke uzroke stilske diferencijacije jezika (Bally, 980). U radu Š. Bajija „funkcionalni stilovi nisu bili poseban predmet razmatranja, on se čak nije koristio tim terminom, pa ipak je jasno naznačio komunikativan pravac u datoj oblasti istraživanja” (Hovanskaja, 582, 17—18).

Dvadesetih godina ovoga stoljeća pojavljuje se izraženije interesovanje za ovu problematiku, a vezano je za rad Moskovskog lingvističkog kružoka (osnovan 1915, jedan od organizatora R. Jakobson) i petrogradskog Opojaza (1914—1923).³⁰ To se, prije svega, odnosi na Moskovski lingvistički kružok, odnosno na Romana Jakobsona. Moskovski lingvistički kružok i Opojaz razlikuju dvije vrste jezika, dva njegova funkcionalna tipa: praktični i poetski. U radu „Najnovija ruska poezija” (1921) Jakobson ističe: „Prema formulaciji profesora Ščerbe, u normalnom praktičnom jezičkom mišljenju, naša svest ne razlikuje dobijene utiske i rezultate asimilacije kao dva vremenski odvojena momenta, a to znači da nismo svesni razlike između objektivno datih osećanja i rezultata konkretnog opažanja. U emocionalnom i pesničkom jeziku, jezičke predstave (kako

fonetske, tako i semantičke) privlače na sebe veću pažnju, veza između znakovne strane i značenja tešnja je i prisnija, a samim tim jezik postaje revolucionarniji, budući da se uobičajene asocijacije po blizini potiskuju u drugi plan... Ali time se ne iscrpljuje srodnost emocionalnog i poetskog jezika. Ako u prvom afekat nameće zakone govornoj masi, ako upravo od silne pare uzbuđenja prska cev rečeničkog perioda, onda poezijom, koja nije ništa drugo do *iskazivanje usmereno na iskaz*, upravljaju, da tako kažemo, imanentni zakon; funkcija komunikacije ovde se svodi na najmanju moguću meru. Poezija je indiferentna prema predmetu iskazivanja kao što je, obrnuto, prema Saranovoj formulaciji, praktična, tačnije rečeno predmetna proza indiferentna, recimo, prema ritmu” (Jakobson, 614a, 56). Negdje u isto vrijeme (1923) pitanjima funkcionalno-stilske razuđenosti jezika bavio se Lav P. Jakubinski. Njegov rad „O dijaloškom govoru” (616) postaće, na izvjestan način, antologijski, jer se u njemu nalaze pravi začeci funkcionalne stilistike. Pristup L. Jakubinskog „funkcionalnim raznovrsnostima govora” upravo je onakav kakav preovladava u savremenim FS-istraživanjima. Jakubinski polazi od činjenice da je čovjekova govorna aktivnost vrlo raznorodna i da se manifestuje u „bezbrojnom mnoštvu pojedinih jezika” te da stoga jezik treba razmatrati u zavisnosti od uslova komunikacije (Jakubinskij, 616, 96 i 99). Dakle, Jakubinski već 1923. godine ističe značaj ekstra-lingvističkih faktora u diferencijaciji jezika. Međutim, on problem vidi u tome što se tadašnja lingvistika nalazila u „dirljivom jedinstvu sa školskom gramatikom” i što je zbog toga ignorisala funkcionalnu razuđenost jezika (str. 112).

Vrijedan doprinos teoretskom osmišljavanju FS-diferencijacije jezika dao je Mihail Bahtin, krupna i sporna ličnost sovjetske lingvistike i nauke o književnosti. On će u istoj godini kada su se pojavile Teze „Praške lingvističke škole” napisati ono po čemu će se Pražani proslaviti: „Prava realnost jezika — govora nije apstraktni sistem jezičkih formi, niti izolovani monološki iskaz, niti psihofiziološki akt njegove realizacije, već socijalni događaj govorne interakcije koji se realizuje iskazivanjem i iskazima.

Govorna interakcija je na taj način osnovna realnost jezika" (Bahtin, 39, 106 p). A zatim će dodati: „Jezik živi i istorijski postaje upravo tu, u konkretnoj govornoj komunikaciji, a ne u apstraktnom lingvističkom sistemu formi jezika niti u individualnoj psihi onih koji govore" (str. 107). Svoje viđenje ovoga pitanja Bahtin će pretočiti u tzv. teoriju govornih žanrova, o kojoj će kazati: „Društvena psihologija data je prevashodno u najraznovrsnijim formama iskaza, u formi malih *govornih žanrova*, unutrašnjih i spoljašnjih, koji do sada uopšte nisu izučavani. Svi ti govorni akti spregnuti su, naravno, s drugim tipovima znakovnog ispoljavanja i interakcije — s mimikom, gestikulacijom, uslovnim radnjama i tome sl." (str. 21). Koliko je teorija govornih žanrova bliska teoriji F-stilova pokazuju sljedeće Bahtinove riječi: „Organska, neraskidiva veza stila sa žanrom jasno se razotkriva i na problemu jezičkih ili funkcionalnih stilova. U suštini, jezički ili funkcionalni stilovi nisu ništa drugo nego žanrovski stilovi određenih oblasti ljudske djelatnosti i komunikacije. U svakoj oblasti postoje i primjenjuju se svoji žanrovi, koji odgovaraju specifičnim uslovima date oblasti, tim žanrovima i odgovaraju određeni stilovi" (Bahtin, 40, 204).

Usmjerenost na funkcionalno izučavanje jezičkih fenomena došla je do izražaja i kod Lava V. Ščerbe. U radu Savremeni ruski jezik (1939) on je iznio tezu koju će kasnije mnogi prihvatiti, tezu o tome da se stilistika ruskoga jezika može predstaviti u vidu koncentričnih krugova — osnovnih i čitavog niza dopunskih (Ščerba, 605, 121): U isto vrijeme pojavio se još jedan značajan sud, još jedan korak u konstituisanju F-stilistike, a došao je iz pera Grigorija O. Vinokura. U njegovoj studiji O zadacima istorije jezika (1941) istaknuta je važna postavka o tome da uporedo sa problemom jezičke strukture postoji još problem jezičke upotrebe, „a pošto jezik jeste jezik samo onda kada se upotrebljava, u realnoj stvarnosti struktura jezika zapaža se samo u onim ili ovim oblicima njegove upotrebe... Tako se stvaraju pojmovi raznih *stilova* jezika — jezika pravilnog i nepravilnog, svečanog i poslovnog, zvaničnog i familijarnog, poetskog i svakodnevnog i sl. Sve takve vrste jezika nisu ništa drugo nego različiti načini korišćenja jezika" (Vinokur,

119, 223). Vinokur je stoga jasno razgraničio discipline koje izučavaju strukturu jezika (fonetika sa ortografijom, gramatika i semasiologija) i discipline koje se bave upotrebom jezika (stilistika).

Najzad, u sovjetskoj lingvistici završno uobličenje ovog pravca može se vezati za Viktora Vinogradova, najistaknutijeg predstavnika sovjetske stilistike. On je još 1946. godine dao definiciju stila jezika koja ni danas nije izgubila na težini i aktuelnosti (Vinogradov, 110, 225), a podjelom stilistike na stilistiku jezika, stilistiku govora i stilistiku umjetničke književnosti potencirao je jedno od najsloženijih pitanja u F-stilistici, pitanje jesu li F-stilovi stilovi jezika ili stilovi govora.

Iako smo rekli da osnovu F-stilistike treba tražiti u istraživanjima s početka i iz sredine XX stoljeća (kod Bajia, Boduena de Kurtenea, Jakubinskog, Jakobsona, Bahtina, Ščerbe, Vinokura, Vinogradova i dr.), prave začetke ove discipline nalazimo tek u postavkama i djelatnosti Praške lingvističke škole (1926—1948). Ako su prvi izraženiji impulsi za proučavanje F-stilova i zasnivanje F-stilistike došli iz njemačke i francuske lingvistike (Humbolt, Baji), ako su sovjetska književno-lingvistička strujanja 20-tih godina XX v. umnogome pripremila pojavu F-stilistike, onda je Praška lingvistička škola njen istinski utemeljitelj, a jedan od njenih najistaknutijih predstavnika Bohuslav Havranek može se nazvati ocem F-stilistike. U svojim radovima 20-tih i 30-tih godina, čiji je tematski okvir teorija književnog jezika, Havranek je trasirao put kojim će se F-stilistika razvijati. Među njima tri su studije posebno imale odjeka i uticaja: Funkcije književnog jezika (1929), Zadaci književnog jezika i njegova kultura (1932) i O funkcionalnom raslojavanju književnog jezika (1942) — v. Havranek, 678; 684; 679. U prvom Havranek konstatuje da književni jezik nije jedinstven i da se diferencira u zavisnosti od svojih socijalnih funkcija. Postavka o funkcijama jezika, diferencijaciji jezika prema njegovim funkcijama i klasifikaciji F-stilova na osnovu funkcija jezika postaće kasnije jedno od dominantnih pitanja F-stilistike. Drugi bitan elemenat istaknut u njemu su ekstralingvistički faktori (vnjēši činiteli), koji su se za F-stilistiku pokazali kao fun-

damentalni pojam. U drugom radu Havranek je još konkretniji: čitav jedan odjeljak posvećuje FS-diferencijaciji jezika (naslov glasi Funkcionalne odlike književnog jezika), gdje ističe funkcionalnu jednodimenzionalnost narodnog jezika i funkcionalnu polivalentnost književnog jezika (prvi se svodi gotovo samo na komunikativnu funkciju). Sljedeća postavka biće jednako značajna i za F-stilistiku, i za lingvistiku, i za nauku o književnosti: „Kao glavne tipove posebne upotrebe jezičkih sredstava u književnom jeziku i u njegovim različitim funkcijama⁸¹ možemo istaći, s jedne strane, *intelektualizaciju* njegovih jezičkih sredstava, s druge različitu, zavisno od funkcije, *automatizaciju* i *aktuelizaciju* jezičkih sredstava” (Havranek, 684, 37—38). Intelektualizacija (za koju Havranek smatra da se može nazvati i racionalizacijom) predstavlja apstraktan način iznošenja svekolike složenosti misli i stoga najizrazitije dolazi u NFS (kod Havraneka „naučnom jeziku”). Termin automatizacija Havranek je preuzeo iz psihologije da bi označio upotrebu jezičkih sredstava koja sama po sebi ne privlače pažnju. Suprotno njoj, aktuelizacijom jezički izraz privlači na sebe pažnju i doživljava se kao nešto neobično, lišeno automatizma, kao nešto deautomatizirano. Na funkcionalnom planu automatizacija i aktuelizacija diferenciraju stilove — aktuelizaciju ima poetski jezik, a automatizaciju naučni, administrativni i razgovorni stil. S tim u vezi Havranek konstatuje: „Iz ovog kratkog i dosta jednostavnog konfrontiranja različitih funkcionalnih jezika i stilova vidimo da svaki od njih ima i svoja vlastita jezička sredstva i načine njihove upotrebe” (Havranek, 684, 46). Najzad, ovaj rad udara temelje posebnom dijelu F-stilistike — tipologiji F-stilova. Iz Havranekove klasifikacije F-stilova (u njegovoj terminologiji funkcionalnih jezika), koja se bazira na odnosu funkcija — funkcionalni jezik i u kojoj se razlikuju razgovorni, poslovni, naučni i poetski, razviće se kasnije gotovo sve značajnije klasifikacije F-stilova. Od onog što se nije pokazalo produktivnim i svrsishodnim treba, prije svega, spomenuti Havranekovu distinkciju funkcionalni jezik — funkcionalni stil (funkcionalni stil ima funkciju govora, a funkcionalni jezik funkciju jezika): u F-stilistici preovlađuje stav kome se protivio Havranek — da funk-

cionalne jezike treba smatrati i nazivati različitim stilovima istog jezika, stav koji je jedan od prvih, još 1936, istakao Koržinek (Koržinek, 747, 322 p). Međutim, isticanje te distinkcije predstavlja i jedan od prvih, ako ne i prvi, pokušaj da se odgovori na pitanje koje je i danas aktuelno i koje još uvijek nije riješeno — je su li F-stilovi na nivou jezika ili govora. Konačno uobličenje njegovih pogleda na FS-diferencijaciju jezika došlo je u trećem radu, prvom u stilistici sa takvim nazivom: O funkcionalnom raslojavanju književnog jezika. Ono što je deset godina ranije naznačio, Havranek je sada produbio, precizirao i argumentovao, zadržavajući se na tri osnovna pitanja: 1. FS-raslojavanje jezika sa aspekta njegove strukture, 2. „funkcionalni jezik” i stil, 3. razgovorni češki jezik kao funkcionalni sloj književnog jezika. I u drugim radovima tih godina Havranek razmatra FS-pitanja. Koliko je u svemu tome bio vidovit, pokazuje i sljedeći primjer: razlikovanje objektivnih i subjektivnih faktora koje je tako temeljno razradila čehoslovačka stilistička škola u drugoj polovici XX stoljeća, Havranek je naznačio još 1940. godine u radu Stilistika (Havranek, 682, 78). I jedna od fundamentalnih postavki čehoslovačke F-stilistike — da stilske pojave imaju tri plana: stilsku sferu, stilski tip i stilski sloj⁸² — takođe vuče korijene iz Havranekovih pogleda. Ako ovome dodamo rezultate do kojih je Havranek došao analizirajući centralni problem — književni jezik, normu i kodifikaciju (što je sve veoma značajno za stilistiku), dolazimo do zaključka da je on doista utemeljitelj FS-pravca u stilistici. Uopšte, Praška lingvistička škola je kolijevka F-stilistike — izlazak Teza 1929. godine jednako je bio značajan događaj kao i spomenuti Havranekovi radovi. U njima je rečeno: „Proizvod ljudske aktivnosti, jezik deli sa ovom aktivnošću karakter intencionalnosti. Bilo da jezik analizujemo kao izraz ili kao saopštenje, intencija govornika daje nam najbliže i najprirodnije objašnjenje. Zbog toga je funkcionalno stanovište u lingvističkoj analizi neophodno. Sa funkcionalnog stanovišta jezik predstavlja sistem sredstava izražavanja koja imaju određenu svrhu... Shvatanje jezika kao sistema funkcija potrebno je imati na umu i prilikom izučavanja prošlih stadijuma... (837, 155 pb). Tako

praški strukturalisti skreću lingvistička istraživanja sa jezika kao sistema na funkcionisanje tog sistema, i to je jedna od najznačajnijih novina u jezičkim proučavanjima ovoga vijeka. Istaknuti predstavnik sovjetske funkcionalne stilistike Kožina ovako će okarakterisati taj prelaz: „Poznato je da nauka tek na najvišem stepenu spoznaje prelazi sa proučavanja sistema na proučavanje funkcionisanja tog sistema. Danas postaje sve očiglednije da je shvatanje jezika kao sistema znakova usko, jednostrano, da stvarna naučna spoznaja jezika nije moguća bez proučavanja njegove funkcionalne strane, bez proučavanja njegovog realnog bitisanja i upotrebe, odnosno dinamičke (u širokom smislu) strane sistema... Pri apsolutizaciji jezika samo kao sistema znakova i njegovih čistih odnosa izvan veza sa takozvanom ekstralingvističkom stvarnošću dolazi do udaljavanja od nekih suštinskih osobina jezika kao društvene pojave, čija je specifičnost determinisana njegovom društvenom prirodom, njegovom ulogom sredstva komuniciranja i oruđa mišljenja. Jezik (u širokom smislu) treba razmatrati u dijalektičkom jedinstvu njegovih sistemskih i funkcionalnih strana. Jezik je sistem koji djeluje i funkcioniše” (Kožina, 252, 6).

Ako uzmemo u obzir sve ono o čemu smo do sada govorili, možemo reći da je F-stilistiku utemeljila čehoslovačka i sovjetska stilistička škola. Interesantno je da su procesi zasnivanja ovog pravca tekli gotovo istovremeno i približno neovisno u čehoslovačkoj i sovjetskoj nauci. Za pojavu i ubrzan razvoj F-stilistike odlučujući su bili sljedeći momenti: s jedne strane, izlazak Teza PLK 1929, Havranekovi radovi 1929, 1932. i 1942, Matezijusova studija Jezik i stil 1942, izdavanje i proučavanje estetske funkcije od strane Mukaržovskog 30. i 40. godina,³³ a s druge — aktivnost Moskovskog lingvističkog kružoka i Opuzava 20-tih godina, prilog Jakubinskog iz 1923., Bahtinova teorija govornih žanrova 30-tih godina, Ščerbina knjiga 1939, Vinokurova studija 1941. te Vinogradovljeva definicija stila 1946. To su, u pravom smislu, međaši F-stilistike. U poslijeratnom periodu ovaj se stilistički pravac ubrzano razvija i postaje 60. i 70. godina vodećim u stilistici. Češki i slovački lingvisti dali su čitav niz vrijednih radova,

a prije svih, Bečka, Doležel, Dubski, Filipec, Findra, Hausenblas, Horalek, Horecki, Ivanova-Šalingova, Jedlička, Jelinek, Kraus, Kšistek, Miko, Mistrik, Pauliny, Peciar, Skalička, Travníček, Trnka, Trost, Vachek i dr.³⁴ U SSSR-u ovim se pitanjima bavilo i bavi više stručnjaka nego bilo gdje u svijetu; posebno treba istaći Arnoljda, Ahmanovu, Baranjikovu, Budagova, Vasiljevu, Vinogradova, T. Vinokura, Galjperina, Golovina, Dolinina, Jefimova, Kožinu, Kostomarova, Laptjevu, Leontjeva, Leskisa, Mitrofanovu, Murata, Najera, Panfilova, Razinkinu, Rizelj, Semenjuk, Sirotinjinu, Skrebnjova, Solganika, Trojansku, Šajkeviča, Šmeljova, Jarcevu i dr.³⁵ Tako se u čehoslovačkoj i sovjetskoj stilistici nije desilo ono što se dogodilo u romanskoj stilistici, u kojoj „nažalost, ideje Š. Bajia povezane sa njegovom funkcionalno-komunikativnom koncepcijom jezika nisu dobile dalju razradu u radovima njegovih sljedbenika — romanista: u prvi plan bili su istaknuti pojmovi sistema, opozicije, koda, odstupanja, a povezanost stilistike sa psihologijom, sociologijom i njena komunikativna usmjerenost ostali su u sjenci. To je dovelo do veoma suštinskog osiromašenja stilistike, do njene pretežne orijentacije na formu lingvističkog izraza” (Hovanskaja, 582, 21). Naprotiv, FS-istraživanja u ove dvije stilističke škole dobijala su veliku širinu i dubinu zahvata.

U drugim lingvističkim sredinama teorijsko i praktično proučavanje FS-diferencijacije i F-stilova ne može se poređiti sa čehoslovačkim i sovjetskim istraživanjima, ali i u ostalim sredinama, u gotovo svim dijelovima svijeta, F-stilistika postaje sve prisutnija u ispitivanjima posljednjih decenija ovog stoljeća. U zemljama čiji su lingvisti više bili povezani sa sovjetskim i čehoslovačkim jezičkim stručnjacima i više sa njima sarađivali, ovaj novi stilistički pravac intenzivno se počeo razvijati.³⁶

Takav je slučaj sa istočnoevropskom lingvistikom. Uticaj dviju navedenih škola posebno je došao do izražaja u DDR-u. Najizrazitiji predstavnici istočnonjemačke FS-škole svakako su Flajšer i Mihel. U knjizi Stilistika savremenog njemačkog jezika i u drugim radovima³⁷ oni daju tumačenja bliska sovjetskim i čehoslovačkim stilističarima (sovjetska stilistika naročito je uticala na istočnonjemačku

istraživanjima germaniste E. Rizelj).³⁸ O F-stilovima takođe su pisali Glazer, Klaus, Steubea, Šarnhorst, Vitić i dr.³⁹ Od radova napisanih u Poljskoj pažnju zaslužuje Poljska stilistika Haline Kurkovske i Stanislava Skorupke,⁴⁰ u kojoj je jedan veliki dio posvećen stilovima poljskoga jezika. Za F-stilistiku značajni su radovi Doroševskog, Kielskog, Klemensijevića, Knjaginine, Kovalskog, Leh-Splaninskog, Lempickog, Milevskog, Komarnickog, Skubalanke i dr.⁴¹ I u bugarskoj stilistici i lingvistici sve se više govori o F-stilovima (v. priloge Brezinskog, Videnova, Čizmarova, Janakijeva itd.).⁴² U Rumuniji su o FS-raslojavanju jezika pisali Andresku, Coteanu, Fodor, Markus i dr.⁴³ U Mađarskoj pažnju privlače statistička istraživanja, koja su vrlo značajna za funkcionalnu stilistiku (npr. Temešijeva ispitivanja).⁴⁴

Na zapadnoevropskom terenu o FS-problemima ne govori se onako (i onoliko) kao u ČSSR-u i SSSR-u, ali ona postoje i sve ih je više, s tim što se velikim dijelom nalaze u okviru sociolingvistike.⁴⁵ Na ovome terenu veoma je dobro proučen komunikacijski aspekt jezika, što predstavlja jedan od fundamenata za F-stilistiku, pogotovo za onaj njen dio koji se odnosi na ekstralingvističke faktore FS-diferencijacije jezika. Za zapadnoevropsku lingvistiku karakteristična je da se u njoj manje upotrebljava termin funkcionalni stil i da se zamjenjuje terminom registar.⁴⁶ U jednoj od najjačih stilističkih škola — francuskoj F-stilistika se nije razvila u poseban pravac (iako ga je Baji još početkom vijeka nagovijestio), što je dovelo do toga da se FS-pitanjima ne bave toliko stilističari koliko stručnjaci za opštu lingvistiku, teoriju komunikacija i semiotiku, dok se problemima tipova tekstova i kompozicionih oblika uglavnom interesuju književni teoretičari i semiotičari (Hovanskaja, 582, 54—55). Radovima se izdvajaju Baji, Giro, Antuan, Žoržen i dr.⁴⁷ U ostalom dijelu zapadnoevropske stilistike još su uvijek u prvom planu tradicionalni metodi istraživanja, sa izraženom dominacijom ekspresivne i individualne stilistike, a pojačano interesovanje za tekstualnu stilistiku otvara vrata i za jače prisustvo F-stilistike.

U američkoj lingvistici situacija je dosta specifična; i to najviše zbog dominacije ideja Noama Čomskog i

njegovih sljedbenika. Naime, Čomski i pristalice generativne gramatike na stil gledaju veoma usko — oni smatraju da stil predstavlja samo odstupanje od norme. Takvo shvatanje stila nalazimo već 1960. kod Čarlsa Osguda, koji je tada stil definisao kao „odstupanje od normi u skladu sa situacijama u kojima se ostvaruje kodiranje” (prema: Harveg, 1057, 212 p). Ono se susreće i u radovima Enkvista, Vitija, Rifatera, Saporte i dr.⁴⁸ Stav niza autora da su pokušaji analiziranja stila sa pozicija N. Čomskog i generativne gramatike doživjeli neuspjeh zbog toga što je stil shvatan veoma usko (kao odstupanje od norme), Jakobson je u jednom intervjuu protumačio na svoj način: „Ne želim da umanjujem Noamov doprinos, ali on i njegovi epigoni misle da je najvažniji posao lingvista da skiciraju sva gramatička pravila, a da metrika, stil i sve ostalo ne zavređuje našeg suda” (Ved, 1310, 178). Flajšer i Mihel smatraju da generativna gramatika nije dala suštinske radove iz stilistike neumjetničkih tekstova (publicističkih, administrativnih, naučnih) pošto je na njih teorija agramatičnosti gotovo neprimjenljiva. Po njihovu mišljenju, neosnovano je strukturalno shvatanje stila još i zbog toga što se najobičnije sržne rečenice (odstupanja od njih smatraju se stilskom markiranošću) uopšte ne mogu smatrati stilski markiranim. Nekonstruktivnost stilističke koncepcije generativne gramatike oni vide u ignorisanju socijalne uslovljenosti jezika i komunikativnih zadataka opštenja (Fleicher i Michel, 1049, 34—35). Ali u američkoj lingvistici postoje i drugi tonovi. Bolindžer u knjizi „Jezik nije bezopasno oružje” ističe da u savremenom američkom društvu sve više raste interesovanje za funkcionisanje jezika, iako se još uvijek posebna pažnja posvećuje problemima jezičke norme i odstupanjima od nje” (Bolinger, 862, 285). Da postoji interesovanje za funkcionalno raslojavanje jezika, pokazuju i radovi Bela, Ilija i dr. (v. Bell, 858; 859; Ealy, 872), a posebno se to osjeća kod Kristala i Dejvija, za koje se smatra da su najbliži shvatanju sovjetskih lingvista prirode i funkcionisanja stilova (Galjperin, 141, 24).⁴⁹

U japanskoj lingvistici za F-stilistiku je najznačajnija tzv. teorija jezičkog postojanja, čiju teoretsku osnovu čini koncepcija japanskog lingviste Tokijeda (1900—1967) i

američkih sociologa, nelingvista. Ova teorija bazirana je na ispitivanju govora i uslova u kojima se odvija govorna aktivnost (Alpatov čak ističe da se od svih do sada poznatih lingvističkih pravaca u svijetu škola „jezičkog postojanja“, vjerojatno, u najvećoj mjeri može uvrstiti u „lingvistiku govora“⁵⁰ — 1311, 16). Na ovom planu interesantna je shema jezičkog procesa koju daje Tokijeda u radu „Osnovi japanske lingvistike“ (1311, 101). Značajan je takođe rad Nisio Minoru „Jezik Japanaca“, posebno odjeljak Funkcionisanje jezika (1311, 124—127).

Iako je Jugoslavija ostala gotovo po strani osnovnih stilističkih tokova, ne može se reći da se FS-pravac ne razvija i kod nas. U tom pogledu svaki dio jugoslovenske lingvistike — serbokroastika, slovenistika, makedonistika i dr. imaju određene specifičnosti.

U srpskohrvatskoj stilističkoj školi sve donedavno dominirao je tradicionalan pristup proučavanju stilističkih problema. Prvi znaci izraženijeg zanimanja za FS-raslojavanje jezika i za F-stilove, koje zapažamo u posljednje vrijeme, nagovještavaju osavremenjivanje i obogaćivanje naše stilistike novim pravcem — F-stilistikom. Za sada nemamo temeljitijih i širih istraživanja pitanja iz ove oblasti, a poređenja sa drugim stilističkim školama još više nam ukazuju na veličinu te praznine. Naše FS-analize nisu ni brojne, ni obimne, ni temeljne; u srž FS-diferencijacije jezika još uvijek nismo zašli. To se, uostalom, odnosi i na proučavanje ostalih vidova razgradnje jezika (izuzev, možda, teritorijalne): o socijalnoj, polnoj, starosnoj i dr. razuđenosti jezika imamo samo skromne analize. Stoga nije toliko neobično što se i FS-raslojavanje jezika našlo na periferiji lingvističkih istraživanja. O tome Radovanović kaže: „Postojanje funkcionalnih stilova, tj. funkcionalnog raslojavanja jezika srpskohrvatska normativna stručna literatura po pravilu ni posredno ni neposredno ne registruje. Isto važi za socijalno raslojavanje jezika... Govornih varijacija o kojima je reč; međutim, pa ni funkcionalnih stilova, govorni predstavnici i govorne zajednice veoma su retko svesni, te bi stoga upravo normativni priručnici u ovoj oblasti mogli pružiti dragocenu pomoć, upozora-

vajući na njihovo postojanje, na njihove osobenosti, na pravila za izbor i uslove za njihovu upotrebu. Ipak, kada se daju takva uopštena upozorenja i pojave, tada obično nedostaju detaljnija obaveštenja o stvarnim razlikama među govornim varijacijama koje su u pitanju, kao i o regulatorima za izbor i upotrebu jedne iz repertoara govornih varijacija s kojima govorni predstavnici, odnosno govorna zajednica raspolažu u svom govornom znanju“ (Radovanović, 1225, I izdanje 64). On ističe da jezičke norme ne bi trebalo da proskribuju funkcionalne stilove jer oni nisu samo kategorije od individualnog značaja, nego i od društvenog, kolektivnog i zatim dodaje: „Na žalost, kao što je već rečeno, u lingvistici se doskora malo, a u serbokroastistici nimalo, vodilo računa o radu na opisivanju i uočavanju socijalnog, a posebno funkcionalnog raslojavanja jezika. Stoga se nije uočavala ni nužnost konstituisanja odgovarajuće 'fleksibilne' jezičke norme koja bi se stvarala da se ne zaborave ni pojave u oblasti socijalnih i funkcionalnih stilskih distinktivnosti...“ (Radovanović, 1225, I izdanje, 66).

Ipak, postoji nekoliko radova koji predstavljaju doprinos utemeljivanju i razvoju F-stilistike kod nas. Jedna od njih je knjiga Krunoslava Pranjića *Jezik i književno djelo*, koja počinje poglavljem „Suvremeni književni jezik — stvarnost različitih stilova“ (Pranjić, 1221). Pranjić ne ulazi u šire tumačenje FS-diferencijacije jezika, već samo govori o tome koji stilovi postoje. Rosandić i Silić u knjizi *Osnove morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika*, takođe, ukratko pišu o F-stilovima (Rosandić i Silić, 1128). U odjeljku „Književni jezik i njegovi funkcionalni stilovi“ daju osnovne napomene uopšte o F-stilovima, a zatim prelaze na razmatranje pojedinih FS. U Novinarskoj stilistici Mladenov samo u jednoj rečenici konstatuje da postoji funkcionalna diferencijacija jezika i odmah prelazi na klasifikaciju stilova (ona je dosta slaba jer ne počiva na jedinstvenim kriterijima) — Mladenov, 1209. I kod Antoša faktički se susreće samo klasifikacija, koja je još neprihvatljivija zbog miješanja teritorijalnog, socijalnog, funkcionalnog i individualnog raslojavanja jezika (Antoš, 1168). O F-stilovima govori i Minović, ali i kod njega nedostaje šira analiza (Minović, 1208). On je, među-

tim, jedan od rijetkih koji pokušava da definiše F-stilove. Za njega to su „jezičke posebnosti koje se zapažaju u komuniciranju u posebnim sferama i u vezi sa posebnim sferama društvenog života” (str. 61). O F-stilovima pišu i drugi lingvisti i stilističari, međutim, gotovo se uvijek radi samo o usputnim napomenama. Šire FS-istraživanje predstavlja doktorska disertacija B. Tošovića Glagol kao konstituent književnoumjetničkog stila ruskoga jezika u poređenju sa srpskohrvatskim (Tošović, 1243).

Slovenačka FS-ispitivanja slična su prethodnim, ali se i razlikuju od njih. Slična su u sljedećim elementima: 1. malo ima posebnih studija, 2. istraživanja su dobrim dijelom u funkciji govorne kulture ili dolaze sa sociolingvističke ravni, 3. veoma malen broj stručnjaka bavi se ovim pitanjima. Slovenačke FS-analize razlikuju se od srpskohrvatskih u tome što Slovenci ponekad dublje zalaze u teorijske vode, više se naslanjaju na svoju lingvističku tradiciju, više pokušavaju da daju nešto svoje, originalno i, sudeći po objavljenim prevodima u slovenačkoj periodici, više su zainteresovani da prezentiraju rezultate stranih FS-istraživanja. Od onih koji su se bavili i koji se bave ovim problemima treba izdvojiti Joža Toporišića, Bredu Pogorelec, Borisa Urbančiča, Toma Korošca i Janeza Dulara. Ovdje je svakako potrebno dodati i ime Antona Breznika, od koga i počinju prava slovenačka ispitivanja funkcionalne razuzdenosti jezika (Breznik, 1257). Pitanja FS-diferencijacije najviše su interesovala Jožeta Toporišića.⁵¹ Od problema, on je uglavnom bio zaokupljen onim osnovnim — najširokom funkcionalnom diferencijacijom jezika, i to ne kao izolovanom razgradnjom nego kao jednom od grana sveukupne razuzdenosti jezika. Toporišić za pojedine vidove razuzdenosti jezika upotrebljava termin *zvrst*, kojim bi u srpskohrvatskom jeziku odgovarala riječ *vrsta* (iako i u slovenačkom takođe postoji ova leksema). On razlikuje sljedeće glavne vrste: 1. socijalne (socialne zvrsti) — književne i neknjiževne; 2. funkcionalne (funkcijske zvrsti) — jezik svakodnevnog sporazumijevanja (praktično sporazumevalni jezik), stručni jezik (strokovni jezik), publicistički jezik (publicistični jezik), umjetnički jezik (umetnostni jezik), 3. prenosne (prenosniške zvrsti) — razgovorni i pisani jezik;

4. vremenske (časovne zvrsti) — jezik prošlosti i jezik savremenosti; 5. mjerne (mernostni zvrsti) — vezani i nevezani jezik (Toporišić, 1283). Sam termin *zvrst* Toporišić nije izmislio — on je i prije njega upotrebljavan kao oznaka za epiku, liriku i dramu. Toporišić svjesno odustaje od češkog termina *funkčni styl* (funkcionalni stil), ističući da mu odgovara slovenački *funkcijska zvrst*, koji se susreće još u Breznikovim raspravama o jeziku slovenačkih novinara i pripovjedača (Breznik, 1254, 360). Toporišić ukazuje na to da se njegova podjela funkcionalnih vrsta bazira na slovenačkoj tradiciji i da se upotpunjuje češkom teorijom (kada je u pitanju slovenačka tradicija, konkretno ima u vidu Antona Breznika). On, a vjerovatno i drugi slovenački lingvisti, odustaje od pojma *stil* iz razloga koji je danas dosta raširen: on je, po tom mišljenju, toliko višeznačan da je izgubio značenje termina (što otpada kao argument ako se ispred nalazi odrednica „funkcionalni”). Drugi istraživač, Boris Urbančič poznat je po tome što je prvi u poslijeratnoj slovenačkoj lingvistici preuzeo češku podjelu F-stilova (on razlikuje umjetnički, naučni, poslovni, publicistički i konverzacijski stil) — Urbančič, 1287, 200. Toma Korošca ističemo jer je odbranio doktorsku disertaciju o novinarskom stilu (Korošec, 1266), a Janeza Dulara zbog više radova o publicističkom, odnosno novinarskom stilu (Dular 1258, 1259, 1260). Za slovenačku F-stilistiku značajni su prilozi Brede Pogorelec (Pogorelec, 1273; 1274; 1275) i nekih drugih autora.

Makedonska FS-istraživanja, nažalost, gotovo da ne postoje. Međutim, to se lako objašnjava ako se uzme u obzir istorijski put koji je prošao makedonski jezik i makedonska lingvistika. Pogotovo se mora voditi računa o činjenici da je zvanična kodifikacija makedonskog jezika došla tek nakon I zasjedanja ASNOM-a 1944. godine i da je logično bilo da se u makedonistici prvo istraže problemi iz oblasti fonetike — fonologije, morfologije, tvorbe riječi, sintakse, leksikologije, dijalektologije, pravopisa..., a da se tek onda više počnu razvijati stilistika i njeni pojedini ogranci, kao što je F-stilistika. Božidar Vidoeski s tim u vezi kaže: „Neposredno nakon rata glavna pažnja makedonskih lingvista bila je posvećena utvrđivanju književne

norme makedonskog standarda i organizaciji pedagoške i naučne aktivnosti u Republici" (Vidoeski, 1287, 9). Stoga se u takvoj situaciji nisu mogla razviti FS-ispitivanja. Sada je već vrijeme da se i o tome govori kao predstojećem važnom zadatku makedonske lingvistike. Ovdje bi se mogao navesti samo pokoji članak, i to više iz oblasti govorne kulture, sa elementima interesantnim za F-stilistiku. To su uglavnom radovi o jeziku književnih djela, o jeziku štampe, radija, televizije i pozorišta (o čemu su pisali Vidoeski, Dokovski, Kitanovski, Kiš, Korubin, Đurkova Minova, Mihajlov, Mišeska-Tomić, Ugrinova i dr.).⁵² Tu su i prilozi o jeziku udžbenika (Dimitrovski), administrativnom jeziku (Kepeski), makedonskim tajnim jezicima (Polenković, Jašar-Nasteva, Popovski), širim lingvističkim pitanjima (Korubin, Koneski, Momirovski, Nikodinovski, Stepanoski, Tomić i dr.).⁵³ itd. Ovdje bismo istakli da Korubin upotrebljava termin stilski tipovi jezika (стилски типови на јазикот) i da pod tim podrazumijeva stručno-naučni, profesionalni, umjetnički, jezik sredstava masovnog informisanja, publicistički, administrativni i poslovni (Korubin, 1292, 9).

Prema tome, jugoslovenska FS-ispitivanja tek su na početku i dosta zaostaju u odnosu na neke druge, pogotovo u odnosu na čehoslovačka i sovjetska. Prije svega, nama su neophodna jača teoretska istraživanja suštinskih fenomena FS-raslojavanja jezika, istraživanja kakva nalazimo kod Havraneka, Hausenblasa, Jelineka, Jedličke, Mistrika, Vinogradova, Kožine, Rizelja, Flajšera, Mihela i dr. Lingvistička i lingvostilistička ispitivanja u zapadnoevropskim zemljama ukazuju nam na značaj proučavanja komunikacijskog aspekta jezika, a američka na važnost analiziranja nosilaca jezika kao ekstralingvističkih faktora. Japanska nam, pak, nauka o jeziku pokazuje da i od lingvističkih škola koje jedva da poznajemo, možda najviše zato što su prostorno daleke od nas, možemo naučiti da ne mislimo samo na evropski ili američki način. Poređenja sa svijetom ukazuju nam, takođe, da je neophodno pojačati statistička istraživanja i, u vezi s tim, razviti aktivnost na izradi frekvencijskih rječnika različitog tipa.

Funkcionalni stilovi. Da bi došlo do FS-diferencijacije jezika kakva danas karakteriše sve razvijene jezike svijeta, bilo je potrebno da čovjek pređe veoma dug period intelektualnog razvoja, da se formiraju različite oblasti ljudske aktivnosti, da se jezik toliko usavrši da može udovoljiti svim čovjekovim potrebama u svim njegovim djelatnostima. U istoriji ljudske civilizacije bitna su tri momenta za pojavu F-stilova: razvoj osnovnih vidova aktivnosti (nauka, umjetnost, administracija, publicistika i svakodnevna komunikacija), pojava pisanog oblika komunikacije i pronalazak štamparije. Ako je tačno da je primitivni čovjekoliki majmun (prokonzul), koji se sporazumijevao samo usmenim putem, živio veoma dugo — otprilike prije 25—40 miliona godina i ako znamo da se pismo dosta kasno pojavilo, onda se može reći da samo malen period od nekoliko hiljada godina predstavlja razdoblje u kojem postoji pisani oblik komunikacije. U čitavom ostalom vremenskom periodu, milenijumima i milenijumima, postojala je samo usmena forma sporazumijevanja. Natpisi na pećinama, nadgrobnim spomenicima, svetilištima itd. predstavljaju prve nagovještaje prelaska na nov način opštenja. Tako homo sapiens počinje da stvara dva načina sporazumijevanja — usmeni i pisani, što daje bitnu pretpostavku i za kasniju FS-diferencijaciju jezika. Pronalazak papira otvara novu eru: čovjek počinje da bilježi sve ono što vidi, čuje, osjeća, doživljava, zamišlja. Pojavom štamparije 1438. godine nastaje mogućnost da se jedna te ista poruka uputi velikom broju ljudi. Time naučna saznanja, umjetnički doživljaj svijeta itd. postaju bliži širokom krugu osoba. Šta smo ovim htjeli reći? Htjeli smo kazati da se od pamtivijeka jezik, manje ili više i na različite načine, raslojava te da oblici komuniciranja koje imenujemo kao F-stilove imaju istorijsku podlogu i da se njihov razvoj nalazi u neposrednoj vezi sa razvojem ljudske civilizacije. Tokom istorije čovjek je sve više prelazio na pisanu formu opštenja, u okviru koje su se razvile posebne vrste: jedna, kada je trebalo izraziti umjetnički doživljaj stvarnosti, druga, kada je trebalo prenijeti naučnu spoznaju, treća, kada se trebalo obratiti široj javnosti, četvrta, kada je trebalo pravno regulisati odnose u društvu itd. Tako su u okviru pojedinih

ljudskih djelatnosti — nauke, umjetnosti, publicistike, zakonodavstva i svakodnevne komunikacije nastale posebne jezičke formacije koje danas nazivamo funkcionalnim stilovima. Oni su, dakle, produkt jednog istorijskog kretanja ljudske misli, produkt razvoja društvenih odnosa i čovjekovog visokog intelektualnog nivoa.

Ovo je, u stvari, manje-više poznato i dovoljno jasno da se na tome ne bi trebalo posebno zadržavati. Mnogo je složenije pitanje šta je to stil, šta je funkcionalni stil i koja su njegova obilježja.

Prvo pitanje (šta je stil) naučnici su postavljali od davnina, još onda kada je stilistika bila sastavni dio retorike i još nema odgovora koji bi bio univerzalan koji bi sve zadovoljio, ili, kako to rekoše stari Latini: *Grammatici certant et adhuc sub iudice lis est.*^{52a} Stoga će Krunoslav Pranjić kazati: „Upitao bi se odmah, ne više samo stilističar, nego svaki skeptičar, upitao s pravom: a kako može da je konstituirana, kako može egzistirati znanost — stilistika, kad još nije uspjela pojmovno i jednoznačno definirati predmet svojeg istraživanja? Tome motiviranom prigrvoru, toj se prihvatljivoj skepsi može mirno odgovoriti — opet skepsom, ali iz druge ruke: ni biologija, kojoj status znanosti niko ne poriče, još ne zna šta je život. Pa ipak, znanost jest” (Pranjić, 1223a, 253).

U definisanju stila i njegovom proučavanju postoje tri osnovna pristupa: opšteumjetnički, književni i lingvistički.⁵³ Zavisno od toga sa kakvog se stanovišta gleda na pojam stila, daju se najrazličitija tumačenja i definicije. Ovdje zaista vlada ogromno šarenilo, da se često teško snaći. S jedne strane, stilu se prilazilo nakon temeljitih analiza i osmišljavanja građe jednog jezika ili više jezika, jednog stila ili više stilova itd. S druge, određivanju karaktera stila i njegovu definisanju ponekad se pristupalo bez bilo kakvih praktičnih istraživanja. Na ovu raznolikost uticale su takođe škole i lingvistički pravci, sredina, individualne vokacije samih istraživača i sl. Doda li se tome izuzetna složenost problema, biće jasno zašto je stil toliko određen i toliko neodređen.

Svaka nacionalna lingvistika dala je svoj pogled na stil i na njegova obilježja. Sovjetska stilistička tumačenja

veoma su brojna i raznolika, čehoslovačka tradicionalno seriozna i studiozna, francuska temeljna i kompleksna, američka originalna i neobična itd. Naša nisu brojna, ali su karakteristična.

Sovjetska lingvistika i sovjetska stilistička škola dugo su vremena stil svodili samo na neke njegove aspekte. Ako pođemo od toga da stil sadrži u sebi tri osnovne komponente: pedagošku (uzornost stila), psihološku (emocionalni stav) i funkcionalnu (funkcija u određenoj vrsti djelatnosti), vidjećemo da su, kao i u svim drugim stilističkim školama, prve dvije bile dominantne i neprikosnovene u dugom vremenskom periodu te da su se na bazi njih razvila i dva posebna pravca — pedagoški i psihološki. Pedagoški pravac operirao je sa izrazima „dobar stil”, „uzoran stil”, „loš stil” itd. i zasnivao se na nalaženju normativno-stilističkih pravila. Psihološki pravac pod stilom je podrazumijevao samo ono što je bilo emocionalno obojeno, što je bilo ekspresivno, izražajno, pa se govorilo o svečanom, ironičnom, familijarnom, visokom; niskom... stilu. Treći pravac (funkcionalni), kao što smo rekli, predstavlja tekovinu savremene sovjetske lingvistike, a odnosi se na proučavanje FS-raslojavanja jezika i produkata tog raslojavanja — F-stilova. Ako na stil ne gledamo sa aspekta pojedinih njegovih komponenata, već kao kompleksni fenomen, doći ćemo do zaključka da se u sovjetskoj stilističkoj teoriji stil tumači na tri osnovna načina: 1. kao pojava uopšte, 2. kao jezička ili kao govorna kategorija, 3. kao funkcionalna vrsta jezika. Karakteristične formulacije prvoga tipa bile bi sljedeće: stilovi su varijante jezika (Beresnjev, 54, 54); stil je sistem ili princip po kojem se vrši izbor jezičke građe (Piotrovskij, 422, 14); stil je sadržinski aspekt govora koji suštinski povećava njegovu informativnost (Dolinin, 191, 75); stil je oznaka sveukupnosti obilježja koja diferenciraju, razlikuju pojedine subjezike (Skrebnjev, 500, 40); stil je funkcionalna kategorija uvijek povezana sa komunikativnim aspektom jezika (Hovanskaja, 582, 189); stil je oblik društvenog funkcionisanja jezika, neka njegova funkcionalna vrsta (Mihajlov, 357, 108); stil je sistem konkretne upotrebe fonetskih, leksičkih i gramatičkih mogućnosti jezika koji izražava odnos onog ko govori ili piše

prema sadržaju iskaza (Fjodorov, 567 a, 58). Drugi princip polazi od dihotomije jezik-govor i razlikuje stilove jezika i stilove govora. Još od diskusije u časopisu Voprosy jazykoznanija u sovjetskoj stilistici vodi se spor oko toga mogu li postojati jedni ili drugi stilovi. U toku rasprave, kako je to konstatovao Vinogradov (Vinogradov, 108, 75), izrazi „stil jezika” i „stil govora” nisu sasvim razgraničavani, autori su ih upotrebljavali onako kako je njima odgovaralo. Istina, u nekim radovima je već tada nagoviješteno ono što će kasnije jasno biti kazano: da postoje stilovi jezika i stilovi govora. Desetak godina kasnije, tačnije 1967, Budagov će ovako formulirati razloge tog razgraničenja: „Većina savremenih lingvisti ne razgraničava pojmove jezičkih i govornih stilova, stoga obratimo pažnju na značaj takvog razgraničenja. Razlika između jezičkih i govornih stilova čini se veoma suštinskom. Grubo govoreći, ta je razlika uslovljena time što se jezički stilovi savremenih razvijenih književnih jezika baziraju na objektivnije i očiglednije izraženim jezičkim (sintaksičkim, leksičkim, fonetskim) osnovima nego razlike između govornih stilova... Jezički stilovi obično se formiraju u svim razvijenim književnim jezicima, a govorni stilovi mogu se zapažati u jednim jezicima ili u jednoj istorijskoj eposi i ne zapažati u drugim jezicima u drugoj istorijskoj epohi” (Budagov, 71, 70). U razmatranju ovog pitanja iskristalisala su se četiri osnovna stava: a) stilovi govora i stilovi jezika su istoznačni pojmovi, b) stilovi su jezička kategorija, c) stilovi su govorna kategorija, d) stilovi su istovremeno kategorija jezika i kategorija govora. Prvi stav je najdecidnije izrazio Gornung (Gornung, 173, 88). Drugi stav zapaža se kod onih stilističara koji pod stilom podrazumijevaju samo stilistički obojena sredstva i kod kojih stil, na taj način, dolazi kao sinonim za konotativna jezička sredstva: — „Stil se može definisati kao karakteristika apsolutno specifičnih konstituenata datog subjektiva” (Skrebnjev, 500, 40). Ovakvo tumačenje stila nije dobilo širu podršku u sovjetskoj stilistici zato što je to usko gledanje na stil i što, kako to neki ističu, takva sveukupnost čini samo građu za struktuiranje stilova (Kožina, 253, 55). Treći stav se gradi na negaciji jezičkih stilova i isticanju govornih stilova kao centralnog objekta

stilistika. U tom smislu karakteristično je sljedeće mišljenje: „Stilovi jezika je uslovni pojam (naučna apstrakcija) stvoren da bi se označili stilistički resursi jezika (njegovi stilistički obojeni slojevi)”. Međutim, tome pojmu nedostaje glavno sa čim se obično povezuje pojam stila — sistemnost” (Kožina, 253, 55). Treći stav — stav da postoje stilovi jezika i stilovi govora fundirao je Vinogradov u diskusiji o stilu 1955. godine. On je tada pisao: „I u tom aspektu sam termin ‘stil’ traži da se precizira. On se ne smije miješati sa terminom ‘stil govora’ ako se prizna neophodnost razgraničavanja pojmova jezika i govora” (Vinogradov, 108, 71). Međutim, dalje od ove konstatacije Vinogradov nije otišao, što najbolje potvrđuje činjenica da odmah iza toga daje definiciju stila bez bilo kakve njegove diferencijacije u odnosu na jezik i govor. Čak ni kasnije on nije uspio da dadne dovoljno valjano i argumentovano tumačenje stilova jezika i stilova govora, isto kao što je ostalo dosta nejasno razgraničenje između stilistike jezika i stilistike govora (Vinogradov, 116, 201 p). Od onih koji su pokušali da razjasne ovu dihotomiju, prije svega, treba spomenuti Panfilova i Stepanova. Prvi daje sljedeće tumačenje: „Jezički stil (stil jezika) jeste podsistem jezika koji ima ograničenu i posebnim zadacima uslovljenu upotrebu, koji sadrži specifična jezička sredstva i koji uključuje u svoj sastav mnoštvo međustilskih sredstava, između ostalog i stilistički neutralna sredstva. Govorni stil (stil govora) jeste određen sistem upotrebe književnog jezika, njegovih funkcionalnih stilova, a u nekim slučajevima i neknjiževnih jezičkih sredstava uslovljenih žanrom (vrstom) društvenog govora, situacijom, karakterom auditorija itd.” (Panfilov, 406, 9). U drugom radu je i slikovito objasnio razliku između jednih i drugih: „Stil jezika može se uporediti sa hemijski čistom vodom (H₂O), koja ne sadrži nikakve primjese. A što se tiče stilova govora, oni podsjećaju na raznovrsne vrste vode sa različitim primjesama predstavljenim u većoj ili manjoj mjeri” (Panfilov, 407, 78). Panfilov nije ništa posebno rekao, pogotovo nije uspio da unese više svjetlosti u ovo sporno pitanje. Stepanov je pokušao da se drugačije izrazi, ali je definicija postala još neodređenija: stil jezika je vrsta jezika koja se koristi u nekoj tipičnoj socijalnoj situaciji —

u životu, u porodici, u zvanično-poslovnoj oblasti itd. — i koja se razlikuje od drugih vrsta istog jezika osobinama leksike, gramatike, fonetike, dok je stil govora manir govorenja ili pisanja, način jezičkog ponašanja čovjeka u ovoj ili onoj društvenoj sredini ili situaciji (J. S. Stepanov, 63, tom 24 — I, 517). U suštini, koncepcija o stilovima jezika i stilovima govora, iako se razvija više od četrdeset godina, nije dala neke jače rezultate, što u posljednje vrijeme navodi niz istraživača na pomisao da izraze sumnju u njenu opravdanost. Već 1968. T. G. Vinokur dovodi u pitanje praktičnu realizaciju i teoretsku cjelishodnost strogog razgraničavanja jezika i govora i kaže: „Čini se realnijim, u interesu plodotvorne stilističke analize, rješavati ovo pitanje ne apriori, unaprijed odredivši oblast istraživanja (ili stilovi jezika ili stilovi govora), već po logici koju nam sugerišu same činjenice jezika” (Vinokur T., 123, 25). Šmeljov 1977. konstatuje da pokušaj zasnivanja učenja o stilovima jezika i stilovima govora nije doveo do konačnih rezultata (Šmeljev, 602, 55), a Vasiljeva 1981. tvrdi da se njenom koncepcijom proučavanja stilova „pozitivno ukida” ovaj dugo diskutirani problem, jer navedena dihotomija realno ne odgovara činjenicama (Vasiljeva, 99, 7).

Mi, takođe, smatramo da F-stilovima ne treba pristupati kao pojavama koje treba dovoditi u vezu sa jezikom ili govorom, već ih treba razmatrati kao fenomene sa jezičkom determinacijom i govornom realizacijom. Stoga ćemo u nastavku izlaganja navesti sovjetske definicije F-stila, odnosno stila koje ne potenciraju ovu distinkciju, niti se na njoj baziraju.

Od svih definicija stila koje su nastale u modernoj sovjetskoj stilistici jedna je imala posebno velik odjek i presudan uticaj na sve one koji su se bavili stilom i stilistikom. To je Vinogradovljeva definicija iz 1946. godine, a glasi: „Stil jezika je semantički zatvoren, ekspresivno ograničen i svrshodno organizovan sistem sredstava za izražavanje koji odgovara ovome ili onome žanru književnosti ili pismenosti, ovoj ili onoj sferi društvene aktivnosti (na primjer, stil zvanično-poslovni, stil kancelarijski, stil krajnje učtiv i sl.), ovome ili onome karakteru jezičkih odnosa između raznih članova ili slojeva društva” (Vinogradov,

110, 225). Definicija nema čisto funkcionalnostilističku vrijednost, ali time što je stil istovremeno vezao za žanr (u duhu stare tradicije) i za vrstu ljudske djelatnosti (u duhu novih strujanja), Vinogradov je, iako je stao na pola puta, dao prvu temeljnu osnovu za definisanje stila kao i FS-kategorije. Već 1955. godine Vinogradov se ponovo vraća na tu definiciju i odustaje od vezivanja stila za žanr, a u prvi plan ističe njegovu funkcionalnu stranu: „Stil je društveno osmišljena i funkcionalno uslovljena unutarnje objedinjena sveukupnost postupaka upotrebe, odbira i spoja sredstava govorne komunikacije u oblasti ovog ili onog opštenarodnog, opštenacionalnog jezika, korelativna sa drugim isto takvim načinima izražavanja, koji služe za druge ciljeve, vrše druge funkcije u govornoj društvenoj praksi datog naroda” (Vinogradov, 108, 73). Tri godine kasnije Murat daje jednu od prvih definicija a koja se explicite odnosi na FS: „Funkcionalni stilovi jezika su vrste opštenarodnog jezika koje odgovaraju ovim ili onim sferama ljudske aktivnosti, čije su osobenosti uslovljene osobenostima i zadacima komunikacije u datim oblastima ljudske djelatnosti” (Murat, 370, 8). Međutim, tek u radovima M. Kožine, koja je gotovo svu svoju aktivnost posvetila funkcionalnoj stilistici, učinjen je prvi ozbiljniji pokušaj da se cjelovito i kompleksno odrede F-stilovi. U početnom periodu svoje djelatnosti Kožina je prihvatila Vinogradovljevu definiciju. Ona je, takođe, bila pritalica razlikovanja stilova jezika i stilova govora pa je ostavila i jedno svoje tumačenje.⁵⁴ Kasnije, napušta Vinogradovljevu definiciju i razvija vlastitu. Kožina prvo unosi u nju korekcije i dopune — funkcionalni stil govora je: „određena socijalno osmišljena vrsta govora koja odgovara ovoj ili onoj oblasti društvene aktivnosti i obliku svijesti, koja sadrži specifičnu stilističku obojenost, što se stvara osobenostima funkcionisanja u toj oblasti jezičkih sredstava i specifičnom govornom organizacijom (strukturom), koja ima svoje norme odbira i spoja jezičkih jedinica determinisanih zadacima komunikacije i odgovarajućom oblašću” (Kožina, 258, 22), a zatim daje sljedeće tumačenje: funkcionalni stil govora je „istorijski nastala i socijalno osmišljena vrsta govora koja se određuje ovom ili onom oblašću društvene

aktivnosti i korelativnim oblikom društvene svijesti i koja sadrži specifičnu obojenost što stvaraju specifičnosti funkcionisanja u toj oblasti komunikacije jezičkih sredstava i specifična govorna organizacija, koja ima u skladu sa ovdje posebnim zadacima komunikacije svoje norme odbira i spoja jezičkih jedinica svih nivoa" (Kožina, 261, 10). Veoma široka, obimna i temeljita istraživanja F-stilova, koja je Kožina provela 70-tih i 80-tih godina (v. Kožina, 234—269), navela su je da izvrši korekciju svoje definicije i da se opredijeli za sljedeću: „Funkcionalni stil je osoben karakter govora ove ili one socijalne vrste koja odgovara određenoj oblasti društvene aktivnosti i njoj korelativnom obliku svijesti, koju stvaraju osobenosti funkcionisanja u toj oblasti jezičkih sredstava i specifična govorna organizacija, što daje određenu njenu opštu stilističku obojenost (makroobojenost)” — Kožina, 266, 49. Sve ostale definicije FS predstavljaju, u suštini, varijacije definicija koje su dali Vinogradov, Murat i Kožina, sa težištem na nekom elementu, nekom aspektu FS: kod Kostomarova to je isticanje konstruktivnog principa („Funkcionalni stilovi su socijalno osmišljenje vrste upotrebe jezika u čijoj se osnovi nalaze određeni apstraktni konstruktivni principi”; Kostomarov, 288, 119), kod Semenjuka ukazivanje na dvojaku definiciju FS („tradicionalna sveukupnost jezičkih sredstava koja se koristi u određenoj sferi komunikacije i zakonomjernost odbira i grupisanja različitih jezičkih sredstava potencijalno fiksiranih za neku komunikativnu oblast ili tipsku situaciju opštenja”; Semenjuk, 478, 16), kod Morohovskog potenciranje stereotipnosti („Funkcionalni stilovi su društveno osmišljeni stereotipi jezičkog ponašanja”; Morohovskij, 368a, 94), kod Dolinjina poistovećivanje FS sa uopštenim govornim žanrovima („Funkcionalni stilovi nisu ništa drugo nego uopšteni govorni žanrovi, odnosno govorne norme oblikovanja određenih, dosta širokih kategorija tekstova u kojima se ovaploćuju uopštene *socijalne uloge* — takve kao naučnik, administrativac, pjesnik, političar, novinar i sl.” (Dolinin, 190, 60), kod Brandesa izdvajanje sistema i sistemskih odnosa („Funkcionalni stil je funkcionalni sistem, sistem unutrašnjih, skrivenih odnosa i povezanosti pojava u kome se ispoljavaju funkcije namjene

jezičkog djela”; Brandes, 67, 159), —... — kod Razinkine tumačenje stila kao istorijske pojave književnog jezika (F-stilovi predstavljaju „istorijski različito nastale pojave oblike književnog jezika koji se međusobno razlikuju sistemom jezičkih sredstava i stilističkih postupaka, koji obrazuju u svakom pojedinačnom stilu cjelovit i stabilan sistem jezičkog izraza” i Razinkina, 451, 9), kod Mitrofanove razmatranje stila kao kompleksa jezičkih sredstava sa funkcionalnom naznakom („Funkcionalni stil je sveukupnost resursa opšteknjiževnog jezika koji dobijaju određenu funkcionalnu namjenu, odnosno stil se shvata i ocjenjuje kao način upotrebe sistema jezika...”; Mitrofanova, 355, 7), kod Valgine i Senkeviča preciziranje stila kao vrste jezika sa određenom funkcijom i određenom frekvencijom („Funkcionalni stilovi su istorijski nastale vrste opštenarodnog jezika u kojima se realizuju njegove osnovne funkcije i koje se odlikuju sveukupnošću i frekventnošću (pretežnom upotrebom) određenih jezičkih obilježja na svim lingvističkim nivoima (frazološkom, leksičkom, morfološkom, sintaksičkom)” — Valgina i Senkevič, 84, 6 itd.

U istoriji sovjetske stilistike bilo je i neobičnih pogleda na stil i FS. Jedan od najizrazitijih potiče iz 1953. godine, kada je, na otvorenom proširenom zasjedanju Naučnog savjeta Instituta za lingvistiku ANSSSR posvećenom trećoj godišnjici izlaganja J. V. Staljina o pitanjima lingvistike, istupio J. S. Sorokin sa referatom „O osnovnim pitanjima stilistike”, koji je časopis Voprosy jazykoznanija u pretrađenom vidu objavio 1954, u broju 2 (Sorokin, 515). Postavke J. Sorokina bile su toliko neobične, nekonvencionalne pa i provokativne da su izazvale buru reagovanja, tako da je pomenuti časopis znatan prostor u sedam narednih brojeva posvetio pitanjima stilistike (na taj je način i započela čuvena diskusija o stilu i stilistici). Osnovna postavka J. Sorokina, koja je izazvala oštre kritike, svodila se na to da jezički stilovi ne postoje, odnosno da postoje ali „samo u mašti istraživača” (Budagov, 70, 56) i da su ih „izmislili besposleni ljudi” (Mihajlov, 357, 85). Sorokin ovako kaže: „Nije teško shvatiti zašto svi preduzeti pokušaji da se naznače specifična i karakteristična obilježja književno-umjetničkog, publicističkog i čak naučnog stila kao bajagi

vrsta jezika, do sada nisu mogli dati pozitivne rezultate i pretvarali su se u najneodređenije, najapstraktnije i često dvosmislene odrednice (...). Eto zašto bi pravilnije bilo govoriti ne o publicističkom, književnoumjetničkom, naučnom itd. stilu jezika, već o različitim principima izbora, odbira i objedinjavanja riječi u književnoumjetničkim, publicističkim, naučnim djelima date epohe (...). Mi nemamo dovoljno razloga da govorimo o takvim ili sličnim *stilovima jezika* u odnosu na književni jezik počev od Puškinovog vremena (...). Mi nemamo u savremenom ruskom književnom jeziku, kao u jeziku koji je dostigao veoma visok stepen razvoja i koji predstavlja izuzetnu raznovrsnost upotrebe, stilova jezika kao njegovih (jezika) posebnih oblasti, tipova, sistema" (Sorokin, 515, 283). Osuđujući ove stavove, Budagov je dao zgodnu paralelu: „Poznato je iz istorije lingvistike da se krajem XIX v. pojavio pravac u dijalektologiji koji je negirao realnost postojanja bilo kakvih mjesnih dijalekata. Pristalice ove koncepcije tvrdili su da u istoriji jezika nema nikakve mogućnosti da se utvrde takva obilježja dijalekata koja se djelimično ne bi ponavljala u drugom ili drugim dijalektima. (...) prema toj koncepciji ne može se govoriti o realnom postojanju pojedinih dijalekata" (Budagov, 70, 56). Osnovni argument kojim se rukovodio Sorokin u negiranju stilova jeste da se obilježja jednoga stila u cjelini ili gotovo u cjelini ponavljaju u drugim stilovima. Međutim, u tome on ide do kraja na sinhronijskoj ravni, dok na dijahronijskoj razlikuje dva perioda (ima se u vidu samo ruski jezik): jedan u kojem su postojali stilovi, a drugi u kojem su se izgubili i prestali da postoje, što je, po Fjodorovom mišljenju, bilo u suprotnosti sa istraživanjima iz istorije ruskog književnog jezika, jezika i stila pojedinih pisaca itd. (Fedorov, 565, 66). Ako, dakle, Sorokin negira F-stilove, što onda ostaje? Ostaju samo stilovi kao individualna tvorevina, kao pojedinačni iskazi, čime „J. D. Sorokin pokušava da likvidira osnovni pojam stilistike kao lingvističke discipline. Ako treba biti dosljedan do kraja, onda takvo gledište mora dovesti do same likvidacije te discipline, koja gubi svoj objekat istraživanja. Tâ ne može se valjda ozbiljno govoriti o tome da predmet stilistike mora postati svaki pojedinačni kon-

tekst, svaki pojedinačni iskaz u njegovoj raznovrsnosti i neponovljivosti. Proučavanje samo pojedinačnih činjenica i pojava, bez njihova uopštavanja, nikad ne može obrazovati naučnu disciplinu" (Levin, 315, 74—). Iljinska je konstatovala da primjeri koje navodi Sorokin ne potvrđuju njegovu postavku o nepostojanju stilova jezika i da će prije biti da joj protivrječe, te da su govorni stilovi nevidljivo prisutni u Sorokinovim formulacijama (Iljinskaja, 209, 85). Na kraju se javila i vodeća ličnost sovjetske stilistike Viktor Vinogradov, koji će Sorokinove postavke dovesti u vezu sa starom tradicijom i konstatovati da Sorokin u nju principijelno nije ništa novo unio (Vinogradov, 108, 62). Tako je u ovoj diskusiji, koju je sam inicirao, Sorokin ostao potpuno usamljen. Naveli smo osnovne tonove u raspravi ne zbog toga da bismo ukazali na neodrživost Sorokinovih stavova, jer su ih praksa i stilistička proučavanja u ovih četrdesetak godina potpuno demantovali, već zbog značaja koji je imala ova diskusija za razvoj F-stilistike i za proučavanje F-stilova. Za F-stilistiku to je bila prava prekretnica — od tada je počelo vrlo intenzivno izučavanje F-stilova, od tada istinski i počinje da se razvija sovjetska FS-škola. Stoga se može reći da je Sorokin, bez obzira na neprihvatljive stavove, više doprinio razvoju onoga što je negirao nego što ga je ukočio; čak je više doprinio razvoju F-stilistike nego mnogi koji su prije ili kasnije afirmativno pisali o F-stilovima. Doprinio je jer je iz sasvim drugog ugla, na poseban način i iz potpuno drugih motiva ukazao na potrebu istraživanja stilova kao funkcionalnih tipova jezika.

Ono što je u sovjetskoj stilistici predstavljala Vinogradovljeva definicija stila iz 1946. godine, u čehoslovačkoj je predstavljala Havranekova definicija iz 1940. godine. Ona glasi: „Stil je način upotrebe (izbor) jezičkih sredstava u datim jezičkim iskazima kako u zavisnosti od konkretnog cilja, forme i situacije tako i u zavisnosti od individualne orijentacije govornog lica, odnosno pisca (npr. emocionalne, estetske i dr.). Ili tačnije: stil je individualizirana (autonomna) organizacija jezičke strukturne cjeline (integralne cjeline) koju daje bilo koji iskaz jezika" (Havranek, 682, 77). U ovoj definiciji pokazaće se kao bitne dvije

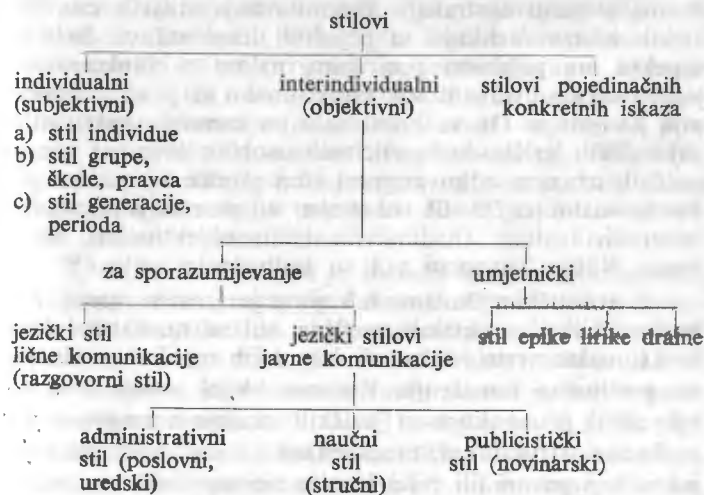
postavke: da stil ima konkretnu naznaku, funkciju i da je to individualna organizacija jezičkih sredstava. Iz tih postavki, kao i iz nekih drugih tumačenja, češki i slovački stilističari razvije bitnu distinkciju u sistemu stilova književnog jezika, razvije podjelu stilova na interindividualne ili objektivne stilove (interindividuální, objektivní styly) i individualne ili subjektivne stilove (individuální styly). Ako je sovjetska stilistička škola postala prepoznatljiva po tumačenju stilova kao jezičkih i govornih fenomena,⁵⁵ čehoslovačka je obilježena razmatranjem stilova kao objektivnih i subjektivnih kategorija. Iz takvog odnosa razvila su se četiri temeljna pojma čehoslovačke stilističke koncepcije: *jezički iskaz* ili stil konkretnog jezičkog iskaza (izraz, izričaj ili enuncijacija) — jazykový projev, promluv, styly promluve, *stiljska sfera* ili oblast — stylová (slohová) sféra (oblast), *stilski tip* — stylový (slohový) typ i *stilski sloj* — stylová (slohová) vrstva. Pojmom jezički izraz ističe se da svaki izričaj ima svoj stil, svoj poseban način struktuiranja. Iskazi koji pripadaju jednoj skupini obrazuju stilsku oblast. Sveukupnost normi koje se imaju u vidu pri struktuiranju iskaza u datoj oblasti predstavljaju stilski tip. Sveukupnost stilski obojenih jezičkih sredstava naziva se stilskim slojem. Da bi se moglo shvatiti tumačenje stila i FS u čehoslovačkoj lingvistici, neophodno je poznavati ove pojmove.

Slično Vinogradovu, Havranek se, takođe, vraća na svoju prvu definiciju, mijenja je, tačnije precizira. U vezi s tim, on kaže: „Već sam definisao stil kao ‚individualizirajuću‘ (specifičnu) organizaciju jezičke strukturne cjeline (jedinstva) kakva je svaki dati jezički iskaz‘. (...) Sada, da bih izbjegao bilo kakvu nedoumicu (...), zamijenio bih u toj definiciji termin ‚individualizirajući‘ riječju ‚singularizirajući‘ pa bih stil definisao na sljedeći način: ‚singularizirajuća organizacija jezičkog izraza kao jedinstva‘, naravno ograničivši tu definiciju samo na jezički plan (...) Ako je takav tip (= organizacije) uslovljen individualnim ukusom, imaćemo posla sa individualnim (ili subjektivnim) stilom govora, a ako je uslovljen nadindividualnim ukusom, uslovnošću, onda se i stil može nazvati uslovnim (funkcionalnim ili objektivnim)“ — Havranek; 680, 64. Havrane-

kovu definiciju jedni će pokušati da pojednostave. To će najuspješnije uraditi Skalička sa svojom formulacijom: „stil je individualizirajuća organizacija iskaza“ (Skalička, 826), u kojoj se, kao što vidimo, potencira samo jedan aspekt stila (individualni), a zapostavlja drugi, ne manje važan (socijalni). Neki će je kompleksno sagledati, valorizovati, produbiti i razraditi, ali tako da se dobije još jedna specifična nota u čehoslovačkoj stilističkoj koncepciji — stil će se posmatrati kao jezička pojava, kao individualna tvorevina, kao nadindividualna kategorija i kao funkcionalna vrsta. Iste godine kada je Havranek vršio ovu korekciju (1942), drugi poznati lingvist V. Matezijus stil je tumačio kao karakterističan način pomoću kojeg se s određenim ciljem koriste izražajna sredstva jezika (Mathesius, 820, 463—4). On je, u daljem tekstu, uzeo u obzir gotovo sve druge aspekte. Iz te formulacije, ističe Matezijus, proizilazi da se o stilu može govoriti u dvostrukom smislu: u prvom slučaju se pod stilom podrazumijeva stvarnost koja se manifestuje u gotovoj jezičkoj građi bez obzira na to da li se radi o elementarnom iskazu ili o književnom djelu, dok se u drugom pod stilom podrazumijeva mogućnost uslovljena situacijom u kojoj se odvija jezičko stvaralaštvo. „Pri bližem razmatranju nalazimo da situacija koja određuje stil uključuje u sebe tri najvažnija faktora: jezičku građu, ličnost onog ko piše ili govori, cilj koji stoji pred njim (...). Sa gledišta ova tri faktora možemo razlikovati stil polaznog jezika (stil češkog, njemačkog, francuskog jezika), stil autorove individualnosti (stil Šaldija, Vodaka) i stil funkcionalnog objekta (stil intimnog pisma, stil zvaničnog pisma). Međutim, u stvarnosti oni su neraskidivo povezani“ (Mathesius, 820, 463—4). Tako Havranek i Matezijus u istoj godini daju bitan pečat čehoslovačkoj teoriji stila i teoriji F-stilova. Trojnu koncepciju stila (jezički stil uopšte, individualni stil, objektivni ili kolektivni stil, koji obuhvata F-stil) razvijace dalje gotovo svi češki i slovački stilističari i pretvoriti je u dominantan pogled na stil. Među njima najviše je bilo onih koji su se zaustavili samo na razmatranju prvog aspekta — jezičkog stila uopšte. Mistrikov stav da se o stilu jezičkog izraza može govoriti neterminološki kao o visokom, niskom, poetskom, kancelarijskom i dr. ili

terminološki kao o individualnim i interindividualnim stilovima (publicističkom, razgovornom, naučnom, umjetničkom i sl. — Mistrík, 791, 30—32), čini se, opšte je prihvaćen u čehoslovačkoj stilistici. Jezički stil Mistrík ovako definiše: „Jezički stil je način svrsishodnog izbora, zakonomjernog struktuiranja i upotrebe jezičkih sredstava s obzirom na situaciju, funkciju, autorovu zamisao i na sadržinske elemente iskaza. Stil je, dakle, selekcija (izbor) i kompozicija (organizacija)” (Mistrík, 791, 31). Stil uopšte je, po njegovu mišljenju, način izražavanja u određenoj oblasti. Drugi istaknuti predstavnik poslijeratne čehoslovačke stilističke škole Hausenblas pod stilom podrazumijeva karakterističan i jedinstven princip struktuiranja iskaza koji se sastoji u izboru, organizaciji i, eventualno, prilagođavanju dijelova (Hausenblas, 667, 191).⁵⁶ odnosno određen način, princip ispoljavanja čovjekove aktivnosti, i to kao jedan od mogućih (Hausenblas, 674, 71). Stil se, smatra Hausenblas, odlikuje jedinstvenim principom organizacije, što se ispoljava u svim njegovim aspektima (izboru, strukturi, komunikativnoj situaciji i sl.). On (stil) jedan je od principa struktuiranja komunikata kao cjeline (Hausenblas, 662, 40). U Travníčkovoj definiciji vidljiva je orijentacija na funkcionalnu stranu stila: „Slog je izbor gotovih izražajnih sredstava ili stvaranje novih sredstava i gramatička obrada svih sredstava u jezičkim iskazima koji služe za sporazumijevanje u jednoj određenoj oblasti ljudske djelatnosti i iz koje izraz proističe” (Travníček, 840, 22). Stilom (slogom) Bečka smatra način na koji se biraju jezička sredstva za izražavanje misli i način kako se od tih misli stvara cjelina (Bečka, 631, 7). Izbor književnih izražajnih sredstava i način njihove upotrebe koji se u određenoj oblasti sporazumijevanja ustalio i koji je karakteriše Havranek i Jedlička nazivaju stilom, odnosno slogom (Havranek i Jedlička, 686, 8). Po jednoj drugoj definiciji, stil je zajednički i jedinstven način struktuiranja jezičkog izraza (Jedlička i dr., 733, 9). Po Trostovu mišljenju, jezički stil je zasnovan na tome da se jezikom može izraziti jedno te isto na razne načine (Trost, 843, 15).⁵⁷ Druge dvije vrste stila — individualni i interindividualni ovako se tumače: „Zajednička obilježja u iskazu jednog autora čini njegov individualni (subjektivni) stil, zajednička obi-

lježja u jezičkim izrazima raznih autora — iskaze koji su nastali pod jednakim uslovima — čine interindividualne (objektivne) stilove” (Mistrík, 787, 17). Za Matezijusa individualni stil je individualan upravo time što nosi pečat pojedine ličnosti, a za druge je samo nešto gotovo što se može analizirati, degustirati i kritički ocjenjivati (Mathesius, 820, 464). Stil autora je, ističu drugi, stil individualni. Uopštavanjem stilskih crta jezičkih iskaza raznih autora dolazi se do pojma interindividualni stil (Jedlička i dr., 733, 10). I tek na ovome planu, nakon tumačenja stila uopšte, stila u jeziku, stila pojedinačnih konkretnih iskaza i razlikovanja individualnih i interindividualnih stilova, tek na ravni ovih posljednjih čehoslovačka stilistička škola počinje da govori o F-stilovima. Naime, u toj širokoj stilističkoj kategoriji — kategoriji nadindividualnih stilova smještaju se svi oni stilovi do kojih se dolazi manjim ili većim uopštavanjem i koji se odlikuju ovim ili onim stepenom apstrakcije: pored F-stilova, u objektivne ili interindividualne stilove ubrajaju se stil epohe (dobový styl), stil umjetničkog pravca (styl uměleckého směru) itd. Kako izgleda ovaj izdiferencirani pogled čehoslovačkih naučnika na stil i kakvo mjesto u njemu zauzimaju F-stilovi, vrlo se lijepo vidi iz Mistríkove sheme (Mistrík, 787, 17):

Osim toga, Mistrik ističe da treba govoriti i o stilovima usmenih i pisanih iskaza, monoloških i dijaloških iskaza, direktnih i indirektnih iskaza, stilovima pripremljenih i nepripremljenih iskaza (Mistrik, 787, 17, 57a). U sistemu objektivnih stilova kao najvažniji izdvajaju se F-stilovi. Matezijas je još 1942. godine iskazao: „Za nas je najvažnija razlika između individualnog stila (...) i funkcionalnog stila, odnosno načina pomoću koga govorna tvorevina odgovara izražajnim zahtjevima funkcionalnog objekta” (Mathesius, 820, 464). Prilično davno i Hausenblas je posebno izdvojio F-stilove: „Najveći značaj među objektivnim stilovima imaju tzv. *funkcionalni stilovi* . . . (Hausenblas, 663, 7), a Ivanova-Šalingova ih nazvala najopštijom stilskom kategorijom (Ivanova-Šalingová, 706, 117). Ovo stupnjevito diferenciranje stilova karakteristično za čehoslovačku stilističku školu kod Findre je dosta jednostavno dato na sljedeći način (Findra i dr., 659, 279—280). U najopštijem smislu stil je način čovjekove reakcije. Sa funkcionalne tačke gledišta stil je izbor i struktuiranje (kombinacija) elemenata da bi nastala potpuna smisaona cjelina. Jezički stil je svrsishodan izbor i organizacija onih jezičkih i kompozicionih sredstava koja odgovaraju izdiferenciranim potrebama komunikacije u odgovarajućoj oblasti života i rada. Prema stepenu apstrakcije i uopštavanja stilskih crta jezičkih iskaza razlikuju se pojedini drugi stilovi. Sa tog aspekta, na polarnim pozicijama nalaze se funkcionalni jezički stil i individualni stil. Funkcionalni stil je najapstraktnija kategorija. On se konstituiše na osnovu uopštavanja zajedničkih jezičko-kompozicionih osobina otvorene grupe jezičkih izraza u odgovarajućoj sferi jezičke komunikacije. Funkcionalni jezički stil, stil epohe, stil generacije pripadaju interindividualnim (nadindividualnim, objektivnim) stilovima. Njihov suprotan pol su individualni stilovi.⁵⁸

U stilističkim školama u kojima je izražen uticaj čehoslovačkih i sovjetskih pogleda stil se razmatra i kao funkcionalna vrsta jezika, ali bez većih razlika u odnosu na prethodna tumačenja. Recimo, Mihel ovako definiše stil: „Stil je sveukupnost jezičkih izražajnih sredstava sa osobenom strukturom, predstavljenim i izabranim od subjekta koji govori (ili piše) iz niza sinonimičnih varijanata

za realizaciju komunikativne funkcije u određenoj oblasti aktivnosti” (Fleischer i Michel, 1049, 271p). U stilističkim školama koje imaju jaku tradiciju i u kojima funkcionalan pristup stilu nije imao velikog odjeka, stil se uglavnom definiše na klasičan način. U romanskoj stilistici sve je, vjerovatno, počelo sa čuvenom Bufonovom izrekom da je stil čovjek — „Le style est l’homme même”.⁵⁹ Dajući opširan pregled razvoja romanske stilističke škole, Budagov konstatuje da je ona već dvadesetih godina ovog stoljeća imala dva osnovna pravca, u mnogo čemu antagonistička (Budagov, 72, 106). Prvi se vezuje za Karla Foslera (1872—1949) i Lea Špicera (1887—1960), koji kao predmet proučavanja stilistike smatraju stil pojedinca i tumače ga u duhu impresionističke kritike (sami Fosler i Špicer ovaj su pravac nazivali neoidealističkom školom). Drugi, predstavljen radovima Šarla Bajija (1865—1947), odlazi u drugu krajnost i sve što je individualno, estetski osmišljeno isključuje iz proučavanja, a predmet stilistike, dakle stil, vidi u kolektivnom jeziku. Nešto kasnije ova dva pravca pokušao je da objedini Rumun Jordan.⁶⁰ Kod Maruzoa nalazimo sljedeću definiciju stila: „osobina iskaza uslovljena odabirom konstitutivnih elemenata datog jezika koji se upotrebljavaju u određenim okolnostima” (Marouzeau, 1019, 298p). Za Giroa stil je specifičan oblik djela uslovljen njegovom funkcijom (Guiraud, 1000, 37p). Termin funkcionalni stil u francuskoj stilistici rijetko se upotrebljava, a kada je potrebno govoriti o socijalno-psihološkoj i situaciono-komunikativnoj diferencijaciji govora, koriste se izrazi „nivo jezika” i „stilistički registar” (v. Hovanskaja, 582, 189). O tumačenju stila kao odstupanju od norme, koje je i u Francuskoj bilo dosta popularno 60-tih godina ovog stoljeća, već smo govorili.

U serbokroatistici stil je, takođe, bio predmet različitih tumačenja. Prvu značajniju definiciju stila ostavio je Tomo Maretić. On polazi od najelementarnijeg određenja — stil je način izricanja misli, što zatim ovako proširuje: 1. stil je način pismenoga izricanja misli, 2. stil je dobar način pismenoga izricanja misli, 3. stil je dobar način pismenoga izricanja misli u prozi (Maretić, 1205a, 575). Tumačenje je, kao što vidimo, potpuno u duhu tzv. normativne stilistike.

Drugi poznati naučnik Aleksandar Belić ustaje protiv uskog shvatanja stila: „Obično se smatra da je stil — način pisanja svojstven kakvom istaknutom književniku; npr. Dučićev stil ili Skerlićev stil i sl. Ali to bi bilo samo uže značenje reči 'stil'. Stil ima svako ko piše ili govori” (Belić, 1171, 133). On zatim konstatuje da stil obuhvata suviše mnogo stvari, tako da je teško reći dokle dopiru njegove granice. U radu Beogradski stil Belić je, možda, prvi put kod nas ukazao na značaj stilske diferencijacije jezika (Belić, 1170, 210—218). Pogledi Ljubomira Petrovića odražavaju vrijeme u kojem su nastali. On kaže: „Definicija stila ima podosta, neke su i vrlo tačne; ali, ma koju prihvatili, ostaje to: da stil podrazumeva, s jedne strane, izvesne osobine koje nalazimo i u delima velikih pisaca i u napisima svakoga pismenog čoveka, i, s druge strane, osobine koje nalazimo samo u stihovima i prozi izvrsnih umetnika” (Petrović, 1217, predgovor, str. 1). Važna je njegova misao da nije moguće stil potpuno odvojiti od pojma izražavanja (s. 11). Iako rad Milivoja Pavlovića o ovom osnovnom pojmu stilistike ovdje se ne mogu naći i svode se na tumačenje tipa: „Kada se govori o *stil*u, obično se misli na dobar stil, mada ta reč ima i šire, opštije značenje, pri čemu je potrebna odrednica (*njegov je stil dobar; stil mu je rđav, nejasan* i sl.). Ipak i ono uže značenje srećemo u upotrebi (*on ima stila*, tj. stil mu je dobar) — Pavlović, 1214, 7—8). Dragiša Živković pristupa stilu sa književnih pozicija i pod stilom podrazumijeva „jedinstvo mislilačkih, osećajnih i ostalih duhovnih sposobnosti jednog pisca (ili jedne epohe, ili jednog književnog roda, ili jednog naroda) izraženih u delu jedinstvenim načinom koji je svojstven samo tom piscu (ili toj epohi, ili tom književnom rodu, ili tom narodu) i koji se ogleda i u izboru predmeta koje opisuje, i u stavu koji prema njima zauzima, i u odabiranju jezičkih sredstava kojima taj stav izražava, počevši od glasova i reči pa sve do oblika i ritma njegove rečenice, i u načinu kako kombinuje svoje slike i likove, kako stvara celovito delo od tih pojedinačnih elemenata. Jednom rečju, pod stilom podrazumevamo *jedinstvo sadržine i forme* u književnom delu” (Živković, 1256a, 14—15). Za Anticu Antoša

stil je način (vid i kvalitet) na koji se jezičkim izrazom služi, s jedne strane, zajednica, a, s druge, pojedinac (Antoš, 1168, 10). Krunoslav Pranjić smatra da stil nije ništa drugo nego izbor, izbor izražajnih sredstava, izbor kao ukupnost svih izražajnih sredstava (Pranjić, 1221, 6). Stjepan Babić stil definiše kao „način iskazivanja u pojedinim područjima jezičke prakse koji proizilazi iz izbora jezičkih sredstava, riječi, oblika i konstrukcija općega jezika” (Babić, 1169, 250). U leksikonu Srpskohrvatski jezik dato je vrlo kratko određenje stila — to je „način ostvarivanja govora” (1312, 432). Šira tumačenja stila daje Rečnik književnih termina (1226, 759—764) i Simeonov rječnik lingvističkih termina (Simeon, 1313, knj. II).

Šta su, dakle, F-stilovi? Iz izloženog se vidi da jednoznačan odgovor ne može biti dat niti on može biti potpun i zadovoljavajući. U definisanju F-stilova postoji nekoliko stvari koje se ne mogu zaobići i zanemariti. Prije svega, F-stilovi su jezički izrazi što dolaze iz određenih oblasti ljudske aktivnosti. Ako se pođe od definicije ljudske djelatnosti — da je to aktivnost čovjeka usmjerena na postizanje svjesno postavljenih ciljeva povezanih sa zadovoljavanjem njegovih potreba i interesovanja, na izvršavanje zahtjeva koje pred njega postavlja društvo i država (Kruteckij, 1300, 56) — dolazi se do dva značajna elementa: 1. da ljudska djelatnost ima svjestan karakter i 2. da se ona odlikuje velikom raznovršnošću. Time što potenciramo svjestan karakter ljudske djelatnosti istovremeno potenciramo i suštinsku odrednicu F-stilova: da su to jezički izrazi svjesno nastali u određenom periodu razvoja ljudske civilizacije radi zadovoljavanja društvenih i individualnih potreba ljudi te da FS-diferencijacija jezika nije nekakvo slučajno raslojavanje, već duboko osmišljena pojava. Drugi bitan momenat tiče se odnosa na relaciji: raznovrsnost djelatnosti — raznovrsnost F-stilova. Jasno je da raznovrsnost F-stilova nije onolika kolika je raznovrsnost ljudskih djelatnosti i da je ne može pratiti; ljudska djelatnost je mnogo šira od jezičke djelatnosti. Stoga se i tipologija F-stilova ne može vršiti prema broju ljudskih aktivnosti (u protivnom, imali bismo onoliko F-stilova koliko ima tih djelatnosti). U ovom pogledu jezik je bio i ostao veoma

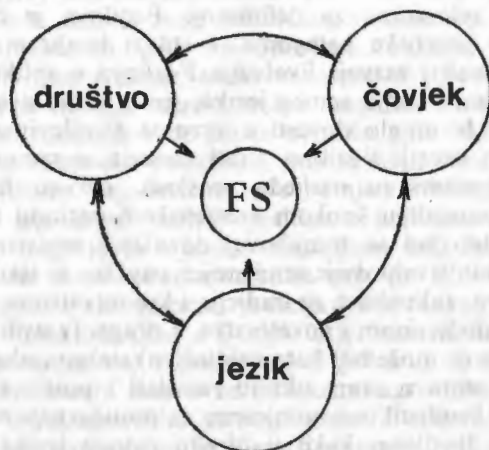
ekonomičan: za mnoge slične i srodne ljudske aktivnosti razvijen je skoro identičan jezički sistem, sa neznatnim razlikama i nepodudarnostima. Sljedeća bitna odrednica nalazi se u nazivu ovog stilističkog termina — da je to jezička realizacija koja ima određenu funkciju, određenu namjenu. Kao i drugi jezički varijeteti, F-stilovi služe za izražavanje nečega, tačnije, imaju socijalnu i individualnu namjenu: socijalnu time što se pomoću njih realizuju najrazličitije društvene potrebe, a individualnu time što izražavaju ličnost pojedinačno, u svoj njenoj kompleksnosti. Ali FS nije samo jezički specifikum koji ima određenu funkciju nego je to i jezički specifikum koji funkcioniše, nije, dakle, samo nekakva namjena nego je i funkcionisanje te namjene. I ako početna pozicija bude funkcija, krajnja će biti funkcionisanje. FS nije isključivo ni funkcija ni funkcionisanje, već istovremeno i jedno i drugo. Treći bitan kvalifikativ odnosi se na ekstralingvističku uslovljenost i intralingvističku struktuiranost F-stilova, o čemu će više biti govora kasnije. Četvrti se može ovako iskazati: FS je jezički izraz koji ima svoj sistem, drugim riječima — da bi se moglo govoriti o FS, on mora obrazovati sistem. Ukoliko nema sistema, nema ni FS. Stoga će jedna od bitnih postavki glasiti: F-stilovi su jezičke realizacije (jezički izrazi) sistemskog karaktera. Oni su prilično fleksibilne cjeline: zatvorene onoliko koliko je potrebno da se obrazuje sistem i otvorene onoliko koliko je potrebno da se ne naruši taj sistem (otvorene za ono što je nesistemsko u njemu i zatvorene za ono što je sistemsko u drugim). Osnovano se može tvrditi da F-stilovi imaju poroznu sistemnost — sistemnost propustljivu u oba pravca (eskra i intra), koja dosta podsjeća na sistemnost klimatskih pojaseva. Takva sistemnost uslovljava da granice između pojedinih FS nisu stroge, precizne, čvrste i stabilne, već su, naprotiv, prilično uslovne i elastične. To dovodi do jednog od najizraženijih problema: kako tipološki odrediti sve ono što se nalazi u pograničnim FS-zonama ili na samim granicama F-stilova. U razradi postavke o sistemnosti F-stilova može se ići dalje i konstatovati da ti sistemi nastaju na bazi posebnog načina selekcije i kombinacije, koje u okviru svakog FS razvijaju specifičnu paradigmatiku i sintagmatiku.

Kao peto važno je istaći da su F-stilovi matematičke (statističke) zakonomjernosti, sa izdiferenciranim vrijednostima frekvencije i vjerovatnoće upotrebe jezičkih sredstava. Šesti elemenat relevantan za definisanje F-stilova je činjenica da su to istorijske kategorije. F-stilovi imaju manje-više dug nastanak i razvoj. Evolucija F-stilova u velikoj mjeri predstavlja evoluciju samog jezika, jer u jeziku nema ništa što se ne bi moglo dovesti u vezu sa F-stilovima. Stoga govoriti o istoriji F-stilova znači govoriti o samoj istoriji jezika. F-stilovi su nasljeđe prošlosti, oni su fenomeni koji su nastajali u širokom vremenskom periodu tako da je normalno što se u njihovoj današnjoj egzistencijalnoj formi sukobljavaju dvije tendencije: ono što je staro i ono što je novo, sukobljava se tradicija i konzervatizam, s jedne strane, i modernizam i novatorstvo, s druge. Iz ovih razloga F-stilistika ne može biti čisto (isključivo) sinhronijska disciplina, već mora u svom okrilju razvijati i poseban dio — istorijsku F-stilistiku — usmjerenu na proučavanje nastanka i razvoja F-stilova, kako u okviru jednog jezika tako i na globalnom jezičkom planu.

Ovih šest elemenata čine nam se suštinskim za definisanje F-stilova. Polazeći od njih, rekli bismo da su F-stilovi ekstralingvistički uslovljene systemske realizacije jezika (jezički izrazi ili vrste) u određenim oblastima ljudske djelatnosti, odnosno u funkciji tih djelatnosti, sa specifičnom intralingvističkom (paradigmatском i sintagmatском) struktuiranošću, matematičkom-statističkom zakonomjernošću (frekvencijom i vjerovatnoćom upotrebe jezičkih sredstava), manjom ili većom tradicionalnošću i istorijskom zasnovanošću.

Vanjezički konstituenti. Ako FS predstavlja konkretnu realizaciju jezika, postavlja se pitanje kada se, kako i gdje ona dešava. Ovo pitanje odvodi nas na osnovne uzročnike nastanka F-stilova, a oni se nalaze izvan jezika. U određenim okolnostima, na određenim mjestima i u određenim vremenima jezik se raslojava na pojedine vrste koje imenujemo F-stilovima. U zavisnosti od prirode jezika, od čovjeka koji služi jezikom i društva u kome se on nalazi zavisi pojava i karakter F-stilova. Ova tri činioca suštinski su

determinanti F-stilova, činioci koji obrazuju svojevrsan tergemunus.

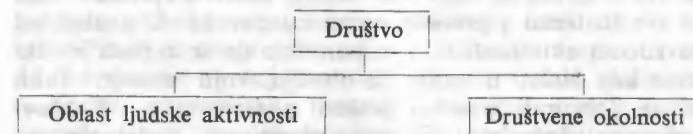

Ako bismo išli od užeg ka širem, onda bismo kazali: FS je u jeziku, jezik je u čovjeku, čovjek je u društvu. Navedena trijada osnovnih činilaca FS-raslojavanja jezika pokazuje da jezik, čovjek i društvo te njihova interakcija utiču na nastanak F-stilova. U toj međusobnoj sprezi nije sve jednako značajno: nešto utiče na primarno diferenciranje jezika (u obliku F-stilova), nešto na sekundarno (u formi podstilova), a nešto na tercijalno (žanrovi, podžanrovi, individualni stilovi i sl.).

Prema tome, uzročnike FS-razgradnje jezika treba tražiti u dvije vrste faktora: jedni su oni koji dolaze izvan jezičke realnosti i takve, kao i većina drugih autora, nazvaćemo ekstralingvističkim,⁶¹ a drugi su derivatskog tipa (dolaze kao rezultat primjene prvih) i predstavljaju unutar-jezičke činioce, odnosno obilježja i označimo ih kao intralingvističke ili jednostavno lingvističke faktore.

U društvu kao činiocu razlikuju se dvije grupe faktora: oblasti društvene aktivnosti i društvene okolnosti. Prvi imaju primaran karakter, jer vrste ljudske aktivnosti (nauka, umjetnost, mediji, pravo i administracija, svakodnevna

komunikacija) suštinski predodređuju F-stilove, o čemu smo već nešto rekli.

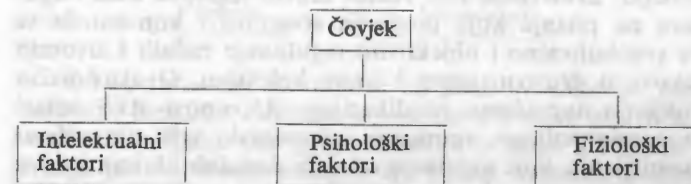

Ljudska aktivnost vrlo je raznorodna i sadržajna. S jedne strane, čovjek komunicira, posredno ili neposredno, sa užom i širom okolinom saopštavajući misli, raspoloženja, osjećanja i primajući ih od drugih. S druge strane, čovjek umne sposobnosti koristi u procesu rada i za istraživanje onog što ga okružuje, osmišljavajući prirodne i društvene pojave. Njegova umna djelatnost (unutarnja aktivnost) usmjerena je na sticanje znanja o sebi samom, o prirodi i društvu i na stvaranje realne spoznaje o svemu onome što ga okružuje. Takva vrsta aktivnosti nazvana je naukom. Međutim, u osmišljavanju stvarnosti čovjek može u prvi plan istaći estetski odnos, može estetski doživljavati svijet, što se i čini u posebnim oblicima ljudske aktivnosti — umjetničkom stvaranju. Književnik na svoj način poima, doživljava, transformira i uopšte odražava život, a sve to radi da bi zadovoljio svoje estetske potrebe i potrebe ljudi kojima je takvo djelo namijenjeno. Pružiti čovjeku zadovoljstvo, radost, pružiti mu mogućnost da se oduševljava i duhovno obogaćuje — zadatak je umjetnosti. Poseban oblik nadgradnje, društvene svijesti jeste aktivnost čovjeka usmjerena na stvaranje sistema normi, pravila, propisa radi regulisanja odnosa u užem i širem kolektivu. To je zakonodavno-pravna djelatnost, koja sobom nosi čitav niz drugih aktivnosti, kako društvenih tako i individualnih (administrativno-pravni poslovi, zvanične forme komunikacije i sl.). Tu je i aktivnost usmjerena na informisanje široke javnosti putem tehničkih kanala veze (štampe, radija i televizije). I, najzad, jedan od najčešćih oblika djelatnosti jeste svakodnevna usmena komunikacija između ljudi, koja se susreće na svim mjestima (na poslu, kod kuće, na ulici, u pozorištu itd.). Čovjek čovjeku saopštava misli, raspoloženja, osjećanja; čovjek čovjeka savjetuje, ubjeđuje, hvali,

kudi, ogovara... Vezivno tkivo svih tih aktivnosti jeste jezik. On je oruđe koje pomaže da se oformi misao i da se sve ono što se vidi, čuje, osjeti, doživi i spozna — da se sve to izrazi i prenese primaocu poruke. U svakoj od navedenih aktivnosti bilo je potrebno da se izgradi jezički izraz koji bi bio u stanju da obavlja svoju funkciju. Tako su se formirali posebni jezički podsistemi — F-stilovi kojim se služe pojedini predstavnici tih djelatnosti — književnici, publicisti, naučnici, pravnici itd. To je razlog što kažemo da oblast ljudske aktivnosti ima primarnu ulogu u FS-raslojavanju jezika. Drugu podgrupu društvenih faktora čine okolnosti u kojima se vrši jezička komunikacija. Međutim, samo neke od njih zauzimaju visoko mjesto u hijerarhiji ekstralingvističkih faktora. Recimo, ukoliko je religija kao oblik društvene svijesti dosta razvijena i u datom kolektivu predstavlja važan činilac, doći će do raslojavanja jezika na opozicionoj ravni vjersko — svjetovno, što je bilo posebno karakteristično za početne periode razvoja čitavog niza jezika (npr., u ruskom jeziku Kijevske Rusije stilovi su se dijelili na profane i sakralne). Danas u mnogim dijelovima svijeta religiozni krugovi razvili su veoma široku aktivnost, posebno izdavačku, utičući na stvaranje posebnog oblika kazivanja — religioznog. Stoga sovjetski (ističemo sovjetski) lingvist Najer u sistemu F-stilova engleskog jezika izdvađa i religiozni FS.^{61a} Većina, pak, ovih faktora ima sekundarnu ili tercijalnu ulogu (odražava se samo na nižim stepenicama FS-raslojavanja jezika). Npr., mjesto kao faktor mnogo je značajnije za druge vidove razgradnje jezika, posebno za teritorijalno razučivanje jezika u obliku dijalekata, narječja, govora, ono je više predmet drugih lingvističkih disciplina (sociolingvistike, lingvističke geografije, dijalektologije), nego F-stilistike, za koju će ti elementi biti interesantni onog trenutka kada se nađu u nekom od FS. Slična je stvar i sa klasnom pripadnošću, koja unosi svoje specifičnosti u jezik (ali ne u onom smislu u kojem je govorio Marks). Isto se može reći i za socijalne, nacionalne i etničke osobenosti.^{61b} Međutim, ni klasno, ni nacionalno, ni socijalno, ni etničko ne predstavljaju primarne faktore u procesu nastajanja F-stilova. Oni ne mogu biti kriteriji za izdva-

janje F-stilova pošto se pripadnik jedne klase, nacije, socijalne grupacije i etničke grupe jednako služi funkcionalnim stilovima kao i pripadnici drugih grupacija, unoseći, naravno, ponešto svoje, osobeno. Klasne, nacionalne i sl. specifičnosti ne mogu imati takav karakter da mogu dovesti do formiranja na toj osnovi F-stilove. Ostale okolnosti (političke, ekonomske, moralne, kulturne i dr.) samo posredno i periferno predstavljaju FS-tvorbene faktore.

U grupi faktora koji se odnose na čovjeka isto je tako vidljiva hijerarhijska izdiferenciranost. Oni su, međutim, manje aktivni u raslojavanju na F-stilove, a više prisutni u individualnoj diferencijaciji jezika, u obliku idiostilova, pa se mogu razbiti na tri podgrupe: intelektualne, psihološke i fiziološke.

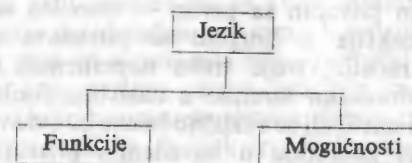

Svaka ličnost unosi u svoj govorni izraz nešto svoje, nešto osobeno. Stara mudrost s pravom kaže: Si duo facium idem, non est idem,^{61b} što bi na ovom planu značilo: ako dvije osobe o istome govore, neće se jednako izraziti. Na to utiču razne individualne osobenosti i okolnosti, ali ovdje bismo, prije svega, istakli način razmišljanja. Nije slučajno Ljubomir Petrović rekao: „Odredba stila: „stil je način izražavanja“ jeste naličje prave odredbe: „stil je način mišljenja“ ... (Petrović, 1217, 5).^{61d} Mnogi naučnici i mislioci ne jedanput, su isticali povezanost mišljenja i načina izražavanja.^{61e} Za F-stilistiku način mišljenja je prvi na ljestvici faktora koji se odnose na čovjeka. U osnovi svakog FS nalazi se poseban način mišljenja. Za KFS je karakterističan način mišljenja u obliku stvaralačke mašte, kojom se realnost (objektivna ili subjektivna) pretvara u umjetničku realnost pa ćemo takav način mišljenja nazvati transformacijom realnosti. Doista, umjetnik misli na taj način što stvarnost pretvara u sliku, u umjetnički lik. To

se može označiti i kao umjetnički način mišljenja. U procesu koji dovodi do stvaranja PFS (informativnog tipa) nema takvih transformacija, fantazija je isključena kao mogućnost i, pošto nosilac umnog procesa razmišlja u konstatacijama, ovaj način mišljenja nazvaćemo konstatirajućim. Naučni oblik kazivanja bazira se na analizi, koja obično počinje od hipoteze, vodi zatim apstrakciji i uopštavanju te se završava zaključivanjem. Dati način mišljenja sastoji se od postavljanja zadataka, iznalaženja odgovora, traženja dokaza, stvaranja naučnih teorija i otkrivanja zakonitosti. To je znanstveni način mišljenja. I u podlozi AFS leži osoben intelektualni proces. Za najveći njegov dio (administrativno-pravni) realnost je nešto što treba normirati, a to vodi propisivanju, utvrđivanju, određivanju, naredjivanju, ukazivanju i sl. Autor takvih tekstova traži odgovore na pitanja koja postavlja stvarnost i koncentriše se na sveobuhvatno i objektivno regulisanje radnih i životnih tokova u društvu, užem i širem kolektivu. Ovakav način mišljenja nazvaćemo juridikacijom. U osnovi RFS nalazi se nepripremljeno, spontano i vremenski vrlo ograničeno razmišljanje, koje najmanje od svih dosadašnjih ima uslova da dovede do odmjerene, promišljene, precizne, logički zaokružene i estetski dotjerane jezičke forme. Ovdje se, dakle, radi o vrlo brzom misaonoj reakciji kojom se stvarnost doživljava i spoznaje u kratkom trenutku pa se stoga takav način mišljenja može nazvati efemerizacijom realnosti. Svi ostali intelektualni, psihološki i fiziološki faktori samo na nižem stepenu diferencijacije jezika dolaze do izražaja: stepen obrazovanja provijava iz govora svakog pojedinca, kulturni nivo udara svoj pečat stilu, psihološki faktori su prisutni u svakom komunikativnom činu (svi imamo svoj karakter, po temperamentu smo sangvinisti, flegmatici, holerici ili melanholici, imamo svoj moralni stav, u trenutku govora nalazimo se u određenom psihičkom stanju i sl.),⁶² fiziološki faktori ističu razlike u govoru polova (ne govore uvijek isto žene i muškarci), pripadnika različitih starosnih grupa (na jedan se način sporazumijevaju djeca, na drugi odrasle ili starije osobe) itd. Nije slučajno što najpoznatija definicija stila polazi od čovjeka kao osnovnog faktora

(to je definicija koju je još u XVIII vijeku dao Bufon: „Čovjek je stil”).^{62a}

Jezik je treći elemenat stilskotvorbenog tergemina. On ima svoju namjenu, svoju funkciju i realizira se na različite načine (usmenim i pisanim putem, u obliku monologa i dijaloga itd.). Jezik ima svoje mogućnosti, on prati razvoj društva, odgovara njegovim potrebama i zahtjevima. Upravo od toga koliko je to u stanju da uradi dobrim dijelom zavisi stepen i karakter FS-diferencijacije jezika.

Od faktora koji se odnose na jezik svakako su najznačajnije funkcije. Zajedno sa vidovima ljudske aktivnosti i načinom mišljenja one igraju odlučujuću ulogu u FS-raslojavanju jezika, te nije slučajno što mnogi autori u podjeli F-stilova polaze upravo od funkcija jezika. Pitanje funkcija jezika vrlo je složeno i vrlo važno za tumačenje F-stilova te ćemo se na njemu zadržati.

Od trenutka kada su lingvisti intenzivnije počeli da proučavaju način funkcionisanja jezika, pojavila su se i izraženija zanimanja za fundamentalna obilježja upotrebe jezika. Svakako u centru pažnje moralo je biti pitanje kakva je uloga jezika u društvu, odnosno koja je njegova funkcija. Odgovori na ovo pitanje mogu se naći još u dalekoj prošlosti, pa ipak, prave imamo tek u ovom stoljeću. Oni dolaze iz druge decenije XX vijeka i vežu se za ime bečkog lingviste Karla Bilera. Razmatranje funkcija jezika teklo je tokom istorije lingvistike u nekoliko pravaca. Jedni su pokušavali da izdvoje funkcije prema elementima i učesnicima komunikativnog čina (Biler, Jakobson), drugi su problem smještali u unutarstemske odnose jezičkih jedinica (Stepanov i dijelom Martine), treći su polazili od poznate dihotomije jezik—govor (Leontjev, Avrosin), a četvrti nastojali da nađu primarne i sekundarne funkcije

jezika (Kajnc, Peškovski, Piotrovski). Za analizu F-stilova i njihovu podjelu najmanje bitnim izgleda drugi pristup, u kojem se funkcije jezika svode na saodnose u strukturi jezika. Treći je dosta sporan (vrlo je teško razgraničiti funkcije jezika od funkcije govora) i, koliko se čini, nema mnogo pristalica. Svakako je najviše onih koji su razmišljali u okviru prvog i posljednjeg pristupa, koji je relativno jednostavan jer podrazumijeva izdvajanje funkcija po značaju i njihovo razgraničavanje na dva tipa: na primarne (osnovne) i sekundarne (dopunske), tako da je na izvjestan način povezan sa prvim — ono što se u prvom ističe kao funkcija u drugom se pokušava rasporediti prema primarnosti. Ovdje treba napomenuti da postoji izuzetno terminološko šarenilo u nazivima funkcija, da se vrlo često isto misli, ali se različito imenuje. Od svih funkcija jezika koje se spominju u navedenim pristupima jednu niko ne osporava — to je komunikativna funkcija.⁶³ Sovjetska lingvistika, recimo, jasno ističe da je to bez sumnje primarna funkcija i da su sve ostale njoj potčinjene. Neki čak tvrde da izdvajanje šest funkcija (kao što to čini Jakobson) predstavlja, u suštini, raščlanjivanje samo jedne — komunikativne funkcije (Munen).

Ali pođimo od početka. Prvu ozbiljniju klasifikaciju funkcija dao je Karl Biler. On je, polazeći od govornih subjekata (subjekat, adresat, komunikacija), koje neki povezuju sa prvim, drugim i trećim licem, izdvojio tri funkcije i obrazovao sljedeću trijadu: izražajna funkcija, apelativna funkcija i reprezentativna funkcija. Ova je podjela postala veoma popularna među članovima Praške škole, sa kojima je Biler sarađivao, „međutim, nije bila prihvaćena bez kritike i ne bez značajnih zamjerki. Prvo se na ovu teoriju, još prije nego što je dobila konačan oblik, kritički osvrnuo V. Matezijus. Kao i drugi istraživači, on nije smatrao uspješnim Bilerovo izdvajanje reprezentativne funkcije jezika. Sam Matezijus izdvađa dvije osnovne funkcije: komunikativnu (funkciju saopštenja) i izražajnu (funkciju izražavanja). Jedino za naučne tekstove on dozvoljava da komunikativna funkcija bude ovdje u tako čistom vidu da se može govoriti o „ilustrativnoj“ (očigledno-slikovitoj) funkciji jezika“ (Horálek, 694a, 30). Jan Mukaržovski prihvata Bilerovu podjelu,

ali smatra da joj treba dodati još jednu funkciju, koju naziva estetskom i koju će kasnije prihvatiti mnogi naučnici. U članku Poetsko imenovanje i estetska funkcija jezika, napisanom 1938, on kaže: „Ako imamo u vidu čisto komunikativan izraz, Bilerova je shema u potpunosti prihvatljiva: bez teškoća se mogu u svakom komunikativnom izrazu razlikovati obrisi svih triju funkcija, posebno one koja u datom slučaju ima prevagu... Naravno, i tu se može utvrditi prisustvo spomenutih funkcija, ali je u prvom planu četvrta funkcija, koju ne spominje Bilerova shema. Ta funkcija je u suprotnosti sa svim ostalim funkcijama: glavnu pažnju usredsređuje na samu konstrukciju jezičkog znaka, dok prve tri spomenute teže vanjezičkim instancama i ciljevima koji prelaze okvire jezičkog znaka. Pomoću prvih triju funkcija upotreba jezika dobija praktično značenje; četvrta funkcija ih ipak izvlači iz neposredne povezanosti s praksom; to je estetska funkcija. Ostale se u odnosu na nju mogu skupa nazvati praktične funkcije. Usredsređivanje estetske funkcije na sam znak posledica je autonomije, koja je svojstvena estetskim pojavama“ (Mukařovský, 801a, 175). U nastavku Mukaržovski daje analizu estetske funkcije, a nešto slično čini i u članku Prilog semantici poetske slike (Mukařovský, 801b, 231). O različitim funkcijama jezika on govori i u radu Književni jezik i pjesnički jezik sa posebnim zadržavanjem na estetskoj funkciji (Mukařovský, 798, 213 sh. p). Ipak, možda je najbolje svoj stav definisao u knjizi Estetska funkcija, norma i vrijednost kao socijalne činjenice (Mukařovský, 795).⁶⁴ Prema tome, Bilerovoj ekspresivnoj, apelativnoj i reprezentativnoj funkciji Mukaržovski dodaje četvrtu — estetsku.⁶⁵ Međutim, na tome se nije stalo: Nove dvije funkcije naći će Roman Jakobson. On će konstatovati da u govorne činioce treba uključiti još dva — kôd (zajednički sistem znakova kojima se služe komunikatori) i kontakt, tako da su se pojavile još dvije funkcije: metajezička i fatička (neki smatraju da je ovaj posljednji termin od B. Malinovskoga, v. Lešić, 1204, 126).^{65a} Za ovu će podjelu Munen kazati da se radi o podjeli jedne komunikativne funkcije maskirane u raskomadanom obliku, da su Jakobsonove funkcije, u stvari, posebni slučajevi korišćenja jezika koji

su manje ili više prisutni u svakom govornom činu i da nisu lingvistički fundirani, pošto za njihovo utvrđivanje služe psihološki, semantički ili kulturni kriteriji (prema: Sljusareva, 504, 141). Vinogradov je nešto drugačije pristupio ovom problemu, ali se, kao i Jakobson, oslonio na Bilera, a možda još više na Peškovskog, koji je razlikovao dvije funkcije — saopštenje i djelovanje (Peškovskij, 419, 148).^{65b} Vinogradov saopštenju i djelovanju dodaje još samo opštenje (Vinogradov, 116, 14p). Njegovu podjelu prihvatiće mnogi lingvisti (Mihajlov, Rozentalj i dr.).

Podjelu funkcija na primarne i sekundarne nalazimo kod bečkog lingviste F. Kajnce. Njegove poglede Horálek naziva psihološkom teorijom jezičkih funkcija (Horálek, 694a, 30p). Šarl Baji je osnovnom funkcijom jezika smatrao komunikativnu, a Fosler i Špicer funkcije su promatrali kroz prizmu svoje estetske doktrine. Pazuhin ističe da ako postoji spor oko toga koje funkcije ima jezik, on se može svesti na pitanje posjeduje li jezik neke dopunske funkcije naporedo sa osnovnom — komunikativnom (Pazuhin, 400, 42).⁶⁶ Mišljenje o ovome iskazali su i drugi istraživači.⁶⁷ Jedno od najsloženijih pitanja svakako je da li se može govoriti o funkcijama jezika i funkcijama govora. Leontjev je jedan od onih koji uvode ovaj korelativan pojam.⁶⁸ I posljednji pristup funkcijama polazi od strukture jezika i nalazimo ga kod niza lingvista.⁶⁹

Međutim, bez obzira na mnogobrojne radove, studijska istraživanja i postignute rezultate^{69a} još uvijek se ne može reći da je pitanje funkcija jezika do kraja istraženo i da je nađeno opšteprihvatljivo rješenje. A da zaključimo kako lingvisti nisu jedino krivi za to, sugerise Sljusareva konstatujući da čak u filozofiji problem funkcije još teoretski nije razmatran i da u filozofskim radovima za sada ne nalazimo odgovor na pitanje o kategorijalnoj karakteristici funkcija.⁷⁰

Govorili smo nešto više o funkcijama jezika iz dva razloga. Prvo, sam pojam funkcionalni stil sadrži u sebi riječ funkcija pa stoga mnogi naučnici vezuju pojam stila za pojam funkcije, mada ima i onih koji tvrde da se ne radi o funkciji, nego o funkcionisanju jezika⁷¹ (smatramo, kao što smo već rekli, da se radi i o jednom i o drugom).

Sljedeći je razlog u tome što su pojedini istraživači o podjeli F-stilova polazili od funkcija jezika kao jedinih ili osnovnih faktora. Mogu li se uopšte na osnovu funkcija jezika, odnosno na osnovu samo jednog ekstralingvističkog faktora izdvajati F-stilovi i vršiti njihova klasifikacija? Pristup F-stilovima sa pozicija funkcija jezika zahtijeva bitnu pretpostavku, koju za sada savremena lingvistika nije u stanju da zadovolji, a to je da postoji opšteprihvaćeno mišljenje o funkcijama jezika: jer kako se uopšte može utvrđivati broj F-stilova ako se ne zna tačan broj funkcija. Drugo, po našem mišljenju, funkcije jezika predstavljaju samo jedan elemenat u diferencijaciji jezika, a istinski pristup mora da se bazira na svim elementima, ekstralingvističkim i intralingvističkim. Stoga na pitanje mogu li se izdvajati F-stilovi na osnovu funkcija jezika, odgovor bi bio: da. Međutim, na pitanje je li to dovoljno da se izvrši cjelovita i objektivna klasifikacija, kazali bismo: ne.

Jednu od prvih klasifikacija F-stilova prema funkciji dao je Peškovski: on je izdvajao dvije funkcije (saopštenje i djelovanje) i na osnovu njih razlikovao umjetnički govor (djelovanje na maštu slušaoca i buđenje u njemu estetskih doživljaja), oratorski govor, reklamni govor (djelovanje na volju slušaoca), predavački govor, popularizaciju — Peškovskij, 419, 44. Pražani su približno u isto vrijeme pošli od postavke: ako postoje različite funkcije jezika, postoje i različiti funkcionalni jezici. U Tezama se o tome jasno kaže: „Svaki funkcionalni jezik ima vlastiti sistem konvencija — vlastiti jezik” (837, 506p-a). Po mišljenju Pražana, razgovorni stil (jezik) ima komunikativnu funkciju, poslovni praktično-stručnu, naučni teoretsko-stručnu, a poetski estetsku. U sovjetskoj lingvistici najpoznatiju klasifikaciju prema funkcijskom principu dao je Vinogradov, koji je, u vezi s tim, rekao: „Ako se pođe od tako značajnih društvenih funkcija kao što je opštenje, saopštavanje i djelovanje, mogu se na opštem planu jezičke strukture izdvojiti ovi stilovi: svakodnevno-komunikativni (funkcija opštenja); svakodnevno-poslovni, zvanično dokumentarni i naučni (funkcija saopštavanja); publicistički i umjetničko-beletristički (funkcija djelovanja)” (Vinogradov, 116, 14p). Vinogradov, uviđajući osjetljivost problema, daje ogradu,

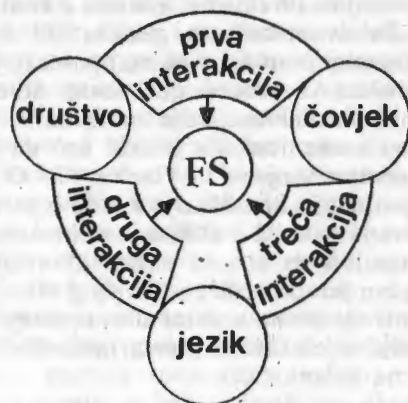
koja pokazuje primjetnu opreznost i suzdržanost u pristupu: „Uostalom, unutrašnja diferencijacija jezičkih stilova ne mora se oslanjati na različite funkcije jezika (opštenje, saopštavanje, delovanje) ili na izdvajanje ovih ili onih podvrsta komunikativne funkcije. Ona se može izvoditi na osnovu strukturnih ili konstruktivnih suprotnosti i odnosa među posebnim sistemima izražavanja unutar celovite jezičke strukture (...). Pa i sama reč funkcionalan ima dva značenja. Ona može da ukazuje i na povezanost stilova sa različitim jezičkim funkcijama ili sa ovim ili onim podvrstama komunikativne funkcije, ali i na funkcionalno razgraničavanje sfere upotrebe tih stilova” (Vinogradov, 116, 15–16). Vinogradjevu podjelu prihvata čitav niz naučnika, ali, što je i normalno, mnogi je prihvataju sa manjom ili većom rezervom. Neki je, pak, potpuno odbacuju. Kožina je, recimo, jedan od protivnika klasifikacije F-stilova po ovoj principu,⁷³ i to ne zbog toga što Vinogradov izdvaja ove, a ne neke druge funkcije. Ona tvrdi da funkcije jezika ne mogu biti osnova za stilsko raslojavanje jezika, bez obzira na to o kakvim se funkcijama radi. Kožina ističe da se i na osnovu Jakobsonovih šest funkcija stilovi ne mogu adekvatno diferencirati. „Mada, kako s pravom primjećuje Jakobson, govorna struktura zavisi od preovlađujuće funkcije, očigledno je da na navedenoj Jakobsonovoj klasifikaciji ne treba bazirati diferencijaciju F-stilova, naročito ako se oni shvate kao društveno osmišljeni sistemi. Ne treba bazirati, prvo, ne samo zato što su sve te funkcije „prisutne” u *bilo kojem* govornom činu, već, prije svega, zato što, vjerovatno, ne može svaka od navedenih funkcija biti preovlađujućom u govoru (ima se u vidu ne samo pojedinačno saopštenje) i, prema tome, stilskotvorbenom (na primjer, fatička, metajezička, konativna). Drugo, poetska funkcija, u suštini, nema principijelnih, kvalitativnih razlika u različitim aktima opštenja i stoga na osnovu nje teško da se može izdvojiti poseban funkcionalni stil govora koji odgovara estetskoj sferi opštenja (umjetničkoj literaturi). Ekspresivna (emotivna) funkcija (kako je shvata Jakobson) ne može, takođe, biti osnova za izdvajanje bilo kog funkcionalnog stila govora kao određenog govornog sistema. Kada bi se i pokušala dati

klasifikacija funkcionalnih stilova na osnovu tih funkcija, odgovarajući „stilovi” ne bi iscrpili svu raznovrsnost stilskog raslojavanja govora u cjelini (up., npr., naučni stil)” — Kožina, 258, 27. U kritici klasifikacije F-stilova, Šajkevič je, možda, najdecidniji: „Pojam „funkcije” toliko je maglovit da ne može služiti kao objektivni instrument za izdvajanje stilova. Stvarno, kako se može odrediti gdje se završava jedna funkcija, a gdje počinje druga? Perspektivnijim čini nam se obratan put — od objektivnih lingvističkih obilježja koja se zapažaju, koja konstituišu stil prema funkciji” (Šajkevič, 593, 64). Sa ovim mišljenjem ne slaže se T. G. Vinokur.⁷⁴ Ona pravi diferencijaciju između funkcionalnog jezika i stila pa kaže: Funkcije jezika jesu neposredan uzrok *formiranja* funkcionalnog jezika, a ne *stila*. Posljednjeg određuje njegov jezički oblik, odnosno njegovo *postojanje*. Funkcije kao ekstralingvistički faktor su polazna tačka u rješavanju pitanja o *nastajanju* funkcionalnih kategorija (Vinokur T. G., 124, 54). Analizirajući, prije toga, Doleželovu shemu „komunikativne mreže” jezika, koja se sastoji od spoznajne, direktivne, estetske i kontaktne sfere, ona ističe: „Sa ovom tačkom gledišta stil funkcionalne jezičke vrste (njenim posrednim putem) povezan je sa opštim funkcijama jezika. Ali proučavajući sastav stilova, lako je zapaziti da njihova diferencijacija može da se i ne bazira neposredno na razne funkcije jezika, već da dolazi kao njegovo imanentno svojstvo” (Vinokur T. G., 124, 52). Jedno od najpotpunijih klasifikacija F-stilova prema jezičkim funkcijama dao je Arnoljd u Stilistici savremenog engleskog jezika. Konstatujući da je sam naslov „funkcionalni stil” veoma prikladan jer „specifičnost svakog stila proističe iz osobenosti funkcija jezika u datoj sferi opštenja” (Arnoljd, 18, 55), Arnoljd dijeli stilove prema njihovim funkcijama: (vidi tabelu na stranu 70).

Drugu podgrupu faktora koji se odnose na jezik čine njegove mogućnosti. Tu je posebno važan stepen njegova razvitka, koji je korelativan stepenu njegove stilske diferencijacije: što je jezik manje razvijen, manje su i mogućnosti raslojavanja jezika. Recimo, ukoliko jezik nije u stanju da izražava apstraktan način mišljenja, ne može biti ni NFS. Upravo razvoj ove stilske formacije pokazuje koliko

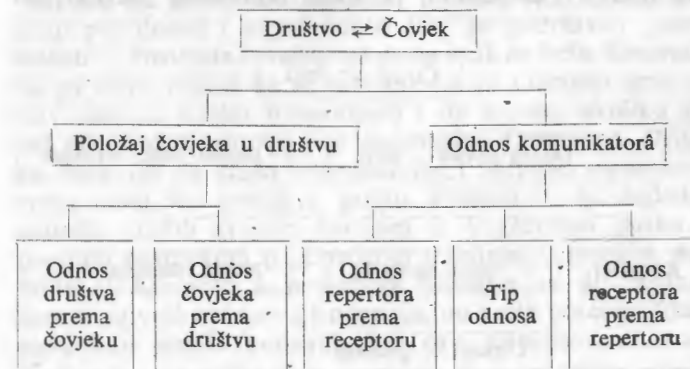
jedan stil može zavisi od mogućnosti samoga jezika. Sve do XVII, XVIII stoljeća u evropskim jezicima nije bilo pravog naučnog stila, jer nisu bila izgrađena sredstva za prenošenje apstraktnog načina mišljenja. Stoga je latinski dugo, veoma dugo zamjenjivao žive jezike u naučnoj djelatnosti.⁷⁵

Funkcija Stil	Intelektualno-komunikativna	Voluntativna	Emotivna	Kontaktna	Estetska
Oratorski	+	+	+	+	+
Razgovorni	+	+	+	+	—
Poetski	+	—	+	—	+
Publicistički i novinarski	+	+	+	—	—
Poslovni	+	+	—	—	—
Naučni	+	—	—	—	—

Kada govorimo o osnovnim faktorima (društvo, čovjek, jezik), važno je napomenuti da u procesu FS-diferencijacije jezika oni ne djeluju odvojeno jedni od drugih, već dolaze u međusobne odnose i stvaraju čitavu mrežu korelacija — stvaraju stilskotvorbene interakcije: društvo ↔ čovjek, čovjek ↔ jezik, jezik ↔ društvo.

Prva interakcija (društvo ↔ čovjek) podrazumijeva dvije stvari: položaj čovjeka u društvu i odnos komunikatora. S jedne strane, svaki učesnik u govornom činu ima svoj status i svoj položaj u društvu, čime se determiniše u velikoj mjeri i odnos prema društvu. Socijalni fenomeni se na različit način doživljavaju (odobravaju, hvale, kritikuju, osporavaju, ignorišu, potcjenjuju i sl.) i na različit način izražavaju. Međutim, u ovoj interakciji, za F-stilistiku mnogo je važnije nešto drugo: u kakvom se odnosu nalaze učesnici jezičke komunikacije, kako u vanjezičkim situacijama tako i u samom govornom kontaktu. Ovdje imamo tri elementa: odnos repertora prema receptoru, odnos receptora prema repertoru i tip odnosa. Govorno lice uvijek ima stav prema sagovorniku: on, npr., može da ga voli ili mrzi, da ga prezire ili uvažava, u skladu s čim bira i odgovarajući način izražavanja, odnosno stil. Sabesjednik, pak, može da utiče na jezičku aktivnost govornog lica svojom koncentracijom, pažnjom, načinom reagovanja, ponašanjem, jednostavno kompletnim stavom. Komunikatori se mogu neposredno sporazumijevati ili opštiti putem nekog tehničkog sredstva (papira, telefona, radija, televizije i sl), njihov kontakt može trajati duže ili kraće vrijeme, a međusobni odnos može imati intiman ili hladan, zvaničan ili nezvaničan karakter.⁷⁶

Druga interakcija (čovjek ↔ jezik) tiče se odnosa čovjeka prema jeziku, s jedne strane, i mogućnosti koje

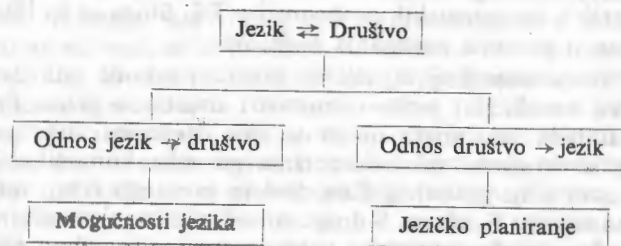
pruža jezik čovjeku, s druge. Govorno lice mora imati određen stav prema jeziku: može maksimalno voditi računa o tome kako govori i piše, a može sve to potpuno zanemarivati. Što se tiče F-stilova, postoje prilična ograničenja — jasno je, recimo, da KFS ne može nastati na ovom drugom stavu. Odnos prema vlastitom jezičkom izrazu vodi stvaranju sopstvenog načina izražavanja u okviru svakog od postojećih F-stilova. U skladu s tim, stil postaje bogat ili siromašan, raznovrstan ili jednoličan, estetski dotjeran ili nezgrapčan, uzoran ili ružan i sl. Prema tome, ovaj dio interakcija ima poseban značaj za idiostilove. Drugi dio — način upotrebe jezičkih sredstava predstavlja jedan od važnijih ekstralingvističkih faktora. Naime, dva su osnovna načina izražavanja — usmeni i pismeni, od kojih svaki sadrži svoj sistem konvencija. Jedna od najstarijih podjela stilova polazila je upravo od načina upotrebe (usmenog i pismenog) pa su razlikovani knjiški i govorni stilovi. Međutim, nijedan FS ne egzistira isključivo u jednoj formi — usmenoj ili pismenoj, već svaki FS ima i jednu i drugu varijantu. Stoga se opozicija usmeno-pismeno mora uzeti kao faktor ne na prvom stepenu FS-diferencijacije (podjela na F-stilove), nego na drugom (razlikovanje govornih i pismenih vrsta pojedinih F-stilova). Ne manji značaj ima i treći dio ove interakcije — način izlaganja. Svaki FS nastaje kao rezultat primjene određenog načina izla-

ganja — u jednom slučaju se pripovijeda (KFS), u drugom rasuđuje (NFS), u trećem opisuje (AFS) itd. Način izlaganja (pripovijedanje, opisivanje, rasuđivanje, polemiziranje, informiranje i dr.) bira se prema karakteru i cilju jezičke komunikacije, te uslovima u kojima ona teče. Izbor vodi stvaranju čitavog niza kompoziciono strukturnih, paradigmatičkih i sintagmatskih osobenosti u FS. Stoga je to bitan faktor u procesu nastajanja F-stilova.

Treća interakcija (jezik ↔ društvo) takođe ima dvostruku korelaciju: jezik → društvo i društvo → jezik. Prvi je saodnos vrlo značajan jer se tiče društvene stvarnosti koja se izražava, tiče se sadržaja govorne komunikacije, odnosno teme govornog čina. Sve to u mnogo čemu utiče na nastajanja F-stilova. S druge strane, nije manje značajno, i u užem i u širem smislu, kako se društvo (posebno neke njegove institucije i dijelovi) odnosi prema jeziku, tačnije, kako na njega djeluje, kako ga razvija i njeguje. Ovo je pitanje velikim dijelom povezano sa standardizacijom i normiranjem jezika, svjesnim djelovanjem na jezik i jezičke procese, borbom oko novog i starog, domaćeg i tuđeg, pravilnog i nepravilnog itd. Društvo je kroz čitavu svoju istoriju nastojalo da utiče na jezik, o čemu su neprekidno tekli sporovi. Još su se u antičkoj Grčkoj pojavila razmišljanja oko toga da li jezik treba da bude pravilan i logičan (za šta su se zalagali tzv. „analogisti“) ili da bude skup pravilnosti i nepravilnosti (što su podržavali „anomalisti“). Postojala su mišljenja da na jezik ne treba djelovati, da ga treba pustiti da se sam razvija (u literaturi ovaj se stav veže za jezički liberalizam) i da norme, ukoliko su baš neophodne, moraju biti maksimalno fleksibilne. Drugi su, opet, išli na kruto kanoniziranje i potpuno regulisanje svega onog što postoji u jeziku. Pražnani su to, izgleda, najbolje riješili svojom teorijom o književnom jeziku i posebno postavkom o „elastičnoj stabilnosti“ (pružná stabilita).⁷⁷ Krajnosti u pogledima dovodile su do rađanja konzervativnih stavova i tendencija, od kojih posebno treba spomenuti jezički purizam. Sve ovo uslovljava da stav društva prema jeziku ima, posredno ili neposredno, implikacija na FS-ravni u tom smislu što F-stilovi dolaze, između ostalog, i kao rezultat primjene određene jezičke politike,

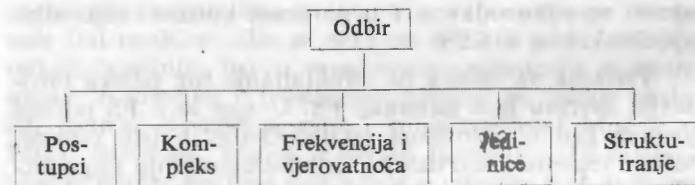
određenog jezičkog planiranja. Svjesno djelovanje na jezik dovodi do stvaranja manjih ili većih specifičnosti u F-stilovima pojedinih jezika (recimo, u stilu jednog jezika ponekad je nedopustivo da se upotrijebi nešto što je u drugom sasvim normalna stvar).

Svi navedeni faktori i njihove interakcije, kao što se vidi, nemaju jednak značaj u procesu FS-diferencijacije jezika i ne ispoljavaju se jednako na svim njenim nivoima: neki faktori i neke korelacije suštinski utiču na pojavu F-stilova i na njihov karakter, dok drugi imaju sekundarnu ili tercijalnu ulogu. Stoga se u analizi F-stilova mora imati u vidu činjenica da postoji hijerarhija ekstralingvističkih faktora i njihovih interakcijskih odnosa te da svako zane-marivanje ove realnosti ne vodi pravilnom sagledavanju stvari. Na bazi sopstvenih istraživanja⁷⁸ i analiza drugih autora možemo tvrditi da u sistemu faktora koji najjače i najneposrednije utiču na pojavu i karakter F-stilova mora biti mjesta za sljedeće faktore: oblast ljudske aktivnosti, funkcija, način mišljenja, način upotrebe, način izlaganja i odnos komunikatora. Ovaj redoslijed mogao bi se uzeti i kao njihova hijerarhija.

Paradigmatika i sintagmatika. Nakon vanjezičke faze u nastanku F-stilova slijedi sam proces struktuiranja F-stilova, i to u dva dijela: u prvom se vrši izbor, a u drugom organizacija jezičke građe. Tako se sa ravni ekstralingvistike prelazi na ravan jezika, a zatim govora. Time što u toku obrazovanja F-stilova postoji faza u kojoj se aktivnost odvija na nivou jezika, na svoj način potvrđuje da FS nije isključivo govorna kategorija, kako to neki smatraju

(naročito Kožina), već je i jezička. Ako prvu fazu (ekstralingvističku) ostavimo po strani, jer smo o njoj već govorili, neposredno ulazimo u sam jezički proces u kojem nastaju F-stilovi. Prelazak na intralingvistiku označava prelazak na ono što je Jakobson nazvao osom selekcije i osom kombinacije, a što ćemo mi ovdje označiti kao FS-paradigmatiku i FS-sintagmatiku. Odbir jezičke građe, koji leži u osnovi FS-paradigmatike i koji obuhvata sve jezičke nivoe: fonetsko-fonološki, leksičko-semantički, morfološki, sintaksički, tekstualni, predstavlja jedan od najvažnijih postupaka u procesu nastajanja F-stilova. Uopšte, za stilistiku odbir je fundamentalan pojam: tamo gdje počinje odbir, počinje i stilistika, tamo gdje nema odbira, nema ni stilistike. Svaki FS ima svoj sistem odbira stvoren na bazi specifičnosti F-stilova i ograničenja koja s tim u vezi dolaze. On se sastoji od postupaka odbira, jedinica odbira, kompleksa odbira, frekvencije i vjerovatnoće odbira te struktuiranja odbira.

Postupak odbira je u pravom smislu postupak selekcije: iz ogromnog broja jezičkih sredstava sa svom njihovom raznorodnošću biraju se samo ona koja odgovaraju djelatnosti u čijoj se funkciji nalazi FS, zadacima komunikacije, karakteru samog FS i individualnoj prirodi autora. Jedinice odbira čine izdiferencirana sredstva jezika prema karakteru njihove upotrebe u sistemu F-stilova. Te jedinice mogu biti specifične, poluspecifične i nespecifične. U prve spada onaj jezički potencijal koji se isključivo veže za jedan FS, druge čine sredstva karakteristična za više F-stilova (ali ne za sve), a treće ona koja se nalaze u svim F-stilovima. Kompleks odbira je ukupan zbir jedinica (specifičnih, poluspecifičnih i nespecifičnih) koje obrazuju sistem FS. Pod

frekvencijom podrazumijevamo učestalost javljanja jedinica odbira u pojedinim F-stilovima. Vjerovatnoća predstavlja stepen predvidljivosti odbira.

U skladu sa ovim vrši se konkretan odбір jezičke građe. U tom je književnik najslobodniji: zbog polistilematičnosti KFS i otvorenosti ovog stila za sve ono što se nalazi u jeziku, autor književnog djela može da iz jezika uzima sve ono što mu odgovara. Umjetniku kao da je sve dozvoljeno: u tkivo književnog teksta može da ugradi i arhaizam, i žargonizam, i kolokvijalizam, i leksiku visoke tonalnosti... i da ga niko ne prekori. Zamjerice mu se jedino ako ne nađe mjeru i pređe onu granicu koja dijeli umjetnost od neumjetnosti. U takvom izboru mogu se naći sve jedinice odbira (specifične, nespecifične, poluspecifične), a bazu čine neutralna jezička sredstva. Svi ostali nosioci F-stilova u odbiru imaju manja ili veća ograničenja: za novinara se zna kada može upotrijebiti stilistički obojena sredstva; naučniku je u najvećem broju slučajeva izbor sužen na neekspresivna jezička sredstva, a to se još više odnosi na zakonodavca. I u govornoj komunikaciji odбір nije širok kao u KFS.

Prelazak sa odbira na struktuiranje tog odbira predstavlja završnu fazu nastanka FS. U njoj se o FS počinje govoriti kao o cjelovitom tekstu. Ovdje, u isto vrijeme, počinje izuzetna izukrštanost, isprepletenost triju lingvističkih disciplina čiji je objekat istraživanja tekst — s jedne strane, F-stilistika, s druge, tekstualna lingvistika (lingvistika teksta) i tekstualna stilistika (stilistika teksta).⁷⁹ Za razliku od tekstualne lingvistike, koja tekst promatra kao jezičko jedinstvo šire od rečenice, i tekstualne stilistike, koja se bavi opštom stilističkom strukturom teksta, F-stilistika utvrđuje način formiranja tekstova i njihov karakter u okviru pojedinih F-stilova. Iako između ove tri discipline postoje velike podudarnosti, razlike su očigledne i sastoje se u sljedećem. Tekstualnu lingvistiku sam tekst interesuje čisto strukturno — kao složeni nadrečenični kompleks. Jedan od njenih zadataka jeste da utvrdi strukturu i tipologiju tog konačnog skupa više rečenica koje čine zaokruženu smisaonu cjelinu. Drugi zadatak sastoji se u objašnjavanju postupka generiranja raznorodnih tekstova, meha-

nizma proizvodnje tekstova i postupaka koji se pri tome primjenjuju. Tekstualna stilistika u mnogo čemu se naslanja na tekstualnu lingvistiku, što je potpuno normalno, i analizu prebacuje na ono što i jest predmet stilistike na nivou teksta: stilistički potencijal teksta, stilistički postupci i stilistički elementi u organizaciji. F-stilistika promatra tekst kao FS-jedinstvo, promatra kao vrstu FS, vrstu podstila, žanra i sl. Tekst je, dakle, za F-stilistiku jezička datost koja dolazi iz određene ljudske djelatnosti, sa određenom socijalnom funkcijom i određenom jezičkom organizacijom. Budućnost će pokazati da li će se ove tri bliske naučne discipline koje imaju jedan te isti objekat istraživanja razvijati u pravcu sve veće izdiferenciranosti ili će, u procesu približavanja i prožimanja, prerasti u jednu (ili dvije) disciplinu. Kuda će krenuti njihov razvoj — u pravcu divergencije ili u pravcu konvergencije — nezahvalno je prognozirati zbog toga što su sve tri vrlo mlade (posebno tekstualna stilistika) i što još uvijek nisu do kraja razradile cjelovitu koncepciju za analizu teksta kojom bi se izbjeglo nepotrebno preklapanje i ponavljanje. Stoga neće biti neobično ako se neke od njih, ili jedna od njih, pokažu suvišnim, bar u proučavanju određenih aspekata teksta. F-stilistika i tekstualna stilistika su toliko bliske da, recimo, slovački lingvist i stilističar Jozef Mistrik u knjizi „Stilistika” pitanja iz oblasti F-stilistike (FS-diferencijacija jezika, F-stilovi i dr.) daje u odjeljku pod nazivom Stilistika teksta (Mistík, 789, 401—544).

Pošto osnovnom jedinicom F-stilistike ne može biti ni riječ, ni sintagma, ni rečenica (mada mogu biti poseban objekat istraživanja), ovaj stilistički pravac kao jedini pravi nivo proučavanja ima vezani tekst. Time F-stilistika dobija određenu tekstualne discipline, discipline koja se bavi tekstem kao FS-jedinstvom (jedinstvom koje podrazumijeva objedinjavanje svega onog što jedan tekst čini F-stilom). U procesu struktuiranja tog jedinstva (u obliku F-stilova) primjenjuju se odgovarajući postupci, a u skladu sa pravilima i normama organizacije izdiferenciranim za svaki pojedinačni FS. To dovodi do stvaranja osobenih tipova organizacije i formiranja pojedinih vrsta kompozicije, u kojima postoje specifični elementi, segmenti i cjeline. Linijska

organizacija FS-jedinstava dobija se primjenom konstruktivnih postupaka kao što su nabranje, nagomilavanje, poređenje, gradacija i sl., od kojih je svaki na svoj način primjenljiv u generiranju F-stilova. Pravila struktuiranja dolaze iz same prirode F-stilova, dolaze iz onog njihovog dijela koji se naziva FS-normom. Karakteru FS prilagođava se takođe, tip izlaganja — u jednom slučaju to će biti induktivni tip (izlaganje od pojedinačnog ka opštem), u drugom slučaju deduktivni (izlaganje od opšteg ka pojedinačnom), u trećem mješavina indukcije i dedukcije i sl. U tekstualnim strukturama F-stilova različito su zastupljeni tipovi govora (upravni, neupravni, nepravni upravni, slobodni, tematski i sl.), neki F-stilovi imaju jednoglasnu strukturu (u obliku jedne linije izlaganja), drugi dvoglasnu (u formi dvoteksta), treći su polifonijski organizovani. Posebno želimo naglasiti da višeplosnu organizaciju nema isključivo KFS, nego se ona susreće i u drugim stilskim formacijama, npr., uvođenjem citata ili unošenjem fusnota naučni tekst postaje složena jezička struktura. Neoporno je, međutim, da se KFS odlikuje najvećim stepenom strukturne usloženosti, koja se posebno dobro ocrtava na fonu jednostavnih, standardiziranih i šabloniziranih tekstova nekih podstilova AFS, PFS i NFS. U KFS, tačnije u poetskom dijelu, mora se, kao nigdje drugo, uzimati u obzir i vertikalna komponenta organizacije. Strukturna usloženost KFS naročito dolazi do izražaja ukoliko on nastaje u procesu metakomunikacije, koja dovodi do stvaranja posebne vrste teksta — tzv. metateksta. Međutekstovno nadovezivanje (prototekst — metatekst) daje ovom FS posebnu dimenziju. U vezi s tim, potrebno je istaći da je za F-stilistiku značajno sve ono što je tekstualna lingvistika postigla u tumačenju složenosti i jednostavnosti tekstovnih struktura. Naročito nam se čini važnim isticanje, na opozicionoj ravni jednostavnost — složenost, sljedećih tipova diskursa: 1. diskurs koji ima jedan jedini tekst sa jednim jedinim smislom (molba, poslovno pismo, saopštenje o nekom događaju), 2. diskurs koji ima jedan jedini tekst sa dvojakim smislom (alegorija, dvosmislene izjave), 3. diskurs koji se sastoji od jednog teksta, ali u koji je umetnut odlomak iz drugog diskursa ili čitav diskurs (upravni govor), 4. dija-

loški diskurs, 5. diskurs sa dva ili više tekstova (tehnički članci sa fusnotama), 6. diskursi u kojima se dva ili više tekstova prepliću (šifrovani tekstovi u tajnim vojnim saopštenjima — 1314, 66). Ne manji značaj ima analiza nezavisnosti i zavisnosti, isprekidanosti i neisprekidanosti, stepena završenosti diskursa, njegove lijeve i desne granice itd.

Tipologija. Proces u kome se jezik raslojava na pojedine funkcionalne vrste označili smo kao proces FS-diferencijacije jezika, a rezultate te diferencijacije objedinili jednim pojmom — sistemom F-stilova. U traženju odgovora na pitanje kako je struktuiran taj sistem, koji su njegovi sastavni dijelovi i u kakvom se međusobnom odnosu nalaze dolazimo do jednog od najvažnijih i najtežih pitanja u F-stilistici, na pitanje tipologije F-stilova, pod čim podrazumijevamo metod ili način kojim se FS-sistem jezika raščlanjuje na elemente, koji se zatim grupišu u nadsisteme, međusisteme i podsisteme, stvarajući, na taj način, apstraktni i uopšteni model FS-diferencijacije jezika. FS-tipologija vrši se radi boljeg i cjelovitijeg sagledavanja funkcionalne razuđenosti jezika i utvrđivanja njegovih suštinskih obilježja. Elementi takve tipologije (F-stilovi i dr.) dolaze kao zbir uređenih konačnosti (uređenih zato što se takvom tipologijom uvodi poredak u FS-sistem, a konačnosti zato što tipologija vodi izdvajanju konačnog broja elemenata FS-sistema). FS-tipologija se koncentriše na odslikavanje (ili preslikavanje) objektivnih realnosti u FS-raslojavanju jezika i utvrđivanju zakonitosti koje vladaju u njemu. U tom postupku vrši se identifikacija sistemskih obilježja i vrijednosti, nakon čega slijedi sistematizacija i, kao konačan rezultat, klasifikacija. Radi lakše kategorizacije, kao i radi lakšeg sveukupnog istraživanja, u procesu FS-tipologizacije stvara se apstraktni model razgradnje jezika, koji dolazi kao njen formalizovani analog, posrednik, obrazac i koji ima dvije funkcije: da je zamjenjuje i da je predstavlja. To znači da je tipologija u dobroj mjeri povezana sa procesom modeliranja i da FS-raslojavanje jezika ima posebnu epistemološku dimenziju. Pošto to raslojavanje već predstavlja jedan stepen apstrakcije, uvođenjem modela penjemo se na još veći nivo apstrakcije.

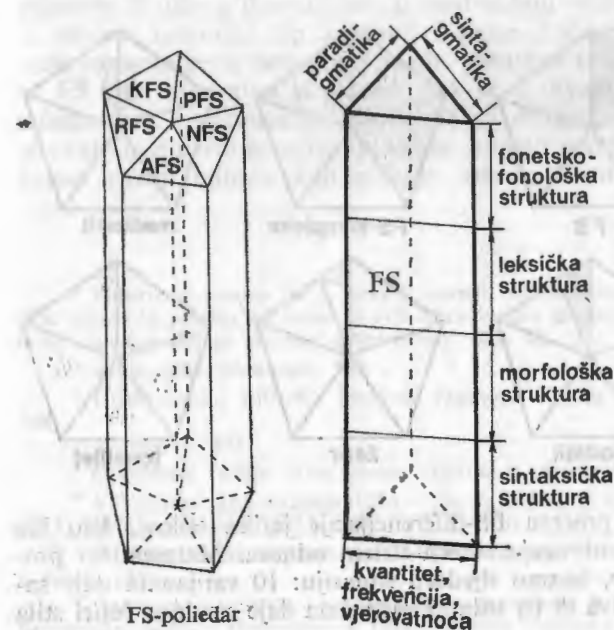
U opštoj tipologiji stilova moraju se imati u vidu dvije osnovne klasifikacije: globalna i pojedinačna. Globalna obuhvata sve podjele stilova, tačnije sve naučno utemeljene klasifikacije stilova. Njen bi zadatak bio da dadne cjelovit pregled sveukupne stilske razuđenosti jezika, da pokaže opštu raznovrsnost stilova i da ukaže na rezultate različitih tipoloških pristupa stilu. U njoj bi se na jednom mjestu našli FS-klasifikacija, žanrovska klasifikacija, emocionalno-ekspresivna klasifikacija i dr. To bi u pravom smislu bila klasifikacija klasifikacija. Pojedinačna ili izdiferencirana klasifikacija podrazumijeva samo jedan pristup u razvrstavanju stilova — ili na bazi funkcionalne uslovljenosti, ili na bazi žanra, ili na bazi markiranosti... Jedna od takvih klasifikacija je i funkcionalnostilska. Zbog širine zahvata, naučno zasnovanog pristupa i izgrađenog kompleksnog sistema FS-klasifikacija, za razliku od svih ostalih podjela stilova, u velikoj mjeri predstavlja univerzalnu tipologiju stilova. Njena je najveća vrijednost u tome što može da, na različitim nivoima i u okviru različitih segmenata, obuhvata (djelimično ili u cjelini) sve druge klasifikacije stilova i što se služi njihovim pojmovnim aparatom, i to ne mehanički, već osnovano i zakonomjerno. Na taj način, FS-tipologija postaje kohezionim faktorom u opštoj tipologiji stilova, a F-stilistika dobija veoma snažnu poziciju u opštoj nauci o stilu.

U osnovi naše klasifikacije F-stilova, koja je rezultat sopstvenih istraživanja, zapažanja iznesenih u ovoj knjizi, te analiza čitavog niza naučnika, nalaze se dva kategorijalna pojma: karakter odnosa i tip odnosa. Karakter odnosa podrazumijeva utvrđivanje specifikuma interstrukturnih veza u FS-diferencijaciji jezika i njihovo osmišljavanje kao posebnih sistema, nadsistema, međusistema i podsistema, koji i čine tip odnosa. Ako od toga počemo, imaćemo sljedeća FS-jedinstva: funkcionalnu integracionu cjelinu, funkcionalnu vrstu, funkcionalnu međuvrstu, funkcionalnu podvrstu i funkcionalni žanr. Funkcionalna integraciona cjelina predstavlja skup više stilova koji čine jednu zatvorenu grupaciju nastalu u opoziciji jednih vrsta stilova prema drugim vrstama stilova, a takođe kompletan sistem F-stilova izdvojen u odnosu na drugi kompletan sistem istog jezika,

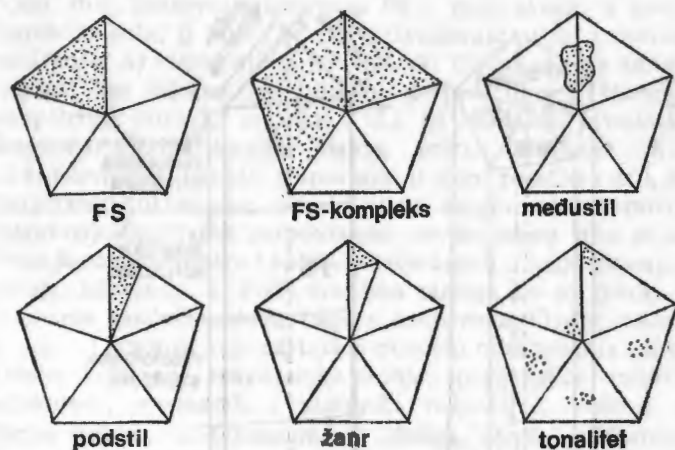
već prema tome o kakvom se sektoru ljudske aktivnosti radi. Takvu cjelinu nazvaćemo FS-kompleksom. Tu, između ostalog, spadaju: 1. pismeni i usmeni FS-kompleks (prvi obuhvata pisane oblike F-stilova, a drugi usmene oblike; terminološki bi se, uslovno, mogli označiti kao pismeni i usmeni stilovi); 2. strukovni i nestrukovni FS-kompleks (osnovu diferencijacije čini struka — s jedne strane, imamo NFS, AFS i PFS, koji čine strukovni kompleks, a s druge, KFS i RFS, koji čine nestrukovni kompleks), 3. profani i sakralni FS-kompleks (nastaje na opozicionoj ravni svjetovno-religiozno; sakralni FS-kompleks predstavlja ono što se naziva religioznim stilom i što se, prema našim kriterijima, ne može smatrati F-stilom, već FS-kompleksom); 4. civilni i vojni FS-kompleks (podrazumijeva specifičnosti u svim F-stilovima na planu opozicije civilnog i vojnog izraza) itd. Ovdje bi, takođe, spadali objektivni (interindividualni) i subjektivni (individualni) stilovi, koje izdvaja čehoslovačka stilistička škola, kao i, ukoliko naporedo postoje, stilovi jezika i stilovi govora, o kojima govori sovjetska stilistička škola. Funkcionalne vrste predstavljaju osnovni tip FS-diferencijacije jezika, odnosno, ono što nazivamo funkcionalnim stilovima. To je fundamentalni pojam svake FS-klasifikacije. Sva dosadašnja istraživanja, kao i naše konkretne analize, upućuju na zaključak da je najopravdanije, najsvrsishodnije i najoptimalnije razlikovati pet funkcionalnih stilova: književnoumjetnički (KFS), publicistički (PFS), naučni (NFS), administrativni (AFS) i razgovorni (RFS), sa mogućim varijacijama u nazivu. Dalji razvoj F-stilistike potvrdiće ili demantovati ovu podjelu, koja sada ima najveći broj pristalica. Ako jezički izraz stoji na graničnom području F-stilova, odnosno ako ima elemente dvaju ili više F-stilova, ali ne toliko da bi obrazovao F-kompleks (koji nastaje samo u opozicijama), govorimo o međustilovima. U našoj klasifikaciji, međustilovima smatramo: epistolarni stil, oratorski stil, reklamni stil, memoarski stil, esejistički stil i scenarijski stil (stil filmskih i televizijskih scenarija). Sljedeći stratifikacioni nivo je funkcionalna podvrsta. Njome označavamo pojedine cjeline F-stilova — tzv. podstilove. U okviru F-stilova izdvajamo sljedeće podstilove: 1. KFS — prozni, pjesnički, dramski,

2. PFS — novinarski i monografsko-publicistički (usko publicistički), 3. NFS — strogo naučni (akademski), naučno-udžbenički i naučno-popularni, AFS — zakonodavno-pravni, društveno-politički, diplomatski, poslovni i personalni. Neki od njih, kao naučno-popularni, mogu se tumačiti i kao međustilovi. Pošto se u stilistici uz neke od njih učvrstila odrednica *stil* (novinarski stil, diplomatski stil, poslovni stil i sl.), mi ćemo se u daljem izlaganju koristiti tom mogućnošću, s tim što ćemo uvijek imati u vidu da se radi o podstilu. Posljednju, najnižu stepenicu u FS-diferencijaciji jezika čini žanr. Svi se F-stilovi, izuzev razgovornog, odlikuju većom ili manjom žanrovskom raznovrsnošću. Žanrovima je veoma bogat KFS i oni se mogu ovako razvrstati: epski (priča, novela, pripovijest, roman), lirski (lirske pjesme), lirsko-epski (roman u stihovima, poema, balada, basna, oda), dramski (drama, tragedija, komedija), uz posebno izdvajanje žanrova usmenog narodnog stvaralaštva (junački ep, svadbene pjesme, horske pjesme, poskočice, vojničke pjesme, bajke, zagonetke i dr.). Velik broj žanrova nalazimo u PFS, prije svega, u novinarskom stilu, u kome se oni razvrstavaju u tri osnovna podžanra: a) informativni (novinarski članak, kraća informacija, šira informacija, hronika, pregled pisanja štampe, saopštenje, intervju, izvještaj i sl.), b) analitički (uvodnik, komentar, osvrt, kritički članak, prikaz, recenzija itd.), c) književnpublicistički (reportaža, feljton, pamflet i dr.), d) enigmatski (ukrštenice, rebusi i druge enigmene) i stripovni (stripovi). Žanrovska raznovrsnost novinarskog stila pojačana je raznovrsnošću i specifičnošću samih medija (štampe, radija, televizije). U NFS više ima razloga da se govori o tipovima naučnih radova, nego o žanrovima. Ovdje imamo u vidu: 1. radove koji nastaju u procesu obrazovanja (doktorske disertacije, magistarske radnje, specijalistički radovi, diplomski, seminarski i maturski radovi), 2. radove u formi publikacija (monografije, studije, knjige, udžbenici, priručnici), 3. radove sa usmenom realizacijom (referati, saopštenja, predavanja). U okviru NFS može se, kao; posebni podstil, izdvojiti naučno-informativni stil (tu dolaze referativna i informativna izdanja kao što su bibliografije, popisi literature, naučne informacije, naučni projekti, naučne

ocjene), međutim, čini nam se da više osnova ima da se on svrsta u AFS ili da se posmatra kao međustil (kao, eventualno, i naučno-popularni stil). U AFS žanrove možemo razvrstati po podstilovima: a) zakonodavno-pravni — zakoni, statuti, odluke, odredbe, rješenja, naredbe, 2. društveno-politički — rezolucije, povelje, deklaracije, programi, referati, saopštenja, izjave, 3. diplomatski — komünikei, note, demarši, protokoli, memorandum, izjave, zabilješke, poslanice; 4. poslovni — ugovori, dogovori, sertifikati, specifikacije, računi, narudžbe, fakture, 5. personalni — autobiografija, testament, oporuka, punomoć, lična dokumenta.⁸⁰ RFS se jedino može diferencirati po karakteru komunikacije (spontanosti, međusobnom odnosu komunikatora, broju i vrsti učesnika i sl.). Važno je istaći da svi F-stilovi imaju osnovni (preovlađujući) i dopunski način realizacije. Pismeni način realizacije je osnovni za KFS, PFS, NFS i AFS. Usmeni je osnovni za RFS. Više govora o tome biće kasnije.

Model FS-diferencijacije jezika (diferencijacije na F-stilove) može biti predstavljen u formi poliedra koji ima horizontalnu i vertikalnu strukturu. U horizontalnoj se nalaze FS-jedinstva: FS-kompleksi, F-stilovi, međustilovi, podstilovi i žanrovi, a u vertikalnoj paradigmatika i sintagmatika, promatrana u globalu ili izdiferencirano (po pojedinim kompleksima, stilovima, međustilovima, podstilovima i žanrovima). Horizontalnu strukturu čine i tonaliteti — posebne zone koje se obrazuju uvođenjem u FS-klasifikaciju elemenata drugih vrsta klasifikacija stilova, čine tonaliteti koji se imenuju kao svečani, zvanični, hladni, intimni, familijarni, uzvišeni, visoki, srednji, niski, arhaični, narodni, neutralni... stil. Ona se, takođe, sastoji i od odrednica koje se vežu za pojedina FS-jedinstva, npr., dobar, loš, jasan, precizan, harmoničan, lakoničan... stil. U vertikalnoj strukturi FS-poliedara postoje odgovarajući nivoi i elementi, prikazani na 83. strani (desni crtež). Izdiferencirana horizontalna struktura poliedra ima ovakav izgled:

U procesu FS-diferencijacije jezika stilovi, kao što se vidi, obrazuju složen sistem odnosa. Matematički promatrano, imamo sljedeću situaciju: 10 varijanata daje saodnos dva ili tri stila; 5 varijanata daje saodnos četiri stila

i jednu varijantu daje saodnos svih pet stilova. Prva mogućnost (saodnos dva stila koji daje deset varijanata) izgleda ovako: 1. KFS — PFS, 2. KFS — NFS, 3. KFS — AFS, 4. KFS — RFS, 5. PFS — NFS, 6. PFS — AFS, 7. PFS — RFS, 8. NFS — AFS, 9. NFS — RFS, 10. AFS — RFS. Saodnos tri stila, takođe, daje deset varijanata: 1. KFS — NFS — AFS, 2. KFS — PFS — RFS, 3. KFS — PFS — NFS, 4. KFS — RFS — AFS, 5. KFS — PFS — AFS, 6. KFS — RFS — NFS, 7. PFS — NFS — RFS, 8. PFS — NFS — AFS, 9. NFS — AFS — RFS, 10. PFS — AFS — RFS. U saodnosu četiri stila dobijamo ovakve kombinacije: 1. KFS — PFS — NFS — RFS, 2. KFS — NFS — AFS — RFS, 3. KFS — PFS — AFS — RFS, 4. KFS — PFS — NFS — AFS, 5. PFS — NFS — AFS — RFS. U saodnosu pet stilova imamo samo jednu mogućnost: KFS — PFS — NFS — AFS — RFS. U analizi F-stilova postoje dva puta: a) proučavanje F-stilova kao zatvorenih sistema, bez poređenja sa drugim F-stilovima (zatvoreni tip analize) i b) proučavanje F-stilova dovođenjem u međusobnu vezu jednih sa drugim (otvoreni tip analize). I jedan i drugi imaju svoje opravdanje: u zatvorenoj analizi pažnja se koncentriše na FS kao imanentnu strukturu, dok se u otvorenoj vrši sučeljavanje, konfrontacija jednog FS sa drugim. Upravo za ovaj drugi način istraživanja važno je imati u vidu cjelokupan sistem odnosa koji postoje između F-stilova.

¹ Piotrovski smatra da je prvi i osnovni pojam stilistike stil (kao sistem ili princip po kome se vrši izbor jezičke građe), a da je drugi osnovni pojam sinonim (Piotrovskij, 422, 4).

² Panov, 403; Skrebnejev, 500.

³ Dijahronijsku stilistiku posebno zagovara Kožina (Kožina, 246).

⁴ V. (820); (837).

⁵ O odnosu Praške škole prema stilistici v. Bukovskaja, 76.

⁶ V. Voprosy jazykoznanija, 1954 — br. 1, 2, 3, 4, 5, 6; 1955 — br. 1; Slovo a slovesnost 1955 — br. 1, 2, 3, 1956.

⁷ V. materijale sa konferencije: Style in language. — New-York, London, 1960.

⁸ Značajne su takođe i diskusije koje su vođene u sljedećim časopisima: Slovo a slovesnost — 1941, Voprosy literatury — 1959,

1960, Československá rusistika — 1961, Russkij jazyk v nacionalnoj škole — 1965, 1966.

⁹ U matematičkoj stilistici pokazali su se kao produktivni pojmovi vjerovatnoće, frekvencije, predvidljivosti (na bazi vjerovatnoće stvorena je i posebna statistička koncepcija stila). Više o tome v. Guiraud — 1004, Mistrík — 791, Kraus — 751, 752, Kraus i Vasak — 754, Piotrovskij i dr. — 423, Golovin — 162, 166, Kaufman — 224, 225, Šajkevič — 593, Glušak i Skiba — 157, Melikjan — 346, 347, Voprosy — 133 i dr.

¹⁰ Tipičan je primjer Maretićeva stilistika (Maretić, 1205a).

¹¹ Kritičku ocjenu ovog pravca v. u: Luzina i Streljčova, 332. O koncepciji stila kao odstupanju od norme v. Fleischer i Michel, 1049, Odincov, 392. O transformacionom metodu u stilistici v.: Mistrík, 791.

¹² V. semiotičku definiciju stila od strane J. S. Stepanova 63, t. 27).

¹³ Više o tome v.: Hjelmšlev — 1167a; Spiewok (Spiewok W. Stilistika na graničnom području između lingvistike i nauke o književnosti. — Umjetnost riječi, Zagreb, 1971, 3, 183—204); Popov i Dankov — 1120; Lotman — 329, 330, 331; Stepanov J. — 524, 527, Stepanov J. — Semiotika. — Moskva, 1971; Semiotika. — Raduga, Moskva, 1983, 636; Zvegincev — 201; Piotrovskij — 422, Petković — 1216; Padučeva — 399; Kožina — 268; Dolinin — 190, 191; Skreb-njev — 500; Solganin — 510, Luzina — 333; Trošina — 551; Aleksejev — 8; Kljujev — 229 i dr.

¹⁴ V.: Riffaterre — 934, Odincov — 391, Arnoljd i Banikova — 20.

¹⁵ V.: Arnoljd i Banikova — 20.

¹⁶ V.: Arnoljd — 16, 17, 18, 19.

¹⁷ V.: Odincov — 391.

¹⁸ V.: Vinogradov — 108, 116; Jefimov — 214a, Fjodorov — 567a, Kožina — 266, Budagov — 71, Koževnikova — 748a, Bulahov — 76a, Pranjić — 1223a, Tošović — 1244, 1247.

¹⁹ V.: Vinogradov — 116.

²⁰ V.: Vinokur T. — 121, 124.

²¹ V.: Stepanov J. — 527.

²² Kod Kasirera (o tome v. Luzina i Streljčova — 332).

²³ V.: Kožina — 266, 40.

²⁴ V.: Siljnickij — 487.

²⁵ Kod Foslera, Špicera i Kročea.

²⁶ One čine deskriptivnu stilistiku ili stilistiku resursa.

²⁷ V.: Vinogradov — 112, 113, 114, 116.

²⁸ O stilističkim metodima v.: Mistrík — 789, 791; Ivanová-Šalingová — 705.

²⁹ Kožina je u nizu radova objašnjavala pojam funkcionalna stilistika. Jedno od posljednjih tumačenja glasi ovako: funkcionalna stilistika je „lingvistička nauka koja proučava zakonomjernosti funkcionisanja jezika u različitim sferama opštenja koje odgovaraju ovim ili onim vrstama ljudske aktivnosti, a koja takođe proučava govornu sistemnost funkcionalnih stilova i drugih funkcionalno-stilskih vrsta

što pri tome nastaju, norme odbira i spajanja u njima jezičkih sredstava” (Kožina, 266, 25). Ovom definicijom Kožina napušta staru, u kojoj je bilo istaknuto da F-stilistika proučava stilove govora, a ne stilove jezika („Funkcionalna stilistika je samostalna, posebna grana stilistike koja proučava specifičnu govornu, funkcionalno-govornu strukturu, a ne samo funkcionalne mogućnosti jezičkih sredstava, odnosno proučava *stilove govora*, a ne stilove (ili stilističke slojeve) jezika”) — Kožina, 252, 14. Ta ideja — ideja da je F-stilistika disciplina koja ne proučava toliko jezik koliko govor — dala je povoda Kožinoj da F-stilistiku nazove naukom o govoru (rečevedenie) — Kožina, 258, 6.

³⁰ O Opojazu v.: Petković — 1215.

³¹ U originalu stoji: *v jeho rozličných funkcích*, što je na ruski prevedeno „u njegovim funkcionalnim ograncima” (820, 348).

³² O tome v. Jedlička — 724.

³³ V.: Mukafovský — 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 801a, 801b.

³⁴ V. čehoslovačku literaturu (br. 621—850).

³⁵ V. sovjetsku literaturu (br. 1—620).

³⁶ U radu „Funkcionalna stilistika kod nas i u svijetu” uslovno smo izvršili podjelu F-stilistike, prema zastupljenosti i razvijenosti u pojedinim regionima, na istočnoevropsku (izdvojišči sovjetsku i čehoslovačku), zapadnoevropsku, američku i japansku; posebno smo govorili o jugoslovenskoj (Tošović, 1242a).

³⁷ V. njemačku literaturu (br. 1038—1096).

³⁸ V. Rizelj — 453, 454, 455, 456, 457, 458; Riesel — 459, 460, 461, 462.

³⁹ V. Gläser — 1051, 1052, 1053; Klaus — 1064; Steube — 1090; Scharnhorst — 1080; Wittich — 1095.

⁴⁰ V. Kurkowska i Skorupka — 1104.

⁴¹ V. poljsku literaturu (br. 1097—1111).

⁴² V. bugarsku literaturu (br. 1112—1127).

⁴³ V. rumunsku literaturu (br. 1128—1140).

⁴⁴ V. mađarsku literaturu (br. 1141—1149).

⁴⁵ U vezi s time Fajenova piše: „Pristup funkcionalnim stilovima kao jezičkim vrstama koje odgovaraju situacijama opštenja karakterističan je za sociolingvistička istraživanja (poznato je da je proučavanje funkcionalnih stilova ona oblast u kojoj se interesi stilistike i sociolingvistike spajaju” (Fajenova, 563, 53).

⁴⁶ Pošto u jugoslovenskoj lingvistici neki upotrebljavaju riječ *registar* kao sinonim za *funkcionalni stil*, potrebno je reći da to ne mogu biti istoznačni pojmovi. Onako kako se sada koristi, registar podrazumijeva i ono što je FS i ono što nije FS, podrazumijeva veoma široku diferencijaciju jezika (socijalno-psihološku i situativno-komunikativnu). Njegov je nedostatak i u tome što ne dolazi iz lingvističkih škola koje su fundirale ovo učenje o stilu, što je manje stilistički, a više sociolingvistički termin. Mišljenje da registar nije ekvivalentan F-stilu ističu i neki drugi istraživači (npr. Hovanskaja, 583, 189).

⁴⁷ V. francusku literaturu (br. 973—1037).

⁴⁸ V. Enkvist — 874, 875, 876; Riffaterre — 934, 935, 936; Saporta — 942.

⁴⁹ Ova dva autora dala su svoju kritiku pogleda N. Čomskog na stil: „Mnogobrojni pokušaji primjene transformacione gramatike Čomskog za stilističku analizu neuspješni su zbog nemogućnosti snalaženja u složenosti razlikovanja odnosa između 'složene' rčenice i sukcesivnosti 'prostih'. S jedne strane, to je rezultat nepravilne primjene teorije N. Čomskog, a, s druge strane, to se objašnjava time što je sam Čomski isključio tekstualne odnose iz sfere lingvističke kompetencije” (Crystal i Davy, 869, 204p).

⁵⁰ Već smo konstatovali da je Kožina predložila izdvajanje nove lingvističke discipline — govorologije (nauke o govoru).

⁵¹ V. Toporišić — 1277, 1278, 1279, 1280, 1281, 1282, 1283.

⁵² V. makedonsku literaturu (br. 1287—1294).

⁵³ V. Tošović — 1242a.

⁵⁴ V. Kožina — 250, 25.

⁵⁵ U češkoj literaturi termini *stil govora* i *stil jezika* obično se ne razlikuju (Hausenblas, 667, 200). S druge strane, po riječima Doležala, sovjetska stilistika ne razlikuje pojam *stilski sloj* i *opšta stilska norma*, već uključuje oboje u pojam *stil jezika* (Doležel, 643, 102). Sam izraz *jezički stil* ponekad se u čehoslovačkoj stilistici navodi kao pojam identičan onom u sovjetskoj stilistici — npr. „stil jezičkog iskaza (tzv. jezički stil)” — Ivanová-Šalingová, 705, 28; „stil objektivni, odnosno stil jezika (po prihvaćenoj terminologiji u ruskom jeziku)” — Hausenblas, 663, 6. Hausenblas smatra da se stilovi govora (vyjadřovací styly) ne mogu poistovjećivati sa stilskim varijantama (vrstama) jezičkog sistema i da se terminom *stil* bolje koristiti za oznaku raznih individualnih i interindividualnih načina struktuiranja iskaza teksta. „Stilovi govora prilagođavaju jezička sredstva za svoje potrebe — tako nastaju stilske slojevi (vrstvy) jezičkih sredstava — i teže stvaranju specifičnih modifikacija, vrsta jezika” (Hausenblas, 667, 200).

⁵⁶ Po drugoj formulaciji stil je „način selekcije (izbora) i kombinacije (organizacije) sredstava u stvaranju komunikata” (Hausenblas, 662, 41).

⁵⁷ Što se tiče stila iskaza (pojedinačnih konkretnih iskaza), on se obično definiše u sklopu odnosa prema jezičkom stilu: „Jezički stil je način izbora, organizacije i upotrebe jezičkih sredstava u odnosu na tematske i ostale vanjezičke elemente iskaza. Suprotno tome, jezik iskaza je repertoar na isti način upotrijebljenih jezičkih sredstava bez obzira na njihov odnos prema nejezičkim elementima iskaza” (Mistrik, 787, 18).

^{57a} U ovoj shemi stilove pod b i c Mistrik ne svrstava u individualne stilove, iako se ispod njih nalaze, već ih samo veže za te stilove. On kaže: „Uopštavanjem po liniji individualnih stilova dolazimo do stila grupe (škole, pravca), a još dalje do stila perioda (generacije)” (Mistrik, 787, 19).

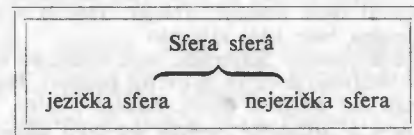
⁵⁸ Dodajmo da se susreću i druge vrste izdvajanja stilova. Nrp. Hausenblas govori o kompleksnim i simpleksnim stilovima (Hausenblas, 622).

⁵⁹ O Bufonovim pogledima na stil v. Polanščak, 1218.

⁶⁰ O tome on piše: „Pokušaj da pomiri Bajijevu koncepciju sa Špicerovom koncepcijom, ali uz davanje prednosti prvoj, koju je smatrao bližoj pravoj lingvistici, učinio je autor ove knjige u radu „Stilistika limbii nomine”, București 1944. Jasno je da Bajijevo gledište ograničava polje istraživanja stilistici, pošto od samog početka isključuje mnogobrojne jezičke pojave čije proučavanje, bez sumnje, pripada ovoj disciplini. Stilistika švajcarskog lingviste predstavlja samo dio, i vrlo neznatan, istraživanja jezičkih pojava koje se mogu i moraju proučavati sa stilističke tačke gledišta” (Iordan, 1036, 475—476p).

⁶¹ Ekstralingvističku uslovljenost raslojavanja jezika ističu brojni naučnici, počev od Humbolta (1060), Jakubinskog (615, 96—100), Pražana (837a, 42), Bahtina (39, 20—26p), Benvenista. Glisona pa do Giroa (1000, 57p), Kristala i Dejvija (869, 154p), Enkvista (874, 261p), Mihela (1072, 287p) i dr. Od sovjetskih istraživača Kožina je ovome pitanju posvetila najveću pažnju. U gotovo svim svojim radovima ona ističe da se ključ za određivanje zakonomjernosti funkcionisanja i objašnjavanja prirode F-stilova nalazi u oblasti ekstralingvistike (Kožina, 234—269). Na jednom mjestu ona kaže: „Jedan je kriterij, princip podjele (određivanja i klasifikacije funkcionalnih stilova) — pripadnost govornog sistema navedenom kompleksu (jedinstvu) ekstralingvističkih baznih faktora, koji i uslovljavaju specifičnost govornog sistema stila, odnosno, u pravom smislu, sam stil” (Kožina, 261, 35). Osim nje, u novijim sovjetskim stilističkim i lingvističkim istraživanjima o ekstralingvističkim faktorima govori Leontjev (319, 84), Golovin (160, 157), Arnoljd (17, 54), Kuznjec i Skrebnjov (298, 118), Fjodorov (567a, 47—64), Krilova (294, 30—39), Avrosin (440, 7), Belčikov (47, 77), Sirotinjina i dr. (498, 85), Trojanska (554, 28—53) i niz drugih. Serioznošću se posebno izdvaja razmišljanje T. G. Vinokur (124, 58—106).

Ovdje treba spomenuti i one radove koji nemaju FS-usmjerenost ali na svoj način osvjetljavaju ovaj problem. Tako Atajan u radu, posvećenom struktuiranju i funkcionisanju jezičke sfere daje sljedeću shemu:

Jezička sfera sastoji se od objekta koji se uključuje u sferu subjekta i objekta koji je uključen u sferu subjekta (Atajan, 21, 8). U nejezičkoj sferi nalazi se objekat „sam po sebi” i subjekat, koji se uključuje u sferu objekta. Na str. 12 slijedi shema sa diferencijalnim obilježjima „jezičnosti”.

I u našoj stilistici postoji nekoliko mišljenja o vanjezičkim faktorima. Jović, recimo, piše: „Nema nikakve sumnje da stil i jezik nose obeležja društvene pripadnosti lica koje poruku ili informaciju konstituiše. Velik broj pisaca, i naših i svetskih, izgrađuje mozaik stilskih

slojeva prema tome iz koje sredine su im ličnosti o kojima govore" (Jović, 1199, 109); „Stil je, između ostalog, zavisao i od vremena. Znači, vremenska dimenzija mora biti uzeta u obzir kad se stil proučava" (Ibid, 115). Mladenov ističe da svaki čovjek na svoj način bira jezička sredstva i ostvaruje govor. Ali „stil ne može biti samo čovjek, već i društvena sredina kojoj čovjek pripada" (Mladenov, 1209, 6). Reći će zatim da stil ne znači samo kako pisati, već i o čemu pisati. „Stil dalje zavisi od istorijskog razdoblja, od ideološko-političke orijentacije, komunikatora, od njegove psihičke konstitucije, njegova obrazovanja i opšte kulture" (Ibid, 7).

Međutim, u tumačenju ekstralingvističkih faktora postoje i drugačiji stavovi. Jedan od njih iznio je Kožin, koji smatra da se u naučnoj i udžbeničkoj literaturi preuveličava uloga i značaj vanjezičkih faktora, što „dovodi do iluzije da se tobože ekstralingvističko opterećenje teksta, koje dominira nad 'repertoarom' jezičkih jedinica, nalazi u ulozi stilskotvorbenog faktora" (Kožin, 233, 71). On ustaje protiv, kako kaže, jednog od vodećih principa stilske diferencijacije jezika, jer smatra da se profil stilske diferencijacije ne određuje vezivanjem jezičkih jedinica za ovu ili onu sferu komunikacije. Za Kožina je primaran tekst: „da bi se dobila objektivna predstava o funkcionalnom stilu kao naučnoj apstrakciji (...) treba proučavati tipične postupke upotrebe jezika, odnosno konkretne oblike postojanja jezika u tekstu, i na bazi te jezičke realnosti davati uopštenu predstavu o tipu teksta" (ibid, 70).

^{61a} On kaže: „Religiozni stil engleskog jezika takođe je, očigledno, vrsta engleskog književnog jezika koja se koristi u specifičnoj oblasti komunikacije, koja ima jasnu (funkcionalnu) usmjerenost na prodiranje ili ispoljavanje religiozne svijesti posredstvom intenzivnog emocionalnog djelovanja ili izražavanja volje i koja se odlikuje određenim sistemom jezičkih sredstava. Po svoj prilici, za savremeno stanje engleskog jezika i odgovarajućeg društva ova stilistička vrsta nipošto još nije postala relik, jer religiozna propaganda, bez obzira na intenzivan razvoj sredstava svjetovne buržoaske propagande, na širenje prosvjete, naučnih saznanja i progresivnih ideja, očigledno, ne namjerava da još prepusti svoje pozicije" (Najer, 374, 9).

^{61b} Ako dvojica rade isto, nije isto.

^{61c} Horacije je govorio: *Scribendi, recte sapere est et principium et fons* (Pravilno mišljenje početak je i izvor pisanja). Boalo je savjetovao: Prije nego što počnete pisati, naučite misliti.

^{61d} Ovaj nam je stilističar ostavio nekoliko pametnih misli o odnosu stila i načina razmišljanja. Recimo: „(...) Niko nije dobro pisao ako nije budno i strpljivo mislio (...); Put od misli ka izrazu isti je ko i put od izraza ka misli: to nisu dva puta; nesreća je u tome što se od misli do izraza ide, tako da kažem, nizbrdicom, dok se od izraza do misli ide usponom" (Petrović, 1217, s. 6 i 10).

⁶² Više o tome v. Nosenko — 384.

^{62a} Manje poznata ostace i ova njegova izreka iz knjige „Razmišljanja o stilu" (Pariz, 1753): „Ko piše onako kako govori, mada odlično i govori, loše piše" (prema; Budagov, 71, 87).

⁶³ O komunikativnoj funkciji jezika v. Bogušević, 61.

⁶⁴ O njegovom shvatanju funkcija v.: Flaker A. Stilske formacije. — Liber, Zagreb, 1976, 359.

^{65a} Teoriju funkcija Jakobson je izložio 1960. na konferenciji posvećenoj pitanjima stila (Univerzitet Indijana, SAD). Da bi dao pregled funkcija, Jakobson je pošao od činilaca koji ulaze u sastav svakog govornog događaja, a to su:

Pošiljalac	Kontekst Poruka	Primalac
	Kontakt Kôd	

On ovako objašnjava shemu: „Svaki od ovih šest činilaca određuje jednu posebnu funkciju jezika. Iako razlikujemo šest osnovnih aspekata jezika, moramo ipak reći da bi teško bilo naći verbalne poruke koje bi vršile samo jednu funkciju. Ova raznolikost ne leži ni u kakvom monopolu bilo koje od ovih funkcija već u njihovom drukčijem hijerarhijskom poretku. Verbalna struktura poruke zavisi prvenstveno od dominantne funkcije" (Jakobson R. Lingvistika i poetika. — Nolit, B., 1966, str. 290). Ove fundamentalne činioce verbalne komunikacije prate sljedeće funkcije jezika:

Emotivna	Referencijalna	Konativna
	Poetska	
	Fatička Metajezička	

Dalju razradu Jakobsonove tipologije funkcija dali su poljski autor knjiga *Nacrt poetike* i *Nacrt teorije književnosti* (šire o tome v. u Flakerovom radu iz fusnote 64). O semantičkom trouglu koji je legao u osnovu Bilerove i Jakobsonove klasifikacije v. kod Jakušina: Якушин Б. В. „Семантический треугольник" в парадигмах Г. Фреге, Ф. де Соссюра в свете коммуникативно-кибернетического подхода. — Известия АН СССР, Серия литературы и языка, 1979, т. 38, 219—228.

^{65b} Estetsku funkciju jezika opširno analizira Rudjakov: Рудяков Н. А. Основы стилистического анализа художественного произведения. — Штинина, Кишинев, 1972, с. 13—52.

^{65b} Kao osnovni cilj svakog iskaza Peškovski uzima saopštenje misli. Dodatni ciljevi mogu biti: djelovanje na maštu i buđenje estetskih doživljaja (umjetnički govor), djelovanje na volju primaoca (oratorski, reklamni govor), olakšavanje razumijevanja kazanog (predavački govor, popularizacija i sl.). „Svi ti dodatni ciljevi pretpostavljaju da se njima svjesno ili nesvjesno prilagođavaju obična sredstva jezika, i ta specifična opna kojom se pokriva svaki put jezik, usljed takvog prilagođavanja, i naziva se govornim *stilom* (Peškovskij, 419, 148).

⁶⁶ On daje jedno važno objašnjenje, a tiče se monofunkcionalista. Naime, Pazuhin ustaje protiv tvrdnje da ovi priznaju samo jednu funkciju (komunikativnu), negirajući sve ostale. „To je netačna i

banalna predstava o koncepciji lingvističkog monofunkcionalizma. Iz gore navedenog slijedi, sa nedvosmislenom jasnoćom, da ta koncepcija zahtijeva samo jedno: priznanje da jedino komunikativna funkcija i samo ona određuje suštinu i namjenu jezika, koji predstavlja sredstvo komuniciranja. Pri tome su monofunkcionalisti spremni da prihvate postojanje bilo koje subfunkcije (bilo kojeg elementa jezičke strukture) ako je potvrđuju analize i ako omogućuje u izvjesnom smislu sposobnost jezika da služi kao sredstvo sporazumijevanja, a takođe postojanje bilo koje epifunkcije koja proističe iz upotrebe jezika kao sredstva opštenja" (400, 44). On konstatuje da lingvistički polifunkcionalizam ima među jezikoslovcima neuporedivo veću popularnost nego monofunkcionalizam (ibid, 50).

⁶⁷ Sljusareva konstatuje: „Dvije od najvažnijih, suštinskih funkcija jezika nauka je utvrdila još u prvim etapama svog razvitka: jezik je sredstvo opštenja i oruđe za izražavanje misli te nema razloga da odustajemo od ovoga modela" (Sljusareva, 504, 140). Aznaurova ističe da je u sovjetskoj lingvistici kao osnovna funkcija jezika prihvaćena komunikativna, a da postoje razmimoilaženja u daljem raščlanjivanju (Aznaurova, 5, 10). Kao sekundarnu ona izdvaja stilističku i definiše je kao „posebnu ulogu jezičkih sredstava organizovanih na određen način u cilju stvaranja, u svakom konkretnom slučaju, različitog efekta" (ibid, 10). A to je, u stvari, estetska funkcija. Primarne i sekundarne funkcije takođe izdvajaju Piotrovski, Stepanov i, kao što smo već vidjeli, Peškovski. Pomenimo takođe Šmeljova, koji kaže: „Pitanje o imanentnim funkcijama jezika ('jezika kao takvog') osvjetljavaju različiti istraživači na razne načine. Gotovo niko, međutim, ne sumnja u to da je osnovna funkcija jezika komunikativna funkcija, odnosno funkcija opštenja, izvan koje jezik kao takav ne može postojati" (Šmelev, 602, 10). I dalje: „Međutim, pošto se jezik pri tome koristi za izražavanje misli, mnogim se istraživačima čini neophodnim izdvajanje takođe, uporedo sa komunikativnom, ekspresivne (u pravom smislu) funkcije, pri čemu je za neke ta funkcija i primarna" (ibid, 10). Osoben stav ima Kolšanski. Konstatujući da je komunikacija prauzorak pojave i razvoja jezika i da uslovljava i određuje postojanje jezika, izdvajanje ekspresivne ili estetske funkcije naporedo sa komunikativnom, koje je rašireno u literaturi, on naziva "vještačkim raščlanjivanjem jedinstvene po prirodi sfere informacije" (Kolšanskij, 273, 65). Osnovna funkcija jezika, po mišljenju Boguševića, sastoji se u obezbjeđivanju komunikacije (Bogušević, 61, 8).

⁶⁸ Ovaj autor razlikuje funkcije jezika (funkcionalne karakteristike govorne aktivnosti) i funkcije govora (dopunska funkcionalna usmjerenost govornog iskaza): „Pod funkcijama jezika podrazumijeva se funkcionalne karakteristike govorne aktivnosti koje su specifične za nju i koje se manifestuju u *bilo kojoj* govornoj situaciji, tj. obiligatorne (takve su komunikativna, intelektualna funkcija i dr.). *Funkcije govora* su, naprotiv, fakultativne; to je dopunska funkcionalna usmjerenost govornih iskaza, u principu neobavezna (ekspresivna, poetska, magička, fatička, nominativna, dijakritička funkcija" (Leontjev, 319, 84). Sličan pristup ima i Avrorin, samo što kod njega nalazimo funkcije sa drugačijim nazivima. U funkcije jezika ubraja: 1. komunikativnu

(sredstvo, oruđe opštenja), 2. ekspresivnu (izražavanje misli), 3. konstruktivnu (formiranje misli), 4. akumulativnu (akumulacija društvenog iskustva i znanja); u funkcije govora spadaju: 1. nominativna, 2. emotivno-voluntativna, 3. signalna, 4. poetska, 5. magička, 6. etnička (Avrorin, 1a, 44). Avrorin smatra da su funkcije jezika svojstvene svakom jeziku, dok sve funkcije govora nisu svojstvene svim jezicima. „Funkcije jezika djeluju stalno, pri bilo kome praktičnome korišćenju aparata jezika (...), dok se funkcije govora manifestuju okazionalno, fakultativno, u zavisnosti od konkretnog cilja iskaza. Funkcije jezika, djeluju kao cjelina (...), dok funkcije govora, prateći funkcije jezika, djeluju po pravilu pojedinačno, rjeđe — u ovim ili onim kombinacijama jedna s drugom, ali nikada ne djeluju zajedno" (Avrorin, 1a, 44—45).

⁶⁹ Jedan od njih je Leontjev, koji piše: „U osnovi svih raznorodnih upotreba jezika kao sredstva komuniciranja, spoznaje i djelovanja nalaze se tri elementarne funkcije, koje ima svaki jezik bez obzira na njegovu individualnu strukturu. Te funkcije, prema tome ne zavise od ove ili one specifične strukture pojedinog jezika, već pripadaju jeziku uopšte. Tri elementarne funkcije sastoje se u tome da se 1) imenuju predmeti realnog svijeta (*nominacija*), 2) da se navedeno dovede u vezu jedno sa drugim (*predikacija*), 3) da se navedeno lokalizuje u prostoru i vremenu u odnosu na govornika (*lokacija*)" — prema: Степанов Ю. С. Основы общего языкознания. — Просвещение, Москва, 1975, с. 249. Stepanov ističe da tri navedene funkcije odgovaraju trima aspektima opšte semiotike: nominacija kao odnos jezičkog znaka prema objektu odgovara semantici, predikacija kao odnos znaka prema znaku odgovara sintaktici, a lokacija odgovara pragmatiki. On zaključuje da su ove tri funkcije univerzalne i ne ovise od osobina pojedinih jezika. Jedan drugi pokušaj uspostavljanja saodnosa funkcija jezika sa formalnim aparatom veže se za Helideja, koji je kompilirao ideje B. Malinovskog, Dž. Forsa i praških lingvista, spajajući funkcionalni pristup sa strukturalnim (Sljusareva, 504, 142). Helidej izdvaja tri glavne makrofunkcije jezika — pojmovnu (sadržinsku, reprezentativnu ili funkciju iskustva), socijalnu i tekstualnu (diskursivnu). U referatu pročitanoj na simpozijumu posvećenom problemima stilistike koji je održan u Italiji 1969. godine Helidej konačno uobličava svoj stav i predlaže, po njegovu mišljenju, jednostavnu shemu sastavljenu od tri osnovne funkcije: prvo, jezik služi kao sredstvo za izražavanje sadržaja i kao takav ima reprezentativnu ili konceptualnu funkciju; drugo, pomoću jezika govornik izražava svoje mišljenje, svoj odnos, ocjenu, znači jezik ima ocjenjivačko-komunikativnu funkciju; treće, postoji tekstualna funkcija, koja je povezana sa oblikovanjem teksta (Halliday, 889, 119—121p).

^{70a} Praška škola posebno je mnogo doprinijela razradi funkcija jezika, iako, po mišljenju K. Horaleka, nije uspjela dati potpunu teoriju, kako u pogledu jezičkih funkcija, tako i kada su u pitanju F-stilovi (Horálek, 694a, 30). Horálek zaključuje (to je 1964. godina) da sistematsku teoriju funkcija treba tek stvoriti. Poglede Pražana na funkcije Jović dovodi u vezu sa De Sosirom: „Sosirowo insistiranje na društvenoj funkciji jezika bilo je uglavnom upošteno. Pražani idu dalje i posebno ističu da sve jezičke manifestacije imaju društvenu funkciju, što je posve tačno" (Jović, 1199, 111). Kondrašov je u pravu

kada kaže da je pojam jezičke funkcije jedan od centralnih u koncepciji Praške škole (Кондрашов Н. А. История лингвистических учений. — Просвещение, Москва, 1979, стр. 122). U Tezama praški strukturalisti ističu dvije funkcije: komunikativnu (socijalnu) i ekspresivnu (837a). U prvoj izdvajaju funkciju opštenja i poetsku.

U dvije knjige — *Jeziik i funkcija* i *Osnovi opšte lingvistike* Martine je dao svoje viđenje jezičkih funkcija. U prvoj knjizi on iznosi ovakav stav: „Jeziici vrše mnogobrojne funkcije. Oni nam izvjesno pomažu da mislimo. Mi ih takođe upotrebljavamo kao sredstvo komunikacije, to jest za prenošenje iskustava jedne osobe na drugu. Komunikacija je svakako uključena i u umjetničku upotrebu jezika...” (Martine A. *Jeziik i funkcija*. — Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1973, s. 31). Ovaj stav iz 1969. godine razrađen je još 1960. u *Osnovima opšte lingvistike*, u kojima je Martine nedvosmisleno kazao da je suštinska funkcija jezika — komunikativna funkcija i s tim u vezi dodao: „Jednako tako moglo bi se govoriti i o estetskoj funkciji jezika, koja stvara znatne teškoće za analizu usljed njene tijesne povezanosti sa komunikativnom i ekspresivnom funkcijom” (Мартине А. Основы общей лингвистики. — В: Новое в лингвистике, вып. III. Издат. иностранной литературы, Москва, 1963, стр. 372—373).

Za Hjelmsleva i njegovu školu pojam funkcije blizak je pojmu funkcije u matematici. „Kod njega funkcija dolazi kao izraz stroge zavisnosti. U svojim *Osnovima teorije jezika*” on govori da je funkcija zavisnost koja predodređuje uslove za analizu” (Звегинцев В. А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. Часть II. — Госучпедгиз, Москва, 1960, стр. 97). Zvegincev je uporedio stavove praških i danskih strukturalista te izveo ovakav zaključak: „U shvatanju praških lingvista termin *„funkcija”* upotrebljava se onda kada se radi o značenju (funkcija riječi, rečenice) ili o strukturi smislenih jedinica (funkcija foneme). U Hjelmslevljevom shvatanju funkcija ima mnogo vidova. Funkcija je, na primjer, kategorija riječi i glagolska reakcija, funkcija je odnos subjekta i predikata, jedna je od funkcija odnos planova izražavanja i sadržaja, kako kaže Hjelmslev upotrebljavajući to umjesto *„oznake”* i *„označenog”*. U jeziku, po mišljenju Hjelmsleva, postoji ogromno mnoštvo funkcija (...). Sasvim je očigledno da je shvatanje termina *„funkcija”* kod Hjelmsleva povezano sa opštim pogledom na jezik i lingvistiku: Hjelmslev ne dozvoljava u jeziku ništa što nije čist odnos. Prema tome, od jezika kod njega ništa ne ostaje osim mnoštva odnosa koje on naziva funkcijama” (ibid). I Džon Lajonz funkcije smješta u gramatiku, nazivajući ih gramatičkim funkcijama (Лайонз Дж. Введение в теоретическую лингвистику. — Прогресс, Москва, 1978, стр. 353—423). Ervin Трипп govori o funkcijama opštenja, podrazumijevajući pod funkcijom uticaj koji vrši na pošiljaoca njegova vlastita radnja (Эрвин-Трипп С. М. Язык. Тема. Слушатель. Анализ взаимодействия. — В: Новое в лингвистике, вып. УП: Социоллингвистика Прогресс, Москва, 1975, стр. 340).

⁷⁰ Ne bi se moglo reći da ovaj problem teoretski nije razmatran u filozofiji. Idealistički filozofski pravci, (mahizam, bihevizizam, dr.) i pristalice funkcionalne škole u sociologiji (Malinovski, Brauni

Meton, Parsons, Sorokin) bavili su se, recimo, ovim pitanjima. Osim toga, sovjetski naučnik Kozlova u knjizi *Filozofija i jezik* (Москва, 1972) govori o funkcionalnom pristupu jeziku i o samim funkcijama (str. 187).

⁷¹ Većina stručnjaka smatra da u ovome pojmu treba polaziti od funkcija. „Termin *„funkcionalan”* ukazuje na to da specifičnost svakog stila proističu iz specifičnosti funkcije jezika u ovoj ili onoj sferi komunikacije” (Valgina i Senkevič, 84, 7). Pod FS, smatra Najer, treba podrazumijevati vrstu jezika koja je uslovljena funkcijom jezičke komunikacije (Najer, 374, 6). Kožina pak ističe da prvi elemenat funkcionalnog stila označava i funkcionisanje, a ne samo funkciju (Kožina, 252). Da funkcija leži u osnovi pojma FS smatraju Vasiljeva (89, 23), Arnoljd (18, 55), Petrova (417), Vededina (103, 75) i dr. Za nas je najprihvatljivije Barlasovo tumačenje: Riječ *„funkcionalan”* ima dvostruk smisao: on dolazi od riječi *„funkcija”* i od riječi *„funkcionisanje”*. U prvom slučaju izdvajanje funkcionalnog stila bazira se na funkcijama jezika koje posjeduje, u drugome — na osobenostima funkcionisanja jezika u raznim oblastima komuniciranja” (Barlas, 36, 44).

⁷² V. Mihajlov — 357, 109; Rozentalj (Praktičeskaja stilistika russkogo jazyka, Vyssaja škola, Moskva, 1974, 21) i dr.

⁷³ Analizirajući podjelu V. Vinogradova, Kožina kaže: „Takav saodnos stilova sa osnovnim funkcijama jezika ima svrhe, međutim ne može činiti osnovu klasifikacije pošto ovoj ili onoj funkciji jezika odgovara istovremeno dva ili više različitih stilova, samim se tim ignorišu diferencijalna obilježja pojedinih stilova” (Kožina, 266, 147).

⁷⁴ „Mnogi naučnici smatraju opšti pojam funkcija jezika toliko maglovitim da se on ne može koristiti kao *„objektivni instrument”*, na primjer, za izdvajanje stilova. Određuje li se za jezik uopšte, on ne objašnjava stilsku raznovrsnost datog jezika (ili jezika). Sa praktičnom očiglednošću posljednje tvrdnje nije se teško složiti. Ali jesu li tako beznačajno odvojene jedna od druge po svojoj suštini osnovne funkcije jezika kao vid ljudske aktivnosti i pojedine funkcije pojedinih vrsta jezičke manifestacije? Prirodno je pretpostaviti da ako ne direktna, a ono indirektna veza ovdje ne može a da ne postoji” (Vinokur T., 124, 49—50).

⁷⁵ Budagov konstatuje da se formiranje naučnog stila u evropskim jezicima proteglo na nekoliko (stoljeća (Budagov, 75, 148p). Mnogi naučnici, ističe on, davali su prednost pisanju na latinskom jeziku, smatrajući maternji jezik (njemački, francuski, ruski i dr.) neadekvatnim za zadatke i ciljeve koje ima nauka. Navika pisanja znanstvenih djela na latinskom jeziku očuvala se sve do druge polovine prošloga stoljeća. Posljedice ove dominacije autor vidi u sljedećem: „Najvažnija od takvih posljedica jeste neprilagođenost živih književnih jezika da prenose i izražavaju naučne pojmove onoga doba, nepostojanje povoljnih uslova za razvoj stila naučnog izražavanja na maternjem jeziku” (ibid, 151p).

⁷⁶ „Suština jezika jeste čovječija aktivnost — aktivnost pojedine individue na prenošenje njegovih misli drugoj individui i aktivnost ovog drugog usmjerena na shvatanje prvog. Ako želimo da shvatimo prirodu jezika (...) ne smijemo ispuštati iz vida spomenuta dva čovjeka

— onog koji proizvodi i onog koji prima govor, nazvaćemo ih jednostavnije — govornik i slušalac” (Есперсен О. Философия грамматики. — Издательство иностранной литературы, Москва, 1958, стр. 15).

⁷⁷ V. Havránek — 685b, 685c, Jedlička — 731, Matehsius — 763a, Dabić — 1180.

⁷⁸ V. Tošović — 1242—1247.

⁷⁹ Može se spomenuti i translingvistika, koja proučava segmente teksta veće od rečenice.

⁸⁰ Navedeni žanrovi ne predstavljaju sveobuhvatni spisak, nego samo služe kao ilustracija njihove raznovrsnosti.

Drugo poglavlje

STIL KAO INFORMACIJA

*Stil je informacija —
informacija je stil.*

Cjelokupni ljudski vijek protiče u primanju, transformisanju i prenošenju informacije. Živjeti znači komunicirati, a komunicirati znači razmjenjivati informaciju. Ako pođemo od toga da je život izuzetno bogat u svojim pojavnim oblicima, da je komunikacija veoma razgranata, da je informacija koju čovjek prima i šalje nevjerovatno raznolika, onda je jasno da i jezik, kao osnovno sredstvo sporazumijevanja, mora biti u stanju izražavati bogatstvo života, pokrivati razgranatost komunikacije i održavati raznorodnost informacije. Uopšte, ovo se može svesti na zahtjev da jezik bude sposoban za prenošenje svekolihe informacije koju čovjek prima i proizvodi. Jedan od rezultata realizacije ovoga zahtjeva, jeste i FS-diferencijacija jezika.

Primanje, čuvanje, transformisanje i prenošenje informacije u složenim upravljačkim sistemima (biološkim, tehničkim, društvenim i dr.) odvija se po određenim zakonitostima. U različitim kibernetičkim mehanizmima različiti su i informacijski procesi: jedni su u čovjeku, drugi u mašini, treći u društvu. Međutim, svi su oni vezani za jedan stožer, a to je sistem znakova kojim se prenosi informacija. Jezik kao posrednik u informacijskom procesu nije toliko jednoobrazan da bi se posmatrao kao nerasčlanljiv fenomen. Za različite procese upravljanja i u različitim kibernetičkim mehanizmima nastali su i različiti prenosnici

informacije, drugačije rečeno, kodovi, koji bi se mogli svesti na tri osnovna: prirodni jezik, vještački jezik i jezik životinja. Ova tri posrednika za tri različita mehanizma (čovjeka, mašinu, životinju) razlikuju se po stepenu funkcionalnog opterećenja. S jedne se strane nalazi prirodni jezik, kojim se prenosi najrazličitija informacija. S druge je strane vještački jezik i jezik životinja sa jednodimenzionalnom, slabo ili nikako izdiferenciranom informacijom. S toga aspekta prvi je polifunkcionalan, a druga su dva monofunkcionalni. Informacijska raznorodnost kao osnova prirodnog jezika tražila je njegovo raslojavanje na pojedine vrste, što je dovelo do stvaranja posebnih potkodova, odnosno tipiziranih jezičkih podsistema — F-stilova. Oni bi se mogli definisati kao specijalizirani potkodovi nekoga jezika koji služe za prenošenje informacije u određenoj vrsti ljudske djelatnosti. U ostala dva upravljačka sistema — životinji i mašini — karakter informacije je takav (bar za sada) da ne vodi sličnoj unutarjezičkoj razgradnji: jezik (= sistem znakova) životinji služi za elementarno sporazumijevanje i u odnosu na ljudski jezik mnogo je manje razvijen i usavršen pa se o FS-razuđenosti ne može govoriti. Sa mašinom situacija je slična — njen vještački jezik služi za prenošenje strogo određene informacije. Da bi se u jednom kibernetičkom organizmu (upravljačkom sistemu koji je u stanju da prima, transformiše i proizvodi informaciju, u daljem tekstu KO) pojavili funkcionalni tipovi, moraju biti zadovoljeni sljedeći uslovi: polidimenzionalnost informacije, njena raznorodnost, strukturna razvijenost prenosnog sistema i funkcionalna neophodnost.

Povezanost informacije i njenog prenosnog mehanizma neosporna je činjenica. Što je informacija razgranatija, što je složenija i usavršenija, time i on mora biti razgranatiji, složeniji i usavršeniji. Iza svakog FS stoji određena vrsta informacije. I kao što stilovi predstavljaju tipične podsisteme unutar jezičkog sistema, tako i svaka informacija dolazi kao raščlanjena vrsta neke globalne informacije. Reći da iza bilo kojeg FS stoji posebna vrsta informacije gotovo da i nema toliku težinu koliko ima odgovor na pitanje o kakvim se vrstama informacije radi.

Informacija koja se prenosi F-stilom nastaje na bazi neke druge informacije. Dakle, jedna informacija rađa drugu informaciju, što u suštini znači da stilovi prenose informaciju informacije. Početnu informaciju daje život, stvarnost, narednu KO. On prima i prerađuje informaciju iz spoljašnjeg svijeta i tako transformisanu šalje dalje. Svaki stil prenosi informaciju koja je prošla kroz KO, odnosno prenosi drugostepenu informaciju nastalu preradom prvostepene. Transformacija prethodi svim F-stilovima, ali je različita karaktera. Naučna informacija nastaje na taj način što se poruka koja dolazi iz vanjskog svijeta ili koja je isključivo produkt ljudskog razuma pretvara misaonim procesima u logičku informaciju, čiju podlogu čini adekvatno odražavanje objektivnih procesa što se u datoj pojavi dešavaju. Znanstvena informacija nastaje preradom i uopštavanjem informacije koja dolazi u procesu spoznaje. Na izlazu informacijskog procesa rađa se hipoteza, prognoza, postavka, zaključak, zakon, zakonitost, teorema, teorija. Informaciju koju prima umjetnik KO drugačije prerađuje. On je ne pretvara u kontinuirani niz logičkih zaključaka, već u diskretni sistem slika. Transformator primarne informacije u umjetnikovom kibernetičkom mehanizmu ima zadatak da primarnu informaciju pretvori u sliku koja će, istovremeno, izražavati određenu poruku i djelovati na primaoca poruke. Djelovanje kao zadatak isključeno je u procesu prenošenja naučne informacije. Novinarska transformacija ne vodi izvlačenju zakonitosti, kao u znanstvenoj, niti je posebno usmjerena na stvaranje estetskog ugođaja, poput književnoumjetničke, već se njome primarna informacija pretvara u saopštenje o nečemu, sa mogućim, vidljivim i nevidljivim, primjesama agitacije i propagande, kao svjesnog uticaja. U podlozi AFS leži transformacija primarne informacije u sekundarnu informaciju izvještajnog, propisivačkog, naredbodavačkog, direktivnog, imperativnog tipa. Ona je, kao i naučna, lišena bilo kakva djelovanja. U osnovi RFS nalazi se vremenski najkraće pretvaranje jedne informacije u drugu — prerada primarne informacije teče istovremeno sa jezičkim uobličavanjem sekundarne informacije (to se odnosi i na neke usmene vidove drugih F-stilova). U svim ostalim F-stilovima prerada

informacije može predstavljati dug period: izrada jednog romana traje decenijama, stvaranje naučnog rada godinama, izrada zakona mjesecima, pisanje novinskog priloga danima itd. Vremenska ograničenost utiče na to da informacija koju prenosi RFS bude najmanje podvrgnuta transformaciji.

Pretvaranje jedne informacije u drugu traži i odgovarajući kôd. Znanstvena prerada informacije vodi apstrakciji, uopštavanju pa joj je potreban velik broj termina i složen sintaksički sistem. Umjetnička zahtijeva stvaranje posebnog kompleksa izražajnih i slikovitih sredstava (tropa i figura). Novinarskoj je potrebna ekonomičnost, a administrativno-pravnoj preciznost. Obrada informacije u govornoj komunikaciji pretpostavlja takođe primjenu posebnih sredstava.

Prema tome, proces FS-diferencijacije jezika predstavlja proces prenošenja sekundarne informacije koja nastaje transformacijom primarne. U manjim vremenskim segmentima KO kodira samo jednu informaciju. Međutim, u širim vremenskim periodima KO se prebacuje sa jednog koda na drugi. Danas se u svakodnevnoj komunikaciji rijetko ko zaustavlja samo na jednom FS — većina komunikatora prelazi sa jednoga stila na drugi.

Čovjeka neprestano bombarduje ogromna količina informacija, od kojih samo mali dio KO pretvara u sekundarnu informaciju i prenosi određenim FS.⁸¹ KO vrši selekciju, on odabira onu informaciju koju će preuzeti za transformaciju i jezičku obradu u formi određenog FS. Informaciju koja vodi jezičkom uobličavanju nazvaćemo korisnom informacijom. Na ulazu KO djeluje filter koji odvaja korisnu informaciju od nekorisne. Ponekad može proći i duži vremenski period a da se ne izdvoji korisna informacija (npr., kod zatvorenika u samici, ako mu nije dozvoljeno da piše i ako ni s kim ne razgovara, sve ono što dolazi kao informacija nestaje u njemu, gasi se ili pohranjuje, jezički se ne izražava pa je nulta govorna aktivnost, a time i FS-diferencijacija). S druge strane, u kratkom vremenskom periodu jedan te isti KO može generirati sve stilove. Ovdje je potrebno istaći da između generatora primarne informacije i KO ne postoji filter (on je, već

smo rekli, u KO), pa svaki KO prima bilo koju informaciju koja stiže na njegov ulaz. Međutim, F-stilovi ne nastaju na toj mogućnosti. Oni se formiraju na nečem drugom — na selekciji primarne (ulazne) informacije. Recimo, običan događaj kakav je krađa novca u tramvaju svakako će zainteresovati sve putnike, ali će samo neki od njih izdvojiti to kao korisnu informaciju, odnosno kao informaciju koja će se obraditi i jezički uobličiti, što znači kodirati u određen FS. To će, npr., biti korisna informacija za novinara da napiše članak, za sociologa da se pozabavi mentalitetom ljudi, za domaćicu da porazgovara sa susjetkom i sl. Informaciju, dakle, svi prihvataju, ali je samo neki jezički izražavaju, drugim riječima, informacija ulazi u KO, ali iz njega ne izlazi (ona se gubi ili pohranjuje). I tako uopšte biva sa ogromnom količinom informacije. Pored toga, u samoj strukturi KO postoje ograničenja koja onemogućavaju pojavu nekog FS. U cjelini, to znači da postoje KO koji generiraju F-stilove i oni koji to, iz raznih razloga, ne čine. Onaj KO koji je sposoban da proizvodi F-stilove nazvaćemo produktivnim KO (+ KO), a onaj koji to nije — neproduktivnim KO (— KO). U tom smislu, bilo koji upravljački sistem (čovjek, mašina, životinja) može doći u poziciju pozitivnog ili negativnog KO. Kod čovjeka je skala mogućnosti veoma široka i kreće se od same jedne (postojanje jednog FS) do više (postojanje nekoliko FS) ili, uže rečeno, od generiranja ograničene vrste tekstova do generiranja krajnje raznorodnih tekstova. Onaj KO koji uopšte nije FS-produktivan nazvaćemo apsolutno neproduktivnim KO. U takve ubrajamo one koji se ne služe ili nisu u stanju da se služe jezikom, niti u usmenoj niti u pisanoj formi, te stoga i ne postoji mogućnost FS-raslojavanja jezika. S druge strane, postoje KO koji proizvodi sve moguće stilove pa ga označavamo kao maksimalno produktivni KO.

Informacijska raznorodnost. Informacija koju prenose F-stilovi uslovno se može podijeliti na dva osnovna segmenta (uslovno jer čine organsku cjelinu): semantičku i formalnojezičku ili samoinformaciju. Ove dvije vrste informacija imaju u stilovima različite vrijednosti i stupaju u različite odnose. Ukoliko se težište stavlja na jednu od

njih, govori se o osnovnoj i dopunskoj. Osnovna je gotovo uvijek semantička, a dopunska je formalnojezička (mogućnost da semantička bude u sjenci formalnojezičke dolazi u KFS). Informacija koju nose F-stilovi može biti jasno izražena ili, pak, skrivena, pa se u tom smislu može govoriti o eksplicitnoj i implicitnoj informaciji. U F-stilovima uvijek postoji nešto svjesno i nešto nesvjesno te je stoga opravdano razlikovati informaciju koja ima svjestan ili nesvjestan karakter. Zatim, stil nosi u sebi elemente što se mogu naći i u drugim stilovima, kao što sadrži i osobine karakteristične samo za njega. Takva distinkcija dovodi do razlikovanja opšte (univerzalne) i specifične informacije. Osim toga, informacija može biti ezoterička (tajna, skrivena, razumljiva samo određenom recipijentu) i egzoterička (opšte-dostupna, opšterazumljiva, namijenjena bilo kome). Ona također ima svoj kvalitet i kvantitet, može biti bogata i siromašna, složena i jednostavna i sl.

Semantička informacija je ono što se naziva sadržajem poruke (temom, osnovnim značenjem, suštinom poruke itd.) i što čini semantiku jednog FS. Semantika KFS odražava, na različite načine i u različitoj mjeri, semantiku samoga života. Umjetnik govori o sebi i drugima, govori o stvarnosti, prošlosti i budućnosti. Semantička informacija PFS predstavlja informaciju o aktuelnostima, o najnovijim i najinteresantnijim događajima. U NFS radi se o logičkoj informaciji o zakonitostima što se zapažaju u prirodi i društvu. Semantika ovog stila može se razlučiti na one segmente iz kojih se sastoji naučna djelatnost — s jedne je strane, recimo, informacija humanitarnih, društvenih nauka, a s druge je informacija prirodnih, tehničkih ili medicinskih znanosti. Semantička informacija AFS također je raznorodna. Nju čine zakonodavno-pravni, društveno-politički, diplomatski, upravni, poslovni i dr. sadržaji. Semantička informacija RFS je krajnje široka, raznorodna i nepredvidljiva.

Formalnojezička informacija ili samoinformacija predstavlja informaciju koju isijava forma FS uz istovremeno prenošenje semantičke informacije. To je informacija forme o svojoj prirodi, o komunikatorima, o komunikacijskom činu i komunikacijskoj mreži, ali ne kao informacija oznake

o označenom, nego kao informacija oznake o oznaci. Ona se obično naziva dopunskom, mada, kao što smo rekli, u nekim slučajevima može biti i osnovna.⁸² Relativnost ove distinkcije posebno dolazi do izražaja u procesu dekodiranja. Formalnojezička informacija ima nekoliko slojeva, od koji su tri osnovna: informacija forme o samoj formi (autoinformacija), informacija forme o učesnicima govornog čina (pragmatička informacija) i informacija forme o ukupnom informacijskom procesu (komunikacijska informacija). Prva informacija, koja bi se još mogla nazvati unutarnjom informacijom ili intrainformacijom, sadrži u sebi strukturnu ili strukturnojezičku informaciju (informaciju o strukturi forme — o njenoj fonetsko-fonološkoj, morfološkoj, leksičko-semantičkoj, sintaksičkoj, tekstuanoj organizaciji), standardnojezičku (informaciju o uređenosti forme u duhu standardnojezičkih normi), stilističku (informaciju o stilističkom potencijalu forme), stilsku (informaciju o formi kao vrsti stila), estetsku (informaciju o formi kao produktu estetskog procesa i kao estetskoj vrijednosti). Druga informacija, pragmatička informacija, predstavlja informaciju o pošiljaoci, primaocu, odnosu pošiljalac—primatelj, odnosu pošiljalac—informacija i odnosu primatelj—informacija. U okviru pragmatičke informacije zapaža se socijalna, klasna, teritorijalna, fiziološka (starosna, polna i sl.)... komponenta. Treća informacija odnosi se na cjelokupni komunikacijski proces i podrazumijeva informaciju o predajniku i prijemniku, tipu kanala, vrsti veze i okolnostima pod kojima se odvija proces slanja, prenošenja i primanja informacije. Sve ove vrste formalnojezičke informacije na svoj su način značajne za nastajanje, postojanje, funkcionisanje i analiziranje FS-raslojavanja jezika.

Svaki FS je posebna vrsta autoinformacije. Ta i takva informacija dolazi iz strukture F-stilova, iz njihove fonetike, fonologije, leksike, morfologije, sintakse. Strukturna (strukturnojezička) informacija ukazuje na to kakav je izbor jezičkih jedinica. Istraživanja F-stilova velikim su dijelom usmjerena na otkrivanje, sakupljanje, klasificiranje i procućavanje ovakve informacije. Za istraživanje F-stilova strukturna analiza može biti polazna osnova. Ona je, uostalom,

toliko značajna da se o nosiocima strukturne informacije govori kao o konstituentima F-stilova.⁸³

F-stilovi prenose informaciju o tome koliko su oni urađeni (i uređeni) u duhu standardnojezičkih normi. Takva informacija može biti potvrdna (iskaz je u skladu sa normom) ili odrična (iskaz nije u skladu sa normom). Za njeno prihvatanje potrebna je apriorna informacija (o njoj kasnije). Standardnojezička informacija bitna je jer predstavlja jedan od elemenata pri utvrđivanju karaktera FS-diferencijacije. S tim u vezi treba reći sljedeće. Osnova svih stilova je standardni jezik — oni se grade na bazi važećih normi. Tek u procesu struktuiranja iskaza dolazi do različitog stepena nepridržavanja normi. Odstupanja imaju dva osnovna oblika: svjesno i nesvjesno. Svjesno odstupanje predstavlja namjerno narušavanje jezičkih normi radi stvaranja posebnih stilskih efekata. U sistemu F-stilova ono se maksimalno primjenjuje u KFS, a minimalno ili gotovo nikako u AFS, NFS i PFS, odnosno u njihovim „ortodoksnim“ tekstovima. U KFS svjesno odstupanje nije jednako raspoređeno u svim kompozicionim dijelovima teksta. Ako poetski diskurs razložimo na dva elementarna dijela — monolog i dijalog, onda ćemo kazati da su ta odstupanja obično u dijalogu, da su u autorovom monologu rjeđa i da najčešće dolaze u obliku tzv. nepravog upravnog govora. U oba slučaja ona imaju stilsku vrijednost pa su stoga sastavni dio i stilističke informacije. U NFS, PFS i AFS namjerno odstupanje nema nikakve svrhe jer najveći dio tih tekstova ima isključivo referencijalnu funkciju. U RFS postoji jedna specifičnost: svjesno odstupanje nije uvijek i stilski efekat. Govorno lice ne mora ići na narušavanje norme radi stvaranja izražajnosti, upečatljivosti, već to može činiti iz čisto komunikativnih pobuda. Npr., ljudi iz grada prelaze u razgovoru sa seljacima na njihov jezički izraz i upotrebljavaju nepravilne oblike da se svojim gradskim govorom ne bi pravili važnim u njihovim očima.⁸⁴ To, u suštini, jeste svjesno narušavanje, ali ono u takvom kontekstu ne nosi nikakvu konotaciju. Međutim, ako isto lice na taj način razgovara sa osobama sa kojima komunicira isključivo standardnim jezikom, to će već biti stilska markiranost. Kada su u pitanju stilovi kao što su

NFS, AFS i PFS (informativni i analitički tekstovi), svako jače odstupanje od jezičke norme znači narušavanje FS-norme datoga stila. To najbolje potvrđuju konkretni primjeri, kao ono poslovno pismo prepuno turcizama i arhaizama iz jedne bosanske fabrike poslovnom partneru u Sloveniji.⁸⁵ Nesvjesno narušavanje norme je posebna vrsta informacije. Ono se susreće u svim FS, ali je različitog stepena. Njegova je vjerovatnoća maksimalna u RFS, a minimalna u KFS, NFS i velikom dijelu PFS i AFS. Nesvjesno narušavanje normi dolazi u obliku jezičkih (pravopisnih i gramatičkih), stilskih i stilističkih grešaka.

Stilistička ili strukturnostilistička informacija je informacija o stilističkom potencijalu forme, o njenoj stilističkoj uređenosti, obojenosti, izražajnosti, ekspresivnosti. Ona se sastoji od stilističke paradigmatske i stilističke sintagmatike, koje čine stilističku strukturu forme. Svaki stil ima na ovome planu specifičnosti, ali svaki od njih sadrži i strukturnostilističke univerzalije. Nosioca ove informacije nazvamo stilemom.

Stilska informacija je informacija forme o formi kao o stilu. Stilska informacija nije ograničena samo na jedan broj jezičkih jedinica, ne zrači isključivo iz određenih vrsta tekstova, nego dolazi iz bilo kojeg teksta. Nema smisla zaokružene i jezički završene govorne cjeline koja ne isijava takvu informaciju. Stilsku informaciju na osnovu koje se razlikuju F-stilovi označimo kao FS-informacija. Zahvaljujući njoj, svaki tekst možemo svrstati u određeni funkcionalni tip jezika.

Estetska informacija takođe zrači iz svakog teksta i na osnovu nje dajemo ocjene koliko je neki iskaz estetski uređen, koliko je lijep ili ružan, harmoničan ili disharmoničan, savršen ili nedotjeran. Estetska informacija vodi estetskoj spoznaji, na osnovu nje stvaramo estetske sudove, iznalazimo estetske vrijednosti i stičemo, ukoliko je moguće, estetsku nasladu. Estetska informacija može dolaziti kao informacija o estetskoj vrijednosti datoga teksta i kao informacija koja vodi estetskoj nasladi. Prva vrsta informacije izvire iz svih F-stilova, dok se druga pojavljuje samo u tekstovima koji imaju hedonističku funkciju, a to je, u suštini, jedino KFS. Estetska informacija neposredno

je povezana sa estetskim normama — „opšteprihvaćenim principima estetske aktivnosti, stvaralaštva i percepcije, a takođe obrascima umjetničko-estetskih vrijednosti u datom socijalnom kolektivu i njihovoj kulturi...” (293, 104). Ako stvar pojednostavimo i pod estetskim normama podrazumijevamo pravila oblikovanja lijepog i harmoničnog teksta, odnosno pravila dovođenja do estetskog savršenstva teksta, onda ćemo reći da na FS-planu nema univerzalnih estetskih normi:⁸⁶ svaki stil ima svoju estetiku, i to treba uvijek imati u vidu, inače ćemo dolaziti u apsurdne situacije. Jasno je, recimo, da se estetika KFS ne može nametati esteticima AFS. Naša se estetska aktivnost u vezi s tim i diferencira: prije nego što počnemo čitati umjetnički tekst, mi smo već spremni za estetski proces, spremni smo za užitak; prije nego što počnemo čitati naučni rad, mi se ne pripremamo za takvu vrstu doživljaja (iz prostog razloga što on ne može nastati), ali zato u svim slučajevima, bez obzira na to o kojem se FS radilo, koji je tekst u pitanju, mi imamo ili stvaramo određen estetski odnos. Time želimo kazati da gradaciju estetske vrijednosti tekstova jednog FS ne treba praviti u poređenju sa tekstovima drugog FS (ili drugih FS), već u okviru datog FS (npr., bilo bi potpuno nepotrebno isticati da u sistemu F-stilova maksimalnu estetsku vrijednost ima KFS). Mi se tako i ponašamo: molbu ne ocjenjujemo da li je lijepa u odnosu na pripovijetku ili novinski prilog, već u odnosu na drugu molbu. Prema tome, svaki FS ima svoju estetsku normu; u estetskoj informaciji upravo su i inkodirani podaci o njoj.

U autoinformaciji nije, naravno, sve strogo razdvojeno, već je, naprotiv, izrazito povezano i međusobno isprepleteno. Koliko je za FS-diferencijaciju jezika važno otkriti strukturu autoinformacije toliko je isto značajno pronaći interakcijske odnose u njoj, koji, u suštini, i jesu forma postojanja autoinformacije. Ovdje je, prije svega, neophodno ukazati na saodnos stilske i stilističke informacije. Ako i jednu i drugu fokusiramo i svedemo na onu koju prenose F-stilovi i na onu koju prenose stilemi i ako, radi lakšeg razumijevanja, prvu nazovemo formalnom FS-informacijom, a drugu stilematском, dobićemo veoma važnu interakciju. Da ne bi bilo zabune, preciziraćemo šta podrazumijevamo

pod stilematском informacijom: to je informacija koju nose u sebi konotativna jezička sredstva.⁸⁷ U kakvome je, dakle, saodnosu FS-informacija i stilematска informacija? Odmah treba istaći da formalna FS-informacija nije isto što i stilematска informacija i da se između njih ne može postaviti znak jednakosti iz prostog razloga što formalna FS-informacija sadrži i stilematску i nestilematскую informaciju. Nijedan FS, uključujući tu i KFS, nije sastavljen isključivo od stilema. Naprotiv, mnogobrojni tekstovi različitih FS zrače samo denotativnu informaciju, kod njih je nulta stilematска informacija (pošto je i nepostojanje informacije neka vrsta informacije, možda bi bolje bilo reći da se radi o pozitivnoj nultoj informaciji). Ovdje dolazimo do još jednog zaključka: dok stilematска informacija može biti negativna, apsolutna ili relativna, vrijednost, dotle sa FS-informacijom nije takav slučaj, jer nema teksta koji ne isijava FS-informaciju i nema teksta koji se zbog toga ne može razvrstati u FS-sistem. Drugo je pitanje koliko je do te informacije teško ili lako doći i koliko je moguće neke tekstove adekvatno funkcionalnostilistički odrediti. Iz ovoga proističe još jedna postavka: stilematска informacija ne može poslužiti kao osnova za izradu tipologije F-stilova, ali zato može biti jedan od elemenata za utvrđivanje karaktera FS. Drugo što diferencira formalnu FS-informaciju i stilematскую informaciju jeste različita vrsta vjerovatnoće. U osnovi stilematсke informacije leži sljedeća zakonitost: što je stilem vjerovatniji, manja je njegova stilematска informacija i obrnuto (što je stilem manje vjerovatan, on je informativniji). U osnovi formalne FS-informacije nalazi se ovakav tip vjerovatnoće: što je jezička jedinica, stilematска ili nestilematска, vjerovatnija, veća je njena FS-konstitutivnost. Šta to zapravo znači? Stilemi su jezička sredstva kojima se pojačava snaga i upečatljivost kazivanja. To su u pravom smislu informacijski pojačivači.⁸⁸ U tekstualnom moru oni su svojevrсна ostrva koja razbijaju monotoniju pripovjedačke pučine, oni su elementi koji se izdvajaju svježinom, originalnošću i koji formi daju osobit kolorit. I ako za neki segment jezičke forme važi jedan od osnovnih postulata teorije informacije koji glasi: što je manje vjerovatno saopštenje, ono više nosi informacije, onda se to

može odnositi na stileme. Jezičke jedinice koje se očekuju i koje se mogu predvidjeti ne mogu biti nosilac stilematске informacije, jer se ona bazira na iznenađenju, na efektu, neočekivanosti. Stilemu je krajnja suprotnost kliše,⁸⁹ koji zbog svoje predvidljivosti, odnosno maksimalne vjerovatnoće sadrži nultu stilematску informaciju. Informacijsku vrijednost stilema čini ono što je Mol nazvao vrijednošću poruke, a to je neočekivanost, nepredvidljivost i originalnost (Moles, 1308, 51p). Stoga u struktuiranju stilematске informacije značaj dobijaju svi postupci koji dovode do stvaranja ova tri efekta, veoma bitna za nauku o stilu. Recimo neočekivanost se stvara efektom iznevjerenog očekivanja, nepredvidljivost se postiže dezautomatizacijom, originalnost nastaje pomjeranjem u jezičkoj strukturi i njenim narušavanjem. U osnovi takvih postupaka nalazi se otežan i produžen receptivni proces, odnosno izbacivanje predmeta iz spoznajnog automatizma, o čemu su govorili formalisti i sljedbenici „praške škole”.

Pored vjerovatnoće koja leži u osnovi stilema postoji i njihova FS-vjerovatnoća, za čije se određivanje kao polazište može uzeti stilem (stilematška informacija) ili FS (formalna FS-informacija). U prvom slučaju postavka glasi: što je veća vjerovatnoća stilema u FS, time je veća mogućnost da stilem postane konstituent FS. To praktično znači da su stilemi konstituentni KFS (maksimalna vjerovatnoća pojave stilematске informacije) i da nisu konstituenti NFS i AFS (minimalna ili nikakva vjerovatnoća stilematске informacije). S druge strane, ako količinu informacije mjerimo kriterijumima teorije informacije, koji se baziraju na predvidljivosti, onda će formalna FS-informacija koju nosi stilem u KFS biti minimalna jer je lako predvidjeti da će se u nekom umjetničkom testu on pojaviti (isto kao što je, recimo, lako predvidjeti da će tokom zime padati snijeg), a u AFS maksimalna, jer je teško zamisliti neki zakonodavni i dr. tekst u kome ćemo naići na kakav stilem (isto kao što je teško pretpostaviti da će biti snježnih padavina ljeti). Stoga se može reći: što je stilem više konstituent jednoga FS, time je manja njegova formalna FS-informacija. Tako, nema veliku težinu informacija o tome da se u KFS veoma često pojavljuju metafore, a da su one vrlo rijetke u AFS.

jer su to potpuno poznate stvari. Ovdje možemo izvući još jedan zaključak bitan za FS-diferencijaciju jezika: izlučivanje osobina F-stilova vrši se na osnovu vjerovatnoće jezičkih jedinica⁹⁰ — one koje imaju pojačanu ili vrlo izraženu vjerovatnoću postaju konstituenti F-stilova i predstavljaju njihove tipične elemente, dok one koje karakteriše smanjena, slaba ili nikakva vjerovatnoća čine vansistemski, neobavezni pa i slučajni sloj FS. Osim toga, vjerovatnoća je temelj i FS-normi, opšteprihvaćenih i ustaljenih pravila struktuiranja F-stilova.

U autoinformaciji nije manje značajan interakcijski odnos formalne FS-informacije i estetske informacije. Već smo rekli da se ova posljednja može posmatrati kao čisto hedonistička informacija — informacija koja vodi estetskom užitku i kao utilitarna (karakterološka) informacija — informacija o estetskoj vrijednosti teksta. Npr., metafora može isijavati informaciju na osnovu koje ćemo dobijati određen estetski ugođaj, a isto tako ona za nas može biti pokazatelj svoje vrijednosti (blijeđa, vrlo upečatljiva i sl) i vrijednosti samoga teksta u kome se nalazi. Estetska informacija kao čisto hedonistička informacija usmjerena je na estetsku spoznaju, a estetska informacija kao utilitarna informacija usmjerena je na naučnu spoznaju. U prvom slučaju u recipijentu nastaju reakcije u obliku naslade ili gađenja, oduševljenja ili gnušanja, zadovoljstva ili negodovanja, radosti ili patnje... Hedonistička informacija dolazi u formi jedne od osnovnih funkcija jezika — djelovanja i, pošto je ono ograničeno na neke FS, jasno je da će takvu informaciju zračiti samo određeni FS, konkretno KFS, djelimično PFS pa i RFS. Hedonistička informacija izaziva kod primaoca emocionalan stav, koji može biti izdiferenciran onoliko koliko su izdiferencirane estetske kategorije. Njeni nosioci mogu biti elementarne jezičke čestice (npr. leksičke jedinice), ali isto tako šire tekstualne cjeline. U stilistici su takvi kompleksi još od antičkih vremena poznati pod nazivom niski, srednji, visoki stil, odnosno svečani, uzvišeni, retorični, paradni... U savremenoj stilističkoj nauci preovladava mišljenje da se ovi izrazi ne mogu smatrati terminološkim odrednicama, već oznakama određenog načina kazivanja, tačnije, tonalnosti kazivanja. Međutim, u

F-stilistiki oni mogu biti od koristi upravo na planu o kojem govorimo. A to još jednom pokazuje da je za F-stilistiku značajno faktički sve ono što se odnosi na stil uopšte. Kad je u pitanju estetska informacija kao utilitarna informacija, ona je značajna za određivanje vrijednosti F-stilova, njihovih podstilova i žanrova, za izradu FS-normi i razmatranje pedagoške strane FS-diferencijacije jezika.

Treba istaći da autoinformacija F-stilova nije interesantna samo za one koji se bave F-stilistikom, nego i za druge jezičke i nejezičke stručnjake. Strukturnojezička informacija F-stilova, predmet je proučavanja fonologa, leksikologa, gramatičara, standardnojezička informacija F-stilova relevantna je za sociolingviste, strukturnostilistička važna je za stilističare najrazličitijeg profila, a estetska za estetičare i književne teoretičare. S druge strane, oblasti koje pokrivaju navedeni stručnjaci (fonologija, leksikologija, gramatika, sociolingvistika, deskriptivna stilistika, estetika, nauka o književnosti i dr.) imaju ne mali značaj za sveukupno sagledavanje svih ovih aspekata autoinformacije F-stilova, koja, na taj način, postaje važan interdisciplinarni fenomen.

Pragmatička informacija dolazi kao informacija FS o njegovom autoru i onome kome je on namijenjen (personalna informacija), zatim o odnosu pošiljaoca i primaoca (interpersonalna informacija) itd. To je informacija o učesnicima komunikativnog čina i o njihovoj međusobnoj vezi. Personalna informacija ukazuje na intelektualne sposobnosti (snagu rasuđivanja, način logičkog mišljenja), psihološke osobine (karakter, temperament, psihičko stanje), fiziološke karakteristike (pol, uzrast, zdravstveno stanje), socijalnu pripadnost (društveni status), teritorijalnu lociranost i dr. Informacija o načinu mišljenja, kao što smo već rekli, jedna je od najvažnijih za tipologiju F-stilova. Svaki stil počiva na određenoj vrsti razmišljanja i zaključivanja. Takva informacija nosi u sebi podatke o kvalitetu misli (širini, dubini, elastičnosti, brzini, kritičkoj vrijednosti itd.) i o tipu mišljenja — jedne FS karakteriše apstraktno mišljenje (NFS), druge slikovito (KFS), treće praktično (RFS) i sl. Psihološka informacija nije manje važna: stil je informacija o individualnim osobinama pošiljaoca poruke, o njegovoj psihičkoj aktivnosti i ponašanju. Stil je, između

ostalog, forma izražavanja temperamenta, koji leži u podlozi svih FS. Stoga se za određivanje psihološkog tipa individue može koristiti i njegov stil izražavanja. To se naročito odnosi na usmene forme. Informaciju o temperamentu faktički daje svaki FS, u manjoj ili većoj mjeri, izuzev u slučajevima kada se radi o kolektivnom činu stvaranja i kada personalna informacija uopšte ne postoji. Psihološka informacija vrlo je često implicitna, vrlo je često skrivena u potekstu, ali ne toliko da ne bude dekodirana. Navešćemo samo jedan primjer: proučavanjem književnih djela pojedinih ruskih pisaca došlo se do zaključka da stil izlaganja otkriva karakter temperamenta — Hercen je bio tipični sangvinik (živahan), Krilov flegmatik (ležeran, miran), Puškin holerik (energičan, strastan), Gogolj melanholik (zatvoren, sklon meditiranju) — Kruteckij, 1300, 187. Psihološka je informacija manje izražena, a time i manje dostupna, u svim onim tekstovima u kojima je subjektivizacija minimalna, a objektivizacija maksimalna. Nju je, konkretno, mnogo teže, a ponekad i nemoguće, naći u strogo naučnom silu, informativnim žanrovima novinarskog stila, diplomatskom stilu, poslovnom stilu i sl. Individualna psihološka informacija je, pak, potpuno isključena u tekstovima čiji je autor kolektivan (npr., zakonodavno-pravni stil). Od komponenti psihološke informacije za stilistiku je interesantna i važna informacija o emocionalnom stanju, emocionalnom stavu pošiljaoca i emocionalnosti njegovog iskaza (afektivna ili emocionalna informacija). Ona je toliko značajna da je za neke stilističare to najvažniji predmet istraživanja. Uostalom, osnivač moderne stilistike Šarl Baji smatrao je da su osnovni i neposredni objekat stilistike afektivne pojave u jeziku i da one imaju svoj sistemski, sinhronijski i funkcionalno-psihološki aspekt (Bally, 980). Doista, svaki se FS rađa na određenoj emocionalnoj osnovi i svaki dolazi kao rezultat određenog emocionalnog stanja i određenog emocionalnog stava. U psiholingvistici je poznata stvar da je predmetno-logički sadržaj zamagljeniji i neodređeniji što je govor emocionalniji (najizrazitiji primjer je afekt — krajnji stepen emocionalne uzbuđenosti): navala emocija opterećuje misaonu aktivnost, otežava razmišljanje, što se onda odražava i na govor — on postaje eliptičan,

neprecizan. Prema tome, svaka primarna (ulazna) informacija koja se u KO pretvara u sekundarnu (izlaznu) informaciju pod jakom dozom emocija mora prerasti, ma koliko se pošiljalac protivio, u emocionalno obojen jezički izraz, što se najbolje osjeti u intonaciji i artikulaciji. U pisanim vidovima F-stilova stepen ispoljavanja emocionalnog stanja je manji iz prostog razloga što i maksimalna navala emocija u procesu pisanja biva osmišljena, a time i prigušena, ublažena. Ovo se, međutim, odnosi na pismenu komunikaciju uopšte, dok je za pitanje o kome govorimo bitnije istaći nešto drugo: koliko je emocionalna komponenta prisutna u onim ljudskim djelatnostima koje pokrivaju i koje izražavaju F-stilovi. U svojoj suštini, književno je stvaralaštvo veoma emocionalno obojeno. Ne kaže se slučajno da je umjetnik nerv svoga vremena. Književnik je „programiran” da izražava emociju, i to individualnu (svoju vlastitu ili tuđu) i kolektivnu (emociju kao opšti stav sredine o nečemu, npr., radost nakon velikih događaja ili tugu poslije društvenih kataklizmi). To može biti informacija o najintimnijim, najsuptilnijim i najsnažnijim preživljavanjima, iskazana eksplicitno ili implicitno. Pojačana emocija posebno je karakteristična za lirsku poeziju, koja je njome nabijena i koja može da izvire iz svakog elementa. Emocionalna informacija vrlo često dolazi sa dvostrukom namjerom: da se iskaže autorov odnos prema nečemu i da se kod recipijenta izazove reakcija na poruku koja se prima. Pošto time dobija dvojaku funkciju — funkciju saopštenja i funkciju djelovanja i pošto ova posljednja vodi estetskom ugođaju, emocionalna informacija prerasta u estetsku spoznaju i na taj način podnosi maksimalno funkcionalno opterećenje. U PFS emocionalna nota je prisutna, ali samo u određenim njegovim vidovima. Informativni žanrovi novinarskog stila su potpuno neemocionalni, u analitičkim samo donekle može biti takvog tona (npr., u kritičkim osvrtima), dok je u književnopublicističkim vrlo izražen. Oratorski stil je, globalno posmatrano, emocionalno obojen i emocionalno usmjeren (usmjeren na stvaranje emocija), s tim što stepen emocionalnosti varira od slučaja do slučaja. Npr., neki su politički govori veoma suhoparni, ali ih ima vrlo nadahnutih (primjera i za jedno

i za drugo doista je mnogo). Pri tome je karakteristično sljedeće: ako govornik čita unaprijed pripremljen tekst, emocija kao da se potiskuje, pritupljuje, ako se, pak, čita „iz glave”, sama komunikacijska situacija (atmosfera, raspoloženje, zainteresovanost, odobravanje, oduševljenje i sl.) potiče oratora na veće ispoljavanje unutarnjih preživljavanja. Pri tome i kod govornika i kod slušalaca može doći do euforičnog stanja, do oratorskog transa i kolektivne hipnoze (tipičan su primjer Hitlerovi govori). Tome posebno doprinose neverbalna sredstva (poza, gestovi, intonacija, artikulacija (itd.)). Memoarski stil je emocionalno prilično raznorodan — od potpuno neutralnog stava (daje se hronološki i „nepriistran” opis događaja; takva je većina političkih i vojnih memoara) do vrlo izražene emocionalne tonalnosti (veći dio književnopublicističkih memoara — uspomene pisaca, pjesnika, sjećanja na velike ljude). Maksimalna neemocionalnost karakteriše NFS i AFS. U NFS subjektivno se povlači i potire pred objektivnim, emocija se totalno prigušuje i eliminiše jer je nepotrebna, jer smeta. Naučna aktivnost počiva na objektivnoj i nepristrasnoj analizi pa joj je tuđa subjektivizacija i unošenja bilo čega emocionalnog. Naučnik je objektivni promatrač, promatrač koji trezvno i promišljeno ocjenjuje, opisuje, pokazuje i dokazuje, koji se koristi znanstvenim pojmovnim aparatom, znanstvenim metodama i znanstvenim načinom izražavanja. Međutim, i ovdje ima odstupanja. U nauci o književnosti postoji tzv. impresionistička (subjektivna, esejistička) kritika, koja zanemaruje pomenuti opšti zahtjev i u kojoj se kritičar orijentiše isključivo prema samome sebi, prema sopstvenom utisku i sopstvenoj emociji. Naučna egzoterička informacija, što se plasira u naučno-popularnom podstilu, dopušta, iz didaktičkih razloga, izvjesnu dozu emocionalnosti. U AFS unifikacija, standardizacija, šablonizacija i objektivizacija djeluju kao ograničavajući faktor za pojavu bilo kakve emocionalne note. U njemu sve ono što čini tzv. zvanički stil izražavanja lišeno je bilo čega emocionalnog (zakonodavno-pravni, diplomatski, društveno-politički, poslovni i dr. tekstovi). Ova je komponenta faktički jedino prisutna u privatnoj korespondenciji, što je jedan od razloga da neki izdvajaju epistolarni stil kao

poseban FS. Najzad, razumljivo je da će emocionalna informacija biti vrlo prisutna u RFS. Kada govorimo o njoj, treba imati u vidu da pored ove formalnojezičke emocionalne informacije postoji i semantička, koja dolazi kao osnovno značenje pojedinih leksičkih jedinica. Oba dijela ukupne emocionalne informacije toliko su međusobno povezana i toliko se prepliću da ih je ponekad teško razgraničiti. Prema tome, sve ovo ukazuje na to da je emocionalna informacija važan elemenat za analizu F-stilova. Koliko je značajna, pokazuje i podatak da je kod Dolinjina emocionalnost, uz spontanost i normativnost, jedna od tri baze komponente klasifikacije stilova (Dolinin, 190, 108—111).

Fiziološka informacija nije toliko relevantna za F-stilistiku, ali na nju treba obratiti pažnju u nekim slučajevima. Recimo, jedan njen dio — informacija da jezički izraz pripada nekom od polova (polna informacija) predstavlja interes za analizu novinarskog stila zbog tzv. ženske štampe, koja se, prema najnovijim istraživanjima, u mnogo čemu razlikuje od ostale štampe (u izboru sadržaja, odbiru jezičkog materijala, struktuiranju građe i sl.).⁹¹ Totalna suprotnost ženskoj štampi su časopisi za muškarce, pornografski tekstovi i sl. U jeziku polova razlike se zapažaju i na planu drugih F-stilova (o razlikama u KFS i RFS postoje i konkretne analize).⁹² Fiziološka informacija može se takođe odnositi na uzrast, starosnu dob itd.

Socijalna informacija pokazuje da autor pripada nekom društvenom sloju, nekoj klasi ili socijalnoj grupi. U pojedinim FS osjetno je smanjena mogućnost njenog prisustva (NFS, velik dio AFS i PFS). U RFS postoje slučajevi kada je socijalna informacija toliko dominantna da takav način izražavanja dobija posebnu sociolingvističku odrednicu — žargon (jezik pripadnika pojedinih socijalnih slojeva koji se jezički izdvajaju, izoluju od ostalih, npr., žargon školske omladine, studenata i dr.), argo (tajni jezici lopova, narkomana, alkoholičara, švercera itd.). U AFS socijalna informacija se izraženije pojavljuje u stilu stranke (molbama, zahtjevima, dopisima), ličnoj prepisci i sl. U KFS ona dolazi u posebnom obliku — kao karakteristika pojedinih junaka djela.

Teritorijalnom informacijom daju se podaci o prostornoj, užoj i široj, lociranosti pošiljaoca poruke. Njeni tipični nosioci su varijantski polarizovana i dijalekatski izdiferencirana jezička sredstva. Ako se, recimo, u tekstu stalno pojavljuju riječi *kat*, *tajnik*, *kolodvor*, *znanost*, *travanj* i sl., može se osnovano pretpostavljati da je autor sa zapadnog dijela srpskohrvatskog govornog područja. Ukoliko se susreće *sprat*, *sekretar*, *stanica*, *nauka*, *april*, realna je pretpostavka da tekst dolazi sa istočnog područja. Upotrebljavali se, međutim, i jedno i drugo, zaključujemo da se radi o neutralizaciji varijanata, što je posebno izraženo na bosanskohercegovačkome terenu. Dakle, na osnovu ovih varijantskih signala, koji su jednako karakteristični za sve FS, u stanju smo da određujemo teritorijalnu pripadnost pošiljaoca, a ponekad i primaoca. Slična je stvar i sa dijalektizmima, uz jednu bitnu razliku: neki su F-stilovi, međustilovi, podstilovi i žanrovi potpuno nepristupačni za dijalektizme (ako bismo davali globalnu ocjenu, onda bismo kazali da se upotrebljavaju samo u dva FS — RFS i KFS). Kao i u prethodnom slučaju, teritorijalna informacija u KFS dolazi u dva oblika — kao informacija o autorovoj pripadnosti i kao informacija o pripadnosti junakâ djela. Već sama ta činjenica ukazuje na važnost sagledavanja dijaloških i monoloških kompleksa i njihovog vezivanja za određeni tip informacije. U novinarskom stilu srpskohrvatskog jezika postoji jedna specifičnost — naporedno nizanje tekstova različite varijantske obojenosti, koje je naročito prisutno i veoma izraženo u bosanskohercegovačkim listovima i časopisima. Neke novinske kuće (Politika, Oslobođenje) donijele su i posebne kodekse kojima se regulišu ova pitanja. U AFS, tačnije u društveno-političkom podstilu otišlo se još dalje — zakonski je regulisano kako će se varijantski, odnosno standardnojezički oblikovati svi važniji skupštinski, vladini i drugi dokumenti. Međutim, ovdje se ne radi o teritorijalnoj informaciji u onome smislu u kome smo govorili: zakon koji je donijela Skupština SFRJ, ako je napisan zapadnom varijantom, ne daje informaciju o tome da se Skupština, kao kolektivni autor, nalazi na zapadnom području, već da se radi o sasvim drugoj stvari — o ravnopravnosti svakog jezičkog izraza

i njihovoj afirmaciji, radi se o konkretnom primjeru određene književnojezičke politike. To je, dakle, sociolingvistička informacija u čijoj se osnovi nalazi teritorijalna informacija.

Pored informacije o pošiljaocu, stilovi prenose informaciju o primaocu, koja može biti eksplicitna i implicitna. Ova posljednja zahtijeva pri dekodiranju izvjestan napor. Direktnu informaciju sadrže samo neki stilovi. To se, prije svega, odnosi na epistolarni stil, koji smo u našoj tipologiji svrstali u međustilove zbog toga što epistolarne forme imaju svi FS (izuzev, naravno, RFS): u KFS romani i pripovijesti u pismima, pisma u stihovima, pisma poslanice, u PFS otvorena pisma, pisma čitalaca, u NFS naučna prepiska, u AFS politička prepiska, diplomatska prepiska, poslovna prepiska, privatna prepiska. Informacija koju nose epistole može dolaziti kao informacija o unutarnjem primaocu (primaocu koji je eksplicite naznačen u tekstu) i kao informacija o spolnjem primaocu (informacija o primaocu koji se krije iza fiktivnog primaoca). Ako je poruka namijenjena isključivo onome ko je označen kao primalac, imaćemo prvi slučaj. Takva će situacija biti kod većine epistolarnih formi AFS. Ukoliko informacija nije namijenjena adresatu, već nekom drugom, pojaviće se spoljni primalac. Njega nalazimo u epistolama skoro svih FS. Književnoumjetnički tekst u obliku pisama faktički uvijek ima spoljnog primaoca, jer je umjetničko stvaralaštvo usmjereno na širok krug recipijenata. Prozne epistole KFS nastaju ulančavanjem više pisama, a pjesničke najčešće dolaze u formi jednog pisma (npr., Pismo majci S. Jesenjina) te stoga prve možemo nazvati poliepistolama, a druge monoepistolama. U publicističkim epistolama prevladava eksplicitnost nad implicitnošću i uglavnom se radi o kolektivnom primaocu, uopštenom (*Dragi čitaoci! Dragi slušaoci! Dragi gledaoci!*) i konkretnom (*Draga djeco! Dragi pioniri! Dragi vozači!*). U epistolama koje ulaze u sastav AFS implicitnost je potpuno u sjenci eksplicitnosti, a u obraćanju susreće se i pojedinačni primalac (*Druže predsjedniče! Poštovani NN!*) i kolektivni primalac (*Poštovani drugovi! Poštovani putnici! Cijenjeni potrošači!*).

F-stilovi na različit način i u različitoj mjeri sadrže informaciju o odnosu pošiljaoca i primaoca. Tamo gdje

nema konkretno naznačenog adresata i gdje ne postoji direktan kontakt između pošiljaoca i primaoca, do takve informacije teže je doći. Nju je stoga lakše dekodirati u RFS, usmenim vidovima F-stilova, epistolarnom i oratorskom stilu. Ovdje se radi o dvojakom odnosu — odnosu pošiljaoca prema primaocu i odnosu primaoca prema pošiljaocu, odnosu različitom po kvalitetu (intiman, srdačan, blizak, prijateljski, topao, neutralan, arogantan, napet, odbojan, hladan i sl.), po dužini trajanja (dug, kratak, ograničen, neograničen), po zainteresovanosti, jačini koncentracije, stepenu pažnje i dr. Odnos koji nastaje u KFS u suštini je odnos djelovanja — umjetnik uvlači čitaoca u svoj svijet mašte, u kome ga podvrgava emocionalnoj i estetskoj obradi. Cilj umjetnosti nije samo izražavanje određenog pogleda na svijet nego i njegovo doživljavanje od onog ko ga preuzima. Percipirati umjetničku poruku znači dekodirati je i pretvarati u svoj svijet utisaka. Umjetnost daje informaciju za razum i informaciju za dušu — recipijentu ostaje da bira na čemu će se koncentrisati i čemu će više pažnje posvetiti. Neosporno je jedno — da je odnos umjetnika prema primaocu informacije nezamisliv bez odnosa djelovanja. Odnos naučnika prema recipijentu potpuno je suprotan: u tome stavu nema nikakvih emocija ni s jedne ni s druge strane, nema nikakve hedonističke funkcije. On je hladan, odmjeran, krajnje objektiviziran i isključivo usmjeren na razum. Naučnik se ne obraća naučniku da bi u njemu izazvao subjektivna osjećanja, već da bi mu saopštio istinu, naučnu istinu, da bi mu pokazao i dokazao, da bi ga ubijedio. Za naučnika primalac je jednodimenzionalno biće — on ima razum, ali ne i dušu. Stoga je odnos prema njemu hladan i na distanci. On dolazi, kako se to kaže, sa akademskih visina. Za novinara primalac je onaj kome je potrebna svjež a i aktualna informacija o svakodnevnim zbivanjima. U procesu komunikacije on ne želi da ga uvlači u svoj unutarnji svijet, ne želi da mu daje neku umjetničku istinu (kako to radi književnik) niti nastoji da ga odvede u svijet naučnih apstrakcija (što čini znanstvenik) — njegov je cilj da mu saopšti o onome što se zbiva oko njega. Ali i ovdje se ne može bez djelovanja: novinska informacija uvijek iza sebe ima određen

fon, uvijek je plod određenog stava, određene uređivačke (i šire) politike. Ona je, u suštini, tendenciozna, i po izboru, i po načinu plasiranja, i po obimu, i po karakteru, i po razmještanju u novinskom prostoru. Njome se kod primaoca agituje za nekoga ili za nešto (agituje se prikriveno i otvoreno), propagira se određena ideja, vrši ograničena ili totalna indoktrinacija. Novinska informacija ponekad je, iz tih razloga, svjesna dezinformacija. Zato je iskusan recipijent često prima s rezervom, često sumnja u nju. Ako u vezi s time provedemo paralelu sa drugim FS, reći ćemo sljedeće. Sumnja recipijenta u informaciju umjetničkog teksta nepotrebna je jer se zna da je njegov sadržaj plod mašte i da su u njemu autentičnost i istinitost relativni pojmovi. Sumnja koja dolazi u procesu dekodiranja naučne poruke razumljiva je: nauka se i drži na sumnji, u njoj ništa nije sveto, nije konačno, nije vječna istina. Drugim riječima, ako čitalac ne vjeruje piscu, to je neobično; ako čitalac ne vjeruje naučniku, to je razumljivo; ako čitalac ne vjeruje novinaru, to je indikativno: zna se da umjetnička istina nije realna istina, da je naučna istina horizont prema kome se ide i skoro nikad ne stigne, da je novinska istina izraz određenog monopola i u funkciji tog monopola. U propisivačkim i naredbodavačkim tekstovima AFS primalac se nalazi u poziciji izvršioca volje pošiljaoca. Zakoni, naredbe, odluke, rješenja i sl. stvaraju se da bi se prihvatili i provodili u život, inače se može doći u sukob sa društvenim institucionalnim sistemom. Pošiljalac je za primaoca onaj koji propisuje, koji određuje, koji naređuje (što, naravno, može da bude u dogovoru sa primaocem), a primalac je onaj koji izvršava. Stoga se može reći da je između komunikatorâ u AFS subordinantan odnos. Ni u jednom drugom FS primalac nije toliko *dužan*, toliko *obavezan* — on *mora*, on *treba*, od njega se *traži*, *zahtijeva*. Druga je stvar koliko na ovakvu poziciju ima uticaja sam primalac (to je već filozofsko, sociološko i političko pitanje demokratije, posebno predstavničke). RFS, uz usmene vidove drugih FS, jedini je FS u kojem pošiljalac i primalac dolaze u neposredan fizički kontakt. Dok se u ostalim stilovima pošiljalac orijentiše prema stavu primaoca kao prema potencijalnom stavu, dotle se u njemu on orijentiše kao prema realizo-

vanome stavu. U RFS dolazi do direktnog odnosa dvaju komunikatora, pri čemu se uloge naizmjenično mijenjaju — primalac postaje pošiljalac, pošiljalac — primalac. Ovdje je bitno da pošiljalac može pratiti reakciju primaoca i da se prema njoj može prilagođavati primaocu. Što se tiče usmenih formi drugih FS, posebno treba spomenuti stil komandovanja. To je zvanična forma vojnog izraza u kojoj je snažno istaknuta nadređenost jednog učesnika govornog čina (pretpostavljenog starješine) i podređenost drugog (potčinjenost lica nižeg po činu). Stil komandovanja je strogo unificiran i standardiziran pa se nikakve improvizacije ne dopuštaju — uvijek se primjenjuju tačno određeni izrazi. Jasno se zna šta će, gdje će i kada će upotrijebiti pretpostavljeni i potčinjeni. Takav stepen propisanosti i ukalupljenosti vojnog jezika još se izraženo susreće u tzv. vojnom saobraćaju (prenošenju poruka tehničkim kanalima veze), u kome je veoma precizno određeno kako treba da teče komunikacija.

Iz strukture FS može se vidjeti kakav je odnos pošiljaoca prema informaciji koja se prenosi. Pošiljalac, uglavnom, zauzima sljedeća dva stava: jednaku pažnju posvećuje svim dijelovima informacije ili ima selektivan pristup i daje prednost nekom segmentu ukupne informacije. Naučnik obično svu svoju aktivnost koncentriše na semantičkoj informaciji, a formalnojezička nalazi se u njenoj sjenci. Slična je situacija sa zakonodavcem, pravnikom, privrednikom, političarem pa vrlo često i novinarom. I to je potpuno razumljivo. Kod književnika je drugačije: rad na semantičkoj informaciji uporedo teče sa radom na formalnojezičkoj informaciji. Umjetnička traganja su traganja i za sadržajem i za formom, gotovo u jednakoj mjeri. Aleksej Tolstoj, pripremajući se za pisanje romana Petar Prvi, izučava istorijsku građu ne samo zbog tematike budućeg djela nego i zbog njegovog jezika: on prekopava arhive da bi pronašao autentični jezički izraz Petrove epohe i da bi iz njega uzeo ono što mu je potrebno i što odgovara osnovnoj umjetničkoj zamisli. Rad na poeziji je, možda, još više okrenut formi; primjeri kada pjesnik po nekoliko dana traži jednu jedinu riječ dovoljno govore o stepenu koncentrisanosti na formalnojezičkoj informaciji. U poeziji

ona ponekad dolazi u prvi plan, a nisu rijetki slučajevi kada je semantička informacija potpuno u sjenci formalno-jezičke (npr., u Hlebnikovljevim pjesmama ili u jednom dijelu savremene poezije). Za izražavanje pošiljaočeva odnosa prema semantičkoj informaciji postoje razrađena jezička sredstva. To su, recimo, sufiksi subjektivne ocjene, deminutivi, augmentativi, pejorativi, emocionalna leksika i dr. Oni se funkcionalnostilski diferenciraju isto onako kako se diferenciraju zaokružene tekstualne cjeline.

F-stilovi se mogu posmatrati kao izvori informacije o kanalu (o tomé kasnije) i okolnostima pod kojima se odvija komunikacijski proces. Takva informacija daje podatke o uslovima u kojima teče opštenje (mogu biti normalni, i nenormalni, npr. opasnost, strah, bolest, iznenađenje buka, vremenska oskudica i sl.). Neke od ovih okolnosti stalni su pratilac procesa nastajanja pojedinih FS. Novinarski tekstovi velikim se dijelom pripremaju u vrlo kratkim rokovima i psihičkoj napregnutosti (stoga novinari, po statistici, dugo ne žive). Za naučni rad nije, međutim karakteristično da se stvara u tako ograničenom periodu i uz takvu tenziju. Postoje tekstovi koji se pišu po normi — novinar, recimo, mora napisati određen broj priloga mjesečno, naučnik je dužan da objavi potreban broj radova za sticanje naučnog ili nastavnog stepena, u pojedinim ustanovama i službama neophodno je redovno slati izvještaje itd., što sve stvara posebne okolnosti u kojima teče jezička komunikacija.

Funkcionalnostilsku diferencijaciju jezika treba promatrati u sklopu sveukupnog informacijskog procesa, koji se sastoji od prenošenja, primanja, pohranjivanja, čuvanja i predavanja informacije. Ako iz kompletnog sistema kibernetičkih organizama izdvojimo samo one koji se služe jezičkim sistemom znakova, a to su čovjek (KO_1), mašina (KO_2) i životinja (KO_3), imaćemo sljedeće mogućnosti komuniciranja: čovjek — čovjek ($KO_1 — KO_1$), čovjek — mašina ($KO_1 — KO_2$), čovjek — životinja ($KO_1 — KO_3$), mašina — mašina ($KO_2 — KO_2$), mašina — životinja ($KO_2 — KO_3$), životinja — životinja ($KO_3 — KO_3$). Već smo istakli da potpuno FS-raslojavanje jezika nastaje jedino u prvome slučaju — u komunikaciji čovjeka sa čovjekom.

Drugi slučaj (čovjek — mašina) nije za sada odveć relevantan za F-stilistiku jer su komunikatori u neravnopravnom položaju — čovjek sa veoma razrađenim i izuzetno bogatim jezičkim potencijalom i mašina sa dosta ograničenim mogućnostima, kako na opštem lingvističkom planu tako i na planu FS-diferencijacije. Ako pod komunikacijom ne podrazumijevamo pohranjivanje informacije, već dijaloški proces između čovjeka i mašine, možemo reći da je ona krajnje ograničena, i to ne zbog čovjeka, nego zbog mašine: ona nije u stanju da se, poput čovjeka, prilagođava najrazličitijim, posebno nepredvidljivim, okolnostima, već se isključivo orijentiše na program koji je stvorio sam čovjek. Na sadašnjem stepenu razvoja nauke i tehnike mašina komunicira sa čovjekom postavljajući pitanja i dajući najelementarnije odgovore, u usmenoj i pisanoj formi. Stoga je ukupna jezička diferencijacija, a time i FS-diferencijacija, veoma sužena: mašina jedva da je u stanju proizvesti tekst koji bismo nazvali publicističkim ili administrativnim. Ona ne može, bar za sada, na bazi bilo kojeg postojećeg programa zamijeniti čovjeka i napisati zakonski dokument, samostalno sastaviti novinarsku informaciju, sačiniti naučni rad i sl. U kreiranju umjetničkih tekstova postoje, međutim, određeni rezultati, ali su i oni vrlo ograničeni.⁹³ Ipak ne treba biti skeptik — nauka i tehnika, automatizacija i kompjuterizacija toliko se ubrzano razvijaju da će u nekoj bliskoj (manje vjerovatno) ili dalekoj (više vjerovatno) budućnosti mašina biti u stanju generirati tekstove koji bi pripadali svim mogućim stilovima (progres u razvoju ljudske civilizacije i posebno dostignuća u kibernetici ukazuju na to da nije neostvarljiva mašta ako se kaže da će jednoga dana kompjuteri moći pisati novinske priloge, sastavljati zakonodavno-pravne tekstove, pripremati naučne studije, ravnopravno razgovarati sa čovjekom i sl.). U prilog tome govore najnoviji pokušaji na ovom polju (izrada kompjuterskih sintezatora govora,⁹⁴ mašinsko prevođenje i sl.). I tek kada mašina bude na tom stepenu razvoja, moći će se govoriti o mogućnosti pod brojem dva — o komunikaciji čovjeka i mašine, odnosno o FS-raslojavanje jezika mašine. Ako je prvi slučaj (komunikacija čovjek — čovjek) potpuna realnost, ako je drugi (komunikacija čovjek — mašina)

očigledna budućnost, onda je treći (komunikacija čovjek — životinja) nepromijenjena mogućnost, mogućnost kakva je prije postojala i kakva sada postoji. Perspektive za razvoj jezika životinja u onom smislu u kome sada govorimo veoma su ograničene i nisu ni približno onima koje postoje kod mašine, a pogotovo kod čovjeka. Stoga možemo reći da će čovjek sve više razvijati i usavršavati jezik, da će mašina sve više biti u stanju generirati raznorodne tekstove, a da će životinja u jezičkom pogledu (tačnije, u pogledu komuniciranja sa čovjekom) ostajati gotovo na istom nivou. Može se pretpostaviti da će kompjuterski uređaj (robot) jednoga dana sjediti za stolom i ravnopravno razgovarati sa čovjekom, ali je to potpuno nerealno kada je u pitanju bilo koja životinjska vrsta. Samo promjenom u genetskoj strukturi životinjskog organizma, vještačkom evolucijom (primjenom genetskog inženjeringa) i sl. moglo bi se razmišljati o perspektivnosti treće mogućnosti, koja je sada daleka od realnosti.

F-stilovi, kao i svaki drugi produkt ljudskog razuma, imaju određen lanac nastajanja. Prvo, oni su nečiji proizvod; drugo, namijenjeni su nekom recipijentu; treće, imaju svoju fizičku realizaciju.

Ogromna većina tekstova svih F-stilova ima pojedinačnog autora. U usmenoj komunikaciji, znači u RFS i u govornim vidovima drugih FS, možemo smatrati da se radi o pojedinačnom autoru ako polazimo od toga da riječ koju čujemo biva izgovorena samo od jedne individue, a takođe možemo smatrati da je u pitanju kolektivni autor ukoliko određen dijaloški sklop tretiramo kao cjelovit iskaz. Specifičnost dijaloških formi F-stilova je u tome što se u njima odvija proces rotacije: pošiljalac postaje primalac, primalac postaje pošiljalac. KFS dolazi kao rezultat individualizirane i subjektivizirane umjetničke aktivnosti, što znači da ima pojedinačnog autora — pisca, pjesnika, dramaturga. Međutim, i KFS može biti proizvod kolektivnog čina stvaranja. Tipičan su primjer djela ruskih pisaca Iljfa i Petrova. Poseban slučaj predstavlja narodna ili usmena književnost i njene pojedine vrste (narodne pjesme, pripovijetke, drame, predanja, bajke, legende, bajalice, zagonetke i sl.). Takva djela stvaraju talentovani

pojedinci, ona se zatim prenose usmenim putem sa koljena na koljeno, iz jedne generacije u drugu, pri čemu neminovno dolazi do većih ili manjih promjena i do stvaranja različitih varijanti. Tako se umjetnički individualni čin pretvara u kolektivni. Neki književni rodovi i žanrovi, s druge strane, gotovo su nespojivi sa kolektivnim stvaranjem, npr., lirika, poezija, u kojoj preovlađuje subjektivni iskaz i u kojoj se slikaju individualna psihološka stanja, raspoloženja i preživljavanja. U novinarskom stilu najveći dio tekstova pripremaju pojedinci. Kolektivni autor pojavljuje se samo u nekim slučajevima: kada se radi o zajedničkom izvještavanju više novinara o jednom događaju ili manifestaciji (skupštinski izvještaji, sportski izvještaji i dr.), ukoliko se iznosi stav redakcije (redakcijski komentar, redakcijsko pismo i sl.). NFS ima i pojedinačnog i kolektivnog autora. Znanstveni radovi koji se pišu radi sticanja naučnog ili nastavnog stepena (specijalističke, magistarske, doktorske i druge radnje) moraju biti individualna tvorevina. I u ostalim vidovima naučne djelatnosti preovlađava individualni čin stvaranja. Kolektivni autor je više zastupljen u naučno-popularnom i, naročito, naučno-udžbeničkom podstilu. I dok je saradnja umjetnika sa umjetnikom ograničena i opterećena raznim problemima, dotle je saradnja naučnika sa naučnikom mnogo realnija. Tamo gdje je subjektivizam izraženiji, manje su mogućnosti za kolektivno stvaranje, i obrnuto. U AFS odnos individualni autor — kolektivni autor prilično je ujednačen, recimo zakonodavno-pravni tekstovi imaju kolektivnog, a privatna korespondencija pojedinačnog autora. Autor FS može biti poznat i nepoznat, i to sa aspekta onoga kome je upućena poruka i sa aspekta vanjskog promatrača. Oba su aspekta vrlo bitna: s jedne strane, onaj ko prima informaciju izvodi zaključak o tome ko je i kakav je pošiljalac, a, s druge strane, onaj ko ne učestvuje u jezičkoj komunikaciji, već je samo prati, dolazi do svojih saznanja. (Ne)određenost autora ima čitavu skalu mogućnosti: od apsolutne određenosti do apsolutne neodređenosti. U RFS nikad ne može biti apsolutne neodređenosti — mi uvijek pred sobom imamo konkretnu osobu, koja i bez jezičke informacije stavom, spoljnjim izgledom, ponašanjem i sl. daje ne malo podataka o sebi.

Ispred ili iza umjetničkih tekstova gotovo se uvijek nalazi informacija o autoru (izuzetak predstavlja narodno stvaralaštvo). Međutim, osobenost je u tome što ti podaci ponekad bivaju lažni — iza konkretnih imena i prezimena stoji neko drugi. Razlozi za takav postupak su različiti: da se sakrije pravi identitet autora, da se obezbijedi od odgovornosti (moralne, političke, sudske i sl.), da se izbjegne cenzura, da se napravi svojevrsna mistifikacija kod publika, da se izazove određen efekat (što je posebno karakteristično za početnike i mlade stvaraoc) itd. Opšti naziv za takvo skrivanje je pseudonim, koji ima čitav niz podvrsta — alonim (kada pisac uzima prezime umrlog autora da bi stekao korist, što se često dešava u tzv. bulevarskoj književnosti), hagionim (upotreba zajedničke imenice umjesto vlastite), prenonim (skraćena duga imena i prezimena), pseudandronim (upotreba muškog imena za autora ženskog pola), pseudoginim (obratno, upotreba ženskog imena za autora muškog pola) itd. Tako je Aurora Didevan postala Žorž Sand, A. P. Čehov — Antoša Čehonte, A. S. Puškin — Ivan Petrovič Bjelkin, Dž. F. Kuper — Amerikanac itd. I u NFS informacija o autoru može da dođe kao svojevrsna dezinformacija, i to svjesna. Tipičan je primjer Bahtina kao Vološinova. Za PFS je karakteristično da se vrlo često umjesto potpunih podataka o autoru, umjesto imena i prezimena, daju samo inicijali (nekad se to radi zbog uštede prostora, nekad zbog skrivanja identiteta, nekad zbog nebitnosti podataka...). U pojedinim žanrovima, kao što je hronika, rubrika „Ukratko” i sl., autor je potpuno nepoznat. U ovome stilu nije rijedak slučaj da kao autor figurira novinska agencija. U AFS posebno mjesto zauzima anonimno pismo. Ono ima poznatog primaoca i nepoznatog pošiljaoca. Druga je specifičnost u okviru AFS tajna komunikacija u raznim oblastima života i rada (prepiska pojedinih osoba, policijska djelatnost, obavještajni rad, vojni saobraćaj, diplomatska aktivnost i dr.), u kojima se podaci o autoru brižljivo skrivaju iza fiktivnih imena, raznoraznih šifri ili se, jednostavno, izostavlja bilo kakva informacija.

Prebacivanje sa jednog FS na drugi može biti produktivno i neproduktivno. Produktivno FS-prebacivanje je proces u kome KO kompetentno prelazi sa jednog FS

na drugi. U takvoj situaciji pozitivni KO za jedan stil postaje pozitivni KO i za drugi. Produktivno FS-prebacivanje može biti bivalentno ($FS_1 \rightarrow FS_2$) i polivalentno ($FS_1 \rightarrow FS_2 \rightarrow FS_3 \dots$). Osnovni uslov za to je poznavanje i prihvatanje logike razmišljanja i izražavanja F-stila na koji se prelazi. Način razmišljanja i način izražavanja karakteristični za jedan FS ne mogu se prenositi na drugi: književnik, na primjer, može pisati kao naučnik samo ako prihvati metodologiju naučnog rada. Neproduktivno FS-prebacivanje predstavlja prelazak sa jednog FS na drugi koji ne dovodi do stvaranja teksta tipičnog i karakterističnog za dati FS te je stoga neopravdano i nepotrebno. Postoje mnogobrojne situacije u kojima može doći do neproduktivnog FS-prebacivanja (seljak u poziciji naučnika, naučnik u poziciji književnika, književnik u poziciji zakonodavca, zakonodavac u poziciji novinara i sl.). U jezičkoj komunikaciji ljudi su svjesni negativnosti takvog postupka pa prelaze sa stila na stil samo onda kada su sposobni, kada osjete da mogu.

Autor FS može biti tipičan i netipičan. Tipičnost u sistemu F-stilova dolazi kao rezultat specijalizacije — neko se opredjeljuje za umjetničku djelatnost, neko za naučni rad, neko za novinarstvo, neko za zakonodavstvo i time postaje stručnjak za određen način izražavanja, postaje ono što se i podrazumijeva pod kategorijom tipično: normalno, uzorno, najvjerovatnije u datome sistemu. Tipičnog autora FS označavamo ovako: književnik (KFS), publicist (PFS), naučnik (NFS), administrativac (AFS); za RFS ne može se reći da ima tipičnog autora jer u govornoj komunikaciji faktički učestvuju svi jezički sposobni ljudi. Ovo razvrstavanje odnosi se i na podstilove, u kojima kao tipični autori dolaze: pisac (prozni stil KFS), pjesnik (pjesnički stil KFS), dramaturg (dramski stil KFS), novinar (novinarski stil PFS), popularizator (naučno-popularni stil NFS), zakonodavac (zakonodavno-pravni stil AFS), političar (društveno-politički stil AFS), diplomata (diplomatski stil AFS), biznismen (poslovni stil AFS) itd. Tipičnog autora takođe imaju međustilovi i FS-kompleksi. Sve navedene izraze ovdje ne upotrebljavamo kao nazive za bilo koga ko se bavi određenom djelatnošću (književnik —

svako onaj ko piše umjetnička djela — pisac, naučnik, novinar, inženjer, radnik), već upravo onoga ko se maksimalno specijalizirao za određenu vrstu djelatnosti, za aktivnost koja je za njega osnovni vid djelatnosti. To praktično znači da se tipičnim autorom KFS može smatrati jedan Ivo Andrić ali ne i novinar koji tek što je počeo da piše književna djela. Dakle, početnici u bilo kojem vidu jezičke aktivnosti ne mogu biti tipični autori. Prelazak sa svoga terena na tuđi, iz svoje oblasti u drugu dovodi do netipičnosti, recimo kada naučnik dolazi u poziciju da bude novinar, ili obrnuto. Ova kategorija (ne)tipičnosti ne odnosi se samo na individualnog, nego i na kolektivnog autora.

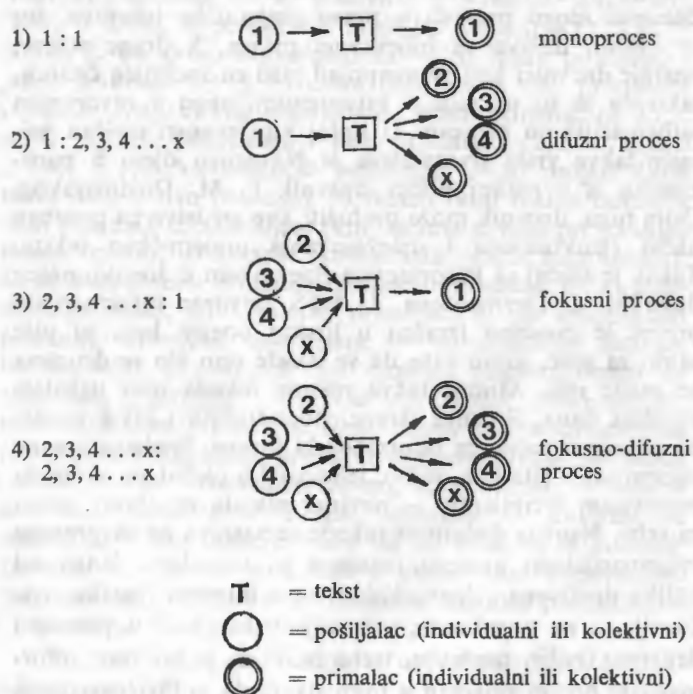
U sistemu F-stilova postoji široka lepeza odnosa između pošiljaoca i primaoca, koja se može svesti na sljedeće osnovne interakcije: 1. po otvorenosti i zatvorenosti informacijskog procesa — a) pošiljalac i primalac jedan KO ($KO_1 — KO_1$), b) pošiljalac i primalac različiti KO ($KO_1 — KO_2$); 2. po broju komunicatora — a) jedan pošiljalac i jedan primalac (1:1), b) jedan pošiljalac i više primalaca ($1 : 2, 3 \dots x$), c) više pošiljalaca i jedan primalac ($2, 3 \dots x : 1$), d) više pošiljalaca i više primalaca ($2, 3 \dots x : 2, 3 \dots x$); 3. po vjerovatnoći primaoca — a) moguć (koji može doći u ovu poziciju), b) realan (koji realno dolazi u ovoj poziciji), c) zamišljeni (koji se ima u vidu pri struktuiranju teksta), d) stvarni (koji doista prima informaciju); 4. po mogućnosti primanja ukupne informacije — a) pozitivni primalac, b) negativni primalac; 5. po mogućnosti primanja stilističke informacije — a) stilistički aktivan, b) stilistički pasivan; 8. po stepenu pripremljenosti za primanje informacije — a) sa apriornom informacijom, b) bez apriorne informacije; 9. po stanju pošiljaoca i odnosu prema primaocu, stanju primaoca i odnosu prema pošiljaocu (zainteresovan — nezainteresovan, koncentrisan — dekoncentrisan, uzbuđen — miran, odmoran — umoran, sa reakcijom — bez reakcije i sl.); 10. po bliskosti sa komunicatorom — a) bez bilo kakve bliske veze (međusobno potpuno nepoznati), b) sa većom ili manjom povezanošću (međusobno se znaju, bliski su itd.).

Koliko su navedeni saodnosi relevantni za FS-diferencijaciju jezika?

Prva distinkcija — otvorenost ili zatvorenost informacijskog procesa, odnosno unutrašnja komunikacija (komunikacija KO sa samim sobom) i spoljna komunikacija (komunikacija jednog KO sa drugim KO) — nije posebno bitna za FS-raslojavanje jezika jer vanjska komunikacija dolazi u najvećem broju slučajeva. Dosta rijetko F-stilovi se baziraju na zatvorenom informacijskom procesu. U RFS to su situacije kada razgovaramo sami sa sobom, što može i ne mora biti patološke prirode. U AFS zatvoren komunikacijski proces postoji onda kada se tekstovi pišu isključivo za sebe. To su npr. intimni dnevници, privatne zabilješke, adresari, podsjetnici i dr. Oni nastaju iz više razloga. Intimni dnevници predstavljaju ispovijest samome sebi i veoma se često pišu u ranom mladalačkom uzrastu, kada je emotivan život snažan i buran pa zabilješke takve vrste postaju svojevrсни ventil za pražnjenje emocija. Intimni dnevници mogu prerasti u prave umjetničke tekstove, što se obično dešava sa bilješkama pisaca. S druge strane, postoje dnevници koji se unaprijed pišu za spoljnog čitaoca, tako da se tu ne radi o zatvorenom, nego o otvorenom informacijskom procesu. U našoj književnosti tipičan primjer takve vrste stvaralaštva je Nazorovo djelo S partizanima, a u ruskoj Piščev dnevnik F. M. Dostojevskog. Osim toga, dnevnik može poslužiti kao sredstvo za poseban način struktuiranja i usložnjavanja umjetničkog teksta. Takav je slučaj sa Pečorinovim dnevnikom u Junaku našeg doba M. J. Ljermontova. U KFS zatvoren informacijski proces je posebno izražen u lirskoj poeziji koja se piše samo za sebe, samo zato da se iskaže ono što se drugima ne može reći. Mnoge takve pjesme nikada nisu ugledale svjetlost dana. S druge strane, prirodi PFS i NFS uopšte ne odgovara zatvoren informacijski proces. Sredstva javnog informisanja (štampa, radio, televizija) u cjelini su okrenuta masovnom recipijentu — novinar nikada ne stvara samo za sebe. Naučna djelatnost takođe se zasniva na otvorenom informacijskom procesu; znanost je, uostalom, jedan od oblika društvene svijesti, kojom se u interesu ljudske civilizacije, a ne pojedinaca, otkrivaju zakonitosti u prirodi i društvu. Ovdje, međutim, treba istaći da je zatvoren informacijski proces prisutan u toku stvaranja, u fazi nastajanja

teksta — sve moguće varijante, nacrti, skice i sl. koji prethode konačnom tekstu nisu namijenjeni za vanjskog čitaoca, nego isključivo za unutarnjeg, za sebe. Budući da većini tekstova prethodi predtekst (varijanta konačnog teksta), obrazovanje F-stilova, u suštini, predstavlja proces pretvaranja zatvorene informacije u otvorenu.

Ako informaciju koju prenosi FS posmatramo sa aspekta njene usmjerenosti određenom adresatu, možemo istaći četiri informacijska procesa: 1. monoprocen, u kome se jedan pošiljalac obraća jednome primaocu, 2. difuzni proces, u kome jedan pošiljalac komunicira sa više primaoca, 3. fokusni proces, u kome se više pošiljalaca koncentrišu na jednog primaoca i 4. fokusno-difuzni proces, u kome više pošiljalaca stupa u vezu sa više primalaca. Shematski se to može predstaviti na sljedeći način:

U sistemu F-stilova najčešći je difuzni proces: književnik piše za ogroman broj čitalaca, novinar se obraća veoma širokoj publici, naučnik je okrenut ne malom auditoriju, zakonodavac je usmjeren na velik krug ljudi itd. I u RFS naspram jednog pošiljaoca često stoji više recipijenata. Veličinu difuznog procesa u pisanim formama F-stilova pokazuje tiraž kojim se tekstovi štampaju. Takvi podaci upućuju na zaključak da je difuzni proces najizraženiji u PFS, a najslabiji u NFS. Drugi po učestalosti proces je monoprocen, koji je posebno jak u RFS i epistolarnom stilu. U njemu (monoprocenu) informacija se prenosi samo za jednog primaoca što u mnogome ograničava širinu njegove primjene. U KFS monoprocen dolazi u formi poslanice — pisma u stihovima i otvorenog pisma. U njima adresat može biti konkretan, uopšten i fiktivan. Književna poslanica, izuzev ako doista nije upućena jednom jedinom recipijentu, samo je formalno monoprocen, a u suštini je difuzni proces.

U fokusnom procesu dva su ograničenja koja uslovljavaju da se on izraženije pojavljuje samo u RFS i AFS: a) autor teksta su više osoba, b) poruka je usmjerena na jednog adresata. Fokusni je proces ograničen i time što u njega ne uključujemo komunikaciju koju počinje kolektivni pošiljalac (npr. u PFS novinska redakcija), jer se tu radi o monoprocenu — jedan se pošiljalac (istina kolektivni) obraća jednom primaocu. U svakom FS preovladava ovo ili ono ograničenje. U KFS onoliko koliko je rijedak višestruki pošiljalac toliko je isto rijedak adresat u formi samo jednog primaoca, a kada se i jedna i druga okolnost zajedno nađu, nastaje još manje vjerovatna mogućnost (npr. da roman ili pripovijetku napiše više autora isključivo za jednu osobu). U NFS prvo ograničenje nije toliko bitno kao u KFS (zato što u mnogim slučajevima imamo dva ili više autora jednog naučnog rada), ali je drugo ograničenje dosta izraženo: jedan jedini recipijent može se smatrati rijetkim slučajem. PFS je potpuno okrenut masovnom primaocu pa je fokusni proces pravi raritet (jedan od takvih primjera su novine pripremane za multimilionera Rokfelera, u kojima nije mogla biti objavljena nijedna loša vijest, da se ne bi pokvarilo raspoloženje jedinog

njihovog čitaoca). Fokusni proces u RFS dolazi kao istovremeno obraćanje više govornika jednom te istom sagovorniku i kao sukcesivno obraćanje jednog po jednog govornika istom sagovorniku. Svaki se od njih veže za pojedine situacije. U nastavnom procesu (posebno u radu sa mladim uzrastom) dešava se da se učitelju, nastavniku ili profesoru javlja čitav razred ili veliki broj učenika, i to vanjezičkim sistemom znakova (dizanjem ruke) ili čisto jezičkim putem. Najobičniji takav slučaj nastaje prilikom odgovaranja na postavljena pitanja. Da bi se održala normalna komunikacija, zadatak je primaoca (nastavnika) da fokusni proces pretvori u monoproces. Transformacija jednog u drugi ima i pedagošku stranu: već od prvog razreda djeca se ne uče da govore u glas, već da se pojedinačno obraćaju nastavniku nakon njegove dozvole. Pošto fokusni proces dovodi do šuma u komunikacijskom kanalu, on je nepoželjan u svim vidovima prenošenja i primanja informacije pa se stoga u kulturi ponašanja (bontonu) i govornoj etike uopšte ne preporučuje, nego, naprotiv, osuđuje i odbacuje. Posebna vrsta fokusnog procesa nastaje u toku odvijanja javnih manifestacija — političkih, kulturnih, sportskih i dr. Na mitingu, na koncertu, na priredbi, utakmici... višestruki pošiljalac (dio publike ili čitava publika) izražava stav, pozitivni ili negativni, prema adresatu i vrši na njega uticaj. Onaj ko govori na mitingu, onaj ko nastupa na koncertu, onaj ko se takmiči na sportskom terenu u fokusnom procesu biva podvrgnut masovnom raspoloženju, masovnom djelovanju, masovnoj emociji i, na izvjestan način, masovnoj hipnozi. Za to se koriste raznovrsna verbalna i neverbalna sredstva. Od ovih posljednjih najsnažniji su aplauz (kao pozitivan stav) i zvižduk (kao negativan stav). Verbalna sredstva mogu se raščlaniti, kao i prethodna, na ona koja odobravaju i koja potiču i na ona koja ne inspirišu i ne mobilišu. Odobravajuća su izdiferencirana po pojedinim vidovima javnih manifestacija: na političkim mitinzima to su povici tipa „Živio...!“, na kulturnim manifestacijama „Bravo!“, „Bis!“, na sportskim natjecanjima raznorazna ponavljanja kao „Plavi, plavi...!“ i sl. Negativan stav izražava se uzvicima „Ua!“, vulgarizmima itd. Fokusni proces dovodi recipijenta u

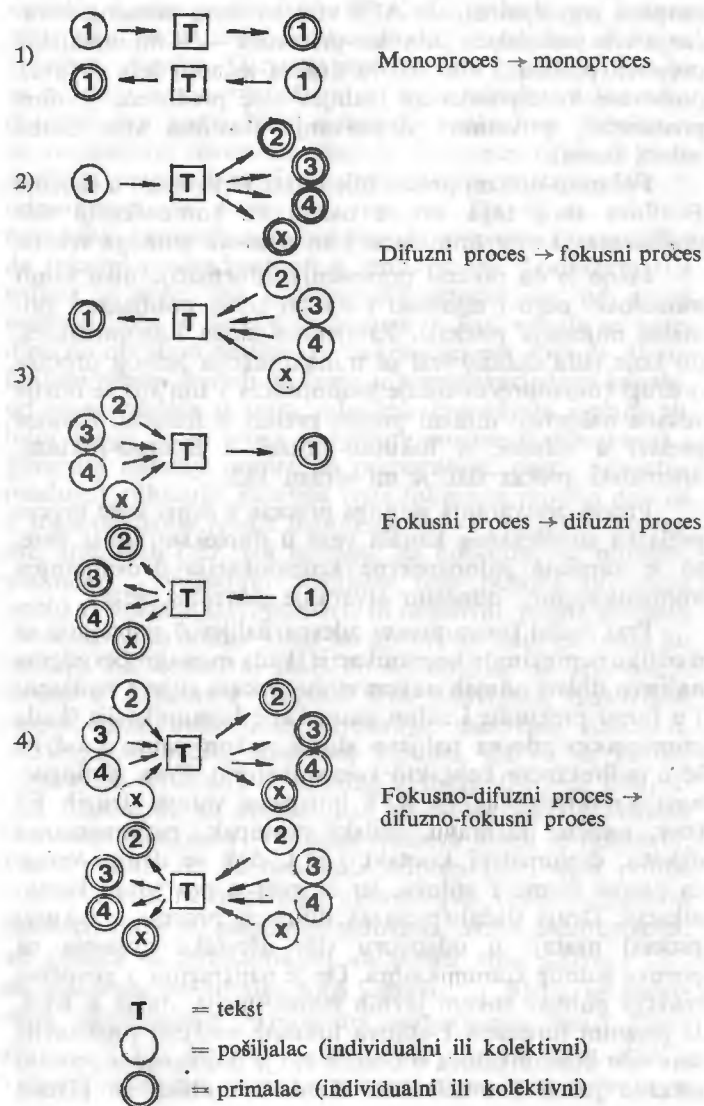
posebna psihološka stanja, koja se kreću od nemjerljivog oduševljenja i totalnog transa do apsolutne kosternacije i potpune izgubljenosti. U AFS vrlo su česta pismena obraćanja više pošiljalaca jednome primaocu — u diplomatskoj prepisci (poslanica više šefova država jednom šefu države), poslovnoj korespondenciji (zahtjev više preduzeća jednom preduzeću), privatnom dopisivanju (čestitka više osoba jednoj osobi).

Fokusno-difuzni proces nije odveć frekventan u sistemu F-stilova zbog toga što se bazira na komunikaciji više pošiljalaca sa više primalaca, i to pomoću jednoga teksta.

Jasno je da procesi prenošenja informacije nisu samo monološki nego i dijaloški i da pri tome pošiljalac i primalac mijenjaju pozicije. Zamjenom uloga komunikatora, do koje tada dolazi, vrši se transformacija jednog procesa u drugi (monoproces ostaje monoproces s tim što se odvija zdesna nalijevo): difuzni proces prelazi u fokusni, fokusni prelazi u difuzni, a fokusno-difuzni u difuzno-fokusni. Shematski prikaz dat je na strani 132.

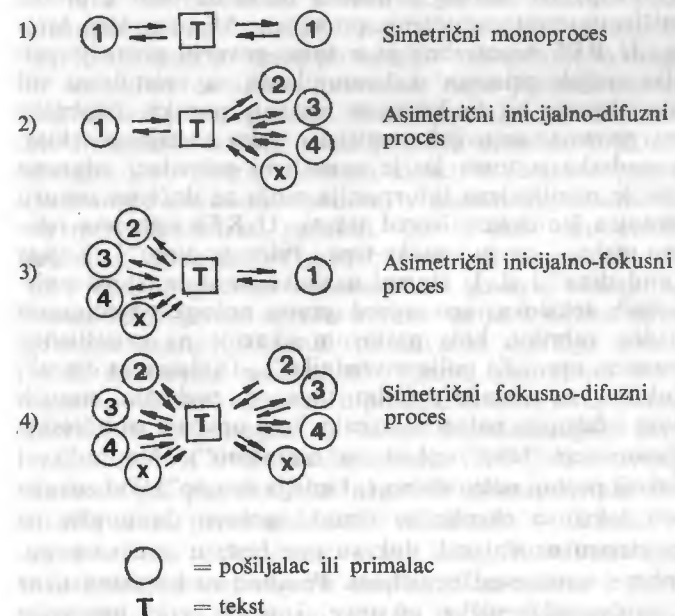
Proces pretvaranja jednoga procesa u drugi jeste proces prelaska simpleksnog kanala veze u dupleksni kanal veze, to je zamjena jednosmjerne komunikacije dvosmjernom komunikacijom, odnosno stvaranje povratne veze.

Prvi slučaj (monoproces zdesna nalijevo) pojavljuje se u obliku neprekinute komunikacije (kada monoproces zdesna nalijevo dolazi odmah nakon monoprocesa slijeva nadesno) i u formi prekinute i zatim nastavljene komunikacije (kada monoproces zdesna nalijevo slijedi nakon pauze i odvija se u indirektnom kontaktu komunikatorâ). Prva je mogućnost karakteristična za RFS i usmene vidove drugih FS (npr. naučnu raspravu, sudski postupak, parlamentarnu debatu, diplomatski kontakt i sl.), dok se druga vezuje za pisane forme F-stilova, jer se radi o posrednoj komunikaciji. Drugi slučaj (prelazak difuznog procesa u fokusni proces) nastaje u odgovoru više učesnika opštenja na poruku jednog komunikatora. On je najizrazitiji u govornoj reakciji publike tokom javnih manifestacija, dakle u RFS. U pisanim formama F-stilova fokusna reakcija predstavlja stav više komunikatora o onome što je u difuznom procesu iskazao jedan komunikator. Konkretni oblici su pismo,

prikaz, ocjena, zaključak itd. Treći slučaj (prelazak fokusnog procesa u difuzni) podrazumijeva govornu reakciju jednog komunikatora (u fokusnom procesu primaoca) na poruku više komunikatora (u fokusnom procesu pošiljaoca). Najočitiiji primjer je u oratorskom stilu, u odgovoru govornik na stav publike koja ga sluša. Četvrti slučaj (prelazak fokusno-difuznog procesa u difuzno-fokusni) potpuno je identičan prvome samo što je drugačiji broj komunikatora. I ovdje je pravac zamijenjen — umjesto slijeva nadesno komunikacija teče zdesna nalijevo. Tipičan je u epistolama NFS i AFS.

Ako, najzad, ovo pretvaranje jednog procesora u drugi ne promatramo odvojeno, nego kao organsku cjelinu, dobićemo cjelovit dijaloški sklop sa dvjema varijantama — simetričnom, u kojoj je i s jedne i s druge strane isti broj komunikatora, i asimetričnom, u kojoj je različit broj komunikatora, i to: 1. simetrični monoprocess, 2. asimetrični inicijalno-difuzni proces, 3. asimetrični inicijalno-fokusni proces, 4. simetrični fokusno-difuzni proces. Šematski to izgleda ovako:

Po zakonima vjerovatnoće kao mogući primalac FS može doći bilo koji KO. Međutim, isti ti zakoni vjerovatnoće ukazuju na relativnost takve realnosti. Recimo, moguće je da se kao recipijent diplomatskog dokumenta pojavi neko ko se diplomatijom uopšte ne bavi, pa zato teorija vjerovatnoće takvu mogućnost tretira kao slučajnost. Stoga pojam „mogući primalac” nije bitan za analizu FS-diferencijacije jezika. S druge strane, u informacijskom procesu ima smisla razlikovati realnog, manje realnog i nerealnog primaoca. Realni je onaj KO koji zadovoljava najvažnije ekstralingvističke i lingvističke uslove za primanje ukupne informacije. To znači da realnost primanja poruke predodređuje recipijentova pripremljenost i sposobnost za određen komunikacijski čin. Drugim riječima, kao realni primalac npr. strogo naučnog stila može doći samo onaj ko je u stanju dekodirati naučnu poruku. U procesu nastajanja F-stilovi se ne usmjeravaju na mogućeg primaoca, nego na realnog primaoca, koji dolazi kao svojevrsni orijentir. Orijentacija na realnog primaoca može da vodi u proces zamišljanja, pretpostavljanja primaoca. Ali i tu vlada šarenilo. U RFS nepotrebno je o tome govoriti pošto je primalac uvijek prisutan u komunikaciji, a epistolarni stil jasno ukazuje na to kome se upućuje poruka. Globalno uzev, primalac se uvijek zamišlja u toku nastajanja teksta. Do podatka o tome ko je zamišljeni primalac, odnosno kome je namijenjena informacija može se doći na osnovu odrednica što dolaze ispred teksta. U KFS njih ima relativno malo — to su oznake tipa „Priče za djecu”, „Knjiga za omladinu” i sl. U štampi naznake ne stoje ispred pojedinačnih tekstova, već ispred grupe priloga objedinjenih u jednu rubriku, koja naslovom ukazuje na zamišljenog primaoca, npr. „Za poljoprivrednike”, „Dodatak za djecu”, „Rubrika za vozače”. Osim toga, u zaglavlju mnogih listova i časopisa nalazi se oznaka koja upućuje na adresata („Časopis za žene”, „List za omladinu”). Na radiju i televiziji postoji nešto slično („Emisija za selo”). Od znanstvenih tekstova eksplicitne oznake gotovo da uopšte ne daje strogo naučni stil, dok su one česte u naučno-popularnom i naučno-udžbeničkom. Posebno su karakteristične za naučno-udžbeničke tekstove, i to sa vrlo preciznim

podacima (za koju je struku priručnik namijenjen, za koju godinu studija, za koji razred itd.). Naučno-popularni radovi ne ulaze u tako strogu detaljizaciju, oni imaju šire oznake tipa „Za djecu mlađeg školskog uzrasta”, „Za učenike nižih razreda” i sl. Specifičnost AFS su podaci o tome ko može, treba ili smije da primi i da dekodira određen tekst. Oni obično dolaze u formi „Samo za internu upotrebu”, „Povjerljivo”, „Strogo povjerljivo”, „Vojna tajna”, „Državna tajna”. Ovdje, međutim, treba razlikovati dvije vrste odrednica — jedne su one koje daje sam autor teksta, a druge su one koje ne dolaze od autora, već od nekog drugog. Prvi takav slučaj uvijek se nalazi u okviru AFS, dok drugi može obuhvatiti i ostale FS. U posljednjem slučaju prepliću se dva primacca: onaj kojeg je autor teksta imao u vidu i onaj koji se nalazi iza naknadno dodate odrednice. Takva oznaka unosi velika ograničenja; jedno književno djelo može biti namijenjeno veoma širokom krugu čitalaca, ali zbog nekih stavova, načina izlaganja i sl. biva zabranjeno i, dobivši neku od etiketa, postaje pristupačno samo za uzak krug recipijenata. Najzad, F-stilovi imaju svog stvarnog primaoca — to već nije ni mogući, ni realni, ni zamišljeni primalac, nego jednostavno onaj koji doista prima poruku. Tačnije, stvarni primalac može biti i mogući, i realni, i zamišljeni, sve zavisi od konkretnog slučaja. Kao stvarni primalac dolazi i pozitivni primalac (koji može dekodirati poruku) i negativni primalac (koji ne može dekodirati poruku). Da bi neko bio pozitivni primalac, ponekad su potrebni elementarni uslovi. Npr. RFS traži mogućnost razumijevanja govora. Mnogi, opet, tekstovi zahtijevaju apriornu informaciju u obliku akumuliranoga znanja, iskustva, poznavanja sadržaja i sl. Da bi se dekodirala naučna informacija, apstraktna poezija, složen novinski komentar, diplomatska nota i sl., recipijent mora biti pripremljen za takav komunikacijski čin. U svakodnevnom životu jezički sposobni KO dolaze u poziciju da budu čas pozitivni, čas negativni primaoci, tako da na ovome planu nema apsolutnih vrijednosti — da neko bude sposoban za dekodiranje svake moguće informacije. U ovo naše vrijeme, vrijeme eksplozije znanja, to je faktički nezamislivo (za Lajbnica kažu da je bio posljednji univer-

zalni sveznalica, a živio je prije više od dva i po stoljeća). Čak se može ustvrditi da ćemo, ukoliko vještački intelekt nešto ne promijeni, sve više postajati negativni primaoci zbog ograničenih ljudskih mogućnosti i neograničenih civilizacijskih pomaka.

Elementaran uslov za primaoca jeste da može prihvatiti semantičku informaciju, dok je prihvatanje formalno-jezičke, odnosno stilističke obavezno samo u nekim slučajevima. U opredjeljivanju primaoca postoje tri mogućnosti: da je orijentisan isključivo na semantičku informaciju, da je orijentisan isključivo na stilističku informaciju, da je orijentisan na cjelokupnu informaciju. Sve tri mogućnosti nude nam na različit način F-stilovi. Recipijent vrši izbor na osnovu samoga teksta i na osnovu svoje komunikativne usmjerenosti i komunikativne kompetencije. Težište na stilističkoj informaciji neće biti u onim FS u kojima je ona slabo izražena, u kojima je periferna. Priroda pojedinih FS odbacuje neke mogućnosti jer su ekstremne, npr., da se primalac NFS ili AFS orijentiše isključivo na stilističku informaciju (što dolazi u obzir jedino u lingvističkim istraživanjima). Realno je pretpostaviti da dekodiranje informacije koju prenosi FS protiče u manjem ili većem preuzimanju obiju vrsta informacije: isto kao što se šuma ne može posmatrati a da se ne vidi drveće, tako se i tekst ne može čitati a da se ne vide riječi. Prema tome, bogatstvo forme FS predstavlja prvi faktor koji utiče na primaočev odnos. Drugi je sam recipijent — koliko je on sposoban, koliko je motiviran i zainteresovan za informaciju. To, u suštini, znači da se informacija ne može primiti ako je nema u FS i ako primalac nije zainteresovan da je preuzme. U vezi sa ovim drugim treba reći da se tekst može čitati ili slušati samo da bi se saznao njegov sadržaj, on se može čitati ili slušati po nuždi, u dosadi itd. Recipijent KFS nalazi se u drugoj poziciji u odnosu na primaoca ostalih FS. Pošto je u KFS stilistička informacija jednako važna kao i semantička, primalac se mora i na nju koncentrisati. Ona, međutim, nije uvijek tako struktuirana da se do nje lako dolazi. U cilju izbjegavanja automatizma u preuzimanju umjetničkog sadržaja stvaraju se svojevrstne prepreke u formi, čime se ona usložnjava. i

postaje, kako to rekoše formalisti, otežala forma, što dovodi do produžavanja receptivnog procesa. Svega toga nema u drugim stilovima pa je recipijentu olakšan posao. U AFS to olakšanje dolazi jednoobraznom organizacijom tekstova, njihovim pojačanim unificiranjem i šabloniziranjem. I u novinarskom stilu primijetno je nastojanje da čitalac, slušalac i gledalac sa što manje napora i u što kraćem vremenu dekodira informaciju. Zato su i novinarskom načinu izražavanja potrebni klišeji. Ustaljenim izrazima recipijent se navikava na određen način plasiranja informacije, koji se ponavlja svaki čas, svaki dan, u svakom broju, u svakoj emisiji. Navika primanja raznoobrazne informacije jednoobraznim prenosnim mehanizmom dovodi do maksimalnog stepena automatizma u dekodiranju, što i jeste cilj šablonizacije i unifikacije koji se primjenjuju u AFS i PFS. Stoga se u ovim stilovima oni ne mogu smatrati ni stilskom greškom, ni nedostatkom, ni balastom, iako koji put dobijaju ekstremne dimenzije, recimo u formi trafaretnih tekstova — tekstova u obliku rubrika koje treba samo popuniti. Ako bismo tražili osnovne razloge za unifikaciju (smanjivanje raznorodnosti tekstova jednake funkcionalne namjene) i standardizaciju (donošenje i primjena pravila za oblikovanje tekstova radi ekonomičnosti), rekli bismo da su to sljedeći: smanjenje vremena za dekodiranje, tačnost i pouzdanost. Podatak da se u jednoj zemlji kakav je SSSR godišnje pojavi oko 60 milijardi listova raznoraznih dokumenata (Kokorev, 1296, 6) dovoljno govori o tome kakav značaj za AFS ima unifikacija i standardizacija. Administrativni tekstovi moraju imati što ujednačeniju formu da bi se lakše pomoću njih komuniciralo.

U dekodiranju F-stilova značajnu ulogu igra apriorna informacija. Kao što se u procesu kodiranja pošiljalac orijentiše na primaočevu informacijsku podlogu u formi presupozicije tako se i primalac u procesu dekodiranja oslanja na svoje stečeno znanje, iskustvo i podatke u obliku apriorne ili bazne informacije. Ona se gradi na hijerarhijskim odnosima, koji isključuju zamjenu mjesta — da elemenat nižeg nivoa prethodi višem. Prva i osnovna hijerarhijska stepenica je poznavanje koda — sistema znakova pomoću kojeg se prenosi poruka. Ovaj prvi stepen apriorne

informacije je nadfunkcionalnostilska kategorija, jer ne dolazi kao uslov za dekodiranje određenog FS, već kao uslov za jezičku komunikaciju uopšte. Drugim riječima, poznavanje koda je elementarna pretpostavka za dekodiranje informacije jednog FS. Druga stepenica je poznavanje potkoda — tipa znaka koji se koristi u određenom FS: recipijent mora imati određeno predznanje o FS da bi ga mogao dešifrovati. Može se izdvojiti i treći stepen sa još izdiferenciranim baznom informacijom — informacijom za produktivno prihvatanje podstilova. Na tom nivou često je bez potrebnog znanja nemoguće dekodirati poruku. To se, recimo, odnosi na jezik matematike; gdje poznavanje jezičkog sistema znakova (prvi stepen) i poznavanje naučnog načina izražavanja (drugi stepen) nisu dovoljni za dekodiranje — potrebno je još poznavati matematički znakovni sistem. To znači da što više ulazimo u dubinu FS-diferencijacije jezika, apriorna informacija postaje sve neophodnija. Ona je, kao nužnost, direktno proporcionalna FS-raslojavanju jezika: većom diferencijacijom jača potreba za apriornom informacijom. Koliko je primaocu potrebna apriorna informacija, zavisi od karaktera ulazne informacije. Za jednostavnu informaciju neophodna je minimalna bazna informacija (na nivou prvog i drugog stepena), za složenu maksimalna (na nivou trećeg stepena). U suštini, svaki FS ima tekstove koji zahtijevaju i jednu i drugu apriornu informaciju. U KFS nije isto dekodirati bajku, priču za djecu, zaumnu poeziju i sl. U PFS s jedne se strane nalaze obične novinske informacije, a s druge složeni komentari. U NFS apriorna informacija je najjasnije raspoređena: minimalna je nužna u naučno-popularnom stilu, veća u naučno-udžbeničkom, a najveća u strogo naučnom. U AFS zakonodavno-pravni tekstovi traže veću baznu informaciju nego izvještajni, trafaretni i dr. I u RFS može biti izdiferencirana (prema odnosu komunikatora, složenosti semantičke informacije i dr.). U svemu ovome bitno je da apriorna informacija sadrži sve one komponente koje ima informacija što se prima, jer komunikacijski proces traži što veći sklad između ulaza i izlaza informacijskog procesa. To, međutim, ne znači da je potrebna apsolutna podudarnost ulazne informacije i apriorne informacije, jer onda

ne bi bilo nove informacije, mada su u praksi takvi slučajevi česti — da saznamo nešto što već znamo. Jednostavno, recipijent mora biti pripremljen, mora biti programiran za dešifrovanje određene vrste informacije u onoj mjeri koliko je to neophodno. I kao što smo istakli da se K-organizmi mogu razlučiti na one koji su u stanju da generiraju F-stilove i na one koji to nisu, ovdje takođe možemo K-organizme podijeliti na one koji, zahvaljujući apriornoj informaciji, mogu dekodirati FS i na one koji ne mogu. Tako ćemo razlikovati produktivne dekodere (+ DFS) i neproduktivne (— DFS), sa njihovim ekstremima — apsolutno produktivnim dekoderima i apsolutno neproduktivnim dekoderima. Možda je za obje krajnosti najbolji primjer strogo naučni stil: kada se, recimo, nuklearni fizičar obraća nuklearnom fizičaru, imamo apsolutno produktivnog dekodera; kada se nuklearni fizičar obraća onome ko ne zna šta je nuklearna fizika, imaćemo apsolutno negativnog dekodera.

F-stilovi imaju dva pojavna oblika — pismeni i usmeni, što je toliko izraženo da je jedna od najstarijih podjela stilova upravo podjela na pismene (knjiške) i usmene. Ona se, međutim, mora uzeti samo kao uslovna, jer nijedan FS ne dolazi isključivo u usmenom ili pisanom vidu. Opravdanije je govoriti o primarnim i sekundarnim formama realizacije F-stilova. S tim u vezi imamo ovakvu situaciju:

FS	Pismeni oblik		Usmeni oblik	
	Primaran	Sekundaran	Primaran	Sekundaran
KFS	+	—	—	+
PFS	+/-	+/-	+/-	+/-
NFS	+	—	—	+
AFS	+	—	—	+
RFS	—	+	+	—

Postoje, dakle, tri grupe stilova. U prvu spadaju oni čiji je primaran oblik pismena forma. Takvi su KFS, NFS i AFS. Drugu čine stilovi kod kojih je primaran oblik usmena forma. Takav je RFS. U treću grupu spadaju FS kod kojih su jednako koegzistentna oba oblika — pismeni i

usmeni. Takav je PFS, sastavljen od dva dijela — jezika štampe i raznih publicističkih izdanja (pismena forma) te jezika radija (isključivo usmena forma) i televizije (preovlađujuća usmena forma). Prema tome, u KFS, NFS i AFS usmeni oblici su sekundarni, a u RFS pismeni su sekundarni. Što se tiče usmenih formi, situacija je po stilovima ovakva: u KFS dolaze u obliku usmenog narodnog stvaralaštva; u NFS to su predavanja, diskusije, rasprave, polemike; u AFS zvanični govori (politički, diplomatski, sudski, poslovni i dr.), zdravice, parlamentarne rasprave i sl.; u PFS, već smo rekli, radio- i TV-publicistika. U RFS pisanu formu nalazimo u nekim vidovima privatne korespondencije, u zabilješkama i sl. Iz ovoga slijedi zaključak da bi bilo vrlo teško dosljedno razdvojiti F-stilove na usmene i pisane. U prilog tome ne ide ni činjenica da se mnogi tekstovi oblikuju u jednoj formi, a da egzistiraju u drugoj. Npr., drame imaju pisanu formu, ali se izvođenjem na sceni, na radiju i televiziji, radi čega se i pripremaju, pretvaraju u usmene; novinska informacija prelaskom iz jednog medija na drugi (iz novina na radio ili obrnuto) dobija čas pisani čas usmeni oblik.

Usmene i pismene forme F-stilova imaju svoje specifičnosti i u karakteru komunikacijskog kanala. Obje sadrže dvije vrste kanala: a) kanal jednosmjerne komunikacije, u kome postoji direktna veza (od pošiljaoca ka primaocu), b) kanal dvosmjerne komunikacije, u kome postoji povratna veza (pošiljalac — primalac — pošiljalac). Prvi kanal, ili simpleksni kanal, karakterističan je za monološke sklopove, a drugi, dupleksni, za dijaloške. U svakom se FS može naći i monološka i dijaloška forma, odnosno jednosmjerna i dvosmjerna komunikacija. KFS je, teorijsko-informacijski posmatrano, jednosmjerna komunikacija, jer se radi o difuznom procesu koji se nakon dekodiranja poruke pretvara u fokusni, drugim riječima: pisac čitaocima šalje poruku, ali ne prima njihovu reakciju — on realno ne može stupiti u dijalog sa recipijentom, ali zato može predvidjeti stav, može ga nagovijestiti (otud i izraz „dijalog pisca sa čitaocem” i sl.). U PFS simpleksnu vezu imamo u informativnim žanrovima, a dupleksnu u intervjuima, razgovorima, anketama i sl. U NFS pisani tekstovi su, normalno, mono-

loškog karaktera, a usmeni mogu biti i monološki (npr., predavanje, usmeno izlaganje) i dijaloški (naučna rasprava). U AFS tekstovi propisivačkog, naredbodavačkog i izvještajnog tipa odlikuju se jednodimenzionalnom komunikacijom, a poslovna i privatna korespondencija je orijentisana na povratnu vezu. U njegovim usmenim formama prisutna je simpleksna i dupleksna veza (npr. simpleksna u političkom govoru, dupleksna u parlamentarnoj debati). RFS takođe ima oba vida komunikacije. U vezi s ovim treba istaći da je neophodno terminološki razlikovati razgovorni stil i usmeni govor, jer to nije jedno te isto: razgovorni stil je uži pojam od usmenog govora. Prije svega, razgovorni stil je termin nastao u okviru nauke o stilu (stilistike), a usmeni govor u okviru nauke o jeziku (lingvistike). Usmeni govor je realizacija jezika bez obzira na funkcionalnu usmjerenost, dok je razgovorni stil funkcionalno potpuno fundiran. Usmeni govor je i naučna rasprava, i intervju na radiju, i obavještenje na televiziji, i razgovor ljudi na ulici, dok je razgovorni stil samo ovo posljednje.

Elementarna jedinica usmenog signala je glas, a pisanog slovo (grafema). Prenošnje i jednog i drugog povezano je sa manjim ili većim smetnjama u komunikacijskom kanalu: usmene forme F-stilova imaju smetnje u vremenu, a pisane smetnje u prostoru. One mogu dolaziti kao determinisani šumovi (oni koji su predvidljivi) i kao slučajni ili bijeli šumovi (smetnje sa nultim matematičkim očekivanjem). Smetnje u usmenoj komunikaciji odnose se na smetnje pri prenošenju glasova u fizičkom kanalu veze, koje mogu biti i slučajne i determinisane. Npr., u telefonskom razgovoru determinisani šum predstavljaju električne smetnje (one su uvijek moguće i stoga su veoma predvidljive), „ubacivanje” nepoželjnog sagovornika sa strane i sl. Bijeli šum dolazi u formi nerazgovijetnog izgovaranja glasova, mrmljanja (usljed govorne mane, psihičke uzbuđenosti, napada bolesti i sl.). I determinisan i bijeli šum se eliminiše ponavljanjima, odnosno redundancijom (o tome kasnije). U pisanim formama šum, kao što smo rekli, dolazi zbog narušavanja signala u prostoru. Takve šumove u svakodnevnom jeziku nazivamo greškama i one mogu biti štamparske, pravopisne, gramatičke, stilističke, fizičke

i dr. Štamparske greške uvijek su bijeli šumovi, jer se nikada ne zna gdje će slovoslagatelj pogriješiti. Pravopisne greške predstavljaju smetnje samo za onoga ko poznaje pravopisne norme. Slična je situacija i sa gramatičkim greškama. Fizičke greške pojavljuju se u obliku defekta materijala na kome je napisana poruka (otkinut dio teksta, nagorio ili isprljan tekst i sl.): Dok pravopisne i gramatičke greške mogu u određenoj mjeri biti i determinisani šumovi (npr. u sredini u kojoj se slabo ili nikako ne razlikuje *č* i *ć*, *dž* i *đ* velika je vjerovatnoća da će dolaziti do njihove nepravilne upotrebe), dotle su fizički nedostaci bijeli šumovi. Po pojedinim FS situacija je ovakva: štamparske i fizičke greške jednako su moguće u svim vrstama tekstova; pravopisne i gramatičke imaju ograničenja: prema vjerovatnoći pojavljivanja, nisu karakteristične za KFS i NFS, a takođe za velik dio PFS i AFS (u njemu su najčešće u privatnoj i poslovnoj korespondenciji). F-stilovi se tako pripremaju, tako struktuiraju da mogu biti dekodirani i uz prisustvo manjih ili većih smetnji. Borba protiv šumova nastaje već u procesu kodiranja, kada pošiljalac vodi računa o tome da ne napravi bilo kakvu grešku, da ne izazove smetnju koja bi dovela u pitanje dešifrovanje poruke. Tome doprinosi i sam jezik (prvi signali u riječi i rečenici nose najveću količinu informacije pa se poruka može razumjeti i ako se kraj, koji je najmanje informativan, ne može odgonetnuti). U svemu ovome treba imati u vidu da postoje i svjesni šumovi. To su smetnje koje pošiljalac namjerno priprema primaocu, ali ne s ciljem da onemogući razumijevanje teksta (mada se i to dešava), već da ga na nečemu zadrži, da usredsredi njegovu pažnju na nekom elementu ukupne informacije, što se u najvećem broju slučajeva svodi na estetsko i emocionalno djelovanje. Svjestan šum posebno je karakterističan za KFS i dolazi kao rezultat primjene najrazličitijih umjetničkih postupaka. On, recimo, može biti u formi svjesnih gramatičkih grešaka, koje susrećemo kod takvih pisaca i pjesnika kakvi su Crnjanski, Stanković, Blok i dr.⁹⁵ Posebnu snagu svjesni šum ima u zaumnoj, avangardnoj, apstraktnoj, „otkačenoj” poeziji, u kojoj je ponekad toliko velik da onemogućuje bilo kakvo razumijevanje (što, koji put, može biti i pošiljalacov cilj).

Ovdje treba istaći da odnos između semantičkog šuma i dodatne informacije još uvijek nije raščišćen u teoriji informacije (v. 1303, I, 91).

Prema tome, očigledno je potrebno razlikovati dvije vrste smetnji — jedne su one koje nastaju u procesu kodiranja, a druge su one koje se pojavljuju u procesu prenošenja informacije. Prve se mogu nazvati kodirajućim šumovima, a druge kanalskim šumovima. Prve emituje pošiljalac, druge stvara fizički kanal. Protiv obje vrste šumova primalac se bori na dva načina: a) ako su nesvjesne, on nastoji da ih prevaziđe i eliminiše, b) ako su svjesne, borba se pretvara u estetsko-emocionalnu aktivnost. U oba slučaja javlja se produženi receptivni proces. Ovdje se KFS diferencira od ostalih FS, za njega su relevantni kodirajući, i to svjesni, šumovi, a za ostale FS nesvjesni kodirajući i kanalski šumovi. U KFS kodirajući šum direktno je povezan, sa pojmovima kao što su otežala forma, dezautomatizacija prevareno očekivanje i dr. U PFS smetnje su različite po medijima (jedne su u štampi, druge na radiju, treće na televiziji). U RFS izražene su predajničke smetnje (artikulations smetnje) i kanalske smetnje. Najzad, u procesu dekodiranja posebnu vrstu smetnji predstavlja odsustvo apriorne informacije.

Kodne kombinacije. F-stilovi mogu obrazovati jednostavne i složene kodne kombinacije. U njima se prepliću tri vrste kodova: prirodnojezički kôd, vještački jezički kôd i neverbalni kôd (vanjezički sistem znakova).⁹⁶ Prirodnojezički kôd je ljudski jezik, jezik koji, u pisanoj i usmenoj formi, služi kao osnovno sredstvo komuniciranja. Vještački jezički kôd je pomoćni jezik stvoren od strane čovjeka radi lakšeg i bržeg sporazumijevanja u određenim vrstama ljudske djelatnosti. On ima konvencionalan i nepromjenljiv sistem pravila, potpuno je objektiviziran (nema pragmatičku funkciju) i formalizovan tako da mu je strana svaka višeznačnost. Neverbalni kôd čini tzv. kinetički govor ili jezik gestova (znaci kojima se, pomoću pojedinih dijelova tijela, poza, gestova, kretnji, prenosi informacija). Ako FS čini isključivo prirodnojezički kôd, imaćemo jednostavan semiotički sistem (jednostavan u onom smislu u kome sada govorimo). U ostalim slučajevima biće složena kodna kom-

binacija, i to: 1. kombinacija prirodnog i vještačkog jezika, 2. kombinacija prirodnog jezika i neverbalnog koda, 3. kombinacija prirodnog jezika, vještačkog jezika i neverbalnog koda. Međutim, i jednostavna kodna kombinacija (FS isključivo u formi prirodnojezičkog koda) ima više mogućnosti, jer prirodni jezik sadrži dvije vrste abeceda — abecedu slova i abecedu fonema. To znači da FS može biti isključivo fonemski kôd, isključivo slovni kôd i mješoviti binarni kôd (fonemski kôd + slovni kôd). O funkcionisanju stilova kao fonemskih i slovni kodova već smo govorili. Na binarnom kodu treba se malo zadržati. F-stilovi imaju svoj proces nastajanja i svoj oblik funkcionisanja. Oni se mogu posmatrati kao proizvod koji se stvara, odnosno koji je stvoren i kao proizvod koji funkcioniše. Jedan i drugi proces, generiranje i funkcionisanje stilova, daju mogućnost primjene mješovitog (slovno-fonemskog) koda. Očigledno je da upotreba prirodnojezičkog binarnog koda dolazi u dvije osnovne situacije: a) kada se podudara proces nastajanja i proces funkcionisanja tekstova, b) kada je razdvojen proces nastajanja i proces funkcionisanja tekstova. Prvi slučaj imamo, recimo, kada učitelj u razredu istovremeno govori i piše na tabli, kada se naučnik u diskusiji služi pismenim objašnjenjima, kada na televiziji ide komentar uz korišćenje slovne azbuke. Takvu vrstu nazvaćemo strukturnim binarnim kodom (u strukturi koda nalazi se mješovita abeceda). Drugi slučaj dolazi isključivo nakon oblikovanja teksta, on je na nivou funkcionisanja teksta i predstavlja pretvaranje strukturnog monokoda u funkcionalni binarni kôd pa ćemo ga nazvati poststrukturnim binarnim kodom. On se može nazvati i egzistencijalnim binarnim kodom. Tipičan je primjer način prezentiranja vijesti u TV-informativnim emisijama: novinska se informacija pismeno pripremi, a onda se tokom emitovanja usmeno saopštava uz dodavanje pisanog teksta (on, recimo, može doći u spikerovoj pozadini ili kao jedini vizuelni sadržaj na ekranu). Pravac kodnog prebacivanja može biti različit: od slovno koda ka fonemskom ili od fonemskog koda ka slovnom. Prirodnojezička binarna kodna kombinacija ima nejednaku primjenu u F-stilovima. Ona je najizraženija u RFS, PFS i u nekim usmenim formama drugih

FS. U PFS posebno je karakteristična za informativne, dokumentarne i zabavne TV-žanrove, čija priroda omogućuje smjenu fonemske i slovne abecede. Kodno prebacivanje veoma se često koristi u TV-dnevniku (u njemu pisani tekst dolazi kao pojašnjenje, kao ilustracija onoga što se saopštava usmenim putem). Interesan je slučaj sa filmom. Na početku razvoja ove vrste umjetnosti uopšte nije bilo fonemskog koda, već ga je zamjenjivao slovni pa su se s razlogom takvi filmovi nazivali nijemim. Napredovanjem tehnike pisani tekst nestaje sa filmske vrpce, ali se opet pojavljuje onog trenutka kada se otpočelo sa prevođenjem filmova sa jednog jezika na drugi te su nastale dvije varijante: prevod u obliku fonetskog koda (nadsinhronizovani filmovi) i prevod u obliku slovno koda (titlovani filmovi). U najnovije vrijeme svojevrsan proces prevođenja vrši se i u okviru samo jednog jezika — prebacivanjem sa fonemskog koda na slovni, što je slučaj sa filmovima za gluhojane. Filmovi sa nadsinhronizacijom, imaju, opet, dvoglasni fonemski kôd — kôd jezika sa kojeg se prevodi i kôd jezika na koji se prevodi. Prvi se može potpuno pokriti drugim kodom, a može takođe biti njegova zvučna pozadina. U savremenom filmu prisustvo slovno koda je obavezno u onom dijelu (početnom, završnom ili i u jednom i u drugom) u kome se daju podaci o autorima filma, mjestu i vremenu snimanja i sl. U TV-emisijama situacija je potpuno ista, s tom razlikom što se u nekim slučajevima slovni kôd zamjenjuje fonemskim, čime se narušava ustaljena struktura koda i postiže jači ili slabiji stilistički efekat. Tipičan je primjer putopisna serija Hodo-ljublje, u kojoj se pisana informacija o tehničkoj realizaciji konstantno zamjenjuje usmenom (sam je postupak u skladu sa karakterom serije: nema nikakvog pisanog teksta, samo Zuko Džumhur hoda i priča). Inače, u kodnom prebacivanju, ovakvom i uopšte, uvijek postoji primarna i sekundarna abeceda.

Kombinacija prirodnog i vještačkog jezika primjenjuje se u onim F-stilovima u kojima je prirodnojezički kôd nedovoljan, neprecizan i nemoćan da prenese informaciju. Vještački jezik svojom strogoćom, jednoznačnim odnosom između designatora i designata, standardiziranošću, forma-

liziranošću, neredundantnošću, ekonomičnošću i tačnošću predstavlja, s jedne strane, izvanredno sredstvo za prenošenje informacije kakva je naučna, a, s druge strane, te iste osobine potpuno ga čine neprihvatljivim za umjetnički način izražavanja. Stoga su se u okviru znanosti razvile posebne vrste vještačkih jezika: jezik matematike, jezik fizike, jezik hemije i sl., dok u okviru književnosti svi ti vještački jezici gotovo da nemaju mjesta. Već ove nekoliko konstatacije sugeriraju zaključak da u upotrebi kodne kombinacije prirodni jezik + vještački jezik NFS i KFS zauzimaju krajnje pozicije i da se ostali smještaju između njih, dakle PFS i AFS, dok se RFS, naravno, po svojoj prirodi (kao monokodni, i to fonemski, sistem) nalazi u osobenoj situaciji. Od vještačkih jezika najviše se u F-stilovima primjenjuje matematički jezik, a od njegovih kodnih riječi (cifara, simbola, formula, odnosa, operacija i dr.) najčešće brojke. One se mogu naći u gotovo svakome tekstu. Matematički jezik je toliko logičan, toliko izgrađen i usavršen da može u pojedinim znanstvenim oblastima potpuno zamijeniti prirodnojezički kôd. S druge strane, on je ponekad toliko neobičan da nam neki matematički radovi izgledaju kao da su pisani „neljudskim” jezikom. Uopšte, smatra se da su formalizovani jezici nastali u okrilju same matematike, odnosno nakon pojave simboličke logike, kojom se sadržinski sudovi prevode na jezik formalizovanih sistema.

U semiotici F-stilova posebno mjesto zauzimaju sheme, skice, crteži, tabele, spiskovi, grafički znaci, slike, karikature, zvuci i dr. Naime, ma koliko bio bogat, razvijen i usavršen prirodnojezički kôd, on nije uvijek u stanju da sam prenosi svu moguću informaciju. Uostalom, čovjek nije razvio jedan jedini informacijski prenosni mehanizam, nije samo prirodni jezik sredstvo komuniciranja, već postoji više takvih sistema, od kojih su mnogi alternativni, mnogi jedni druge zamjenjuju i dopunjuju. Koristeći se jezikom čovjek ne zanemaruje i ne isključuje druge znakovne sisteme koji mu mogu pomoći u procesu komuniciranja. Stoga se u prostornu ravan prirodnojezičkog koda ponekad unose posebna nejezička semiotička sredstva čija se funkcija sastoji u dopunjavanju, preciziranju i pojačavanju informacije koju prenosi jezički sistem znakova. Takva sredstva

uslovno ćemo nazvati vanjezičkim funkcionalnim pojačivačima ili pomagačima (VFP). Pošto F-stilovi u velikom broju svojih konkretnih realizacija dolaze u formi složenog znaka, tačnije u formi dvodjelnog znaka — znaka sastavljenog od jezičkog i vanjezičkog supstrata, razumljivo je da će ovo pitanje biti jedno od najvažnijih u analizi F-stilova kao semiotičkih sistema. Već u samome pristupu problemu jasno se vidi da je upotreba VFP po pojedinim stilovima veoma različita. Na globalnome planu i ovdje KFS zauzima osobenu poziciju: dok su ostali FS veoma otvoreni za VFP, dotle je KFS, u tom pogledu, zatvoren semiotički sistem. On nema potrebe ni za crtežom, ni za slikom, ni za shemom, ni za karikaturom — verbalni znakovni sistem sasvim je dovoljan za prenošenje kompletne informacije, sve je ostalo za njega redundantno. Izuzeci dolaze u obliku pojedinih eksperimenata i neobičnih oblika umjetničkog stvaralaštva (npr. poezija prostora). Poseban je slučaj dječija književnost, koja se iz didaktičkih razloga oprema VFP (slikom, crtežom, ilustracijom). PFS ima dosta bogat sistem VFP, u kome se posebno izdvaja fotografija, karikatura, crtež, vinjeta, okvir i grafička obrada slova. Slika u PFS ima tri osnovne funkcije: da privuče recipijentovu pažnju, da konkretizuje i dopuni tekstualnu informaciju, da razbije prostornu monotoniju. U zavisnosti od namjene, slika dobija u kompoziciji novinskog prostora svoje mjesto, svoje dimenzije, svoju boju. Bitno je istaći da ona uvijek korespondira sa prirodnojezičkim kodom. Karikatura dolazi kao zamjena za sliku i kao posebna vrsta vanjezičke poruke. Njena je vrijednost u tome što se samo u nekoliko poteza ruke može izraziti čitav jedan događaj, može iznijeti kompletan stav i dati cjelovit odnos prema onome o čemu se u tekstu govori. To je vrlo jezgrovita, lakonična, upečatljiva i originalna novinska informacija, za koju bi bilo potrebno sastaviti poseban tekst a da se ipak ne nadomjesti njena informacijska vrijednost. U nekim publicističkim žanrovima karikatura je gotovo nezamjenjiva (npr., u satiričkim i humorističkim prilogima). Specifičnost su ovoga stila i okviri u koje se stavljaju tekstovi i pomoću kojih se novinska informacija razvrstava, a prostor dijeli. U PFS posebno je važna grafička obrada

slova: kao ni u jednom drugom FS veličina, nacrt i boja slova imaju pojačanu informacijsku vrijednost. Njihovim raznorodnim struktuiranjem novinski prostor dobija na preglednosti, jezička se informacija klasifikuje prema značaju, a jednoličnost prezentiranja informacije ublažuje ili potpuno eliminiše. Veličinom slova stvara se posebna gradacija u nazivima pojedinih segmenata: naslov glasila — naslov rubrike — naslov teksta — nadnaslov — podnaslov — međunaslov itd (u samome tekstu grafika takođe biva izdiferencirana). Time se postiže lakše i jednostavnije dekodiranje poruke, a prije svega omogućuje brža selekcija i izbor informacije koja je potrebna primaocu i za koju je on zainteresovan. U okviru PFS poseban slučaj predstavljaju stripovi i enigmatski žanrovi. Naime, dok je u većini novinskih tekstova vanjezički sistem znakova neobavezni i usputni pratilac prirodnojezičkog koda, dotle je u ova dva vida izražavanja situacija sasvim drugačija: i strip i enigmema predstavljaju znak sa dva potpuno ravnopravna dijela — slovni i geometrijskim. U stripu, kao u priči u riječi i slici, oba su dijela neraskidivo povezana — odbacimo li jedan od njih, uništavamo sam strip kao žanr. U njemu se slovni i geometrijski kôd naslanjaju jedan na drugog, oni se kontinuirano prožimaju i dopunjuju. Strip je od početka do kraja dijaloška forma sa, naizgled, jednostavnom strukturom (riječ + slika). Što se tiče enigmema (ukrštenica i sl.), od stripa se razlikuju u sljedećem. Prvo, enigmatski tekstovi uvijek su nezavršeni tekstovi, a strip je konačan tekst. Drugo, u stripu dvije osnovne informacijske linije, čiji su nosioci riječ i slika, idu paralelno i teško je reći čime počinje komunikacija sa primaocem — slovni ili geometrijskim kodom; u enigmemi se ne radi o paralelnom, nego o sukcesivnom procesu: u njoj se uvijek počinje pitanjem, a završava odgovorom (obrnuto je proces nemoguć). Treće, enigmema je kompoziciono složenija od stripa. Obična križaljka ima sljedeće elemente: 1. uvodni tekst (sa dva dijela označena riječima „Vodravno” i „Uspravno”), 2. „geometrijski” tekst (isto sa dva dijela: geometrijskim linijama i brojkama), 3. ulazni tekst — tekst koji primalac unosi kao rješenje, 4. rješenje koje daje pošiljalac. Četvrto, informacija što dolazi iz

osnovnih linija stripa je analogna, a u ukrštenici diskretna — u stripu informacijski procesi teku u kontinuitetu, a u ukrštenici su isprekidani (prvo se sastavi križaljka, zatim se nalaze odgovori, onda ide konačno rješenje). Strip se može dati u nastavcima, a enigmema ne može, ali zato njen prvi i drugi dio (uvodni i geometrijski) obično dolaze u jednom broju, četvrti (rješenje) u drugom broju, dok je treći (ulazni tekst) uvijek između njih. I posljednja razlika: u percipiranju stripa primalac zauzima pasivnu poziciju (on samo prima informaciju), a u enigmemi aktivnu (on je zajedno sa pošiljaocem ravnopravan autor, bolje kazano on je sa njim koautor konačnog teksta). Na ovome planu stripu su bliske neke forme filmske umjetnosti. Najsloženiji i najbogatiji sistem znakova ima televizija. Dok se u štampi može govoriti o binarnom kodu, televizija ima složen kod, koji obuhvata: 1. prirodnojezički kôd — slovni, fonemski i slovno-fonemski, 2. zvukovni kôd — muzički zvuci, prirodni i vještački šumovi, 3. slikovni kôd — dinamički i statički. Pošto postoji bogata i raznorodna kombinacija azbuka, ukupan TV-kôd je višeslojan semiotički sistem, u kome je prirodni jezik stožer informacijskog procesa. Stoga ako želimo da televizijski jezički izraz posmatramo kao kompleks u svojoj sveukupnosti, moramo ga dovesti u vezu sa ostalim znakovnim podsistemima (zvukovnim i slikovnim) koji sa njim obrazuju jedinstvenu cjelinu. Za semiotiku ovog žanra i za TV-publicistiku bitni su odgovori na sljedeća pitanja: kakav je odnos između slovnog i fonemskog sistema znakova, šta se dobija dvočlanom kombinacijom (jezički kôd + zvukovni kôd, jezički kôd + slikovni kôd) a šta tročlanom (jezički kôd + zvukovni kôd + slikovni kôd), kakvi znakovni interakcijski odnosi vladaju u pojedinim TV-žanrovima, koliko se može govoriti o hijerarhiji kodova i dr. U prirodnojezičkom znakovnom sistemu televizije osnovna je azbuka fonemska, a slovna dolazi kao dopuna. Na TV postoji izražena tendencija da se što manje pojavljuje pisani tekst, a da se što više čuje živa riječ, više se cijeni živo izlaganje, nego čitanje. Slovni kôd dolazi kao dinamička informacija (npr. podaci o tehničkoj realizaciji koji se emituju na početku ili na kraju emisije) i kao statička informacija (tekst što određeno

vrijeme stoji na ekranu, recimo „Stanka”, „Smetnje” i mnogobrojne špice koje idu uoči emitovanja nekog priloga ili poslije emisije). Kombinacija jezičkog i zvukovnog koda nastaje u spoju govora (usmenog ili pismenog) i muzičke pratnje ili zvučne pozadine. Muzička pratnja primjenjuje se u nizu slučajeva: u informativnim emisijama (prilikom čitanja nadahnutih priloga), u reklamnim spotovima, zabavno-muzičkim emisijama itd. Zvučna pozadina veoma je prisutna u prenosima sportskih događaja, političkih zbivanja, kulturnih manifestacija i sl. Kombinacija jezički kôd + slikovni kôd pojavljuje se u informativnim emisijama, najavama i odjavama. Osnovni i najsadržajniji pojavni oblik funkcionisanja TV je tročlana kombinacija: jezički kôd + zvukovni kôd + slikovni kôd. U odnosu na TV, radio-publicistika je uži semiotički sistem u tom smislu što je kraći za jednu dimenziju — vizuelnu. To je u pravom smislu binarni kôd (prirodnojezički kôd + zvukovni kôd). U AFS korespondencijski i trafaretni vidovi tekstova sadrže dodatne znakovne elemente, dok oni nisu posebno obilježje propisivačkih i naredbodavačkih tekstova. Trafaretni tekstovi uvijek dolaze u omeđenom geometrijskom prostoru, koji ima upućivačku, usmjerivačku funkciju — on pokazuje gdje će se unijeti jezički kôd. U mnogim administrativnim tekstovima gotovo je obavezan elemenat amblem, simbol, znak kolektivnog autora (preduzeća, ustanove, društvene organizacije i dr.). U poslovnoj korespondenciji specifične su formulacije tipa „Vaš znak...”, „Naš znak...”. Privatna prepiska takođe ima svoj sistem znakova (npr. u ljubavnom pismu poseban signal daju konture usana napravljene ružom). Raznovrsnost znakova naročito dolazi do izražaja u tajnom dopisivanju (diplomatskom, vojnom, obavještajnom). Jedna vrsta znaka vrlo je karakteristična za AFS — to su tzv. robni znaci, koji se definišu kao „osobeni simboli robnog vlasništva što označavaju kome pripada isključivo pravo da se koristi datom robom, da stiče dobit i da ima obavezu nadoknade štete za isporuku nekvalitetne robe” (Soboljeva, Superanskaja, 1302, 15), zatim reklamni simboli, trgovinske oznake i dr.

Kvantitet. Kao i drugi semiotički sistemi, F-stilovi imaju svoju semantiku, sintaktiku i pragmatiku i, prema

tome, sadrže trojaku informaciju: semantičku, sintaktičku i pragmatičku. Ovo nam je razgraničenje bitno zbog toga što bez njega ne možemo ući u razmatranje kvantitativne strane informacije pojedinih FS. Naime, jedno od centralnih pitanja u teoriji informacije (TI) jeste kolika se količina informacije prenosi određenim kanalom veze. Očigledno je da informacijska raznorodnost ne dozvoljava neizdiferenciran odnos prema kvantitetu informacije. U okviru TI dosada su se razvile tri osnovne koncepcije mjerenja količine informacije: matematička (statistička, kvantitativna), semantička i pragmatička, što daje povoda da se razlikuju i tri vrste teorije informacije (sa istim nazivima). Dominantan pravac u TI svakako je prvi — matematički (MTI), koji je utemeljio osnivač TI Klod Šenon. Njegova je suština u sljedećem. Svaka se informacija može matematički mjeriti i to na taj način što će se potpuno zanemariti njen semantički i pragmatički aspekt, a u prvi plan istaći sintaktički momenat. Klasična (Šenonova) TI u cjelini ignorira značenje informacije, njenu vrijednost i korisnost. Za nju nije bitno iz čega se sastoji skup signala niti u kome je on odnosu prema pošiljaocu i primaocu, već je važna samo njegova statistička vrijednost, i to kao sistema izbora znakovnih elemenata. Distanciranje od semantičke i pragmatičke informacije, od sadržaja poruke i ljudskog faktora možda je najbolje izrazio Briluen: „Mi u potpunosti ignorišemo čovječiju ocjenu informacije. Nizu od 100 slova pripisuje se određeno značenje informacije i mi ne istražujemo ima li taj niz kakav smisao, i ako ima, ima li taj smisao neki praktični značaj. U skladu sa našom definicijom (informacija je rezultat izbora; nap. B. T.) cjelina od 100 slučajno izabranih slova..., fraza od 100 riječi iz novina, Šekspirove drame ili Ajnštajnovne teoreme imaju u dlaku jednaku količinu informacije. Drugim riječima, mi definišemo informaciju kao nešto različito od *znanja*, za koje nemamo kvantitativnu mjeru. Mi ne pravimo razliku između korisne i nekorisne informacije i dajemo prednost potpunom ignorisanju vrijednosti informacije” (Brilloun, 1305, 29—30p). To praktično znači da se MTI isključivo koncentriše na količinu informacije koja prolazi kroz kanal, da za nju nema nikakvog značaja istinitost ili lažnost poruke (za

MTI su *Da* i *Ne* potpuno jednaki), da nju ne interesuje sadržaj (stoga između *bor* i *rob* nema nikakve razlike) niti bilo šta što dolazi kao ljudski faktor. MTI se bazira na teoriji vjerovatnoće, na pojmovima kao što su (ne)predvidljivost, (ne)određenost, (ne)očekivanost, rijetkost i dr. U skladu s tim su i nastali sljedeći centralni postulati: količina informacije povezana je sa vjerovatnoćom događaja o kojem se govori — što je događaj manje vjerovatan, količina informacije je veća, i obrnuto; količina informacije zavisi od broja mogućih poruka i od njihove vjerovatnoće pojavljivanja; informacija je sve ono (i samo ono) što eliminiše ili smanjuje neodređenost u sistemu; mjera neodređenosti je entropija, koja dobija maksimalne vrijednosti onda kada su svi ishodi jednako mogući. Semantička teorija informacije (STI) usmjerena je na mjerenje semantičke informacije i oslanja se na ideje J. Bar-Hilela, R. Karnapa, L. Vitgenštajna i dr. Međutim, mnogo je složenije mjerenje informacije na semantičkom, nego na sintaktičkom planu pa se, zbog te složenosti, u istraživanjima prvog plana nije daleko odmaklo, tačnije nije se otišlo dalje od razmatranja sadržaja na nivou običnih sudova (deklarativnih rečenica). Kao i prethodni pristup, STI se potpuno distancira od pragmatičkog aspekta informacije. Treća vrsta TI — pragmatička teorija informacije (PTI) po samome nazivu ukazuje na to da se odnosi na pragmatiku, na stav recipijenta prema primljenoj informaciji, na utvrđivanje vrijednosti i korisnosti informacije itd. Dok MTI totalno isključuje ljudski faktor, a STI ga potpuno zanemaruje, PTI ljudski faktor diže na nivo centralnog faktora u procesu prenošenja informacije. PTI je, na izvjestan način, negacija MTI, odnosno kritika njegove ograničenosti i isključivosti. Argumenti protiv tumačenja količine informacije kao obične mase koja prolazi kroz kanal dosta su ubjedljivi. Tako, Mol ukazuje na to da jedna te ista strana štampanog teksta ima različitu količinu informacije za dijete, tipografskog radnika i stranca koji ne zna jezik (Moles, 1308). Dobrušin i Hurgin navode da informaciju o rođenju djeteta potpuno drugačije prima otac djeteta, rodbina, susjedi, prijatelji i ljudi po strani (Dobrušin, Hurgin, 1295). Galjperin ističe da se informacija ne može razmatrati bez uzimanja u

obzir socijalnih, psiholoških, opštekulturnih, uzrasnih, vremenskih i drugih faktora (Galjperin, 143, 27). Zeman konstatuje da dvije poruke mogu biti matematički ekvivalentne čak ako je jedna od njih besmislena (Zeman, 1309, 95). I Briluenov primjer (da informacija o izboru jedne od 32 karte iznosi 5 bitova i da će ona uvijek biti mjerena tim brojem — mada karta može biti as, sedmica ili kralj) pokazuje koliko se u MTI informacija jednostrano tumači i mjeri. Međutim, u svemu ovome jedno je neosporno: za sada je samo MTI uspjela da stvori cjelovit pojmovni aparat i da izgradi odgovarajuću proceduru za kvantitativno mjerenje informacije. Stoga je ona još uvijek najrazrađeniji, najusavršeniji i najrašireniji pravac u teoriji informacije. Što je MTI i danas vodeći pravac rezultat je, između ostalog, nemoći STI i MTI da nađu adekvatan i praktički ostvarljiv način mjerenja semantičke i pragmatičke informacije. Obje se susreću sa gotovo nepremostivim preprekama pa im je perspektiva dosta nejasna. Uviđajući sve to, pojedini istraživači pokušavaju da izbjegnu čorsokak napuštajući ortodoksnu MTI. Tako nastaju novi ogranci u teoriji informacije. Jedan od originalnih pogleda dao je Mol, koji odbacuje smisao kao kriterij za ocjenu količine informacije (tvrdeći da se informacija suštinski razlikuje od značenja i da ne zavisi od njega, jer poruka sa maksimalnom informacijom može biti lišena smisla ako primalac nije u stanju da je dekodira), međutim insistira na pragmatičkom aspektu. On prihvata neke osnovne Šenonove principe (npr., da je mjera količine informacije mjera neodređenosti poruke i njene nepredvidljivosti), ali uvodeći pragmatiku biva prisiljen da traži druge dominante u informaciji. U tim potragama Mol dolazi do zaključka koji bi se mogao okarakterisati kao centralni u njegovoj teoriji: mjera količine informacije je mjera originalnosti, jednostavno kazano: informacija = originalnost. Zajedno sa druge dvije dominante u informaciji — nepredvidljivošću i neočekivanošću — originalnost je u Molovu sistemu treći elemenat vrijednosti poruke. Mol napušta, mada ne do kraja, strog sistem računskih operacija, konstrukcija i zaključaka te time u okrilju TI fundira nov metod — TI bez matematike, koji će posebno doći do izražaja u Mazu-

rovoj kvalitativnoj teoriji informacije (Mazur, 1307). Jedno od mogućih rješenja daje i Kolmogorovljev kvalitativno-sadržinski pristup informaciji (Kolmogorov, 1297; 1298; 1299).

Naizgled, klasični (Šenonov) pristup ne može biti od velike koristi za F-stilistiku najviše zbog toga što on apstrahuje semantičku i pragmatičku informaciju i što se isključivo opredjeljuje za mjerenje selektivne informacije — informacije kao sistema izborā jezičkih elemenata u određenom tekstu. Podatak, koji se dobija Šenonovim postupkom, da tekst od, recimo, 200 slova uvijek ima jednaku količinu informacije bez obzira na to kojem FS pripadao — KFS, PFS, NFS, AFS ili RFS — kod neupućenih može stvoriti utisak da F-stilovi na jednakom prostoru nose jednaku količinu informacije i da stoga F-stilovi uopšte nisu relevantni za teoriju informacije. Međutim, ovakvi se podaci ne mogu ovako uzimati. Naime, u okviru STI, u više istraživanja i u analizi više jezika, utvrđeno je da se F-stilovi međusobno razlikuju kvantitetom linijske ili signalne informacije. Prema čisto statističkim parametrima, koji se baziraju na mjerenju učestalosti i vjerovatnoće pojavljivanja slova (pisani tekstovi) i fonema (usmeni tekstovi), došlo se do zaključka da usmeni tekstovi sadrže više informacije nego pisani, a da je u okviru pisanih formi KFS ispred AFS, dok NFS i PFS nisu razmatrani (Piotrovskij, 420; Piotrovskij, Piotrovsjaka, Razživin, 1301; Cherry, 865; Channon, 1306; Jaglom, Jaglom, 1304 i dr.). Ovi rezultati imaju za F-stilistiku velik značaj jer dokazuju da FS-diferencijacija jezika ne dolazi samo na planu semantike i pragmatike, nego i na planu sintaktike, što, u stvari, znači da Šenonova koncepcija mjerenja informacije može doprinijeti osvjetljavanju F-stilova kao informacijskih sistema. Kao primjer navešćemo istraživanje Piotrovskog i njegove grupe (Piotrovskij i dr., 420): (tabela na sledećoj strani). Značaj matematičkog mjerenja količine informacije (tačnije sintaktičke informacije) potvrđuju i druga istraživanja. Prema tome, klasična TI daje samo dio odgovora na pitanje koliko količinu informacije nose FS. Što se tiče semantičke informacije F-stilova, na sadašnjem stepenu razvoja TI ona se ne može mjeriti jer se STI ograničava isključivo

Entropija (u bitima na slovo)

	Ruski jezik	Francuski jezik
Jezik u cjelini	1,37	1,40
Razgovorni jezik	1,40	1,50
Književni tekstovi	1,19	1,38
Poslovni tekstovi	0,83	1,22

na analizu elementarnih komunikativnih iskaza u formi običnih deklarativnih rečenica od svega nekoliko riječi. Pošto su F-stilovi mnogo kompleksnije jezičke cjeline (osnovni nivo FS nije rečenica, već tekst), mjerenje semantičke informacije onako kako se predlaže u STI daje ograničene rezultate. Šenonov pristup, kao način mjerenja entropije jednog dijela informacije, prihvatljiv je za F-stilistiku upravo zbog toga što se može primijeniti na bilo koji znakovni (signalni) segment FS. Najteže je mjeriti entropiju pragmatičke informacije F-stilova, bez čega (mjerenja) nezamisliv je bilo kakav razgovor o količini informacije koju nose FS. Teškoća se sastoji u sljedećem: 1. PTI podrazumijeva mjerenje vrijednosti i korisnosti informacije za stvarnog primaoca, 2. neminovno treba ući u analizu reakcije recipijenta na primljenu informaciju, a to znači zaći u oblast psihologije i logike, 3. entropija se više ne razmatra na planu kodiranja, nego na planu dekodiranja. Čeri je potpuno u pravu kada kaže da je pragmatička informacija i njeno mjerenje „najsuštinskiji” problem u razmjeni informacije između ljudi (Cherry, 865). Za F-stilistiku to je centralni problem. Mi možemo utvrđivati količinu formalne signalne informacije, možemo ulaziti u odnos između oznake i označenog, ali ako ne konstatujemo koliki kvantitet informacije prima konkretan recipijent čitajući konkretan tekst, mi nismo u stanju dati pravi odgovor. Stoga je nužno kazati sljedeće: dok je za matematičku teoriju informacije entropija apsolutan pojam, za F-stilistiku ona je relativna kategorija. Količina informacije koja se šalje nikada nije jednaka količini informacije koja se prima. Nesklad između ukodirane i iskodirane količine informacije je neminovnost u jezičkoj komunikaciji —

ukodirana informacija nije jednaka za sve recipijente (nekome će poruka biti potpuno poznata, nekom potpuno nepoznata; za jedne će iz svake riječi izvirati informacija, za druge čitav tekst neće davati ništa novo i sl.). Osim toga, nepredvidljivost recipijenta, njegove reakcije i njegove apriorne informacije potire bilo kakvu apsolutnost entropije. Upravo ta relativnost, koja ne dolazi iz sintaktike ili semantike, nego iz pragmatike, onemogućuje da se matematički adekvatno mjeri pragmatička informacija i da se uopšte adekvatno mjeri informacija u njenoj sveukupnosti. Odatle i čorsokak u teoriji informacije, otud i njena ograničenost u konceptu i u konačnom rezultatu. F-stilovi sadrže onoliku količinu informacije koliku dozvoljava njihov fizički kanal, čija propusna moć predstavlja limitirajući faktor. Nosivost kanala za svaki je FS različita. Međutim, za F-stilistiku nije toliko bitno da li je veća ili manja entropija ovog ili onog FS (mada taj podatak ima težinu u analizi pojedinih FS), jer stilovi ne ulaze u međusobnu konkurenciju, u međusobnu borbu, ne nastoje da istisnu jedni druge (to se, uostalom, ne dešava ni sa djelatnostima čiji su oni produkt) — F-stilovi su koegzistencijalni znakovni sistemi — već je bitno da se utvrdi koliku količinu informacije nosi dati funkcionalni tip da bi se do maksimuma povećala propusna moć njegova kanala. Time želimo kazati da može biti, plodotvorno sučeljavanje pojedinih FS po kvantitetu informacije, posebno onih koji se nalaze na polarnim pozicijama kakvi su npr. KFS i AFS, ali da ponekad može biti i suvišno (i bez matematičke analize mi možemo doći do zaključka da je entropija veća u KFS nego u AFS) pa je stoga pažnju važnije koncentrisati na propusnu moć kanala FS i na to kako se on može što više opteretiti. Da ne bi došlo do negacije postojanja ovog ili onog FS zbog slabe ili nedovoljne informativnosti, treba imati u vidu da količina informacije jednog FS odgovara potrebama ljudske djelatnosti koju oni pokrivaju. To nas odvodi na pitanje koliko je, recimo, NFS izgrađen da bi mogao prenositi naučnu informaciju i koliko je propusna moć njegova kanala u skladu sa potrebama naučne aktivnosti. Ovdje dolazimo na ravan odnosa kvantiteta što nastaje kao proizvod i kvantiteta što se kao proizvod prezentira.

U jeziku, a time i u F-stilovima, neprekidno tinja sukob između dvije tendencije — jedne kojom se, radi što veće pouzdanosti informacijskog procesa i radi nedovoljne usavršenosti jezika, informacija nastoji rasporediti na što više signala (slova i fonema) i druge kojom se, radi ekonomičnosti izražavanja, poruka maksimalno pokušava skratiti. Prva se tendencija naziva redundancijom (redundantnošću), druga ekonomijom (ekonomičnošću). Ove dvije pojave čine jedan od najjačih sukoba u jeziku. Redundancija dovodi do produžavanja procesa prenošenja saopštenja i formalnog proširivanja poruke, ali se time pojačava pouzdanost kibernetičkog sistema, eliminišu moguće greške u dekodiranju i povećava stepen razumijevanja, posebno u kanalima sa izraženim šumovima. Ekonomija, obrnuto, dovodi do skraćivanja i bržeg prenošenja informacije, ali se smanjuje pouzdanost prenosnog mehanizma. Prva nastaje ponavljanjem riječi i izraza istog sadržaja ili upotrebom suvišnih jezičkih jedinica, a druga dolazi sažimanjem i izostavljanjem. Ova se dva procesa međusobno isključuju: tekst ne može biti istovremeno i redundantan i ekonomičan — može biti samo jedno ili drugo, odnosno može predstavljati kompromis jednog i drugog. Stoga proces nastajanja F-stilova ima smisla posmatrati kao proces vaganja, kao proces usklađivanja dviju mjera: mjere rasipništva i mjere štedljivosti. Prilikom kodiranja F-stilova KO dozira redundanciju i ekonomičnost u skladu sa komunikacijskim ciljevima, okolnostima pod kojima se prenosi poruka i karakterom informacije. Nosilac redundancije dolazi kao svojevrsni jezički osigurač što sprečava pojavu kratkog spoja u kanalu koji povezuje pošiljaoca sa primaocem. Što je smetnja izraženija, to je neophodnost redundancije veća. U sistemu F-stilova takve su smetnje prilično velike u RFS i nekim usmenim formama drugih FS. To se naročito odnosi na komunikaciju u nenormalnim okolnostima, kao što je buka. Redundanciju traže i posebna stanja komunikatorâ — npr. da bi se ostvarila komunikacija između pijanih osoba redundancija mora dostići visoke vrijednosti. Jedan od ekstremnih oblika odnosi se na kontakt kontrole leta sa pilotom: izračunato je (za više jezika) da redundanca iznosi čak 93—96% (Cherry, 865; Jaglom, Jaglom, 1304

i dr.). Uopšte, sva dosadašnja istraživanja u teoriji informacije pokazuju da AFS ima najveću redundancu, što se objašnjava karakterom samoga stila: u AFS vrlo su česta ponavljanja riječi i izraza, on je veoma standardiziran, šabloniziran i unificiran, kliše i raznorodni ustaljeni izrazi i konstrukcije njegova su neminovnost i, uz krajnje ograničenu mogućnost izbora leksike i jaku normativnost sintakse, sve to stvara uslove za česta ponavljanja, a time i za visoku redundancu. Pošto se ovo dijelom odnosi i na NFS, redundanca će i u njemu biti prilična. Redundancu NFS naročito pojačavaju termini, koji se u velikom broju ponavljaju zbog svoje semantičke nezamjenjivosti. Najmanju redundancu, prema sadašnjim analizama, ima RFS i KFS, što je, kada se radi o RFS, dosta neobično, između ostalog zbog toga što nedostatak vremena za promišljanje i precizno kodiranje dovodi do nepotrebnog ponavljanja riječi. Međutim, ovdje treba imati u vidu činjenicu da je u svim istraživanjima redundance RFS vršena statistička analiza usmenih tekstova u njihovoj pisanoj formi (analiza koliko se mogu izostaviti kodna slova a da se omogući dekodiranje poruke) i da je, prema tome, potpuno zanearena redundanca posebnog dijela informacije RFS — intonacije, mimike, ritma, i dr. (napomenu o tome jedino daje Piotrovski — v. Piotrovskij, 420, 61—62). Zbog nezimanja u obzir kompletne redundancije RFS, zbog ne malog broja ponavljanja i bez obzira na širinu i slobodu izbora leksičke građe čini se da veličinu redundance RFS do koje se došlo u MTI treba uzeti s rezervom. Na opreznost naročito upućuje podatak da je po veličini redundancije KFS ispred RFS (kod Piotrovskog, recimo, redosljed je ovakav: poslovni jezik 80—92, beletristika 71—87, razgovorni jezik 68—84; Piotrovskij, 420, 142), a poznato je da KFS ima najmanji broj ponavljanja (o razlozima kasnije), da ima najširi i najslobodniji odbir jezičkih jedinica, da se termini, koji neminovno zahtijevaju ponavljanje, rijetko u njemu upotrebljavaju, da je leksička građa raznorodna, da se književni tekst temeljito priprema i da sve to pretpostavlja manju redundancu od RFS i uopšte najmanju u sistemu F-stilova. Ako tome dodamo da su smetnje, zbog kojih se uvodi redundanca, mnogo izraženija u govor-

noj nego u književnoj komunikaciji, biće nam jasno da tu nešto nije u redu. Možda je i ovdje razlog mjerenje isključivo signalne informacije i potpuno ignorisanje semantičke i pragmatičke informacije. Prema tome, još uvijek je otvoreno pitanje koji je FS — RFS ili KFS — redundantniji. Kada govorimo o svemu ovome, potrebno je razlikovati minimalnu i nultu redundancu: minimalna je ona koja se dobija u procesu skraćivanja teksta, procesa koji se eventualno još može produžiti, dok je nulta redundanca od samoga početka konačna redundanca. U sistemu F-stilova najkarakterističniji primjer minimalne redundance je telegrafski stil, a nulte redundance ukrštenice i trafaretni tekstovi AFS. Male vrijednosti redundance telegrafskog stila nastaju kao rezultat težnje da se jezička poruka svede na minimum, ali uz mogućnost dešifrovanja semantičke informacije. U njemu dolazi do velike koncentracije informacije na malom prostoru, i to tako što svaka riječ dobija maksimalno smisao opterećenje. Svi jezički elementi koji nose redundantnu informaciju izostavljaju se. Radi ekonomičnosti koriste se skraćnice, eliptične konstrukcije, velik broj termina. Gramatički preovladavaju imenice i glagoli (prema nekim istraživanjima oni čine čak dvije trećine riječi), dok je nesamostalnih riječi, koje su slabo informativne, vrlo malo. U telegramima se izostavljaju prijedlozi, veznici, riječice i dr. Takvi tekstovi imaju standardiziranu formu. Telegrami mogu biti različite vrste: privatni, poslovni, diplomatski, vojni itd. Poseban su tip telegrami u formi šifri, u kojima se iza vidljivog teksta krije nevidljivi. To je u pravome smislu tekst u tekstu, informacija u informaciji. Ova osobenost, uz još neke, navele su pojedine istraživače da telegrafski stil izdvoje kao poseban FS, za šta nema opravdanja.⁹⁷ Odsustvo bilo kakve redundance nalazimo u ukrštenicama. U njima doista nema šta da se oduzme. I dok pošiljalac (tvorac križaljke) još i nekako može da proširi formulaciju zadatka, dotle primalac (onaj ko rješava ukrštenicu) može da unese samo onoliko simbola (slova) koliko dozvoljava geometrijski kôd enigmeme. Na to koliko je ukrštenica povezana sa redundancijom možda je najbolje ukazao Mol rekavši: „Jedna od izvanrednih posljedica redundance, koja lijepo ilustruje cjelovit i uopšten karakter

naših intuitivnih znanja o jeziku, jeste mogućnost sastavljanja križaljki, odnosno mogućnost povezivanja jednog te istog slova sa različitim sistemima poligramskih vjerovatnoća. Ukoliko bi redundanca bila jednaka nuli, onda bi bilo koji niz obrazovao moguću poruku koja bi imala smisao; ovaj ekstremni slučaj dolazi u nekim tajnim komercijalnim telegrafskim kodovima. Ako je pak redundanca visoka, onda stroga struktura jezika nalaže poruci veoma stroga unutarnja ograničenja. Da bi mogla postojati 'dvo-dimenzionalna' ukrštenica, redundanca jezika ne smije biti veća od 50%, a 'trodimenzionalna' križaljka je moguća samo smanjivanjem redundance do 33% (Moles, 1308, 93p). U vezi sa ovim treba napomenuti da redundanca za većinu evropskih jezika iznosi oko 70% (npr., za ruski 72—84, engleski 72—84, 5, francuski 71—83, njemački 71—85; Piotrovskij, 420, 142).

Da bi se predupredio negativan uticaj šumova u komunikacijskom kanalu i da bi se olakšalo primanje i razumijevanje poruke nekog FS primjenjuju se tri osnovne vrste redundancije: kodna, strukturna i vremenska (nazivi su uslovni). Kodna redundanca predstavlja svjesno unošenje suvišnih elemenata u jezičku poruku, strukturna podrazumijeva prisustvo dopunskih, alternativnih ili rezervnih znakovnih sistema na bazi dupliranja, tripliranja informacije (npr. upotreba prirodnojezičkog koda u kombinaciji sa geometrijskim kodom), vremenska se zasniva na višestrukom ponavljanju informacije u određenom periodu vremena. U prva dva slučaja redundanca je prostorna kategorija, u trećem temporalna. Prva dolazi u pisanim oblicima F-stilova, druga u usmenim. Kodna redundanca u KFS je specifična po tome što nije uvijek sredstvo za borbu protiv šumova, nego je i oruđe za emocionalno djelovanje na recipijenta, za stvaranje ekspresivnosti i izražajnosti. Time što, npr., Simonov u prvom dijelu svoje čuvene pjesme „Čekaj me i ja ću se vratiti”, od 16 glagola, čak u 10 slučajeva upotrebjava glagol *čekati* ne znači da je to neki poseban pjesnikov način prevladavanja mogućih smetnji, već je to snažno sredstvo potenciranja semantičke informacije i struktuiranja stilističke informacije. Redundanca, na taj način, postaje osnova svih onih stilskih figura koje se zasnivaju na ponav-

ljanju — anafore, epifore, paralelizma, polisindetona, epinastrofe i dr. Palilogija (opšti pojam za ponavljanje) dolazi u formi sukcesivnog nizanja kodnih slova i njihovog kombinovanja. To mogu biti ponavljanja glasova (asonansa, aliteracija, rima), morfema (poliptoton), leksema (anafora, epifora, simploka, anadiploza), sintaksičkih konstrukcija (paralelizam, antimetabola), iskaza ili nadrećeničkih cjelina i dr. Ona se uglavnom susreću u pjesničkom načinu izražavanja. Međutim, i proza ima svoje karakteristične stilske figure zasnovane na redundanci — to je ciklična kompozicija, lajtmotiv itd. Za razliku od KFS, u kome se uglavnom može govoriti o kodnoj redundanci, PFS sadrži sve vidove redundance, čije su specifičnosti u sljedećem. U novinskom stilu kodna redundanca nije jednako raspoređena na sve dijelove tekstualnih cjelina. U tom smislu posebnu pažnju pobuđuje naslov, koji po redundantnosti stoji u izraženoj opoziciji prema drugim segmentima teksta. Prvo, za razliku od nadnaslova, podnaslova, međunaslova, izlaznih i ulaznih napomena naslov nije fakultativna, već je faktički obavezna komponenta novinskog priloga. Drugo, po elementima koje sadrži on je apsolutno neredundantan — u njemu nema ničeg suvišnog. To je krajnje kondenzovana informacija, čiji je zadatak da ukaže na osnovni sadržaj teksta i da privuče čitaočevu pažnju (zbog ovog drugog naslov može biti veoma provokativan). Stvaranju nulte redundance posebno doprinosi izostavljanje glagola i upotreba, u našem jeziku, krnjeg perfekta. Podnaslov, s druge strane, može biti apsolutno redundantan, i to ako ponavlja dio teksta što slijedi. Strukturna redundanca novinskog stila dolazi kao informacija nastala u spoju jezičkog i nejezičkog koda, npr., kada se daje slika rukovanja ispod koje stoji „NN se rukuje sa MM”. Slična je situacija i sa radi-o i TV-publicistikom: sve ono što se zvukom i slikom jasno predstavlja nepotrebno je i jezički izražavati (o čemu se ne vodi dovoljno računa u direktnim prenosima, kada komentator, ne znajući šta da kaže ponavlja informaciju koju daje sama slika ili zvuk). Borba za kulturu izražavanja u javnim sredstvima informisanja u velikoj je mjeri borba protiv redundancije. Što se tiče vremenske redundancije, ona nije inkodirana u sam tekst, već u njegovo funkcionisanje: tekst se više

puta ponavlja da bi se nadvladale smetnje u radio i TV-kanalu i da bi informacija došla do što više primalaca. Tipičan primjer su vijesti koje se svakodnevno emituju. Posebno su izražena ponavljanja informacije u radio-emisijama za inostranstvo, i to zbog prevladavanja svjesnog ometanja emitovanja od strane zemlje za koju su namijenjene pa je vremenska redundanca u pravom smislu sredstvo za borbu protiv šumova. Na televiziji se primjenjuje osobena vrsta vremenske redundance — usporavanje vizuelnog signala. Zbog prisustva šumova u komunikacijskom kanalu, u procesu primanja i prenošenja poruke kvantitet informacije se ne može povećavati, nego samo smanjivati. Da bi to smanjivanje bilo minimalno i da bi se, ako je moguće, potpuno neutralisalo, u jezički kôd uvodi se redundanca. Međutim, ona se može uvoditi i zbog drugih razloga. Suvišnost kodnih elemenata ne mora da bude rezultat borbe protiv smetnji, već rezultat nedovoljnog vođenja računa o racionalnoj upotrebi jezičkih sredstava. Takvim nepotrebnim nagomilavanjem riječi i izraza informacijski proces se opterećuje i ometa. Stoga ćemo takvu redundancu nazvati štetnom ili negativnom redundancom. U sistemu F-stilova ona ima različite pojavne oblike, a obično dolazi u formi praznoslovlja, tautologije, pleonazma, upotrebe poštapalica i sl. U svakom FS na specifičan se način manifestuje negativna redundanca. Praznoslovlje (ili praznoslovnost) tipičan je njen oblik. Kada se mnogo govori a faktički ništa ne kaže, kada se iza obilja riječi krije siromaštvo misli, kada se u pravome smislu radi o inflaciji riječi, imaćemo praznoslovlje. Ovaj stilistički defekt rađa se svjesnim i nesvjesnim putem: svjesnim ako se suviše priča s ciljem da se ništa ne kaže i nesvjesnim ako slučajno dolazi do praznoslovlja. Svjesno praznoslovlje posebno je karakteristično za politički i diplomatski stil izražavanja: u politici i diplomatiji često se jedno govori, a misli drugo, često se iza jedne informacije krije druga, često se govori samo da bi se govorilo, i za sve to kao sredstvo dobro dođe pustoslovlje. Protokolarni kontakti (npr. zvanični prijemi) i konvencionalni komunikacijski činovi (zdravice, prigodni govori i sl.) sadrže pravu inflaciju riječi. Neki vidovi politike i diplomatije toliko su fatalno i beznačajno ogrizli u prazno-

slovlje, toliko su desementizovani da kod recipijenta ne-
naviklog na takav način izražavanja izazivaju odboj-
nost, prezir pa i gnušanje. Mnogi političari kao da ne
znaju za zlatno pravilo jezičke komunikacije, formulisano
još u antičko doba: riječima mora biti usko, a mislima
široko. Od praznoslovlja ne pate, naravno, samo ova dva
stila. Kao primjer dovoljno je spomenuti razvučene radio
i TV-emisije, dugačke novinske priloge, široke naučne
diskusije, razvodnjene svakodnevne razgovore i dr. Čak
se i u KFS, u njegovim proznim tekstovima, može pojaviti
praznoslovnost. Negativna redundanca u formi ponavljanja
jednih te istih riječi, izraza i konstrukcija poznata je pod
nazivom tautologija. Međutim, ona može biti pozitivna
redundanca, ali ne kao način jačanja semantičke informacije
i sredstvo za stvaranje pouzdanosti komunikacijskog procesa,
već u smislu potenciranja stilističke informacije. U KFS
je vjerovatnoća tautologije kao pozitivne redundance maksi-
malna, dok je vjerovatnoća tautologije kao negativne redun-
dance minimalna. U ostalim F-stilovima situacija je obrnuta.
Slična je stvar i sa pleonazmom. Što se tiče poštapalica,
karakteristično je da se u gotovo svakoj funkcionalnoj
vrsti razvio specifičan sistem parazitskih riječi tipa: *znaš,*
ovaj, razumiješ (ti mene), kao što znamo, mislim, u svakom
slučaju, po mome mišljenju, inače, dakle, prema tome, bre,
bolan i sl. Ako se ne zloupotrebljavaju, ako se s mjerom
upotrebljavaju, ovakve riječi mogu da imaju svoje oprav-
danje: pomoću njih može se maskirati šav između dviju
tekstualnih cjelina, ravnomjernije preći sa jedne informacije
na drugu i sl.

Sukob između dviju navedenih tendencija — re-
dundance i ekonomije, tačnije konkurencija rasipništva i
štednje, nije bipolaran i ne dolazi samo na navedenoj opo-
zicionoj ravni. Umjesto binarne konfrontacije bolje bi bilo
govoriti o polidimenzionalnom konfliktu, u kome kao
treći i četvrti član figuriraju jezička raznovrsnost i jezička
višeznačnost. Jezička raznovrsnost je suštinska osobina
uzornog stila izražavanja koja se bazira na što je moguće
manjim ponavljanjima i na što većoj upotrebi raznorodnih
jezičkih sredstava. Ova odlika korektnog jezičkog izraza
ne tiče se njegova kvantiteta (ona ne traži ni povećanje

ni smanjenje iskaza), već njegova kvaliteta: ona zahtijeva da se ista jezička sredstva prekomjerno ne ponavljaju u određenom segmentu teksta. Stoga maksimalna raznovrsnost pretpostavlja minimalnu redundancu, ali ne i minimalnu ekonomiju. Redundanca unosi u tekst ponavljanja, a raznovrsnost ga odbacuje.

Osnovni postupak u struktuiranju raznovrsnosti kazivanja jeste sinonimizacija. Po mišljenju mnogih, sinonimija je centralni problem stilistike, problem koji se provlači kroz sve jezičke nivoe i kroz sve oblike raslojavanja jezika. Ako postoji nešto, što bi bilo obilježje svih F-stilova, onda bi to neosporno bila sinonimija. U svim stilovima ona je nosilac raznovrsnosti i elemenat bez kojeg su oni nezamislivi. Sinonimijom se stvara jedno od osnovnih obilježja lijepog i uzornog stila — izražavanje misli na različite načine. Opšte je nastojanje učesnika govorne komunikacije da se ne ponavljaju kada pišu ili govore — i kada se radi o romanu, i kada je riječ o naučnoj studiji, i kada je u pitanju novinski prilog, i ukoliko je riječ o molbi, o običnom razgovoru itd. Po jezičkoj raznorodnosti svakako se izdvaja KFS. Ovaj stil pruža izvanredne mogućnosti za široku sinonimizaciju. U KFS mogu se naći, s jedne strane, neutralni sinonimi i, s druge strane, sinonimi koji nose u sebi različitu vrstu konotacija, što zavisi od toga kojem stilističkom sloju pripadaju: aktivnom ili pasivnom (arhaizmi, istorizmi, neologizmi), sloju s ograničenom sferom upotrebe (dijalektizmi, žargonizmi, profesionalizmi, kancelarizmi), da li imaju knjiški, kolokvijalni, vulgaran i sl. karakter. Umjetnički tekst može sadržavati sve sinonime koji postoje u jednom jeziku, što je i osnovno obilježje jezičke raznovrsnosti KFS. Svi ostali FS unose veća ili manja ograničenja. PFS svojim književnpublicističkim žanrom najbliži je KFS i najmanje se po raznovrsnosti razlikuje od KFS, jer su to, u stvari, mali literarni radovi sa gotovo svim osobinama pravog književnog teksta. U ostalim žanrovima, informativnim i analitičkim, razlika će u odnosu na prethodni stil, biti primjetna: upotreba arhaizama, kolokvijalizama i uopšte ekspresivnih jezičkih sredstava gotovo da se svodi na nulu zbog toga što ovi žanrovi imaju čisto informativni zadatak, zadatak preno-

šenja informacije bez isticanja autorovog emocionalnog stava i bez estetsko-emocionalnog djelovanja na čitaoca i slušaoca (ako i postoji djelovanje, onda samo u smislu agitacije i propagande). U NFS najčešće se upotrebljavaju stilski nemarkirani sinonimi, a to još više važi za AFS. U RFS šarenilo sinonima je slično šarenilu u KFS, sa malom vjerovatnoćom upotrebe sinonima arhaičnog i terminološkog karaktera. Sloboda odbira, koju nema nijedan drugi autor, omogućuje piscu, pjesnik, dramaturgu da uzimaju bilo koju jedinicu iz leksičkog i gramatičkog fonda jezika. Na ovome planu veliki umjetnici traže od sebe maksimum i postavljaju zahtjeve koji mogu izgledati i nerealnim. Sjetimo se samo da su Flober i Mopasan savetovali da se u jednom te istom tekstu iste riječi ne ponove u 200 redova (otprilike sedam kucanih strana). Postići tako nešto moguće je samo maksimalnom sinonimizacijom teksta. Ali i ona ima ograničene mogućnosti: jezik nije u stanju da generira beskranjan broj sinonima. Prilikom oblikovanja umjetničkog teksta sinonimi se uličavaju u poetski diskurs primjenom odgovarajućih postupaka, od kojih su najobičniji sljedeći: razdvojena sinonimija, parna sinonimija, nagomilavanje sinonima, gradacija sinonima. Za razliku od proze, u poeziji je sinonimija omeđena obimom poetskih struktura (što je prostor manji, manje su i mogućnosti za sinonimizaciju). Stoga u pjesmama koji put ne nalazimo nijedan sinonim, ali zato nema ni ponovljenih riječi. U PFS zbog kratkoće tekstova ponavljanje nije potrebno niti je poželjno. Međutim, zahtjevi koji se postavljaju u PFS nisu tako strogi kao u KFS. Novinarski stil je takav da u mnogim slučajevima mora dovesti do ponavljanja i na malom prostoru, bez obzira na to koliko autor nastojao da izbjegne tu negativnu osobinu. U NFS nivo ponavljanja neminovno se povećava, a sinonimija kvalitativno i kvantitativno smanjuje. Naučni stil karakteriše jednoobraznost: u njemu, u iznimnim slučajevima, nema razgovorne, dijalekatske i slične leksike. Arhaizmi se pojavljuju samo u nekim vrstama tekstova (npr., iz istorije). U njemu su ekspresivni sinonimi ekstremni slučajevi, jer stilistička norma ovog FS zahtijeva primjenu neutralnih i opšteupotrebnih sinonima. Bazični principi

NFS traže da se, bez unošenja bilo kakvih emocija, misao izrazi logično, tačno i lijepo. Ove zahtjeve prati i težnja za lijepim izražavanjem, što raznovrsnijem kazivanjem, a to naučnika, poput umjetnika i novinara, odvodi na ravan sinonimije, ali ne sa kategoričnošću i dosljednošću kakva postoji u KFS. Ograničen leksički fond, vrlo siromašan izbor riječi, odsustvo mnogih stilističkih slojeva, slaba polisemantizacija i ne odveć široka sinonimizacija dovode, u odnosu na KFS, do izraženijeg ponavljanja jednih te istih riječi, a prije svega termina. Iz tih razloga ne može se, niti ima smisla, sugerisati naučniku ono što su Flober i Mopasan sugerisali umjetniku. Ovdje su neminovna ponavljanja čak i kod naučnika vrhunskih stilista. Ona su, da tako kažemo, nužno zlo. Svaka pošto-poto zamjena termina neterminom, radi stvaranja raznovrsnosti, može dovesti do nepreciznosti u izražavanju. Ljubomir Petrović je na to upozoravao riječima: „Ovaj posao, zamenjivanje ponovljenih reči drugim rečima, nikad ne valja vršiti po svaku cenu. Jer jednom će se desiti da su zamene blede, da ne kazuju ono isto što su značile zamenjene reči; i čim je tako, ostavimo se rabote koja niti bi imala opravdanja niti bi bila ozbiljna. Drugi put ćemo zamenama prvobitni tekst preinačiti u tolikoj meri da ćemo stvarno dobiti novi tekst...” (Petrović, 1217, 98). Prema tome, raznovrsnost NFS bitno se razlikuje od raznovrsnosti KFS. Na to utiče priroda i funkcija ovog stila, njegova leksička jednoobraznost, nemogućnost primjene šire sinonimizacije, ograničena višeznačnost, slaba sinonimičnost termina itd. Treba napomenuti da se sve ovo odnosi na strogo naučni stil, dok su tekstovi koji pripadaju naučno-popularnom stilu jezički „mekši”, raznovrsniji (u tom smislu naučno-udžbenički stil je mnogo bliži strogo naučnom nego naučno-popularnom). Budući da su namijenjeni širokoj čitalačkoj publici, u njima se na popularan i pristupačan način izlažu i najsloženiji naučni problemi pa je zato autorima potrebna veća sloboda u izboru sinonima. Mogućnosti stvaranja raznovrsnosti još su skromnije u AFS. U njemu su ponavljanja neminovna i vrlo česta, naročito u standardiziranim i unificiranim tekstovima. Stepen raznovrsnosti RFS u znatnoj je mjeri određen time što govornik nije u stanju da se, kao u ostalim FS,

vraća na svoj iskaz, da ga popravlja, dotjeruje, uljepšava. Narod nije slučajno rekao: „Riječ je kao bačen kamen — ne vraća se”. Ono što je izgovoreno nemoguće je ispraviti, tu se ne može govoriti o nekoj doradi, može se jedino naknadno objašnjavati, precizirati. Ali za raznovrsnost to nije bitno. Uz to, u govornoj komunikaciji manje nego u pisanom jeziku mnogi ljudi i ne obraćaju posebnu pažnju na to kako se izražavaju, pogotovo u neformalnoj komunikaciji kao što je razgovor u porodičnom krugu i sl. Zato se riječi često ponavljaju. Nepostojanje prethodnog razmišljanja i pripreme za komunikacijski čin vidno ometa sinonimizaciju, odnosno stvaranje raznovrsnosti.

Rad na izradi teksta, pogotovo onog koji se više puta popravlja, u velikoj mjeri predstavlja rad na uklanjanju riječi koje se ponavljaju. Prva varijanta teksta gotovo je uvijek redundantna. I što se autor više na nju vraća, ona je sve manje takva. U tom procesu umjetnik ide do kraja, ostali se (naučnik, novinar, pravnik, političar...) zaustavljaju na nekoj granici. Da se ne bi pravili pogrešni zaključci (npr., da je loša osobina NFS ili AFS to što se riječi u njima često ponavljaju), treba imati u vidu da svaki FS ima svoju FS-normu i da normu jednog stila ne treba prenositi na drugi, inače one nemaju nikakav smisao. Norme počivaju na realnosti koja ukazuje na to ima li opravdanja zamjenjivati jednu riječ drugom.

⁸¹ Količina informacije koju je čovjek u stanju primiti tokom čitanja teksta iznosi 1 bit za 1/16 sekunde; ta se „porcija” zadržava u svijesti približno 10 sekundi, odnosno čovjek prima 16 bitova za 1 sekundu, dok se istovremeno u njegovoj svijesti zadržava 100 bitova (bit — količina informacije koja se sastoji u izboru jednog od dva moguća rješenja) — Enciklopedija kibernetike, 1303, 409. Prema podacima niza autora, količina informacije koja se podvrgava svjesnoj obradi varira od 25 do 100 bitova u sekundi, a Holding čak tvrdi da je ta cifra još manja i da iznosi 10—20 bitova (Bežanišvili, 45, 201). Znači, čovjek nije u stanju da preradi ogromnu količinu informacije koju prima, već se koristi samo jednim malim dijelom. S tim u vezi Mol gradi aksiom o tome da postoji neka maksimalna granica u percipiranju informacije i maksimalna brzina prihvatanja informacije (Moles, 1308, 110—111p). On smatra da je maksimalna brzina preuzimanja informacije znatno manja od brzine dobijanja informacije što šalju izvori informacije koji nas okružuju.

⁸² Npr. u ironiji, parodiji i sl.

⁸³ V. Tošović, 1243.

⁸⁴ Dešava se i obrnut proces — da seljak pokušava govoriti kao građanin, što često dovodi do komičnog efekta.

⁸⁵ Pismo glasi: „Taman sada primismo knjigu od Vas što joj naš insan haber ne tendi — pa je pored sve muke i nevolje nemogismo rasterdjumati. Haman ćemo morati za sve Vaše knjige komšiluk bihazuriti da nam hin razaberu i rasterdjumene — ili kad nam šta doje od Vas, asaleten ćemo Vas zijared učiniti da promuhaberimo o tome... Ma vala i nije trebalo da se zahmetite, kad je moglo i bez toga srkleta — preko knjige to učiniti. Ovo 'nako, samo kažemo, nek on doje i od nas mu hodžgeldum — kad god došo nek došo, ko i dost — ako nije kačav tevečelija... Nemojte što zamjeriti o dojte nam Maksuz Selam Vaš...” (Svijet, Sarajevo, 31. maj 1982, str. 20).

⁸⁶ Tačnije, univerzalne estetske norme moraju se diferencirati po pojedinim F-stilovima.

⁸⁷ V. Aleksejev, 8.

⁸⁸ O klišeju v. Vasiljeva — 101, Boguslavskij — 60.

⁸⁹ O jednom aspektu pojačavanja v. Žolkovskij — 197.

⁹⁰ V. Golovin — 162, Doležel — 649, Mistrík — 794.

⁹¹ V.: Milanović Đurđa. Jezik ženske štampe. — Delo, Beograd, 1981, 4, 66—82; Velien V. Lingvistika i feminizam. — Delo, Beograd, 1981, 4, 1—4; Zupa J. Novo žen-ko pismo. — Delo, Beograd, 1981, 4, 15—28; Ros P. Riječi žena i jezik želje. — Delo, Beograd, 1981, 4, 29—36; Miller K., Swift K. Semantička polarizacija. — Delo, Beograd, 1981, 4, 53—65; Rasi E. Neke riječi na jeziku hraniteljice. — Delo, Beograd, 1981, 4, 83—87; Iveković R. Indija je nijema žena. — Delo, Beograd, 1981, 4, 88—105; Kalodera D. O jeziku i spolu. — Delo, Beograd, 1981, 4, 37—52; Kalodera D. Jezik i spol. — Godišnjak SDPLJ, Beograd, 1979, 3, 109—114; Bahtyzin — 44.

⁹² Ibid.

⁹³ V. Пекелис В. Кибернетическая смесь. — Изд. 3-е, исправл. и дополн. Москва, Знание, 1982, 287 с.

⁹⁴ V. Cater J. P. Electronically spekaing: somputer spech generation. — Indianapolis, Howard W. Sams, 1983, Ruski prevod: Кейтер Дж. Компьютеры — синтезаторы речи. — Мир, Москва, 1985, 237.

⁹⁵ O „gramatičkim greškama” A. Bloka v.: Ревзина О. Г. „Грамматические ошибки” Блока. — Сборник статей по вторичным моделирующим системам. Тартуский государственный ун-т, 1973, 157—162.

⁹⁶ Zovu se još paralingvistička sredstva. O svemu tome v. Zvegincev — 201, 46—47, Majevskij — 337, 22, Solganik — 510, 43, Skrebnev — 500, 13—29, Trošina — 551, Luzina — 333, Kožina — 268, 23, Dolinin — 191, 71, Piotrovskij — 422, 3, Aleksejev — 8, Kljujev — 229, Popov i Dankov — 1120, 98.

⁹⁷ V. Španova — 603; o telegrafskom stilu v. Melikjan — 356, 357.

ZAKLJUČAK

Stilistika kao posebna naučna disciplina tek se početkom XX stoljeća počela da intenzivnije razvija i tek u njemu je zauzela mjesto koje joj pripada. Ovih osamdesetak godina samostalnog postojanja ipak joj je bilo dovoljno da dobije potreban zamah i da dostigne zavidan nivo razvijenosti. Posljednjih decenija u stilistici se desila mala revolucija: u njenom okrilju razvilo se nekoliko novih pravaca, pojavio se čitav niz metoda, nastao je velik broj teorija. Stilistika, što je značajno, djelimično ostaje na klasičnim pozicijama i produbljuje ono što je započeto još u antičko doba, a istovremeno osavremenjuje pristup i metodologiju te se približava znanstvenim granama, lingvističkim i nelingvističkim, koje su joj od koristi, koje sa njom imaju dodirnih tačaka i sa kojima stupa u korelativne odnose. To dovodi do dvostrukog procesa — s jedne strane, u samoj stilistici jača divergencija — istraživanja se razvijaju u više pravaca, a, s druge, povezivanjem sa ostalim naučnim disciplinama, dolazi do konvergencije, do interdisciplinarnog pristupa jednom te istom objektu proučavanja. I jedan i drugi pravac stvorili su u drugoj polovici ovoga stoljeća svojevrstan stilistički pluralizam u formi originalnih, osebnih, nekonvencionalnih i plodotvornih načina analiziranja stilističke problematike. Suština preorijentacije stilistike XX vijeka sastoji se u zbližavanju i povezivanju sa matematikom, kibernetikom, teorijom informacije, teorijom komunikacije, semiotikom i nizom lingvističkih metoda i pravaca (sociolingvistikom, psiholingvistikom, tekstualnom lingvistikom, kontrastivnom lingvistikom, transformaciono-generativnom gramatikom i dr.). Iz takve preorijentacije nastala je stilostatistika, stilistika

odstupanja, semiotička stilistika, tekstualna stilistika, stilistika kodiranja i dekodiranja, paradigmatička i sintagmatska stilistika, kontrastivna stilistika itd. U tome sistemu modernih pravaca, metoda i strujanja jedno od centralnih mjesta zauzela je funkcionalna stilistika, koja proučava upotrebu i funkcionisanje jezika u pojedinim oblastima ljudskog života. Njenu je pojavu nagovijestio još Humboldt u prvoj polovici XX stoljeća, to je isto učinio Boduen de Kurtene na razmeđu dvaju vijekova i Baji na početku ovoga stoljeća. Istinske temelje F-stilistici udarila je čehoslovačka i sovjetska lingvistička škola 30-tih i 40-tih godina. One su doprinijele da se u okviru nauke o stilu formira posebno učenje — učenje o funkcionalnim stilovima — i da to učenje postane dominantnim u savremenoj stilistici.

Pod F-stilovima podrazumijevamo ekstralingvistički uslovljene sistemske realizacije jezika u određenim oblastima djelatnosti koje imaju specifičnu intralingvističku organizaciju, matematičko-statističku zakonomjernost, manju ili veću tradicionalnost i istorijsku zasnovanost. Ako je stil u jeziku, jezik u čovjeku, a čovjek u društvu, onda su jezik, čovjek i društvo suštinski determinanti F-stilova: jezik sa svojim funkcijama i mogućnostima, čovjek sa intelektualnim i psihološkim osobinama i društvo sa raznovrsnim djelatnostima i odnosima. Svi oni ne djeluju izolovano, već djeluju sistemom interakcija: čovjek $\rightleftharpoons$ društvo, čovjek $\rightleftharpoons$ jezik, jezik $\rightleftharpoons$ društvo. Ta vanjezička konstituencija predstavlja predfazu FS-diferencijacije jezika. Na to se nado-vezuje sam proces jezičkog uobličavanja F-stilova, koji teče u selekciji i kombinaciji sredstava. U uobličavanju FS nastaju crte zajedničke za mnoge tekstove. Otkrivanje zajedničkih osobina, njihova sistematizacija i klasifikacija vodi izradi tipologije FS-diferencijacije jezika. U našoj tipologiji razlikujemo sljedeće kategorije: funkcionalnu integracionu cjelinu, funkcionalnu vrstu, funkcionalnu međuvrstu, funkcionalnu podvrstu i funkcionalni žanr. Funkcionalna integraciona cjelina predstavlja grupu F-stilova koji čine zatvoren skup. Takvu smo cjelinu nazvali FS-kompleksom (npr., usmeni i pismeni kompleks). Osnovna kategorija tipologije je FS, koji je, uopšte u F-stilistici, fundamentalan pojam. Dosadašnja istraživanja ukazuju na to

da je najopravdanije i najsvrsishodnije razlikovati pet F-stilova: KFS, PFS, NFS, AFS i RFS. Treći tip čine međustilovi (oni se nalaze na graničnom području između F-stilova, npr. epistolarni, reklamni, oratorski stil), a četvrti podstilovi (dijelovi F-stilova, npr. novinarski podstil u okviru PFS). Najniža stepenica na FS-ljestvici su žanrovi.

Kroz gotovo čitavu knjigu provlači se kao crvena nit misao o tome da je stil informacija i da je informacija stil. Prvi dio postavke znači da se stilom nešto saopštava, a drugi da se ono što se saopštava na određen način izražava. Reći da iza bilo kojeg FS stoji određena vrsta informacije gotovo da i nema toliku težinu koliko ima odgovor na pitanje o kakvim se vrstama informacije radi. Informacija koju prenose F-stilovi sastavljena je od semantičke informacije i formalnojezičke informacije. Prva je, najkraće rečeno, osnovni sadržaj poruke. Druga predstavlja informaciju forme o formi, o pošiljaocu i primaocu, informacijskom procesu i komunikacijskoj mreži. Što se više ulazi u dubinu FS-raslojavanja jezika, sve se više zalazi u diferencijaciju opšte FS-informacije. Raznorodnost informacije zahtijeva, na svoj način, raznorodnost prenosnog mehanizma. Taj se zahtjev na ovoj ravni realizuje primjenom jednostavnih i složenih kombinacija znakova, u kojima se prepliću tri vrste kodova: prirodnojezički kôd, vještački jezički kôd i neverbalni kôd. Ako je stil isključivo sastavljen od jednog koda, imaćemo, u smislu o kome govorimo, jednostavan semiotički sistem. U ostalim slučajevima biće složen semiotički sistem sa sljedećim varijantama: kombinacijom prirodnog i vještačkog jezika, kombinacijom jezičkog i nejezičkog koda, kombinacijom prirodnog jezika, vještačkog jezika i vanjezičkog sistema znakova. Pored informacijske raznorodnosti i kodnih kombinacija treći bitan elemenat u tumačenju stila kao informacije je kvantitet: ako je stil informacija, onda je stil i određena količina informacije. Ovdje je važno imati u vidu činjenicu da količina informacije koja se šalje nikada nije jednaka količini informacije koja se prima. Nesklad između kvantiteta ukodirane i kvantiteta iskodirane informacije je neminovnost u jezičkoj komunikaciji. F-stilovi sadrže onoliko količinu informacije koliko dozvoljava kapacitet fizičkog kanala,

koji je za svaki FS različit. Pošto su F-stilovi koegzistencijalni sistemi (sistemi koji nisu konkurentni jedni drugim i koji ne ulaze u međusobnu borbu s ciljem da jedni druge istisnu), nije toliko bitno da li je entropija ovog stila veća od onog (mada kao podatak može biti značajan u drugim pristupima i drugim analizama) koliko je važno utvrditi nosivost prenosnog mehanizma da bi se maksimalno iskoristio, maksimalno opteretio i maksimalno povećao. S tim u vezi neophodno je istaći da stilovi nastaju i kao rezultat konfrontacije dviju vrlo jakih tendencija u jeziku — redundancije i ekonomije. Prvom se povećava pouzdanost prenošenja informacije, drugom se skraćuje proces prenošenja informacije. Nastajanje F-stilova predstavlja, u izvjesnom smislu, vaganje i usklađivanje dviju mjera — mjere štedljivosti i mjere rasipništva. Ali u ovaj bipolaran sukob uklinjuju se još dvije tendencije — tendencija koja vodi raznovrsnosti kazivanja i tendencija koja vodi višeznačnosti.

To su samo neki aspekti F-stilova o kojima je bilo riječi u ovoj knjizi. Time što smo o njima govorili ne znači da su drugi manje važni; prije će biti da su ovi bili interesantniji i neophodniji za ovako koncipiranu knjigu. Ako je prvo poglavlje velikim dijelom došlo kao posljedica činjenice da je ovo prva kod nas šira studija o F-stilovima i da je F-stilistika nedovoljno poznata jugoslovenskim lingvistima i nedovoljno prisutna u jugoslovenskoj lingvistici, drugo je poglavlje nastalo iz želje da se razmotri izrazito neproučeno pitanje, pitanje koje se, manje-više, zaobilazi i u najrazvijenijim stilističkim školama, kakve su čehoslovačka i sovjetska, a to je odnos stil—informacija, koji dolazi iz trougla stilistika—teorija informacije—kibernetika.

LITERATURA

Spisak obuhvata najvažnije bibliografske jedinice o F-stilovima i FS-diferencijaciji jezika objavljene kod nas i u svijetu. On se sastoji iz pet dijelova: 1. *sovjetska literatura*, 2. *čehoslovačka literatura*, 3. *ostala literatura* — na engleskom, francuskom, njemačkom, poljskom, bugarskom, rumunskom, mađarskom, italijanskom, španskom, portugalskom, švedskom, korejskom i danskom, 4. *jugoslovenska literatura* — na srpskohrvatskom, slovenačkom i makedonskom, 5. *dopunska literatura*. Pošto su F-stilovi najpotpunije, najtemeljitije i najobuhvatnije istraživani u SSSR-u i ČSSR-u, autor je u prvi plan istakao sovjetsku i čehoslovačku literaturu (sovjetska je na prvome mjestu zbog najvećeg broja radova). Literatura koja dolazi iz drugih lingvističkih sredina raspoređena je po jezicima. Jugoslovenska literatura obuhvata samo one radove koji su od značaja za ovu problematiku. Širu bibliografiju naših radova objavili smo u časopisu Zbornik Matice sipske za slavistiku i lingvistiku (v. Tošović, 1242a). U dopunsku literaturu uključene su bibliografske jedinice koje se direktno ne odnose na problem FS-diferencijacije jezika, a kojima se autor koristio prilikom izrade knjige, posebno njenog drugog poglavlja. Bez obzira na velik broj radova navedenih u spisku (1315), bibliografija ne sadrži svu literaturu, tačnije ne sadrži literaturu koja se odnosi na pojedine F-stilove, podstilove i žanrove. U popis su uvršteni samo oni prilozi o KFS, PFS, NFS, AFS, RFS, o njegovim pojedinim dijelovima i sl. koji imaju šire značenje ili se neposredno odnose na probleme koji se razmatraju u knjizi. Ipak, bez obzira na selektivan pristup, ovo je, jedan od prvih pokušaja u svijetu izrade pot-

punije bibliografije radova iz oblasti funkcionalne stilistike (napraviti kompletnu bibliografiju, koja bi obuhvatala sve ono što je objavljeno o FS-diferencijaciji i o svim F-stilovima, značilo bi, u suštini, napraviti iscrpnu bibliografiju stilistike uopšte).

Podaci o autoru bibliografske jedinice sadrže prezime, prvo slovo imena i, ako postoji, imena po ocu. Na početku svakog bibliografskog članka izdvaja se prezime (u ruskoj literaturi primjenjuje se latinična transliteracija). U tekstu knjige, kada se upućuje na određen rad, daje se prezime autora (u transliteraciji), broj pod kojim je rad zaveden u spisku literature i broj strane (prva se cifra razlikuje od druge time što je podvučena). Ako iza broja strane stoji slovo *p*, znači da se citira prevod date bibliografske jedinice.

I. Sovjetska literatura

1. Admoni i Siljman: Адмони В. Г., Сильман Т. И. *Отбор языковых средств и вопросы стиля*. — Вопросы языкознания, Москва, 1954, 4, 93—100.
- 1a. Avrorin: Аврорин П. А. *Проблемы изучения функциональной стороны языка*. — Ленинград, 1975.
2. Aznaurova: Азнаурова Э. С. *К вопросу о природе стилистической функции языка*. — Сб. научн. тр. МГПИИЯ им. М. Тореца, вып. 73, М., 1973.
3. Aznaurova: Азнаурова Э. С. *Очерки по стилистике слова*. — ФАН, Ташкент, 1973, 405.
4. Aznaurova: Азнаурова Э. С. *Слово как объект лингвистической стилистики*. — АДД, Москва, 1974.
5. Aznaurova: Азнаурова Э. С. *Стилистическая функция как вторичная функция*. — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. Москва, 1969.
6. *Актуальные проблемы культуры речи*. — Наука, Москва, 1970, 407.
7. Akulenko: Акуленко В. В. *Функциональная стилистика и прикладная лингвистика*. — Питання прикладної лінгвістики. Тези доповідей Міжвузівської наукової конференції. Чернівці, 1960, 16—18.
8. Aleksejev: Алексеев А. Я. *Стилистическая информация языкового знака*. — НДВШ, Филологические науки, М., 1982, 1, 50—55.
9. Amosova: Амосова Н. Н. *К проблеме языковых стилей в английском языке в связи с учением И. В. Сталина об общенародном характере языка*. — Вестник ЛГУ, 1951, 5.

10. Andrejev: Андреев Н. Д. *Статистико-комбинаторные методы в теоретическом и прикладном языковедении*. — Л., 1967.
11. Andrejev: Андреев Н. Д. *Статистико-комбинаторные методы в языковедении*. — Л., 1967.
12. Andrejev: Андреев Н. Д., Зиндер Л. Р. *О понятиях речевого акта, вероятности речи и языка*. — Вопросы языкознания, 1963, 3, 154.
13. Anikina: Аникина А. Б. *Стилистика частей речи*. — М., МГУ, 1974, 88 с.
14. *Античные теории языка и стиля*. — Научн. исслед. ин-языкозн. ЛИФЛИ, Л., 193, 331 с.
15. Arvatov: Арватов Б. И. *Язык поэтический и язык практический*. — Печать и революция, 1923, кн. 7, 58—67. Исто: Арватов Б. И. *Социологическая поэтика*, М., 1928.
16. Arnoljd: Арнольд И. В. *Стилистика декодирования*. — Л., 1974.
17. Arnoljd: Арнольд И. В. *Стилистика получателя речи или стилистика декодирования*. — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 14—16.
18. Arnoljd: Арнольд И. В. *Стилистика современного английского языка (стилистика декодирования)*. — Просвещение, Л., 1973, 303.
19. Arnoljd: Арнольд И. В. *Теоретические основы стилистики декодирования*. — Уч. зап. ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1972, т. 491.
20. Arnoljd i Banikova: Арнольд И. В., Банникова И. А. *Лингвистический и стилистический контекст*. — Стиль и контекст, ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1972, 1—13.
21. Atajan: Атаян Э. Р. *Аспекты организации и функционирования языковой сферы*. — Ереванский ун-т, Ереван, 1976, 191.
22. Ahmanova: Ахманова О. С. *Вопрос об общей и сплошной языковой языковой системе*. — О методах и принципах лингвистического исследования, М., 1966.
23. Ahmanova: Akhmanova O. (ed.). *Linguostylistics. Theory and Method*. — MGU, M., 1972. — Takođe: Mouton, The Hague—Paris, 1976.
24. Ahmanova: Ахманова О. С. *Словарь лингвистических терминов*. — Изд. 2-е, стереот. Сов. Энциклопедия, М., 1969, 608.
25. Ahmanova: Ахманова О. С. *Стилистика языка и стилистика речи*. — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 22—23.
26. Ahmanova i dr.: Ахманова О. С., Натан Л. Н., Полторацкий А. И., Фаттощенко В. И. *О принципах и методах лингвистического исследования*. — М., МГУ, 1966.
27. Babajceva: Бабайцева В. В. *О выражении в языке взаимодействия между чувственной и абстрактной ступенями*

- познания действительности. — Язык и мышление, М., 1967.
28. **Babenko:** Бабенко В. Н. *Язык и стиль дипломатических документов*. — Мос. гос. ин-т междунар. отношений, М., 1979, 133.
 29. **Baranik:** Баранник Д. Х. *Судебная разновидность публицистического стиля*. — Вопросы прикладной лингвистики. Днепропетровск, 1973, вып. 4, 99—107.
 30. **Baranik:** Баранник Д. Х. *Стилеобразующая значимость элементов языковой системы*. — Основные понятия и категории лингвистилистики. Пермский гос. ун-т им. А. И. Горького, Пермь, 1982, 92—97.
 31. **Baranik:** Баранник Д. Х. *Устный монолог*. — Днепропетровск, 1969.
 32. **Baranikova:** Баранникова Л. И. *К вопросу о развитии функционально-стилевого многообразия языка*. — Вопросы стилистики, 1973, вып. 6, 70—89; 1974, вып. 7, 60—73.
 33. **Baranikova:** Баранникова Л. И. *К вопросу о функционально-стилевых различиях в диалектной речи*. — Вопросы стилистики, Саратов, 1965, вып. 2, 143—160.
 34. **Baranikova i Borisova:** Баранникова Л. И., Борисова М. Б. *Учение о функциональных стилях и его связь с некоторыми из основных проблем языкознания*. — Язык и общество. Саратовский ун-т, Саратов, 1982, вып. 6, 1—21.
 35. **Barlas:** Барлас Л. Г. *О соотношении информативности и коннотативности в тексте*. — Проблемы грамматической семантики. Ростов н/Д, 1978, 67—73.
 36. **Barlas:** Барлас Л. Г. *Русский язык. Стилистика*. — Просвещение, М., 1978, 256.
 37. **Bartenov i Batajkova:** Бартенов И. А., Батажкова В. Н. *Очерки истории архитектурных стилей*. — Изобразительное искусство, М., 1983, 384.
 38. **Baskakov:** Баскаков А. И. *Развитие функциональных стилей в современном турецком языке*. — Социальная и функциональная дифференциация литературных языков. Наука, М., 1977, 343.
 39. **Bahtin:** Бахтин Михаил (Волошинов). *Марксизм и философия языка*. — Л., Прибой, 1929.
— Српскохрватски превод: Бахтин Михаил. *Марксизам и филозофија језика*. Превео Матијашевић. — Нолит, Београд, 1980, 189.
 40. **Bahtin:** Бахтин М. М. *Проблема речевых жанров*. — Литературная учеба, М., 1978, 1, 200—219.
 41. **Bahtin:** Бахтин М. М. *Проблема текста в лингвистике, филологии и других гуманитарных науках*. Опыт философского анализа. — Вопросы литературы, М., 1976, 10.
 42. **Bahtin:** Бахтин М. М. *Эстетика словесного творчества*. — Искусство, М., 1979, 423.
 43. **Bahtijarova:** Бахтиярова Н. С. *Об изучении стиля научной прозы*. — Особенности языка научной литературы. М., 1965.
 44. **Bahtyzin:** Бахтызин А. М. *Женская речь*. — Филологический сборник, Алма-Ата, 1975, вып. XV—XVI, 233—237.
 45. **Bežanišvili:** Бежанишвили Э. А. *Виды информации в научно-технических текстах*. — Сборник научных трудов. Моск. пед. ин-т иностр. яз. М., 1983, вып. 219, 119—220.
 46. **Bezrukov:** Безруков В. И. *Информация и языковой знак*. — Информация и языковой знак. Тюменский гос. ун-т, 1979, 17—36.
 47. **Beljčikov:** Бельчиков Ю. А. *Актуальные проблемы функциональной стилистики русского литературного языка*. — Русский язык за рубежом, М., 1977, 1, 74—77; 1977, 2, 56—59.
 48. **Beljčikov:** Бельчиков Ю. А. *Изучение стилистики русского языка в Советском Союзе*. — Русская речь, М., 1977, 6, 3—10.
 49. **Beljčikov:** Бельчиков Ю. *Лингвистический комментарий художественного и публицистического стиля*. — Актуальные вопросы преподавания русского языка и литературы. М., 1969, 35—36.
 50. **Beljčikov:** Бельчиков Ю. А. *Стилистика*. — М., 1975.
 51. **Beljajev:** Беляев В. Ф. *Из истории научной разработки основных категорий стилистики*. — Некоторые вопросы английской филологии. Челябинск, 1969, вып. 1, 257—266.
 52. **Berezina:** Березина В. Г. *К истории слов „публицист” и „публицистика”*. — Вестник ЛГУ, Л., 1971, 20.
 53. **Beresnev:** Береснев С. Д. *Что такое научный функционально-речевой стиль?* — Иностранные языки в школе, М., 1961, 6.
 54. **Beresnev:** Береснев С. Д. *О взаимоотношении субъязыков и функциональных стилей*. — НДВШ, Филологические науки, М., 1981, 6, 53—59.
 55. **Beskrovnyj:** Бескровный В. М. *Очерк функциональных стилей языка хинди*. — Наука, М., 1984, 169.
 56. **Bibler:** Библер В. С. *Мышление как творчество*. Введение в логику мысленного диалога. — М., 1975.
 57. **Bilimovič:** Билимович Н. П. *К теории стилиевой дифференциации языка в современной лингвистике*. — Труды Самаркандского ун-та, 1973, вып. 243, 79—88.
 58. **Blauberg i Judin:** Блауберг И. В., Юдин Э. *Становление и сущность системного подхода*. — Наука, М., 1973.
 59. **Boguslavskij:** Богуславский В. М. *К вопросу о классификации языковых штампов*. — Русский язык в школе, М., 1969, 2.
 60. **Boguslavskij:** Богуславский В. М. *О некоторых особенностях языка газеты*. — Русский язык за рубежом, М., 1968, 4.
 61. **Bogušević:** Богушевич Д. Г. *Некоторые выводы из тезиса о коммуникативной функции языка*. — Романское и германское языкознание. Минск, 1980, вып. 10, 8—13.

62. Boduen de Kurtene: Бодуен де Куртене И. А. *Избранные труды по языкознанию*. В 2-х томах. — АН СССР, М., 1963, т. 1 — 384 с., т. 2 — 391.
63. *Большая советская энциклопедия*. 31 том. — Советская энциклопедия, М., 1970—1978.
64. Bondaletov: Бондалетов В. Д. *Социальные диалекты и их классификация*. — Всесоюз. научн. конф. по теоретич. вопросам языкознания. Тез. докл. М., АН СССР, 1974, 3—4.
65. Bondaletov: Бондалетов В. Д. *Стилистическая структура языка и структура современной стилистики*. — Основные понятия лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. И. Горького, Пермь, 1982, 53—60.
66. Borev i Kovalenko: Боров В. Ю., Коваленко А. В. *Культура и массовая коммуникация*. — Наука, М., 1986, 303.
67. Boršova i Bahmutova: Боршова М. Б., Бахмутова Н. И. *Новое в стилистике*. — Вопросы стилистики, Саратов, 1974, вып. 8, 152—161.
- 67a. Brandes: Брандес М. П. *Стилистика немецкого языка*. — Высшая школа, М., 1983, 271.
68. Brandes: Брандес М. П. *Стилистический анализ*. — Высшая школа, М., 1971, 190.
69. Budagov: Будагов Р. А. *Введение в науку о языке*. — Изд. 2-е, переработ. и доп. Просвещение, М., 1965, 492.
70. Budagov: Будагов Р. А. *К вопросу о языковых стилях*. — Вопросы языкознания, М., 1954, 3, 54—67.
71. Budagov: Будагов Р. А. *Литературные языки и языковые стили*. — Высшая школа, Н., 1967, 346.
72. Budagov: Будагов Р. А. *Литературные языки и языковые стили*. — Проблемы лингвостилистики, М., 1979, 5—31.
73. Budagov: Будагов Р. А. *О языковых стилях*. — Вопросы языкознания, М., 1966, 5.
74. Budagov: Будагов Р. А. *Человек и его язык*. — МГУ., М., 1974, 262.
75. Budagov: Будагов Р. А. *Что такое развитие и совершенствование языка?* — Наука, М., 1977, 264.
— Српскохрватски превод: Будагов. Р. А. Развитак и usavršavanje jezika. Предео Бранко Тошовић. — Свјетлост, Сарајево, 1981, 264.
76. Bukovskaја: Буковская М. В. *Вопросы стилистики в Пражской лингвистической школе*. — Некоторые вопросы английской филологии. Челябинск, 1969, вып. 1, 141—151.
- 76a. Bulahov: Булахов М. Г. *Основные вопросы сопоставительной стилистики русского и белорусского языков*. — Изд-во БГУ им. В. И. Ленина, Минск, 1979, 40.
77. Bulahovskij: Булаховский Л. А. *Стилистични засоби мови*. — Лекції з основ мовознавства, Київ, 1931.
78. Bulygina: Булыгина Т. В. *Пражская лингвистическая школа*. — Основные направления структурализма. М., 1946, 115—122.

79. Butler: Бутлер Д. *Лексика польских функциональных стилей у светле частотногo анал. зу.* — Беларуская лінгвістыка, Минск, 1984, вып. 26, 13—20.
80. Buhtijarova: Бухтиярова Н. С. *Об изучении стиля научной прозы*. — Особенности языка научной литературы. Наука, М., 1965, 196.
81. Ben: Бен А. *Стилистика и теория устной и письменной речи*. — М., 1886.
82. Bystrikova: Быстрикова Н. Ф. *К вопросу о роли экстралингвистических факторов в формировании стилей и их разновидностей*. — Семантика и грамматика языковых единиц. Ун-т дружбы народов им. П. Лумумбы, М., 1980, 108—115.
83. Vakurov: Вакуров В. Н. *О языке радио и телевидения*. — М., 1960.
84. Valgina i Senkevič: Валгина Н. С., Сенкевич М. П. *Теория стилей русского языка*. — Моск. полиграф. ин-т, М., 1977, 75.
85. Valova: Валова Н. Ю. *К проблеме мужской и женской реализации языка*. — Взаимодействие языковых средств в речи. Симферополь, 1984, 13—18.
86. Vannikov: Ванников Ю. В. *Начальная субкатегоризация научно-технических и официально-деловых текстов*. К проблеме выделения функционального подстиля, речевого модуля и логической доминанты текста. — Семантика текста и проблемы перевода, М., 1984, 41—52.
87. Vartapetova: Вартапетова С. С. *Структура и содержание курса стилистики*. — Русский язык в национальной школе, М., 1980, 40—44.
88. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Газетно-публицистический стиль*. — Русский язык, М., 1982, 198.
89. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Курс лекций по стилистике русского языка*. — Русский язык, М., 1976, 240.
90. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Материалы для изучения разговорной речи*. — МГУ, М., 1967, 43.
91. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Некоторые вопросы описания языков на стилистическом уровне*. — Вопросы методологии и методики описания русского языка в сопоставлении с родным. Загреб, 1975, 180—185.
92. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Основы учебного комплекса по стилистике русского языка для иностранных студентов*. — Доклады советской делегации на II Конгрессе МАПРЯЛ, серия „Учебники и учебные пособия для филологов”. МГУ, М., 1973, 43—52.
93. Vasiljeva: Васильева А. Н. *О формах существования функционально-стилистической системы*. — Структура лингвостилистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. И. Горького, Пермь, 1983, 3—10.
94. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Разговорная речь как функциональный стиль*. — Проблема стилистики в преподавании русского языка как иностранного. МГУ, М., 1972, 7—18.

95. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Стилистика в преподавании русского языка как иностранного*. — Русский язык для студентов-иностранцев. Высшая школа, М., 1978, вып. 13, 203—219.
96. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Стилистическая структура газетной речи и методика работы с некоторыми типами газетных текстов*. — Проблемы обучения чтению литературы на иностранном языке. М., 1975, 113—134.
97. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Уровни стилистической абстракции и основные уровневые разделы функциональной стилистики*. — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 34—42.
98. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Функциональная стилистика. Функциональный стиль. Разговорная речь*. — Актуальные проблемы лексикологии, лексикографии и стилистики. Пермь, 1977.
99. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Функциональное направление в лингвостилистике и его значение в преподавании русского языка как иностранного*. АДД. — Ин-т русск. яз. им. А. С. Пушкина, М., 1981, 56.
100. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Художественная литература и стилистика*. — Вопросы стилистики, Саратов, 1980, вып. 15, 86—103.
- 100a. Vasiljeva: Васильева А. Н. *Частицы разговорной речи*. — Прогресс, М., 1973, 255.
101. Vasiljeva: Васильева Н. С. *К вопросу о языковом клише*. — Язык и общество. Саратовский ун-т, Саратов, 1982, вып. 6, 159—163.
102. Vasiljevskaja i dr.: Василевская Е. А., Иссерлин Е. И., Сенкевич М. Т., Фомина М. И. *Стили русского языка*. — М., 1969.
103. Vededina: Ведедина Л. Г. *Функциональное направление в современном зарубежном языкознании*. — Вопросы языкознания, М., 1978, 6, 74—84.
104. Vejzman: Вейхман Г. А. *О стилистической классификации современного английского языка*. — НДВШ, Филологические науки, М., 1958, 4.
105. Verhovskij: Верховский П. В. *Письменная деловая речь. Словарь, синтаксис, стиль*. — М., 1930.
106. Veselov: Веселов П. В. *Современное деловое письмо в промышленности*. — Изд. Ком. стандартов..., М., 1968, 111.
107. Veselovskij: Веселовский А. Н. *Историческая поэтика*. — Ленинград, 1950.
108. Vinogradov: Виноградов В. В. *Итоги обсуждения вопросов стилистики*. — Вопросы языкознания, М., 1955, 1, 60—87.
109. Vinogradov: Виноградов В. В. *Лингвистические основы научной критики текста*. — Вопросы языкознания, М., 1958, 3, 3—23.

110. Vinogradov: Виноградов В. В. *О задачах истории русского литературного языка преимущественно XVII—XIX веков*. Известия АН СССР, ОЛЯ, вып. 3, 1946, 223—238.
111. Vinogradov: Виноградов В. В. *О понятии „стиля языка“ (преимущественно к истории русского литературного языка)*. — Известия АН СССР. ОЛЯ, 1955, вып. 4.
112. Vinogradov: Виноградов В. В. *О теории поэтической речи*. — Вопросы языкознания, М., 1962, 2.
113. Vinogradov: Виноградов В. В. *О теории художественной речи*. — Высшая школа, М., 1971, 239.
114. Vinogradov: Виноградов В. В. *О языке художественных произведений*. — Госиздат художеств. лит-ры, М., 1959, 655.
115. Vinogradov: Виноградов В. В. *Проблема авторства и теория стилей*. — М., 1961.
116. Vinogradov: Виноградов В. В. *Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика*. — М., 1963.
— Српскохрватски превод: Виноградов В. В. *Стилистика. Теорија поетског језика. Поетика*. Превели Т. Шермет, Милован Милинковић и Лазаревић. — Завод за издавање уџбеника, Сарајево, 1971, 316.
117. Vinogradov i Kostomarov: Виноградов В. В., Костомаров В. Г. *Теория советского языкознания и практика обучения русскому языку*. — Вопросы языкознания, М., 1967, 2, 9—12.
118. Vinogradova: Виноградова В. Н. *Совмещение и взаимодействие разностилевых элементов в текстах*. — Структура лингвостилистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т, Пермь, 1983, 24—29.
119. Vinokur G.: Винокур Г. О. *О задачах истории языка*. — В: Винокур Г. О. *Избранные работы по русскому языку*. Учпедгиз, М., 1959, 207—228.
120. Vinokur G.: Винокур Г. О. *Поэзия и наука*. — Чет и нечет, М., 1925, 21—31.
121. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *Закономерности стилистического использования языковых единиц*. АДД. — М., Ин-т р. яз. АН СССР, 1980, 55.
122. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *Некоторые особенности стилистической системы современного русского языка*. — Русский язык в национальной школе, М., 1966, 4.
123. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *Об изучении функциональных стилей русского языка советской эпохи (к постановке вопроса)*. — Развитие функциональных стилей современного русского языка. Наука, М., 1968, 231.
124. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *О содержании некоторых стилистических понятий*. — Стилистические исследования (на материале современного русского языка). — Наука, М., 1972.

125. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *О социолингвистическом аспекте функционально-стилистических исследований.* — Всесоюз. научн. конф. по теорет. вопросам языкозн. Тез. докл. М., 1974, 4—8.
126. Vinokur T.: Винокур Т. Г. *Синонимия в функционально-стилистическом аспекте.* — Вопросы языкознания, М., 1975, 5.
127. Višnjakova: Вишнякова Т. А. *Некоторые количественные характеристики русской разговорной речи.* — АКД. М., 1967.
128. Višnjakova i Kosačeva: Вишнякова Т. А., Косачева Л. *Место статистического метода в исследовании функциональных стилей.* — Актуальные вопросы преподавания русского языка и литературы. Тезисы... МГУ, М., 1969, 79—80.
129. Vlader: Владер И. М. *Об экстралингвистическом аспекте сопоставления текстов.* — Структурные свойства единиц различных уровней языка. ЛГПИ. им. А. И. Герцена, Л., 1974, 98—110.
130. Vojnov: Войнов В. К. *Количественный анализ текста для описания индивидуального стиля.* — АКД. Киев, 1972, 26.
- 130a. Volninov: Волнинов И. А. *К вопросу об определении понятия „стиль речи“* — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 32—33.
131. Vološinov: Волошинов В. *Слово в жизни и слово в поэзии.* К вопросам социологической поэтики. — Звезда, 1926, 6, 244—267.
- 132a. Voprosi analiza: *Вопросы анализа специального текста.* — Уфа, 1973, вып. 1.
132. Vomperskij: Вомперский В. П. *Стилистическое учение М. В. Ломоносова и теория трех стилей.* МГУ, М., 1970, 210.
133. *Вопросы статистической стилистики.* — Научная думка, Киев, 1974, 328.
134. Vorobjeva: Воробьева М. Б. *Влияние современной интеграции науки на научный язык и научную литературу.* — Стиль научной речи. М., 1978, 23—36.
135. Voroncova: Воронцова Л. М. *К вопросу о соотношении публицистического стиля и языка газеты.* — Вопросы языка и литературы, 1976, вып. 18, 13—27.
136. Vygotskij: Выготский Л. С. *Мышление и речь.* М.-Л., 1934.
- 136a. *Gazetnye: Газетные жанры.* — М., 1971.
137. Galperin: Гальперин И. Р. *К проблеме дифференциации стилей речи.* — Проблемы современной филологии, М., 1965.
138. Galperin: Гальперин И. Р. *Общие проблемы стилистики.* — Научн. конф. Проблемы лингвистической стилистики, 1969.
139. Galperin: Гальперин И. Р. *О понятии „стиль“ и „стилистика“.* — Вопросы языкознания, М. 1973, 3, 14—26.

140. Galperin: Гальперин И. Р. *Очерки по стилистике английского языка.* — Изд. лит-ры на иностр. яз. М., 1958, 459.; М. Высшая школа, 1973.
141. Galperin: Гальперин И. Р. *Проблемы лингвостилистики.* — Новое в зарубежной лингвистике. Вып. IX: Лингвистилистика. Прогресс, М., 1980, 5—34.
142. Galperin: Гальперин И. Р. *Речевые стили и стилистические средства языка.* — Вопросы языкознания, М., 1954, 4, 76—86.
143. Galperin: Гальперин И. Р. *Текст как объект лингвистического исследования.* — Наука, М., 1981, 139.
144. Galperin: Гальперин И. Р. *Является ли стилистика уровнем языка?* — Проблемы лингвистилистики, М., 1979, 39—47. — Isto: Проблемы языкознания, М., 1967, Наука, М., 198—202.
145. Galperin: Galperin I. R. *An Essay in Stylistic Analysis.* — Higher School Publ. House, M., 1968.
146. Galperin: Galperin I. R. *An Experiment in Superlinear Analysis.* — Language and Style, vol. V. N., 1, 1971, 135. Takođe: Сб. учеб. мат. по курсу стилистика англ. яз. для студ. IV МГПИИЯ, М., 1975, 110—137.
147. Galperin: Galperin I. R. *On the Concepts „Style“ and „Stylistics“.* — Сб. учебн. мат. по курсу стилистика англ. яз. для студ. IV к. МГПИИЯ, М., 1975, 6—32.
148. Galperin: Galperin I. R. *Some Principal Issues of Style and Stylistics as Viewed by Russian Linguists.* — Style, vol. 5, 1971, 1, 10—13.
149. Galkin: Галкин С. И. *Обформление газеты и журнала: от элемента к системе.* — МГУ, 1984, 152.
150. Gvenadze: Гвенадзе М. А. *Лингвистическая типология текста и классификация газетных жанров.* — Известия АН ГССР, Серия языка и лит-ры, Тбилиси, 1981, 4, 84—98.
151. Gvišiani: Гвишиани Н. Б. *Язык научного общения (вопросы методологии).* — Высшая школа, М., 1986, 280.
152. Gvozdev: Гвоздев А. Н. *Очерки по стилистике русского языка.* — Изд. 3-е. Просвещение, М., 1965, 408.
153. Gej: Гей Н. К. *Художественность литературы. Поэтика, стиль.* — Наука, М., 1975, 471.
154. Geller: Геллер Э. С. *Семантическая основа образности научного стиля.* (На материале научных работ по физике). — Вопросы лексической и фразеологической семантики. Ростов н/Д, 1979, 20—26.
155. Gerasimov i Romaško: Герасимов В. И., Ромашко С. А. *Прагматика устного общения.* — Звучащий текст, М., 1983, 173—217.
- 155a. Gerasimov: Герасимов И. Г. *Научное исследование.* — М., 1972.
156. Glušak: Глушак Т. С. *Аспекты лингвостилистической проблематики в современном языкознании.* — Романское и германское языкознание. Минск, 1980, вып. 10, 3—8.

157. **Glušak i Skiba:** Глушак Т. С., Скиба Л. А. *К вопросу определения дифференциальных признаков функциональных стилей современного немецкого языка.* — Теория и практика описания разговорной речи. — Горький, 1972.
158. **Gluško:** Глушко М. М. *Синтактика, семантика и прагматика научного текста.* — МГУ, М., 1977, 208.
159. **Gnedenko:** Гнеденко Б. Г. *Диалог в математике.* — М., 1969.
160. **Golovin:** Головин Б. И. *Вопросы социальной дифференциации языка.* — Вопросы социальной лингвистики. Наука, Л., 1969, 343—354.
161. **Golovin:** Головин Б. И. *Из курса лекций по лингвистической стилистике.* — Горький, 1966.
162. **Golovin:** Головин Б. И. *К вопросу о вероятностно-статистическом понимании стилей языка и стилей речи.* — Прикладная математика и кибернетика, Горький, 1967, 512—530.
163. **Golovin:** Головин Б. И. *О качествах хорошей речи.* — Русский язык в школе, 1965, 1.
164. **Golovin:** Головин Б. И. *Основы культуры речи.* — Высшая школа, Москва, 1980, 335.
165. **Golovin:** Головин Б. И. *О стилях языка и их изучении.* — Русский язык в школе, 1968, 4, 11—19.
166. **Golovin:** Головин Б. И. *Язык и статистика.* — М., 1971.
167. **Golovin:** Головин Б. И. *Язык художественной литературы в системе языковых стилей современного русского литературного языка.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1978, вып. 14, 113—121.
168. **Goljdiner:** Гольдинер В. Д. *Искусство судебной речи.* — Русская речь, 1968, 3.
169. **Gorbunov:** Горбунов А. П. *Поэтика публицистического текста.* — МГУ, М., 1978, 64.
170. **Gorbunov:** Горбунов П. И. *Деловые бумаги.* — М., 1959.
- 170а. **Gorelov:** Горелов В. И. *Стилистика современного китайского языка.* — Просвещение, М., 1979, 192.
171. **Gorelov:** Горелов И. Н. *Проблема функционального базиса речи в онтогенезе.* — Челябин. пед. ин-т, Челябинск, 1974, 116.
172. **Gorelov:** Горелов И. Н. *Стилистика и социолингвистика.* — Семантико-стилистические особенности функционирования единиц языка. Челябинск, 1984, 2—11.
173. **Gornung:** Горнунг Б. В. *Несколько соображений о понятии стиля и задачах стилистики.* — Проблемы современной филологии, М., 1965.
174. **Gorohov:** Горохов В. М. *Закономерности публицистического творчества.* — М., 1975.
175. **Granovskaja:** Грановская Л. М. *Стилистика современного русского литературного языка.* — Азербайджанский пед. ин-т, Баку, 1971, 95.

176. **Grigorjev:** Григорьев В. П. *Жанр как категория языковой стилистики.* — XXVIII Герценовские чтения: Иностранные языки. Л., 1975, 122—124.
177. **Grinjuk:** Гринюк Г. А. *Виды научно-технических текстов.* — Проблемы текстуральной лингвистики, Киев, 1983, 98—103.
178. **Guhman:** Гухман М. М. *Соотношение социальной дифференциации и других типов варьирования литературного языка.* — Социальная и функциональная дифференциация литературных языков. Наука, М., 1977, 343.
179. **Dvinjaninova:** Двинянинова Г. С. *К проблеме языкового стиля в контрастивной лингвистике.* — Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема. МГУ, М., 1979, 17.
180. **Demidova:** Демидова А. К. *Лингвостилистический анализ международных документов.* — Моск. гос. ин-т междуна. отношений, М., 1979, 90.
181. **Demidova:** Демидова А. К. *Учебное пособие по лингвостилистическому анализу международных документов.* — Моск. гос. ин-т междуна. отношений, М., 1983, 99.
182. **Denisov:** Денисов П. Н. *О некоторых общих аспектах изучения языков науки.* — Современные проблемы терминологии в науке и технике. М., 1969.
183. **Derjagin:** Дерягин В. Я. *Беседы о русской стилистике.* — Знание, Москва, 1978, 96.
184. **Desnickaja:** Десницкая А. В. *К вопросу о языковых отношениях в родовом обществе.* — Энгельс и языкознание. М., 1972, 158—188.
185. **Dešerijev:** Дешериев Ю. Д. *Проблемы функционального развития языков и задачи социолингвистики.* — Язык и общество, М., 1968.
186. **Džankarova:** Джанкарова Е. В. *Книга об организации текста в разных стилях.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1980, вып. 15, 154—158.
187. **Dmitrijevskaja:** Дмитриевская И. В. *Научный текст: опыт систематического исследования.* — Ивановский гос. ун-т, Иваново, 1981, 244.
188. **Dolinin:** Долинин К. А. *Интерпретация текста (французский язык).* — Просвещение, М., 1986, 288.
189. **Dolinin:** Долинин К. А. *Об одном возможном подходе к анализу прозаического текста.* — Стилистика романогерманских языков. Уч. зап. ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1972, т. 491.
190. **Dolinin:** Долинин К. А. *Стилистика французского языка.* — Просвещение, М., 1978, 344.
191. **Dolinin:** Долинин К. А. *Стиль в общесемантической перспективе и границы стилистического в языке.* — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 71—78.

192. Domašnev i dr.: Домашнев А. И., Шишкина И. П., Гончарова Е. А. *Интерпретация художественного текста*. — Просвещение, М., 1983, 192.
193. Dridze: Дридзе Т. М. *Текстовая деятельность в структуре социальной коммуникации*. Проблемы семиосоциопсихологии. — Наука, М., 1984, 268.
194. Dudnik: Дудник Л. В. *Экстралингвистическая обусловленность вариативности речи*. АКД. — М., 1982, 19.
195. *Жанры советской газеты*. — М., 1959, 271.
196. Žinkin: Жинкин Н. И. *Проблема эстетических форм*. — Художественная форма, М., 1927.
197. Žolkovskij: Жолковский А. К. *Об усилении*. — Структурно-типологические исследования. М., 1962, 167—171.
198. Župerka: Župerka K. *Lietuvių kalbos stilistika*. — Vilnius, 1983, 142.
199. Žurbina: Журбина В. И. *Теория и практика художественно-публицистических жанров*. — М., 1969.
- 199a. Zanjko: Занько С. Ф. *Семиотическое содержание понятия о разговорном языке*. — Ученые записки Горьковского ПИИЯ, Горький, 1973, вып. 55, 78—86.
200. Zvegincev: Звегинцев Е. А. *Стиль в лингвистике и литературоведении*. — Проблемы теории и истории литературы. М., 1971, 41—48.
201. Zvegincev: Звегинцев В. А. *Стилистика и семиотика*. — Вопросы теории и истории языка, ЛГУ, Л., 1969, 40—47.
202. Ivanova: Иванова Г. М. *Художественная речь как особая форма коммуникации и информации*. — Стиль и контекст. ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1972, 29—37.
203. Ivančikova: Иванчикова Е. А. *О дифференциации жанровых форм*. — Структура лингвистической и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1983, 10—15.
204. *Из выступлений на общем собрании Отделения литературы и языка АН СССР (Экстралингвистические и внутрилингвистические факторы в функционировании и развитии языка)*. — Вопросы языкознания, 1963, М., 45—57 (diskusija Ahmanove i Panfilova).
205. Izing: Изинг Г. *Проблема типологии языковых подсистем*. — Вопросы языкознания, М., 1970, 6.
206. *Изучение лексических и грамматических единиц в аспекте функциональной стилистики*. — УДН, М., 1982, 147.
207. *Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема*. — МГУ, М., 1979, 61.
208. Ijaš: Ильяш М. И. *Стилистические нормы современного русского языка*. — Сегедский ун-т, Сегед, 1976, 121.
209. Iljinskaja: Ильинская И. С. *О языковых и неязыковых стилистических предствах*. — Вопросы языкознания, М., 1054, 5, 84—89.
210. Iljinskij: Ильинский И. *Язык закона*. — Советское строительство, 1927, 8—9.
211. *Информация и языковой знак*. — Тюменский гос. ун-т, Тюмень, 1979, 122.
212. Isserlin: Иссерлин Е. М. *Официально-деловой стиль*. — Моск. полиграфический ин-т, М., 1970, 41.
213. *Единая государственная система делопроизводства. Основные положения*. — М., 1974.
214. Jemeljančeva: Емельянцева Л. П. *Языковые и стилистические средства информационных жанров газет, радио и телевидения*. АКД. — Ташкентский гос. ун-т, Ташкент, 1979, 16.
- 214a. Jefimov: Ефимов А. И. *Задачи сравнительной стилистики восточнославянских языков*. — МГУ, Москва, 1963, 25.
215. Jefimov: Ефимов А. И. *История русского литературного языка*. — Изд. 3-е, испр. Высшая школа, М., 1971, 295.
216. Jefimov: Ефимов А. И. *Стилистика русского языка*. — Просвещение, М., 1969, 262.
217. Jefimov: Ефимов А. И. *Стилистика художественной речи*. — Изд. 2-е, доп. и перераб. МГУ, М., 1961, 519.
218. Jefimov: Ефимов И. С. *Типология художественных текстов и их филологический анализ*. АКД. — М., 1982, 23.
219. Jefremov: Ефремов А. Ф. *Стили языка*. — Новая Волга, Саратов, 1956, кн. 24, 251—259.
220. Kazarinova: Казаринова В. И. *Красота, вкус, экономика*. — Экономика, М., 1985, 240.
221. Kalmykova: Калмыкова Е. И. *О динамике метафоры в научном стиле*. — НДВШ, Филологические науки, М., 1974, 2, 83—88.
222. Kaplun: Каплун А. И. *Стиль и архитектура*. — Стройиздат, М., 1985, 232.
- 222a. Kasparanskij: Каспаранский Р. Р. *О соотношении нормы и стиля*. — Проблемы лингвистической стилистики, МГПИИЯ, Москва, 1960, 51—54.
- 222b. Kasparanskij: Каспаранский Р. Р. *Норма и стиль*. — Теория и практика лингвистического описания разговорной речи, вып. 5, Горький, 1974, 68—84.
223. Kaurus: Каурус А. А. *Стылістыка беларускай мовы*. — Нар. асвета, Минск, 1980, 191.
224. Kaufman: Кауфман С. И. *Из курса лекций по статистической стилистике*. — М., 1970, 319.
225. Kaufman: Кауфман С. И. *Количественный анализ языковых категорий, определяющих качественные особенности стиля*. — Уч. зап. Коломенского пед. ин-та. Вопросы романско-германского языкознания, 1966, 34—45.
226. Kecba: Кеца Л. Н. *Место эпистолярного стиля в системе функциональных стилей*. — Известия АН Азерб. ССР, Баку, 1971, 3—4, 94—99.

227. Kiseleva: Киселева Р. А. *Системная интерпретация художественного текста с применением принципов стилистики декодирования*. — Интерпретация художественного текста в языковом вузе. ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1981, 28—35.
228. Klibanova: Клибанова Е. Е. *К вопросу о теоретических основах стилистики декодирования художественных текстов* — Проблемы обучения чтению литературы на иностранном языке. М., 1975, 180—192.
229. Kljujev: Ключев Е. В. *О новых работах по стилистике в аспекте прагматики*. — Сборник докладов и сообщений. Калининский гос. ун-т, Лингв. общество. Калинин, 1974, т. 4, 300—319.
230. Kovalj: Коваль А. П. *Структура научного текста*. АДД. — Киев, 1970.
231. Koževnikova: Кожевникова Н. А. *Отражение функциональных стилей в современной литературе*. — Наука, М., 1971, 222—300.
232. Kožin: Кожин А. Н. *О границах стилистики русского языка*. — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 3—11.
233. Kožin: Кожин А. Н. *О предмете стилистики*. — Вопросы языкознания, М., 1982, 2, 68—74.
234. Kožina: Кожина М. Н. *Диалогичность письменной научной речи как проявление социальной сущности языка*. — Методика и лингвистика. Иностранный язык для научных работников. М., 1981.
235. Kožina: Кожина М. Н. *До основ функциональной стилистики*. — Теоретические проблемы лингвистической стилистики. Киев, Наукова думка, 1972, 138—147.
236. Kožina: Кожина М. Н. *К вопросу об эволюции стиля научной прозы в период научно-технической революции*. — Функциональные стили речи в синхронном и диахроническом аспектах. Пермь, 1978, 3—14.
237. Kožina: Кожина М. Н. *К основаниям функциональной стилистики*. — Пермский ун-т, Пермь, 1968, 252.
238. Kožina: Кожина М. Н. *Из наблюдений над стилистическо-статистической структурой научного стиля речи в связи с некоторыми экстралингвистическими факторами (на материале времен глагола)*. — Исследования по стилистике, Пермь, 1970, 2, 41—61 (Уч. зап. Пермского ун-та).
239. Kožina: Кожина М. Н. *К проблеме развития функциональных стилей*. — Материалы Всесоюз. конф. по общему языкознанию: „Основные проблемы эволюции языка”, ч. II. Фан, Самарканд, 1966, 246—251.
240. Kožina: Кожина М. Н. *К проблеме экспрессивности научной речи*. — Исследования по стилистике. Пермь, 1971, вып. 3.

241. Kožina: Кожина М. Н. *Некоторые замечания о применении статистики в функциональной стилистике (к постановке вопроса)*. — Исследования по стилистике, Пермь, 1970, вып. 2, 33—40.
242. Kožina: Кожина М. Н. *Некоторые замечания по вопросу классификации функциональных стилей*. — Ученые зап. Пермского гос. ун-та, 1971, 244, 99—112. Исто: Исследования по стилистике, Пермь, 1971, вып. 3, 99—112.
243. Kožina: Кожина М. Н. *Об одной функционально-стилистической закономерности научной речи*. — Исследования по стилистике. Уч. зап. Пермского гос. ун-та, 1966, 160, 151—160.
244. Kožina: Кожина М. Н. *Об отношении стилистики и лингвистики текста*. — Функциональный стиль научной прозы. М., 1980, 3—17.
245. Kožina: Кожина М. Н. *О некоторых актуальных проблемах функциональной стилистики (в аспекте преподавания русского языка)*. — Современное состояние и основные проблемы изучения и преподавания русского языка и литературы. V Межд. конгресс МАПРЯЛ. Докл. сов. делегаций. Русский язык, М., 1982, 156—170.
246. Kožina: Кожина М. Н. *О некоторых вопросах диахронической стилистики*. — Лингвистические исследования научной речи. Наука, М., 1979, 12—36.
247. Kožina: Кожина М. Н. *О некоторых стилистических исследованиях последних лет в Чехословакии и ГДР*. — Вопросы языкознания, М., 1979, 1, 114—127.
248. Kožina: Кожина М. Н. *О некоторых чехословацких работах последних лет по стилистике*. — Вопросы стилистики, Саратов, 1972, вып. 4, 138—147.
249. Kožina: Кожина М. Н. *О понятии речевой конкретизации в функциональной стилистике*. — Уч. зап. Пермского гос. ун-та: Исследования по стилистике, Пермь, 1965, 160, 35—42.
250. Kožina: Кожина М. Н. *О понятии стиля и месте языка художественной литературы среди функциональных стилей*. — Пермское книжное издательство, Пермь, 1962, 62.
251. Kožina: Кожина М. Н. *О предмете практической стилистики и смежных дисциплин*. (К вопросу о стилистических ошибках и речевых недочетах). — Уч. зап. Пермского ун-та, Пермь, 1962, т. 22, вып. 1, 151—163.
252. Kožina: Кожина М. Н. *О речеведческом аспекте лингвистических исследований и речевой системности функционального стиля*. — Исследования по стилистике, Пермь, 1970, вып. 2, 3—32.
253. Kožina: Кожина М. Н. *О речевой системности научного стиля сравнительно с некоторыми другими*. — Пермский ун-т, Пермь, 1972, 395.

254. **Kožina:** Кожина М. Н. *О речевой структуре функционального стиля и методах его изучения.* — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 59—62.
255. **Kožina:** Кожина М. Н. *О соотношении некоторых стилистических понятий и категорий с функционально-стилистическими категориями.* — Структура лингвистической и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, 1983, 15—24.
256. **Kožina:** Кожина М. Н. *О соотношении художественной речи с другими функциональными стилями.* — Исследования по стилистике, Пермь, 1970, 2, 113—149.
257. **Kožina:** Кожина М. Н. *О специфике художественной и научной речи в аспекте функциональной стилистики.* — Пермский ун-т, Пермь, 1966, 213.
258. **Kožina:** Кожина М. Н. *О стилистическом изучении речи и речевом функциональном стиле.* — Уч. зап. Пермского гос. ун-та: Исследования по стилистике, 1965, 160, 3—34.
259. **Kožina:** Кожина М. Н. *О функциональной направленности при изучении стилистики.* — Русский язык в школе, 1969, 5.
- 259a. **Kožina:** Кожина М. Н. *О функционально-стилистических нормах речи.* — Исследования по стилистике, Пермь, 1971, вып. 3, 42—51.
260. **Kožina:** Кожина М. Н. *О языке научной литературы (вместо рецензии).* — Специфика и эволюция функциональных стилей, Пермь, 1979, 85—98.
261. **Kožina:** Кожина М. Н. *Проблема специфики и системности функциональных стилей речи.* АДД. — М., 1970, 40.
262. **Kožina:** Кожина М. Н. *Соотношение стилистики и лингвистики текста.* — НДВШ, Филологические науки, М., 1979, 62—68.
263. **Kožina:** Кожина М. Н. *Сопоставительное изучение научного стиля и некоторые тенденции его развития в период научно-технической революции.* — Язык и стиль научной литературы, М., 1977, 3—25.
264. **Kožina:** Кожина М. Н. *Стилистика и некоторые ее категории (к постановке вопроса).* — Пермский ун-т, Пермь, 1961, 23.
265. **Kožina:** Кожина М. Н. *Стилистика в соотношении с лингвистикой текста.* — Теория и практика преподавания русского языка и литературы. Роль преподавателя в процессе обучения. М., 1979, 213—222.
266. **Kožina:** Кожина М. Н. *Стилистика русского языка.* — Изд. 2-е, перераб. и доп. Просвещение, М., 1983, 223.
267. **Kožina:** Кожина М. Н. *Стилистические проблемы теории речевой коммуникации.* — Основы теории речевой деятельности, М., 1974.
268. **Kožina:** Кожина М. Н. *Язык и стиль в функциональном аспекте (к определению предмета и структуры стилистики).* — Основные понятия и категории лингвистической стилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 15—34.
269. **Kožina i Kapustina:** Кожина М. Н., Капустина Н. М. *Эволюция употребления двух семантических групп глаголов в русских научных текстах.* — Специфика и эволюция функциональных стилей. Пермь, 1979, 3—12.
270. **Kokorev:** Кокорев В. И. *Унификация документов управления.* — Экономика, М., 1979, 184.
271. **Kolesov:** Колесов И. В. *Жанры советской периодической печати.* — М., 1964.
272. **Kolšanskij:** Колшанский Г. В. *Контекстная семантика.* — Наука, М., 1980, 149.
273. **Kolšanskij:** Колшанский Г. В. *Лингвистические основы анализа языкового стиля.* — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 65—69.
274. **Kolšanskij:** Колшанский Г. В. *Логика и структура языка.* — М., 1965.
- 274a. **Kolšanskij:** Колшанский Г. В. *Соотношение субъективных и объективных факторов в языке.* — Наука, М., 1975, 231.
275. **Kolšanskij:** Колшанский Г. В. *Проблемы коммуникативной лингвистики.* — Вопросы языкознания, 1979, 6, 51—62.
276. **Koljadenko:** Коляденко Г. С. *Стилистика научной речи и основы научно-технической терминологии.* — Ин-т повышения квалиф. информ. работников, М., 1978, 3—60.
277. *Коммуникативно-функциональное исследование языковых явлений.* — Куйбышев, 1983.
278. **Konovalova:** Коновалова Г. *О некоторых вопросах стилистики.* — Русский язык в национальной школе, М., 1962, 1.
279. **Kostina:** Костина С. Г. *Экстралингвистические основы устной формы научной речи.* — Актуальные проблемы филологии. М., 1981, 148—168.
280. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *„Газетный стиль“ как функциональный стиль.* — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 69—71.
281. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *К итогам дискуссии о разговорной речи.* — Русский язык в национальной школе, М., 1966, 6, 12—17.
282. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Культура речи и стиль.* — Высшая школа при ЦК КПСС, М., 1960.
283. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Некоторые особенности языка печати как средства массовой коммуникации.* АКД. — М., 1969.
284. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *О разграничении терминов „устный“ и „разговорный“, „письменный“ и „книжный“.* — Проблемы современной филологии, М., 1965, 172.

285. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Причины и характер прогресса русского языка в наши дни.* — Вестник АН СССР, М., 1978, 10.
286. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Разговорная речь: определение и роль в преподавании.* — Русский язык в национальной школе, М., 1965, 1.
287. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Русский язык на газетной полосе.* — МГУ, М., 1971, 267.
288. **Kostomarov:** Костомаров В. Г. *Тезисы возможной концепции функциональных стилей.* — Из опыта преподавания русского языка нерусским. М., 1970, вып. 5, 116—132.
289. **Kohtev:** Кохтев Н. Н. *Клише и газетная речь.* — Вестник МГУ, серия II, Журналистика, 1968, 3.
290. **Karevskaja:** Каревская Н. М. *Ситуация как фактор дифференциации типов устной речи.* По материалам советской лингвистической литературы. — Лингвистические особенности научного текста. Наука, М., 1981.
291. **Krasnjanskij:** Краснянский В. В. *Стилистика художественной речи.* (Повествовательная речь). — МГУ, М., 1972, 35.
292. *Краткая литературная энциклопедия.* В 9-ти томах. — Советская энциклопедия, М., 1962—1978.
293. *Краткий словарь по эстетике.* — Просвещение, М., 1983, 223.
294. **Krylova:** Крылова О. А. *Основы функциональной стилистики русского языка.* — Русский язык, М., 1979, 224.
295. **Krylova:** Крылова О. А. *Пособие по лингвистической стилистике.* — УДН, М., 1975, 91.
296. **Kudziš:** Кудзиш С. П. *О стилеформирующих функциональных факторах.* — Беларуская лінгвістыка, Минск, 1975, 10—13.
297. **Kuzmina:** Кузьмина Е. С. *Предикативный характер языка науки.* — АКД. М., 1971.
298. **Kuznec i Skrebnjev:** Кузнец М. Д., Скребнев Ю. М. *Стилистика английского языка.* — Учпедгиз, Л., 1960, 173.
299. **Kumahova i Kumahov:** Кумахова З. Ю., Кумахов М. А. *К проблеме классификации функциональных стилей в языках различных типов.* — Вопросы языкознания, 1978, 1, 3—17.
300. **Kumahova i Kumahov:** Кумахова З. Ю., Кумахов М. А. *Развитие функциональных стилей адыгских языков.* — М., 1979.
301. **Kutina:** Кутина Л. Л. *Формирование языка русской науки.* — М.-Л., 1964.
302. **Lazarevič:** Лазаревич Э. А. *Искусство популяризации науки.* — М., 1978.
303. **Lazarevič:** Лазаревич Э. А. *О стиле популярного изложения.* — Вестник МГУ, серия II: Журналистика, 1972, 5.

304. **Laptev:** Лаптев А. *Язык закона.* — Власть Советов, М., 1929, 52.
- 304a. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Русский разговорный синтаксис.* — М., 1976.
305. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Изучение русской разговорной речи в отечественном языкознании последних лет.* — Вопросы языкознания, 1967, 1.
306. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Общелитературные и специфические элементы при определении статуса устной публичной литературной речи.* — Структура лингвистистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т, Пермь, 1983, 33—40.
307. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Синтаксис типизированных предикативных конструкций устно-разговорной разновидности современного русского литературного языка.* АДД. — М., 1974.
308. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Современная русская публичная речь и теория стиля.* — Вопросы языкознания, М., 1978, 1, 18—38.
309. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Устно-разговорная разновидность современного русского литературного языка и другие его компоненты.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1974, вып. 7, 8, 9.
310. **Lapteva:** Лаптева О. А. *Функциональные разновидности современного русского литературного языка и подготовка преподавателей русского языка как иностранного в университетах.* — Теория и практика преподавания русского языка и литературы, М., 1980, 149—158.
311. **Larin:** Ларин Б. А. *О разновидностях художественной речи.* Семантические этюды. — Русская речь, Пг., 1923, вып. 1.
312. **Laufer:** Лауфер А. П. *Корреспонденция и делопроизводство.* — М., 1957, 167.
313. **Lebedeva:** Лебедева Н. В. *Об эстетической функции и лингвистических основах поэтической речи.* — Проблемы грамматики и стилистики английского языка. Сб. ст. МГПИ им. В. И. Ленина, М., 1973, 58—68.
314. **Lebedeva:** Лебедева Н. В. *Формы и стили речи.* — Русская речь, М., 1972, 5, 58—62.
315. **Levin:** Левин В. Д. *О некоторых вопросах стилистики.* — Вопросы языкознания, М., 1954, 5, 74—83.
316. **Levitskij:** Левитский В. В. *Лингвостатистическое описание лексики научной речи.* АКД. — 1971, 22.
317. **Levitskij:** Левитский В. В. *Уровень „подъязыка“ в аспекте функциональной стилистики (иерархии понятий в системном представлении научной речи).* — Основные понятия и категории лингвистистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 102—107.

318. **Leontjev:** Леонтьев А. А. *Общественные функции языка и их функциональные эквиваленты*. — Язык и общество, М., Наука, 1968.
319. **Leontjev:** Леонтьев А. А. *Понятие „стиль речи“ и „стиль языка“ в ряду других понятий лингвистики речи*. — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 83—85.
320. **Leontjev:** Леонтьев А. А. *Функции и формы речи*. — Основы теории речевой деятельности. Наука, М., 1974, 241—254.
321. **Lesskis:** Лесскис Г. А. *К вопросу о грамматических различиях научной и художественной прозы (на материале русской прозы 60-х гг. XIX в.)*. — Уч. зап. Тартуского ун-та, 1965, вып. 181.
322. **Lesskis:** Лесскис Г. А. *О дифференциации стилей и о функции языка в художественном тексте*. — Проблемы лингвистической стилистики. Тез. докл. М., 1969, 80—83.
323. **Lesskis:** Лесскис Г. *Функциональная дифференциация стилей*. — Сб. научн. тр. МГПИ иностр. яз., М., 1973, вып. 73, 201—206.
324. *Лингвостилистические исследования научной речи*. — Наука, М., 1979, 264.
325. **Lincbah:** Линцбах Я. *Принципы философского языка*. — Новое время, Пг., 1916, 228.
- 325a. **Lysakova:** Лысакова И. П. *Социолингвистический анализ газеты*. — ЛГУ, Л., 1983, 65.
326. **Lišvic:** Лишвиц Я. З. *Язык и стиль служебных документов*. — Советские архивы, М., 1969, 6, 97—101.
327. **Loginova:** Логинова К. А. *Деловая речь и ее стилистические изменения в советскую эпоху*. — Ин-т русского языка, М., 1975, 25.
328. **Lomonosov:** Ломоносов М. В. *Избранные произведения*. Том 2: История. Филология. Поэзия. — Наука, М., 1986, 496.
329. **Lotman:** Лотман Ю. М. *Анализ художественного текста*. — Просвещение, М., 1972, 271.
330. **Lotman:** Лотман Ю. М. *Лекции по структуральной поэтике (Введение, теория стиха)*. — Тарту, 1964. — Srpskohrvatski prevod: Lotman J. M. Predavanja iz strukturne poetike (uvod, teorija stiha). Preveo Novica Petković. — Svjetlost, Sarajevo, 1970, 289.
331. **Lotman:** Лотман Ю. М. *Структура художественного текста*. — Искусство, М., 1970, 384. — Srpskohrvatski prevod: Lotman J. M. Struktura umetničkog teksta. Preveo Novica Petković. — Nolit, B., 1976, 398.
332. **Luzina i Strelcova:** Лузина Л. Г., Стрельцова Г. Д. *Современные направления в стилистике*. — Научн.-аналит. обзор. — ИНИОН АН СССР, М., 1979, 45.

333. **Luzina:** Лузина Л. Г. *Стилистические теории и коммуникация*. Обзор. — Семиотика. Коммуникация. Стиль. ИНИОН, М., 1983, 163—187.
334. **Lukjanova:** Лукьянова Н. А. *О термине экспрессив и о функциях экспрессивов русского языка*. — Актуальные проблемы лексикологии и словообразования. Новосибирск, 1980, вып. 9, 3—22.
335. **Ljapunova:** Ляпунова В. Е. *Частное письмо как жанр русского литературного языка*. (На материале писем А. П. Чехова). — Исследования языка художественных произведений. Куйбышев, 1975, 33—37.
336. **Ljukšin:** Люкшин Юрий. *О функциональных типах текстов*. — Slava Orientalis, Warszawa, 1978, 27 455-459.
337. **Majevskij:** Маевский Н. Н. *Особенности научно-популярного стиля*. — АКД. Ростов н/Д, 1979, 25.
338. **Makovskij:** Маковский М. М. *Соотношение индивидуальных и социальных факторов в языке*. — Вопросы языкознания, М., 1976, 1, 40—54.
339. **Maljcev:** Мальцев И. Ф. *Содержание и особенности курса стилистики*. — Место и специфика теоретических дисциплин в программ. вуза. Тез. докл. 10 научн. метод. конф. М., 1974, 80—82.
340. **Mamalija:** Мамальга А. И. *О стиле средств массовой информации и пропаганды в современном русском языке*. — Русское языкознание, Киев, 1980, вып. 1, 32—41.
341. **Markov:** Марков Ю. *Некоторые аспекты разговорной речи с точки зрения лексической статистики*. — Русский язык в национальной школе, М., 1966, 5, 21—28.
342. **Masjukevič:** Масюкевич А. Н. *Очерки по стилистике современного украинского литературного языка*. — АКД., Киев, 1968, 22.
343. **Matvejeva:** Матвеева Г. Г. *Актуализация прагматического аспекта научного текста*. — Ростовский ун-т, Ростов н/Д, 1968, 131.
344. **Matvejeva:** Матвеева Е. М. *Прагматика научного текста*. На материале русского и немецкого языков. — Ростов н/Д, 1981, 220.
345. **Medvedeva:** С. Ю. *Проблемы стилистики*. Аспекты лингвистической теории метафоры. Научно-аналитический обзор. — ИНИОН АН СССР, М., 1979, 27.
346. **Melikjan:** Меликян Н. *Описание статистической структуры телеграфных текстов*. — Вестник общественных наук АН Армянской ССР, Ереван, 1977, 9, 51—61.
347. **Melikjan:** Меликян Н. А. *Частотный микрословарь подъязыка телеграмм*. — Структурный анализ текста. Ереван, 1979, 97—116.

348. **Meljnik:** Мельник В. *Возможности сопоставительного анализа функциональных стилей* (на материале именных слово-сочетаний художественного и публицистического стилей). — Актуальные вопросы преподавания русского языка и литературы. М., 1969, 228—229.
349. *Методологические проблемы изучения средств массовой коммуникации.* — Наука, М., 1985, 198.
350. **Meščerskiј:** Меңчерский Н. А. *К разграничению „литературный язык“ и „язык художественной литературы“.* — Уч. зап. Карельского пед. ин-та, т. XVII, Петрозаводск, 1967.
351. **Milovanova:** Милованова Н. Я. *Наблюдения над некоторыми средствами экспрессивности научной речи* (На материале произведений акад. В. В. Виноградова). — Исследования по стилистике, Пермь, 1976, вып. 5, 140—150.
352. **Mindeli:** Миндели Е. И. *Системный анализ лексики научного текста.* — Вопросы методики и лингвистики. М., 1980, 28—30.
353. **Mirohovskij:** Мироховский А. Н. *Некоторые основные понятия стилистики и лингвистики текста.* — Лингвистика текста и методика преподавания иностранных языков. Киев, 1981, 6—13.
354. **Mitrofanova:** Митрофанова О. Д. *Научный стиль речи.* Проблемы обучения. — 2-е изд., перераб. и доп. Русский язык, М., 1985, 128.
355. **Mitrofanova:** Митрофанова О. Д. *Язык научно-технической литературы как функционально-стилевое единство.* АДД. — МГПИ им. В. И. Ленина, М., 1975, 55.
356. **Mitrofanova i Akišina:** Митрофанова О. Д., Акишина Т. Е. *Учебная лекция как зона влияния научной и разговорной речи.* — Основные понятия и категории лингвистилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 79—82.
357. **Mihajlov:** Михайлов М. М. *Стилистика русской речи.* — Чебоксары, 1968, 370.
358. **Mihajlov:** Михайлов М. М. *О языке публичных выступлений.* — Чувашское гос. издат-во, Чебоксары, 1961, 72.
359. **Mihalkovič:** Михалкович В. И. *Изобразительный язык средств массовой коммуникации.* — Наука, М., 1986, 223.
360. **Mihejeva:** Михеева Н. С. *Некоторые характеристики учебного математического текста.* — Общение: теоретические и прагматические проблемы. М., 1978, 49—55.
361. **Mihnevič:** Михневич А. Е. *Ораторское искусство лектора.* Хрестоматия. — Знание, М., 1986, 256.
362. **Mičirin:** Мичирин В. Н. *Язык как система категорий отображения.* — Штинца, Кишинев, 1973, 237.
363. **Mišajeva:** Мишаева М. Д. *О некоторых структурно-стилевых особенностях современной публицистики.* — Вопросы языкознания. К 80-летию А. М. Лукияненко, 1961, 233—241.

364. **Mišajeva:** Мишаева М. Д. *Экспрессивно-функциональная характеристика публицистического стиля.* — Вопросы стилистики русского языка. Ульяновск, 1978, 3—52.
365. **Moren i Teterevnikova:** Морен М. К., Тетережникова Н. Н. *Стилистика современного французского языка.* — Изд. 2-е, перераб. и доп. Учпедгиз, Л., 1960. — Исто: Высшая школа, М., 1970, 262 (na francuskom jeziku).
366. *Мова і час.* Развитие функций, стилей в сучас. укр. літ. мові. — Наук. думка, Киев, 1977, 237.
367. **Molčanov:** Молчанов С. *Деловые бумаги.* — Майкоп, М., 1960.
368. **Morozova:** Morozova N. Marja. *O poredbenjј stilističkoј analizi.* Umjetnost riječi, Zagreb, 1964, 1, 47—54.
- 368a. **Morohovskij:** Мороховский А. Н. *Экспликация некоторых исходных понятий стилистики в терминах структурной лингвистики.* — Тезисы научн. конф. по проблемам лингвистической стилистики, Москва, 19.
369. **Mukarramov:** Мукаррамов М. *К вопросу о классификации функциональных стилей.* — Сборник научных трудов. Ташкентский пед. ин-т, Ташкент, 1977, 3—10.
370. **Murat:** Мурат В. П. *Об основных проблемах стилистики.* — МГУ, М., 1957, 43.
371. **Mučnik:** Мучник Б. С. *Письменная передача мысли.* — Алма-Ата, 1973.
372. **Mučnik:** Мучник Б. С. *Человек и текст.* Основы культуры письменной речи. — Книга, М., 1985, 252.
373. **Nagelj:** Нагель Э. *Функционализм в общественных науках.* — Информационный бюллетень № 6. Серия: Переводы, рефераты. Структурно-функциональный анализ в современной социологии. Вып. 1 (продолжение). М., 1968.
374. **Najer:** Наер В. Л. *К описанию функционально-стилевой системы современного английского языка.* Вопросы дифференциации и интеграции. — Лингвистилистические особенности научного текста. Наука, М., 1981, 3—12.
375. **Najer:** Наер В. Л. *Уровни языковой вариативности и место функциональных стилей.* — Научная литература: язык, стиль, жанры. Наука, М., 1985, 3—15.
376. **Nasedkin:** Наседкин А. Д. *Язык как средство формирования мысли.* — Язык и мышление. Наука, М., 1967, 65—73.
377. *Научная литература.* Язык. Стиль. Жанры. — Наука, М., 1985, 336.
378. **Neverova:** Неверова Н. В. *Служебные слова как диагностирующие показатели стилей современного русского литературного языка.* АКД. — Минск, 1973, 19.

379. Neferova: Неферова Л. В. *Функциональная организация сверхфразовых единств в стиле научно-технической литературы*. — Романские языки в социальном и географическом пространстве. Калинин, 1980, 104—113.
380. Nečajeva: Нечаева О. А. *Функционально-смысловые типы речи*. Описание, повествование, рассуждение. — Бурятское книжное издательство, Улан-Уде, 1974, 260.
381. Nikolajeva: Николаева В. В. *Эстетика языка и речи*. — Знание, Л., 1979, 39.
382. Novgorodov: Новгородов М. А. *К вопросу о принципах классификации стилей*. — Научные труды Новосибирского пед. ин-та, Новосибирск, 1975, вып. 119, 77—81.
383. Novikov: Новиков В. *Поэтика рецензии*. — Литературное обозрение, М., 1978, 7, 18—24.
384. Nosenko: Носенко Э. Л. *Эмоциональное состояние и речь*. — Вища школа, Киев, 1981, 195.
385. Norma: *Норма и социальная дифференциация языка*. — Наука, М., 1969.
386. Nurmela: Нурмела В. *Языковые проблемы законодательства в СССР*. — Советское право, Таллин, 1983, 1, 38—40.
387. *Обзор полученных статей*. — Вопросы языкознания, М., 1954, 6, 80—87.
388. Obnorskaja: Обнорская М. Е. *К проблеме нормы в языке и стиле*. — Стиль и контекст. ЛГПИ им. А. И. Герцена. Л., 1972, 46—56.
389. *Об ораторском искусстве*. — Москва, 1973.
390. *Общие и частные проблемы функциональных стилей*. — Наука, Москва, 1986, 216 с.
391. Odincov: Одинцов В. В. *Стилистика текста*. АКД. — Ин-т русского языка АН СССР, М., 1981, 42.
392. Odincov: Одинцов В. В. *Стилистика текста*. — Наука, М., 1980, 262.
393. Odincov: Одинцов В. В. *Элементы художественного описания в судебной речи*. — Очерки по стилистике художественной речи. М., 1979, 137—154.
394. Oljški: Олышки Л. *История научной литературы на новых языках*. — 1934.
395. *О принципах и методах лингвостилистического исследования*. — МГУ, М., 1966.
396. *О публицистике и публицистах*. — Л., 1964—66, вып. 1—2.
397. *Особенности стиля научной литературы*. — Л., 1971.
398. *Основные понятия лингвостилистики*. — Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 169.
399. Padučeva: Падучева Е. В. *Наименование объектов — проблема семантики и стилистики*. — Сборник статей по вторичным моделирующим системам. Тартуский гос. ун-т, 1973, 148—151.
400. Pazuhin: Пазухин Р. В. *Язык, функция, коммуникация*. — Вопросы языкознания, 1979, 6, 42—50.
401. Pazuhin: Пазухин Р. В. *Учение Бюлера о функциях языка как попытка психологического решения лингвистической проблемы*. — Вопросы языкознания, М., 1963, 3.
402. Palijevskij: Палиевский П. В. *Постановка проблемы стиля*. — Теория литературы, кн. 3. М., 1965.
403. Panov: Панов М. В. *О развитии русского языка в советском обществе*. — Вопросы языкознания, М., 1962, 3.
404. Panov: Панов М. В. *О стилях произношения (в связи с общими проблемами стилистики)*. — Развитие современного русского языка. Изд. АН СССР, М.
405. Panova: Панова И. И. *Исследование специфических особенностей коммуникативной организации высказывания. На материале различных функциональных стилей русского языка*. АКД. — МГУ, М., 1980, 20.
406. Panfilov: Панфилов А. К. *История становления публицистического стиля современного русского языка*. АДД. — М., 1974, 42.
407. Panfilov: Панфилов А. К. *Лекции по стилистике русского языка*. — М., 1972, ч. 161 с., ч. 264 с.
408. Panfilov: Панфилов А. К. *Лекции по функциональной стилистике русского языка*. — М., 1968.
409. Panfilov: Панфилов А. К. *Стили языка и стили речи (Из материалов по стилистике современного русского языка)*. — Сборник научн. тр. МГПИ иностр. языков, М., 1973, вып. 73, 218—223.
410. Parahonskij: Парахонский Б. А. *Стиль мышления. Философские аспекты стиля в сфере языка, культуры и познания*. — Киев, 1982, 179.
411. Patrušev: Патрушев В. А. *Структурно-семантические различия письменной и устной речи*. АКД. — М., 1978, 25.
412. Pautinskaja: Паутинская В. А. *Функциональные стили речи и язык художественной литературы*. — Сборник научн. трудов МГПИ иностр. языков, М., вып. 73, 237—248.
413. Pahutkin: Пахуткин П. И. *Функциональные особенности речевой образности в научном стиле*. АКД. — М., 1973, 33.
414. Perebejnos: Перебейнос В. И. *Методы и уровни моделирования нулевого стиля*. — Вопросы статистической стилистики. Киев, 1974, 16—17.
415. Petriščeva: Петрищева Е. Ф. *Стилеобразующие факторы и стилистически окрашенная лексика*. — Структура лингвостилистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1983, т. 29—33.
416. Petriščeva: Петрищева Е. Ф. *Стиль и стилистические средства*. — Стилистические исследования. Наука, М., 1972, 107—174.

417. Petrova: Петрова Т. Н. *К вопросу об экстралингвистических факторах выделения функциональных стилей*. — Вопросы романо-германской и славянской филологии. Минск, 1977, 150—160.
418. Peškovskij: Пешковский А. М. *Вопросы методики родного языка, лингвистики и стилистики*. — М.-Л., 1930.
419. Peškovskij: Пешковский А. М. *Роль грамматики при обучении стилю*. — В.; Пешковский А. М. Избранные труды. Учпедгиз, М., 1959, 147—156. Исто: Родной язык в школе, 1927, 1.
420. Piotrovskij: Пиотровский Р. Г. *Информационные измерения языка*. — Л., 1968, 116.
421. Piotrovskij: Пиотровский Р. Г. *О некоторых стилистических категориях*. — Вопросы языкознания, М., 1954, 1, 55—68.
422. Piotrovskij: Пиотровский Р. Г. *Очерки по стилистике французского языка*. — Л., 1960, 173.
423. Piotrovskij i dr.: Пиотровский Р. Г., Бекталь К. Б., Пиотровский А. А. *Математическая лингвистика*. — Высшая школа, М., 1977, 383.
- 423a. Pleskačeva: Плескачева М. О. *Отношение содержания высказывания к действительности в текстах разных функциональных стилях*. АКД. — МГПИИЯ, Москва, 1984, 24.
424. Poliščuk: Полищук Г. Г. *Приемы научно-популярного изложения*. — Знание, М., 1977, 36.
425. Poliščuk: Полищук Г. Г. и др. *Язык лекции в системе функциональных типов речи*. — Вопросы стилистики, Саратов, 1977, вып. 13, 53—69.
426. Poltorackij: Полторацкий А. И. *Английская терминология лингвистической стилистики*. АКД. — М., 1974, 26, МГУ.
427. Popovič: Попович М. В. *О философском анализе языка науки*. — Киев, 1966.
428. Porožnovščikov: Пороховщиков Т. С. *Искусство речи на суде*. — СПб., 1910.
429. Postovalova: Постовалова В. И. *Язык и деятельность. Опыт интерпретации концепции В. Гумбольдта*. — Наука, М., 1982, 222.
430. Potapova: Потапова Ж. Е. *Экстралингвистические факторы, влияющие на стиль и язык литературы для детей и юношества*. — Вестник Харьковского ун-та, Харьков, 1981, 200, 72—77.
431. Potebnja: Потебня А. А. *Эстетика и поэтика*. — Искусство, М., 1976, 614.
432. Potockaja: Потоцкая Н. П. *Стилистика современного французского языка. Теоретический курс*. — Высшая школа, М., 1974, 247.
433. *Поэтический язык и речевая норма*. — Челябинск, 1982
- 433a. *Прагматические аспекты функционирования языка*. — АГУ, Барнаул, 1983, 186.

434. *Предмет семиотики. Теоретические и практические проблемы действия средств массовых коммуникаций*. — МГУ, М., 1975, 406.
435. Privalova: Привалова М. Н. *О типах и стилях литературного языка*. — Вопросы теории истории языка. ЛГУ, 1969, 84—91.
436. *Принципы функционирования языка в его речевых разновидностях*. — Пермь, 1984.
437. *Проблемы внутривидового и функционального описания языка*. — Труды по русской и славянской филологии XXXIII. Уч. зап. Тартуского гос. ун-та, 1980, вып. 524, 169.
438. *Проблемы газетных жанров*. — Л., 1962.
439. *Проблемы лингвостилистики*. — МГПИ иностр. языков им. М. Топса, М., 1979, 90.
440. *Проблемы лингвистической стилистики. Тезисы докл. МГПИИЯ, М., 1969, 175.*
441. Prohorov: Прохоров Е. П. *Публицист и действительность*. — М., 1973.
442. Prohorov: Прохоров Е. П. *Публицистика в жизни общества*. — М., 1968.
443. Prjanišnikov: Прянишников Е. А. *Допустимы ли в законодательном языке тропы*. — Уч. зап. Пермского гос. ун-та, 1974, т. 300, вып. 5: Государство, право, законность, 73—78.
444. Pumjanskij: Пумянский А. А. *Информационная роль порядка слов в научной и технической литературе*. — Наука, М., 1974, 247.
445. Pumjanskij: Пумянский А. А. *Фонетические закономерности научной и технической литературы*. — Калининский гос. ун-т, Калинин, 1984, 74.
446. *Развитие национальных языков в связи с их функционированием в сфере высшего образования*. — Наука, М., 1982, 263.
447. *Развитие стилистических систем литературных языков народов СССР*. — Ахшабад, 1968.
- 447a. Razinkina: Разинкина Н. М. *Об устойчивости функционального стиля*. — Вопросы языкознания, Москва, 1986, 4, 114—119.
448. Razinkina: Разинкина Н. М. *О возможности приложения некоторых критериев эстетики к формулировке лингвистического понятия „функциональный стиль“*. — Функциональный стиль: лингвометодические аспекты. Наука, М., 1985, 3—14.
449. Razinkina: Разинкина Н. М. *О понятии языковой нормы применительно к функциональному стилю*. — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 98—101.

450. **Razinkina:** Разинкина Н. М. *О преломлении эмоциональных явлений в стиле научной прозы.* — Особенности языка научной литературы. Наука, М., 1965.
451. **Razinkina:** Разинкина Н. М. *Развитие языка английской научной литературы.* Лингвостилистические исследования. — Наука, М., 1978, 211.
452. **Razinkina:** Разинкина Н. М. *Стилистика английской научной речи.* — М., 1972.
- 452a. **Revzin:** Revzin I. O. *Generative grammars, stylistics and poetics.* — Знак, язык, культура. Hague—Paris, 1970, 558—569.
453. **Rahmanin:** Рахманин Л. В. *Стилистика деловой речи и редактирование служебных документов.* — Высшая школа, М., 1973, 272.
- 453a. **Reznikova:** Резникова Н. М. *Сопоставление функционально-речевых систем как один из приемов изучения стиля научной прозы.* — Исследования по стилистике, Пермь, 1974, вып. 4.
454. **Rejman:** Рейман Е. А. *О значении слов в текстах разных функциональных стилей.* — Стиль научной речи. М., 1978, 117—128.
- 454a. **Rizelj:** Ризель Э. Г. *Нарушение нормы — стилистическое средство — изменение нормы?* — Лингвистика и методика в высшей школе, Москва, 1973, вып. 5, 74—82.
455. **Rizelj:** Ризель Э. Г. *Полярные стилевые черты и их языковые воплощения.* — Иностранные языки в школе, М., 1961, 3.
456. **Rizelj:** Э. Г. *Проблемы стиля в свете трудов И. В. Сталина по вопросам языкознания.* — Иностранные языки в школе, М., 1952, 2, 12—21.
457. **Rizelj:** Ризель Э. Г. *Стилистика и языковедческие нормы в свете науки об обществе.* — Сборник научн. трудов. М., 1973, 72—81.
458. **Rizelj:** Ризель Э. Г. *Стилистическое значение и коннотация.* — Сб. научн. трудов МГПИИЯ, М., 1980, 158, 134—143.
459. **Riesel:** Riesel E. *Der Stil der deutschen Alltagsrede.* — М., 1964.
460. **Riesel:** Riesel E. *Der Stil der deutschen Alltagsrede.* — Leipzig, 1970.
461. **Riesel:** Riesel E. *Diskussion über das Problem „Stilzug“ erforderlich.* — Sprachpflege, 1975, 1—5.
462. **Riesel:** Riesel E. *Stilistik der deutschen Sprache.* — М., 1963.
- 462a. **Riesel:** Riesel E. *Theorie und Praxis der linguostilistischen Textinterpretation.* — Moskau, 1974.
463. **Riesel i Schendels:** Riesel E., Schendels E. *Deutsche Stilistik.* — Moskau, 1975.
464. **Ritorika:** *Риторика и стиль.* МГУ, М., 1984, 136.
- 464a. **Rogova:** Рогова К. А. *Методы стилистического анализа публицистического стиля.* — Методы исследования журнальной литературы, Ростов н/Д, 1979, 147—152.

465. **Rogova:** Рогова К. А. *К вопросу о публицистическом стиле.* — Проблемы журналистики, 1976, вып. 8, 90—91.
466. **Rozentalj i Solganik:** Розенталь Д. Э., Солганик Г. Я. *Наблюдения над языком и стилем современной газеты.* — Вестник МГУ. Журналистика, 1980, 3, 36—43.
467. **Rozentalj i Telenkova:** Розенталь Д. Э., Теленкова М. А. *Словарь-справочник лингвистических терминов.* — Изд. 2-е, испр. и доп. Просвещение, М., 1976, 543.
468. *Русская разговорная речь.* — Саратов, 1970, 251.
469. *Русская разговорная речь.* — Наука, М., 1973, 485.
470. **Ryčvin:** Рычвин В. И. *Проблемы типологии иллюстративного материала.* — Проблемы школьного учебника, М., 1975.
471. **Savcova:** Савцова Н. И. *К вопросу о функциях языка и речи.* — Ленинская теория отражения. Свердловск, 1980, вып. 10, 23—26.
472. **Samkrin:** Самкрин Р. М. *Проблемы стиля в современной зарубежной науке.* — Филологические науки, М., 1962, 3.
473. **Sang:** Санг Й. *Стилистика под широким углом зрения.* — Looming, Tallin, 1982, 11, 1 к., 1557—1565 (na estonskom jeziku).
474. **Safonova:** Сафонова О. Е. *К вопросу о социальной обусловленности функционального стиля литературных языков донационального периода (на материале древнесаксонского языка).* — Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема. МГУ, М., 1979, 44—46.
475. **Svetana:** Светлана С. В. *Телевизионная речь.* — М., 1976.
476. **Semenjuk:** Семенюк Н. Н. *Из истории функционально-стилистических дифференциаций немецкого литературного языка.* — М., 1972.
477. **Semenjuk:** Семенюк Н. Н. *Некоторые вопросы дифференциации языка в немецкой лингвистической литературе.* — НДВШ, Филологические науки, М., 1971, 5.
478. **Semenjuk:** Семенюк Н. Н. *Функционально-стилистическая дифференциация литературного языка как один из видов социологического варьирования (синхрония и диахрония).* — Тез. докл. Всесоюз. научн. конф. по теоретическим вопросам языкознания. АН СССР, М., 1974, 14—18.
479. **Semenjuk:** Semenjuk N. *Stylistic and functional differentiation of literary languages as a type of socio-linguistic variation (synchrony and diachrony).* — Theoretical aspect of linguistics, Moskau, 1977.
480. *Семиотика. Коммуникация. Стиль.* Сб. обзоров. — ИНИОН АН СССР, М., 1983, 204.
481. *Семиотика средств массовой коммуникации.* — МГУ, М., 1973, ч. 418 с., ч. 2 399 с.

482. *Семиотика устной речи.* — Уч. зап. Тартуского гос. ун-та, вып. 481. Лингв. семантика и семиотика, 1979, 175.
483. *Senkevič:* Сенкевич М. П. *Научные стили.* — М., 1967.
484. *Senkevič:* Сенкевич М. П. *Стилистика научной речи и литературное редактирование научных произведений.* — Высшая школа, М., 1976, 263.
485. *Sergejič:* Сергейч П. *Искусство речи на суде.* — М., 1960.
- 485a. *Serdobincev:* Сердобинцев Н. Я. *Текст и стиль.* — НДВШ, Филологические науки, М., 1977, 6.
486. *Serdobincev:* Сердобинцев Н. Я. *Структура стиля и структура стилистики.* — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т, Пермь, 1982, 61—70.
- 486a. *Soboleva i Superanskaja:* Соболева Т. А., Суперанская А. В. *Товарные знаки.* — Наука, М., 1986, 176.
487. *Siljnickij:* Сильницкий Г. Г. *Стилистика декодирования и ее место в системе лингвистических дисциплин.* — Интерпретация художественного текста в языковом вузе. ЛГПИ им. А. И. Герцена, Л., 1981, 95—106.
488. *Siminiov:* Сяминов П. В. *Что такое эмоция?* — Наука, М., 1966, 93.
489. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *В чем лексическое своеобразие публицистического стиля?* — Лексика. Терминология. Стили. Горький, 1977, вып. 6, 100—102.
490. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Первые итоги специального изучения разговорной речи.* — Язык и общество, Саратов 1970, вып. 2.
491. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Разговорная речь и ее место в системе функциональных стилей русского языка.* — Научн. конф. Проблемы лингвистических стилей. М., 1969.
492. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Русская разговорная речь (проблема определения понятия).* — Теория и практика лингвистического описания русского языка. Горький, 1966.
493. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Русская разговорная речь.* — Просвещение, М., 1983, 80.
494. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Современная разговорная речь и ее особенности.* — Просвещение, М., 1974, 144.
495. *Sirotinina:* Сиротинина О. Б. *Стилистика как наука о функционировании языка.* — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 11—14.
496. *Sirotinina i dr.:* Сиротинина О. Б. и др. *Изменения в языке научной прозы.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1969, вып. 3.
497. *Sirotinina i dr.:* Сиротинина О. Б. и др. *К вопросу об изменениях стилевой дифференциации языка.* — Язык и общество, Саратов, 1964.

498. *Sirotinina i dr.:* Сиротинина О. Б., Столярова—Ключкова Э. А., Кормилицына М. А. *О характере различий между функциональными стилями.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1972, вып. 4, 85—94.
- 498a. *Skrebnejev:* Скребнев Ю. М. *Введение в коллоквиалистику.* — Саратовский университет, Саратов, 1985, 210.
499. *Skrebnejev:* Скребнев Ю. М. *Некоторые понятия стилистики в свете дихотомии „язык — речь“.* — Сб. научн. трудов МГПИИЯ им. М. Тореца, М., 1973, вып. 73.
500. *Skrebnejev:* Скребнев Ю. М. *Очерк теории стилистики.* — Горький, 1975, 175.
501. *Skrebnejev:* Скребнев Ю. М. *Семантика номинации и семиотика устной речи.* Лингвистическая семантика и семиотика. I. — Уч. зап. Тартуского ун-та, 1978, вып. 442; 1979, вып. 481.
502. *Slavgorodskaja:* Славгородская Л. В. *Научный диалог (лингвистические проблемы).* — Наука, Л., 1986, 168.
503. *Slepak:* Слепак Б. Я. *Некоторые теоретико-методологические предпосылки качественно-количественной концепции стиля.* — Linguistika, Тарту, 1982, 619, 107—117.
504. *Sljusareva:* Слюсарева Н. А. *Методологический аспект понятия функция языка.* — Известия АН СССР, Серия литературы и языка, 1979, т. 38, 2, 136—144.
505. *Smolakova:* Смолакова С. С. *Из истории формирования и развития лингвостилистики в России.* (По материалам крит. статей конца XVIII — первой половины XIX вв.). АКД. — Самарканд, 1975, 25.
506. *Смысловое восприятие речевого сообщения в условиях массовой коммуникации.* — М., 1976.
507. *Sokolov:* Соколов А. Н. *Теория стиля.* — Искусство, М., 1968, 223.
508. *Sokolova:* Соколова А. Н. *Речевая системность функционального стиля и характер стилистических заданий.* — Русский язык в науке и практике. Воронеж, 1981, 137—142.
509. *Solganik:* Солганик Г. Я. *Количественные характеристики языка газеты.* — Вестник МГУ, Журналистика, 1971, 3, 62—71.
510. *Solganik:* Солганик Г. Я. *К проблеме классификации функциональных стилей на интралингвистической основе.* — Основные понятия и категории лингвостилистики. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1982, 43—52.
511. *Solganik:* Солганик Г. Я. *Общие особенности языка газеты.* — Язык и стиль средств массовой информации и пропаганды. М., 1980, 5—23.
512. *Solganik:* Солганик Г. Я. *Системный анализ газетной лексики и источники ее формирования.* АДД. — МГУ, М., 1976, 53.
513. *Solganik:* Солганик Г. Я. *О языке газеты.* — М., 1968.

514. Solovjev: Соловьев Н. В. *Разговорная речь в условиях официальной обстановки. (Словоупотребление юристов в ходе судебного следствия).* — АКД. — Ин-т языкознания АН СССР, Л., 1977, 17.
515. Sorokin: Сорокин Ю. С. *К вопросу об основных понятиях стилистики.* Вопросы языкознания, М., 1954, 2, 68—82.
516. Sorokin i dr.: Сорокин Ю. А., Тарасов Е. Ф., Шахнарович А. М. *Теоретические и прикладные проблемы речевого общения.* — Наука, М., 1979, 327.
517. *Социальная и функциональная дифференциация литературных языков.* — Наука, М., 1977, 343.
518. *Специфика и эволюция функциональных стилей.* — Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1979, 174.
519. Stepanov A.: Степанов А. В. *Основные понятия стилистики.* — МГУ, М., 1966.
520. Stepanov A.: Степанов А. В. *Проблемы стиля научно-популярной литературы.* — Вопросы стилистики, М., 1966.
521. Stepanov G.: Степанов Г. В. *Об особенностях языковой вариативности.* — Теория языка. Англистика. Кельтология. Наука, М., 1976.
522. Stepanov G.: Степанов Г. В. *О художественном и научном стилях речи.* — Вопросы языкознания, М., 1954, 4, 87—92.
523. Stepanov G.: Степанов Г. В. *Социально-функциональная дифференциация литературного языка Испании в Латинской Америке.* — Социальная и функциональная дифференциация литературных языков. Наука, М., 1977, 27—40.
524. Stepanov J.: Степанов Ю. С. *В трехмерном пространстве языка. Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства.* — Наука, М., 1985, 335.
525. Stepanov J.: Степанов Ю. С. *Методы и принципы современной лингвистики.* — Наука, М., 1975, 311.
526. Stepanov J.: Степанов Ю. С. *Основы общего языкознания.* — Просвещение, М., 1975, 271.
527. Stepanov J.: Степанов Ю. С. *Французская стилистика.* — Высшая школа, М., 1965, 355.
528. *Средства массовой коммуникации и современная художественная культура.* — Искусство, М., 1983, 311.
529. *Статистичні параметри стилів.* — Киев, 1967.
530. *Стилистика газетных жанров.* — МГУ, М., 1981, 230.
531. *Стилистическо-грамматические черты языка научной литературы.* — М., 1970.
532. *Стилистические исследования.* — М., 1972.
533. *Стилистическое варьирование в разных функциональных стилях.* — МГПИИЯ им. М. Тореза, М., 1982, 264.

534. *Стиль и контекст.* — Л., 1972.
535. Stoljarova: Столярова Э. А. *Распределение и функционирование грамматических классов слов в русской разговорной речи.* — Докт. дисс. — Саратов, 1972.
536. *Структура лингвостилистики и ее основные категории.* — Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1983, 155.
537. *Судебные речи известных русских юристов.* — М., 1958.
538. Susskaja: Сусская О. А. *Эффективность восприятия речевого сообщения в телевидении.* — Исследование проблем речевого общения. М., 1979, 127—138.
539. *Сучасна українська літературна мова. Стилїстика.* — Киев, 1973.
540. Syrkın: Сыркин А. Я. *Об отдельных чертах научного и художественного текста.* — Уч. зап. Тартуского гос. ун-та, Тарту, 1965, вып. 181.
541. Tarasova: Тарасова Е. Ф. *Вопросы описания и интерпретации функциональных стилей.* — М., 1964.
542. Tereškina: Терешкина Р. К. *К вопросу об авторской речевой индивидуальности научных текстах.* — Лингвистические особенности научного текста. М., 1981, 103—112.
543. Ter-Minasova: Тер-Минасова С. Г. *Синтагматика функциональных стилей и оптимизация преподавания иностранных языков.* — МГУ, М., 1986, 152.
544. Ter-Mkrtičian: Тер-Мкртчичан С. А. *Равнозначность в научной речи: от дефиниции до полного текста.* — Вопросы методики и лингвистики. М., 1980, 11—14.
545. Tikockij: Тикоцкий М. Е. *Проблемы языка и стиля публицистических произведений.* АДД. — Минск, 1972.
546. Timofejev: Тимофеев А. Г. *Речи сторон в уголовном процессе.* — СПб., 1897.
547. Timofejeva: Тимофеева Т. А. *Изобразительные средства и их роль в научно-популярной литературе.* Канд. дисс. — Саратов, 1968.
548. *Типология текста и типы научно-технических переводов.* — Всесоюзный центр переводов, М., 1985, 34.
549. *Типы научных и технических текстов и их лингвистические особенности.* — Всесоюзный центр переводов, М., 1984, 50.
- 549a. Tokareva: Токарева И. И. *О функционально-стилистическом аспекте художественной речи.* — Стилистические исследования художественного текста, Якутск, 1986, 4—11.
550. Tomaševskij: Томашевский Б. В. *Стилистика и стихосложение.* — Госучпедгиз, Ленинград, 1959, 535.
- 550a. Tomaševskij: Томашевский Б. В. *Стиль и язык.* Филологические очерки. — М.-Л., 1956.

550. Trošina: Трошина Н. Н. *Связность, цельность и нормативность поэтического текста*. На материале немецкого языка и литературы. — Проблемы лингвистической поэтики. Сб. обзоров. ИНИОН АН СССР, М., 1982, 94—121.
551. Trošina: Трошина Н. Н. *Семиотический аспект стилистической структуры поэтического текста*. — Семиотика. Коммуникация. Стиль. ИНИОН, М., 1983, 10—36.
552. Trojanskaja: Троянская Е. С. *Актуальные проблемы исследования функциональных стилей*. — Лингвостилистические исследования научной речи. Наука, М., 1979, 3—11.
553. Trojanskaja: Троянская Е. С. *К вопросу о лингвистических признаках функциональных стилей*. — Стиль научной речи. Наука, М., 1978, 43—57.
554. Trojanskaja: Троянская Е. С. *К общей концепции понимания функциональных стилей*. — Особенности стиля научного изложения, М., 1976, 23—82.
555. Trojanskaja: Троянская Е. С. *Лингвостилистические исследования немецкой научной литературы*. — Наука, М., 1982, 312.
556. Tumanjan: Туманян Э. Г. *Язык как система социолингвистических систем*. Синхронно — диахронические исследования. — Наука, М., 1985, 247.
557. Usov i Vaskin: Усов В. В., Васькин Е. В. *Волишебный мир рекламы*. — Московский рабочий, М., 1982, 205.
558. Uspenskij: Успенский Б. А. *Поэтика композиции*. — Искусство, М., 1970. — Srpskohrvatski prevod: Uspenski B. A. *Poetika kompozicije*. Semiotika ikone. Preveo Nqvica Petković. — Nolit, B., 1979, 374.
559. Uspenskij: Успенский Б. А. *Семиотические проблемы стиля в лингвистическом освещении*. — Уч. зап. Тартуского ун-та, 1969, вып. 236. Труды по знаковым системам, 4, 487—501.
560. Učjonova: Учёнова В. В. *Публицистика и политика*. — М., 1973.
561. Ušakov: Ушаков А. А. *Очерки советской законодательной стилистики*. — Пермь, 1967, 205.
562. Ušakov: Ушаков А. А. *О языке законов и законодательной стилистике*. — Структура стилистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1983, 83—87.
563. Fajenova: Фаснова М. О. *Функциональный стиль в обучении иностранным языкам в языковом вузе*. — Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема. МГУ, М., 1979, 52—53.
564. Faska: Фаска Г. *Стыль як выражэнне моўнакамунікатывной адэкватнасці*. — Беларуская лінгвістыка, Минск, 1984, вып. 26, 36—44.
565. Fedorov: Федоров А. В. *В защиту некоторых понятий стилистики*. — Вопросы языкознания, М., 1954, 5, 65—73

566. Fedorov: Федоров А. В. *Индивидуальный стиль речи ученого*. (из наблюдений над языком трудов Л. В. Щербы). — Теория языка, методы его исследования и преподавания: К 100-летию со дня рождения Л. В. Щербы. Л., 1981, 272—277.
567. Fedorov: Федоров А. В. *Некоторые лексико-семантические факторы смысловой многоплановости художественной речи*. — Русский язык: Проблемы художественной речи, лексикологии и лексикографии. М., 1981, 71—82.
- 567a. Fedorov: Федоров А. В. *Очерки общей и сопоставительной стилистики*. — М., 1971, 195.
568. Fedorov: Федоров А. *Язык и стиль художественного произведения*. — М.-Л., 1963.
- 568a. Fajenova: Фаснова М. О. *Функциональный стиль в обучении иностранным языкам в языковом вузе*. — Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема. МГУ, М. 1979, 52—53.
- 568b. Feller: Феллер М. Д. *Стиль и знак*. Стиль как способ изображения действительности. — Вища школа, Львов, 1984, 167.
569. Fetisova: Фетисова А. В. *Некоторые количественно-качественные характеристики публицистического стиля*. — Научн. труды Курского пед. ин-та, 1972, т. 8, 34—40.
570. Filin: Филин Ф. П. *Об изучении общественных функций языка*. — Известия АН СССР, Серия литературы и языка, М., 1968, т. 27, вып. 4, 281—290.
571. *Философский словарь*. — Политиздат. Изд. 3-е. М., 1972, 496.
572. Firsova: Фирсова Н. М. *Грамматическая стилистика современного испанского языка*. Имя существительное. Глагол. — Высшая школа, М., 1984, 272.
573. Fridrih: Фридрих С. А. *К вопросу об унификации стилистических категорий*. — НДВШ, Филологические науки, М., 1984, 6, 38—42.
574. *Функциональная стратификация языка*. — Наука, М., 1985, 240.
575. *Функциональная характеристика конституентов текста*. — Тюменский гос. ун-т, Тюмень, 1985, 105.
576. *Функциональные и социальные разновидности русского литературного языка XVIII в.* — Сб. научных трудов. Наука, Л., 1984, 159.
577. *Функциональные стили*. Лингвометодические аспекты. — Наука, М., 1985, 239.
578. *Функциональные стили и преподавание иностранных языков*. — Наука, М., 1982, 359.
579. *Функциональный стиль научной прозы*. Проблемы лингвистики и методики преподавания. — Наука, М., 1980, 286.
580. *Функциональный стиль общенаучного языка и методы его исследования*. — МГУ, 1974, 180.

581. **Haldarova:** Халдарова С. М. *К вопросу о функциональных стилях речи.* — Русский язык как иностранный. Сб. научн. тр. Ташкент, 1983, 61—64.
582. **Novanskaja:** Хованская З. И. *Стилистика французского языка.* — Высшая школа, М., 1984, 344.
583. **Čikocki:** Цікоцкі М. Я. *Стылістыка беларускай мовы.* — Минск, 1976.
584. **Сурін:** Сурин С. И. *К вопросу о социально-речевых стилях.* — Уч. зап. Усть-Каменогорск. пед. ин-та, 1959; вып. 2, 172—197.
585. **Čakovskaja:** Чаковская М. С. *Методология и методика анализа различных регистров речи.* — Изучение стиля как лингвистическая и литературоведческая проблема. МГУ, М., 1979, 54—55.
586. **Čakovskaja:** Чаковская М. С. *Текст как сообщение и воздействие.* На материале английского языка. — Высшая школа, М., 1986, 128.
587. **Čeredničenko:** Чередниченко И. Г. *Нариси з загальної стилістики сучасної української мови.* — Рад. школа, Киев, 1962, 495.
588. **Čeremisin:** Черемисин П. Г. *Русская стилистика.* — Просвещение, М., 1979, 76.
589. **Čerepajov:** Черепанов М. С. *О приметах газетных жанров.* — Вестник МГУ. Серия Журналистика. М., 1959, 1.
590. **Čerepajov:** Черепанов М. С. *Проблемы теории публицистики.* — 2-е изд. М., 1973.
591. **Černuhina:** Чернухина И. Я. *Текст как объект стилистики.* — Структура лингвостилистики и ее основные категории. Пермский гос. ун-т им. А. М. Горького, Пермь, 1983, 40—43.
592. **Čižik-Polejko:** Чижик-Полейко А. И. *Стилистика русского языка.* — Воронеж, 1961.
593. **Šajkevič:** Шайкевич А. Я. *Опыт статистического выделения функциональных стилей.* — Вопросы языкознания, М., 1968, 1, 64—76.
594. **Šakarjan:** Шакарян Г. Г. *Язык здравого смысла и язык науки.* (Гносеологический анализ). — Методологические проблемы анализа языка. — Ереванский ун-т, 1976, 18—39.
595. **Šamanajev:** Шаманаев П. И. *К вопросу о стилях японского литературного языка.* — Труды ВИНЯ, 1954, 5.
596. **Šestova:** Шестова В. М. *Функционирование научного стиля в газете.* АКД. — МГУ, М., 1978, 24.
597. **Širjajev:** Ширяев Е. Н. *Устная публичная речь: разговорная или кодифицированная?* — Вопросы языкознания, М., 1980, 2, 61—73.
598. **Šljuper:** Шлюпер Е. В. *Художественный образ в научно-популярной книге.* — Книга. Исследования и материалы. М., 1972, вып. 23.

599. **Šklovskij:** Шкловский В. Б. *О теории прозы.* — Советский писатель, М., 1983, 383.
600. **Šljak:** Шляк Э. А. *Некоторые обоснования научно-делового стиля в лингвистической литературе.* — Русское языкознание, Алма-Ата, 1975, вып. 3, 56—60.
601. **Šmelev:** Шмелев Д. Н. *О стилистической дифференциации литературного языка.* — Русский язык в школе, М., 1975, 72—80.
602. **Šmelev:** Шмелев Д. Н. *Русский язык в его функциональных разновидностях.* (К постановке проблемы). — Наука, М., 1977, 168 с.
603. **Španova:** Шпанова Э. М. *К вопросу о выделении телеграфного стиля.* — Вопросы стилистики, Саратов, 1977, вып. 13, 69—77.
604. **Šuljdašova:** Шульдашова Т. В. *К проблеме понятия „стилистическое значение“.* — Проблемы лингвистического анализа текста. Иркутск, 1980, 43—51.
605. **Ščerba:** Щерба Л. В. *Современный русский литературный язык.* — В: Щерба Л. В. *Избранные работы по русскому языку.* — Учпедгиз, М., 1957, 113—129.
606. *Эволюция и предистория русского языкового стиля.* — Горьк. гос. ун-т, Горький, 1979, 111.
607. *Энциклопедия кибернетики.* В двух томах. — Гл. ред Украинской советской энциклопедии, Киев, 1975, т. I — 607, т. 2 — 623.
608. **Etkin:** Эткин М. И. *Коммуникативный и экспрессивный фактор в развитии функционального стиля.* — Материалы Всесоюз. конф. по общему языкозн. „Основные проблемы эволюции языка“, ч. II. Фан, Самарканд, 1966, 254—256.
- 608a. *Язык для специальных целей как объект функциональной стилистики.* — Сыктывк. ГУ, Пермский ун-т, Сыктывкар, 1984, 143.
609. *Язык и стиль средства массовой информации и пропаганды.* — М., 1980.
610. *Язык и стиль научного изложения.* Лингвометодические исследования. Наука, М., 1983, 272.
611. *Языковая норма и функциональные стили.* Тез. докл. — Вильнюсский гос. ун-т. Вильнюс, 1984, 58.
612. *Языковая практика и теория языка.* — МГУ, М., 1978, вып. 2, 204.
613. **Jakobson:** Якобсон Р. О. *Избранные работы.* — Прогресс, М., 1985, 455.
614. **Jakobson:** Якобсон Р. О. *Человек и язык.* — М., 1970.
- 614a. **Jakobson:** Jakobson R. *Ogledi iz poetike.* — Prosveta, Beograd, 1978, 397.
615. **Jakubinskij:** Якубинский Л. П. *О диалогической речи.* — Русская речь. Фонетический ин-т практического изучения языка, Петроград, 1923, 96—194.

616. Jakubinskij: Якубинский Л. П. *Избранные работы. Язык и его функционирование.* — Наука, М., 1986, 207.
617. Jarošenko: Ярошенко В. Н. *Информационные жанры радиожурналистики.* — М., 1976.
618. Jarceva: Ярцева В. Н. *Развитие национального литературного английского языка. — Вопросы формирования и развития национальных языков.* М., 1960.
619. Jarceva: Ярцева В. Н. *Соотносительность региональных и социальных вариантов языка в плане стиля и нормы. — Социальная и функциональная дифференциация литературных языков.* Наука, М., 1977, 12—26.
620. Jarceva: Ярцева В. Н. *Функционально-стилистическая система литературного языка и ее соотношение с территориальными диалектами.* — НДВШ, Филологические науки, М., 1974, 3 (81), 17, 45—55.

2. Česoslovačka literatura

621. *A Prague school reader in linguistics.* — Indiana univ. press, Bloomington, 1964, 485.
622. *A Prague School reader on esthetics, literary structure, and Style.* — Selected and transl. from the original Cz. by Paul L. Garvin. Washington, D. C., 1964.
623. Barnet: Barnet V. *Diferenciace národního jazyka a sociální komunikace* — Говорные формы и словенские литературные языки. Скопје, 1973, 21.
624. Barnet: Барнет В. *Моўныя і стылявыя нормы і маўленчыя паводзіны.* — Беларуская лінгвістыка, Мінск, 1984, вып. 26, 21—28.
625. Barnet: Barnet V. *Vztah komunikativní sféry a různotvarů jazyka v slovanských jazycích.* — Slavia, 46, 1977, s. 337 n.
626. Bečka: Bečka J. V. *Jazyk a styl novin.* — Novinář, Praha, 1973, 217.
627. Bečka: Bečka J. V. *Novinářský jazyk.* — Kultura doby, roč. I, č. 1, 1936, 24—28.
628. Bečka: Bečka J. V. *O úkolech funkční lingvistiky.* — ČMF, XXV, 1939, 286.
629. Bečka: Bečka J. V. *Stylistická syntax a kompozice jazykového projevu.* — Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1970.
630. Bečka: Bečka J. V. *Technika slohu.* — Praha, 1938.
631. Bečka: Bečka J. V. *Uvod do české stylistiky.* — Nakladatel ing. Rudolf Mikuta v Praze II, 1948, 469.
632. Bečka: Bečka J. V. *Vybrané kapitoly z české stylistiky.* — Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1966, 241.
633. Bečka: Bečka J. V. *Základy kompozice jazykových projevů.* — Státní pedagogické nakladatelství, Praha, 1960, 118.

634. Bělič: Bělič J. *Vznik hovorové češtiny a její poměr k češtině spisovné.* — Cs. přednášky pro IV. mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě. Praha, 1958.
635. Bělič i dr.: Bělič, Hausenblas, Havránek i dr. *Kultura českého jazyka.* — Liberec, 1969.
636. Bělič, Havránek i dr.: Bělič J., Havránek B., Jedlička A., Travníček Fr. *K otázce obecné češtiny a jejího poměru k češtině spisovné.* — Slovo a slovesnost, Praha, 1961, 22, s. 98n.
637. Bělič i dr.: Белич Я., Гавранек Б., Едличка А., Травничек Фр. *К вопросу об „обиходно-разговорном“ чешском языке и его отношении к литературному чешскому языку.* — Вопросы языкознания, М., 1961, 1, 41.
- 637a. Budovičová: Budovičová V. *Otázky slovenskej štylistiky a krásna literatúra.* — Slovenská reč, 28, 1963, s. 3.
638. Bujnák, Menšík: Bujnák P., Menšík J. *Slovenská poetika.* — Praha, 1934.
639. Cuřín i Novotný: Cuřín F., Novotný J. *Vývojové tendence současné spisovné češtiny a kultura jazyka.* — Státní ped. nakl., Praha, 1974, 106.
640. Daneš, Doležel i dr.: Daneš F., Doležel L., Hausenblas K., Váhal F. *Kapitoly z praktické stylistiky.* — 2. vyd., 1957.
641. Daneš, Hála i dr.: Daneš F., Hála B., Jedlička A., Romportl M. *O mluveném slově.* — Praha, 1954.
- 641a. *Diskuse o stylu.* — Slovo a slovesnost, 7, 1941.
642. Doležel: Doležel L. *Jazykové typy současné české prózy.* — Slavica Pragensia IV, Philologica 3, 1962, Praha, 655—662.
643. Doležel: Doležel L. *K obecné problematice jazykového stylu.* — Slovo a slovesnost, Praha, 15, 1954, číslo 3, 97—105.
644. Doležel: Doležel L. *Model stylistické složky jazykového kódování.* — Slovo a slovesnost, Praha, 26, 1965, 43.
645. Doležel: Doležel L. *O stylu moderní české prózy.* Výstavba textu. — Praha, 1960.
646. Doležel: Doležel L. *Pracovní porada o otázkách stylistiky.* — Slovo a slovesnost, Praha, 16, 1955, 1, 56—64.
647. Doležel: Doležel L. *Pražská škola a statistická teorie básnického jazyka.* — Československá literatura, XIII, 1956, 101—113.
648. Doležel: Doležel L. *Rozbor uměleckého stylu.* — Slovo a slovesnost, Praha, 1955, 1, 90—96.
649. Doležel: Долежел Л. *Вероятностный подход к теории художественного стиля.* — Вопросы языкознания, М., 1964, 2, 19—29.
650. Doležel i Hausenblas: Doležel L., Hausenblas K. *O соотношении поэтики и стилистики.* — Poetika — Poetyka — Poetika. Warszawa, 1961.
— Srpskohrvatski prevod: Doležel L., Hausenblas K. *O odnosu između poetike i stilistike.* — Književna reč, V, 1975, IV.

651. Dubsky: Dubsky J. *Funkční stylistika a cizojazyčná výuka*. — Zborník materiálův katedier jazykov pri Obchodnej fakulte. Vysoká škola ekonomická, Bratislava, 1971, 40—45.
652. Dubsky: Dubsky J. *Introducción a la estilística de la lengua*. — Santiago de Cuba, 1970.
653. Dubsky: Dubsky J. *The Prague conception functional style*. — The Prague School of linguistics and language teaching. Ed. by V. Fried. — *Language and Language Learning* 27; London: Oxford UP, 1972, VI, 242 p., 112—127.
654. Filipec: Filipec J. *Rozbor odborného stylu a jeho vnútorná diferenciácie*. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1955, 1, 37—52.
655. Findra: Findra J. *Autor — rozprávač — adresát*. — Kultúra slova, 12, 1978, s. 225n.
656. Findra: Findra J. *Individuálna tvorba a vývin funkčného štýlu*. — Jazykovedné štúdie. 12. Peciarov zborník. Bratislava, 1974, 315—326.
657. Findra: Findra J. *Text a kontext*. — Kultúra slova, 12, 1978, s. 39n.
658. Findra i dr.: Findra J., Gombala E., Plintovič I. *Slovník literárnovedných termínův*. — 1. vyd. Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1979.
659. Findra J. i dr.: Findra J. i dr. *Slovenský jazyk a sloh*. — Slovenské pedagogické nakladateľstvo, Bratislava, 1983, 434.
660. Hausenblas: Hausenblas K. *Aktuální problémy lingvistiky a literární vědně orientované stylistiky*. — *Cs. rusistika*, Praha, 1962, 3, 163—166.
661. Hausenblas: Hausenblas K. *Explicitnost a implicitnost jazykového vyjadřování*. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1972, XXXIII, 2, 98—105.
662. Hausenblas: Hausenblas K. *Komplexní a simplexní styly*. — Poetyka i stylistika słowiańska. Materiały Konf., Wrocław etc., 1973, 39—46.
663. Hausenblas: Hausenblas K. *K základním pojům jazykové stylistiky*. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1, 1955, 1—15.
664. Hausenblas: Hausenblas K. *Porada o jazykové stylistice*. — Věstník Československé akademie věd, Praha, 1955, roč. 64, 1—2, s. 72—77.
665. Hausenblas: Hausenblas K. *Práce Viléma Mathesia o stylu a česká stylistika v uplynulém čtvrtstoletí*. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1970, 31, s. 194n.
666. Hausenblas: Hausenblas K. *Stile der sprachlichen Auberungen und die Sprachshichtung*. — *Stilistik und Soziolinguistik*. Hrsg. von E. Beneš und I. Vachek. Berlin (West), 1971.
667. Hausenblas: Hausenblas K. *Styky jazykových projevů a rozvrstvení jazyka*. — K diskusi o obecné a hovorové češtině. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1962, 3, 189—201.
668. Hausenblas: Hausenblas K. *Učební styl v soustavě stylů funkčních*. — Naše řeč, Praha, 1972, 2—3, 150—158.

669. Hausenblas: Hausenblas K. *Utváření stylu v textu*. — Československé přednášky pro VII. mezinárodní sjezd slavistů ve Varšavě. Literatura — folklór — historie. Academia, Praha, 1973, 217—225.
670. Hausenblas: Hausenblas K. *Vysoký — střední — nízký styl a diferenciace stylů dnes*. — Slovo a slovesnosť, Praha, 1, 1973, 85—91.
671. Hausenblas: Hausenblas K. *Výstavba jazykových projevů a styl*. — Univer. Karlova, Praha, 1971, 184.
672. Hausenblas: Hausenblas K. *Výstavba slovesných komunikátů a stylistika*. — Čsl. přednášky pro VI. mezinárodní sjezd slavistů v Praze. Academia, Praha, 1968, 343—347.
673. Hausenblas: Hausenblas K. *Základní okruhy stylistické problematiky*. — Čsl. přednášky pro V. mezinárodní sjezd slavistů v Sofii, 1963, 287—293.
674. Hausenblas: Гаузенблас К. *К уточнению понятия „стиль” и к вопросу об объеме стилистического исследования*. — Вопросы языкознания, М., 1967, 5, 69—75.
675. Hausenblas: Hausenblas K. *O соотношении поэтики и стилистики*. — Poetics, Warszawa, 1961, Seite 42.
676. Hausenblas: Гаузенблас К. *О характеристике и классификации речевых произведений*. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. VIII — Социолингвистика. Прогресс, М., 1978, 66—75.
677. Hausenblas: Гаузенблас К. *Проблема соотношения языка и стиля в чешской лингвистике первой половины XX века*. — Сопоставительное изучение русского языка с чешским и другими славянскими языками. Издательство Московского ун-та, М., 1983, стр. 288—300.
- 677a. Havránek: Гавранек Б. *О функциональном расслоении литературного языка*. — Пражский лингвистический кружок, Прогресс, Москва, 1967, 432—443.
678. Havránek: Havránek B. *Funkce spisovného jazyka*. — In: Havránek Bohuslav. *Studie o spisovném jazyce*. Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1963, 11—18.
679. Havránek: Havránek B. *K funkčnímu rozvrstvení spisovného jazyka*. — Časopis pro moderní filologii, 28, 1942, s. 409 n.
680. Havránek: Havránek B. *K stylově diferenciaci spisovného jazyka*. — Spis. češt., 1932, 32 n., a v. Časopis pro moderní filologii, 1942. Také: Zb. Studie o spisovném jazyce, 1963.
681. Havránek: Havránek B. *Studie o spisovném jazyce*. — Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1963, 371.
682. Havránek: Havránek B. *Stylistika*. — In: Havránek B. *Studie o spisovném jazyce*. — Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1963, 77—80.
683. Havránek: Havránek B. *Teorie spisovného jazyka*. — Naše řeč, 52, 1969, 65.

684. Havránek: Havránek B. *Úkoly spisovného jazyka a jeho kultura*. — In: Havránek B. *Studie o spisovném jazyce*. — Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1963, 30—59.
- 685a. Havránek: Havranek B. *Vývoj spisovného jazyka českého*. — Československá vlastivěda, II. řada, Praha, 1936.
- 685b. Havránek: Havránek B. *Opšta problematika književnog jezika i njegova funkcija*. — Treći program Radio Sarajeva, Sarajevo, 1978, januar—mart, 185—206.
- 685c. Havránek: Havránek B. *Principi Praške lingvističke škole*. — Zbornik za filologiju i lingvistiku, Novi Sad, 1970, XIII/1, 7—18.
686. Havránek i Jedlička: Havránek B., Jedlička Al. *Česká mluvnice*. — Praha, 1963, 559.
- 686a. Hodura: Hodura O. *Sloh*. Skripta. — Praha, 1954.
687. Hodura: Hodura O. *O slohu*. — Praha, 1955.
688. Hoffmann: Hoffmann L. *K vertikálnému rozvrstvení odborných jazyku*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1974, roč. 35, č. 2, 107—112.
689. Holý: Holý I. *O terminoch sloh a štýl*. — Slovenská reč, 28, 1963.
- 689a. Holý: Holý I. *Štylistika pre pedagogické fakulty*. — Bratislava, 1968.
690. Horálek: Horálek K. *Filosofie jazyka*. — Univ. Karlova, Praha, 1967, 158.
691. Horálek: Horálek K. *Jazyk jako systém a norma*. — Naše řeč, Praha, 1972, 2—3, 65—68.
- 691a. Horálek: Horálek K. *Sprachfunktion und funktionelle Stilistik*. — Linguistics, 14, 1965, 14—22.
692. Horálek: Horálek K. *Spisovný jazyk a jeho funkce*. — Naše řeč, Praha, 56, 1973, 113.
693. Horálek: Horálek K. *Styl umělecké literatury*. — Slovo a slovesnost, Praha, 16, 1955, 1, 87—90.
694. Horálek: Horálek K. *Teorie jazykových funkcí a stylistika*. — Zbornik radova povodom 70. godišnjice života akademika Jovana Vukovića. Radovi ANUBiH, knj. 34, Odjeljenje društvenik nauka, knj. 6, Sarajevo, 1977, 141—147.
- 694a. Horálek: Горалек К. *Функции языка в речи*. — Языкознание в Чехословакии. Прогресс, Москва, 1978, 30—35.
695. Horecký: Horecký J. *Jazyk v novinách*. — Bratislava, 1957.
696. Horecký: Horecký J. *Terminológia v odborném štýle*. — Naša veda, 4, 1957, s. 450 n.
697. Horecký i Racová: Horecký J., Racová A. *Slovník jazykovedných terminov*. — Bratislava, 1979, 203.
698. Hronek: Hronek J. *Obecná čeština*. — Universita Karlova, Praha, 1972, 160.
699. Chloupek: Chloupek J. *Knížka o češtině*. — Praha, 1974.

700. Chloupek: Chloupek J. *O sociální a územní rozrůzněnosti češtiny*. — Sb. Kultura českého jazyka, Liberec, 1969. Takode: Naše řeč, Praha, 1969, 52, 141—153.
701. Chloupek: Chloupek J. *Pověry o češtině*. — Blok, Brno, 1968, 115.
702. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Expresivny priznak*. — Jazykovedný čas, Brno, 1970, 2, 154—171.
703. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Hovorový štýl súčasnej slovenčiny*. — Slovenská reč, 28, 1963, s. 17n.
704. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Ku klasifikácii štýlov spisovného jazyka*. — Slavica Pragensia IV. Universita Karlova, Praha, 1962, Philologica 3. Acta Universitatis Carolinae, 617—622.
705. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Štylistika*. — Obzor, Bratislava, 1965, 230.
706. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Stýlové rozvrstvenie súčasnej spisovnej slovenčiny*. — Jazykovedné štúdie, VII: Spisovný jazyk, Bratislava, 1963, 117—150.
707. Ivanová-Šalingová: Ivanová-Šalingová M. *Teória textu a teória štýlistiky*. — Sloven. lit. Br., 1971, 3, 289—300.
708. Janoušek: Janoušek J. *Sociální komunikace*. — Praha, Svoboda, 1968, 172.
709. Jazyk: *Jazyk a štýl modernej prózy*. — Bratislava, 1965.
710. Jazyk a štýl: *Jazyk a štýl publicistiky*. — Bratislava, 1982.
711. Jazyk a um. d.: *Jazyk a umelecké dielo*. — Bratislava, 1966.
712. Jedlička: Jedlička Al. *Aktuální problémy spisovného jazyka v nových zahraničních pracích*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1972, XXXIII, 1, 25—37.
713. Jedlička: Jedlička Al. *Dynamika současného spisovného jazyka a jeho stylová diferenciacie*. — Čs. přednášky pro VII. mezin. sjezd slavistů ve Varšavě, Praha, 1973, 211.
714. Jedlička: Jedlička Al. *Jazyk korespondence jako pramen studia spisovného a literárního jazyka*. — Zb. filoz. fakulty Univerzity Komenského, Philologica, 23—24, Bratislava, 1974, 281.
715. Jedlička: Jedlička Al. *Jazyk literatury a typy jeho orientace*. — Poetyka i stylistyka slowianstwa. Materiały Konf. . . , Wrocław etc., 1973, 129—136.
716. Jedlička: Jedlička Al. *K stylovému rozvrstvení dnešní spisovné češtiny*. — Jazykovedné štúdie, 7, 1963, 134—143.
717. Jedlička: Jedlička Al. *K systému a systematicke funkčních štýlů*. — Jazykovedné štúdie, Bratislava, 1980, 15, 107—113.
718. Jedlička: Jedlička Al. *Nové sovětské práce o otázkách stylu a štýlistiky*. — Slovo a slovesnost, 15, 1954, s. 66.
719. Jedlička: Jedlička Al. *Poznámky k stylistické problematice a terminologii*. — Filologické studie, II. Sborník Pedagogické fakulty UK v Praze, 1970, 125—131.

720. Jedlička: Jedlička Al. *Problematika funkční stylové diferenciacie spisovného jazyka*. — Přednášky z průběhu letní školy slovan-
ských studií. Praha, 1981, 22, 34—46.
721. Jedlička: Jedlička Al. *Problematika mluveného jazyka v pomě-
ry k jazyku psanému*. — Говорните форми и словенските
литературни јазици. Скопје, 1973.
722. Jedlička: Jedlička Al. *Problematika regionální, sociální a stylové
diferenciacie spisovných jazyků*. — Славянска лингвистична
терминология 2, София.
723. Jedlička: Jedlička Al. *Spisovná výslovnost a její stylová diferen-
ciace*. — Slavica Pragensia XII, 1972, 219—228.
724. Jedlička: Jedlička Al. *Spisovný jazyk v současné komunikaci*. —
2. neizm. vad. Univ. Karlova, Praha, 1978, 227.
725. Jedlička: Jedlička Al. *Studium současných spisovných jazyků
slovanských a problematika variantnosti normy*. — Slovo a
slovesnost, Praha, 1968, 28, 113—124.
726. Jedlička: Jedlička Al. *Typy norem jazykové komunikace*. —
Slovo a slovesnost, 1982, ročn. 43, 4.
727. Jedlička: Jedlička Al. *Die Schriftsprache in der heiligen Kom-
munikation*. — Enzyklopädie, Leipzig, 1978, 218.
728. Jedlička: Jedlička Al. *Zróznicowanie stylowe języka literackiego
— Przegląd Humanistyczny*. Warszawa, 1978/2, 22, 221—231
729. Jedlička: Jedlička Al. *Zur Prager Theorie der Schriftsprache*. —
Travaux Linguistiques de Prague, 1, 1964, 47—58.
— Ruski prevod: Едличка А. О пражской теории лите-
ратурного языка. — Пражский лингвистический кружок,
Прогресс, М., 1967, 544—556.
730. Jedlička: Едличка А. *Паняце і сістэматыка функцыональ-
ных стыляў*. — Белоруская лінгвістыка. АН БССР, Мінск,
1984, вып. 26, 4—12.
731. Jedlička: Jedlička Al. *Praška škola i problematika standardnih
jezika, osobito slavenskih*. — Zadarska revija, Zadar, 20, 1971,
81.
732. Jedlička: Jedlička Al. *Problematika ispitivanja savremenog
jezika i jezička kultura*. — Radovi Odjeljenja društvenih nauka
ANUBiH, Sarajevo, 14, 1972, 133.
733. Jedlička i Formánová: Jedlička Al., Formánová V. *Základy
české stylistiky*. — Statní pedagogické nakl. Praha, 1970, 226
734. Jedlička J.: Jedlička Josef. *Nauka o slohu*. — Praha, 1879.
- 734a. Jelínek: Jelínek M. *Definice pojmu „jazykový styl“*. — Sborník
prací filosofické fakulty brněnské university, Brno, 14, 1965,
43—53.
735. Jelínek: Jelínek M. *K charakteristice funkčního stylu umělec —
kého*. — Česká literatura, 15, 1967, s. 231.
736. Jelínek: Jelínek M. *Míšení funkčních stylů v soudobé umělecké
proze slovanských národů*. — Československé přednášky pro
V. Mezinárodní sjezd slavistů v Sofii. Nakladatelství Česko-
slovenské akademie věd, Praha, 1963, 295—302.

737. Jelínek: Jelínek M. *Naše a sovětské stylistické práce a jejich
metody*. — Sovětská jazykověda, 1954, 4, č. 4, s. 332.
738. Jelínek: Jelínek M. *Odborný styl*. — Slovo a slovesnost, Praha,
1955, 1, 25—37.
739. Jelínek: Jelínek M. *O jazyce a stylu novin*. — Rudé Právo,
Praha, 1957, 182.
740. Jelínek: Jelínek M. *O jazykovém slohu*. — Slovo a slovesnost,
Praha, 1954, ročn. 15, 3, 118—121.
741. Jelínek: Jelínek M. *Postavení hovorového stylu mezi styly funk-
čními*. — Slovo a slovesnost, 27, 1966, 2, 105—118.
742. Jelínek: Jelínek M. *Stylové rozpětí současné spisovné češtiny*.
— Naše řeč, Praha, 1969, 52, 2—3, s. 111—126.
743. Jelínek: Jelínek M. *Zdařilý pokus o přístupnou syntézu vykladu
stylu*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1, 1972, 43—47.
744. Kadnár: Kadnár E. *Novinářská publicistika. II*. — Bratislava,
1983.
745. Knižka: Knižka o jazyce a stylu soudobé české literatury. —
Praha, 1961.
746. Kořínek: Kořínek J. M. *O jazykovém stylu*. — Slovo a sloves-
nost, Praha, 1941, s. 28 n.
747. Kořínek: Kořínek J. M. *Einige Betrachtungen über Sprache
und Sprechen*. — Travaux du Cercle linguistique de Prague,
6, Prague, 1936, 23—29. — Ruski prevod: Коржинец И. М.
К вопросу о языке и речи. — Пражский лингвистический
кружок, Прогресс, М., 1967, 317—324.
748. Koževníková: Koževníková K. *Pokus o komplexní rozbor
stylu*. — Slavica Pragensia 14, Praha, 1972, 115—129.
- 748a. Koževníková: Koževníková K. *Problematika porovnávací sty-
listiky*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1979, 4, 303—314.
749. Kožmin: Kožmin Z. *Umění stylu*. — Praha, 1967.
750. Kraus: Kraus J. *K sociolingvistickým prvkům ve funkční sty-
listice*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1971, 32, 271—278.
751. Kraus: Kraus J. *K statistickému rozboru publicistického stylu*. —
Slovo a slovesnost, 30, 1969, 371—379.
752. Kraus: Kraus J. *Kvantitativní rozbor stylu pracovních návodů*.
— Naše řeč, Praha, 49, 1966, s. 193.
753. Kraus: Kraus J. *Úvod do stylistiky pro informační pracovníky*
— Praha, 1977.
754. Kraus i Vasak: Kraus J., Vasak P. *Попытка количественной
типологии текстов*. — Prague Studies in Mathematical
Linguistics, 1967.
755. Křístek: Křístek V. *K otázce funkčního rozpětí odborného stylu*.
— Slovo a slovesnost, Praha, 1972, 33, 2, 173—178.
756. Kultura: Kultura českého jazyka. — Severočeské nakl., 1969,
157 s.
757. Lamser: Lamser V. *Komunikace a společnost*. — Praha, 1969.

758. Levý; Levý J. *Bude literární věda exactní vědou?* — Praha, 1971.
— Ruski prevod: Левый И. Теория информации и литературный процесс. — Структурализм: за и против. Прогресс, М., 1975, 277—308.
759. *Malá encyklopedie žurnalistiky.* — Bratislava, 1982, 570.
760. Marko; Marko M. *Otázky novinářských žánrov.* — Martin, 1960.
761. Mathesius; Mathesius V. *O potenciálnosti jevů jazykových.* — U základů pražské jazykovědné školy. Praha, 1970.
Ruski prevod: Матезиус В. О потенциальности языковых явлений. — Пражский лингвистический кружок. — Прогресс, М., 1967, 42—69.
762. Mathesius; Mathesius V. *Reč a sloh.* — Československý spisovatel, Praha, 1966, 103. — Ruski prevod: Матезиус В. Язык и стиль. — Пражский лингвистический кружок. — Прогресс, М., 1967, 444—523.
763. Mathezius; Матезиус В. *Функциональная лингвистика.* — Общее языкознание. Хрестоматия Высшей школы, Минск, 1976, 64—78.
- 763a. Mathesius; Матезиус В. *O zahtjevu stabilnosti u književnom jeziku.* — Književni jezik, Sarajevo, 1973, 1—2, 7—20.
764. Miko; Miko F. *Eestetika výrazu.* — 1. vyd. Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava, 1969, 292.
765. Miko; Miko F. *K povahe estetickej informácie.* — Slovenská literatúra, 23, 1976, č. 3, 263—278.
766. Miko; Miko F. *Literárne vzdelanie, informácia a redundancia.* — Literárne vzdelanie. Štúdie. Martin, Matica slovenská, 1976, 11—20.
767. Miko; Miko F. *Odsek, téma, štýl.* — Segmenty a kontext. Bratislava, 1973, 25—30.
768. Miko; Miko F. *Semioticko-komunikačný model štýlu a textu.* — In: Miko F. Hodnoty a literárny proces. Bratislava, Tatran, 1982, 34—58.
769. Miko; Miko F. *Semiotický aspekt textu.* — O interpretácii umeleckého textu. 7. Zborník štúdií Vedeckovýskumného pracoviska literárnej komunikácie a experimentálnej metodiky Pedagogickej fakulty v Nitre, 1982.
770. Miko; Miko F. *Sloh.* Skriptá. — Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava, 1955, 136. (2. vyd. 1960, 135).
771. Miko; Miko F. *Štylistika a redundancia.* — Studia Academica Slovaca 5. Alfa, Bratislava, 1976, 239—256.
772. Miko; Miko F. *Štylové konfrontácie.* — 1. vyd. Slovensky spisovateľ, Bratislava, 1976.
773. Miko; Miko F. *Text a štýl.* — 1. vyd. Smena, Bratislava, 1970, 188.
774. Miko; Miko F. *Verš v recepcii poézie.* — Pedagogická fakulta, Nitra, 1985.

775. Miko; Miko F. *Veta v štruktúre štýlu v slovenčine.* — Studia Academica Slovaca, 2. Bratislava, 1973, 117.
776. Miko; Miko F. *Výrazové kategórie štýlu.* — Pojmoslovie literárnej komunikácie. Pedagogická fakulta, Nitra, 1976, 67—76.
777. Miko; Miko F. *Z problémov estetiky jazyka.* — Slovenské pohľady, 82, 1966, č. 9, 23—30.
778. Miko; Miko F. *Stil i informacija.* II. — Književna reč, Beograd, 10, 25. I 1981, br. 159, s. 8.
779. Miko; Miko F. *Stil kao semiotičko-komunikacijski proces.* — Književna reč, Beograd, 9, 25. 10. 1980, br. 153, s. 8.
780. Miko; Miko F. *Стилистика и теория перевода специального текста.* — Slavica Slovaca, 8, 1973, с. 3, 264—274.
781. Miko i dr.; Miko F., Zajac P., Popovič A., Kopál J., Liba P. *Štýl — komunikácia — dielo.* — Slavica Slovaca. Bratislava, 1976, II, 124—134.
782. Mistrík; Mistrík J. *Esejistický štýl.* — Slovenská reč, 39, 1974, s. 320.
783. Mistrík; Mistrík J. *Junktúra vo vecnom a umeleckom texte.* — Poetyka i stylistyka słowianska. Wrocław etc. 1973, 259—263.
784. Mistrík; Mistrík J. *Kapitolky zo štýlistiky.* — Obzor, Bratislava, 1977, 244 s.
785. Mistrík; Mistrík J. *Kompozícia jazykového prejavu.* — Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava, 1968, 172 s.
786. Mistrík; Mistrík J. *K otázke štýlov, postupov a útvarov v systematicke štýlistiky.* — Slovenská reč, Br., 1964, roč. 29, 3, 144—151.
787. Mistrík; Mistrík J. *Slovenská štýlistika.* — Slovenské pedagogické nakl., Bratislava, 1965, 312.
788. Mistrík; Mistrík J. *Štylistická diferenciácia v slovenčine.* — Studia Academica Slovaca I. Bratislava, Alfa, 1972, s. 93 n.
789. Mistrík; Mistrík J. *Štylistika.* — Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava, 1985, 584.
790. Mistrík; Mistrík J. *Štylistika proti stylistike.* — Kultúra slova, Br., 1972, 6, 200—202.
791. Mistrík; Mistrík J. *Štylistika slovenského jazyka.* — Slovenské pedagogické nakladatel'stvo, Bratislava, 1970, 422.
792. Mistrík; Mistrík J. *Štýl nominálny a verbálny.* Kapitoly zo štýlistiky (16). — Kultúra slova, Bratislava, 1973, 6, 207—209.
793. Mistrík; Mistrík J. *Tendencie v súčasnej teórii štýlistiky.* — Kultúra slova, 7, 1973, s. 65.
794. Mistrík; Мистрик И. *Математико-статистические методы в стилистике.* — Вопросы языкознания, М., 3, 42—52.
795. Mukařovský; Mukařovský J. *Estetická funkce a estetická norma jako sociální fakt.* — Praha, 1935.

- Srpskohrvatski prevod; Mukaržovski J. *Estetička funkcija kao socijalna činjenica*. — Ars, 1937, 79—85 (prevod I glave).
— Takođe prevedeno na engleski, francuski, njemački, poljski italijanski, rumunski, japanski, španski i dr.
796. **Mukařovský J.** *Estetiãa funkce, norma a hodnota jako sociální faktory*. — Praha. F. Borový, 1936 (Uvahy a přednášky, sv. 4), 88.
— Ruski prevod: Эстетическая функция, норма и ценность как социальные факты. — Труды по знаковым системам VII. Тартуский ун-т, Тарту, 1975, 243—295.
797. **Mukařovský J.** *Eestetika jazyka*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1940, č. 1, 6, 1—27.
— Engleski prevod: The aesthetics of language. — A Prague school reader on aesthetics. Literary structure and style. Washington, Georgetown University Press, 1964, 31—61.
— Srpskohrvatski prevod: Mukaržovski J. *Estetika jezika*. U: Mukaržovski J. *Struktura pesničkog jezika*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1985, 7—47.
— Takođe prevedeno na njemački i rumunski.
798. **Mukařovský J.** *Jazyk spisovný a jazyk básnický*. — Studie z poetiky. Odeon, Praha, 1982, 34—54.
— Ruski prevod: Мукарежовский Я. Литературный язык и поэтический язык. — Пражский лингвистический кружок, Прогресс, М., 1967, 406—431.
— Srpskohrvatski prevod: Mukaržovski I. *Književni jezik i pjesnički jezik*. — Izraz, Sarajevo, 1976, 2, 216—237.
799. **Mukařovský J.** *Kapitoly z české poetiky*. — Praha, 1948, 332.
800. **Mukařovský J.** *Struktura pesničkog jezika*. — Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1986, 190.
801. **Mukařovský J.** *Studie z estetiky*. — Odeon, Praha, 1966, 375.
- 801a. **Mukařovský J.** *Poetsko imenovanje i estetska funkcija jezika*. — Treći program Radio Beograda, leto, 1973, 173—180.
- 801b. **Mukařovský J.** *Prilog semantici poetske slike*. — Treći program Radio Beograda, 1973, leto, 231—238.
802. **Nebeský L.** *O jazyce matematického textu*. — Slovo a slovesnost, 43, 1982, s. 145.
803. **Novák P.** *K jednomu modelu stylistické složky jazykového kódování*. — Slovo a slovesnost, Praha, 27, 1966, 29.
804. **Novinářské ž.** *Novinářské žánry*. I. — Knihovnička novináře. Praha, 1973.
805. **Novotný J.** *K problematice základní stylistické charakteristiky spisovných jazykových prostředků*. — Naše řeč, 53, 1970, s. 65.

806. **Obecné: Obecné zásady pro kulturu jazyka**. — Spisovná čeština a jazyková kultura, Praha, 1932, 245—258.
— Ruski prevod: Общие принципы культуры языка. — Пражский лингвистический Кружок. Прогресс, М., 1967 394—405.
807. *O vědeckém poznání soudobých jazyků*. — Praha, 1960.
808. *Об интерпретации художественного текста*. — Сб. ст. Кабинета литерат. коммуникации и эксперимент. методики, 6, Словацкое педаг. издат. Братислава, 1981, 236.
809. **Okál: Okál M.** *Latinská štylistika*. — Bratislava, 1966.
810. **Pauliny: Pauliny E.** *Definy spisovnej slovenčiny*. — Bratislava, 1948. Takođe: 1966.
811. **Pauliny: Pauliny E.** *Funkčné jazykové štýly a ich klasifikácia*. — Slovenský jazyk a literatúra v škole, Bratislava, 1960, 8, 229—234.
812. **Pauliny: Pauliny E.** *O funkčném rozvrstvení spisovného jazyka*. — Slovo a slovesnost, Praha, XVI, 1955, 1, 17—24.
813. **Pauliny: Pauliny E.** *O jazyku a štýle slovenskej prózy*. — Bratislava, 1983, 282.
814. **Pauliny i dr.: Pauliny E., Ružička J., Štolc.** *Slovenská gramatika*. — 5. vyd. 1968, 490.
815. **Peciar: Peciar Št.** *Jazykové prostriedky hovorového štýla spisovnej slovenčiny*. — Jazykovedný časopis, VIII, 1965, 42.
816. **Peciar: Peciar Št.** *K štylistickým termínom hovorový ústny — písaný / písomý*. — Československý terminologický časopis, 3, 1964, 155.
817. **Perkner: Perkner S.** *Žánry rozhlasové žurnalistiky*. — Praha, 1982, 133.
818. **Popovič: Popovič A.** *Komunikačné projekty literárnej vedy*. — Pedagogická fakulta, Nitra, 1983, 167.
819. **Prachár: Prachár J.** *Princípy a technika reklamy*. — Alfa, Bratislava, 1982, 242.
820. *Пражский лингвистический кружок*. — Прогресс, М., 1967, 559.
821. **Rensky: Rensky M.** *The Frequency of Word Classes as a Function of Style and Linguistic Structure*. — The Prague School of Linguistics and Language Teaching. Oxford University press, London, 1972, 224—233.
822. **Rušćak: Ruščak F.** *Pokus o vymedzenie epištolárneho štýlu*. — Slovenska reč, 46, 1981, 360.
823. **Ružička: Ružička J.** *Vývin odborného štýlu slovenčiny v 20. storočí*. — Slovenska reč, 35, 1970, s. 7, 69.
824. **Sgall: Сгал П.** *Обиходно-разговорный чешский язык*. — Вопросы языкознания, М., 1960, 2.
825. **Skalička: Skalička V.** *Cesty k jasnému výkladu slohového*. — Slovo a slovesnost, 1941, s. 28.

826. Skalička: Skalička V. *Problémy stylu*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1941, s. 191.
827. Skalička: Skalička V. *Promluva jako lingvistický pojem*. — Slovo a slovesnost, Praha, 3, 1937, 163—166.
828. Slovák: Slovák L. *Rozhlasové žurnalistické žánre*. 1, 2. — Bratislava, 1971.
829. Starý: Starý S. *Práce o vývoji funkčních stylů současné ruštiny*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1970, 2, 154—158.
830. Stich: Stich A. *Novinářský jazyk a publicistický styl v letech 1945—1963*. — Naše řeč, r. 48, 1966, 144—153.
831. Stich: Stich A. *Sovětské diskuse o stylistice a její pedněty pro naši lingvistickou a literární stylistiku*. — Československá rusistika, VII, 1962, 167—170.
832. Šalingová: Šalingová M. *Hovorový štýl súčasnej slovenčiny*. — Slovenska reč, 28, 1963, s. 17.
833. Šenšel: Šenšel L'. *Slovenská stylistika*. — Liptovský Mikuláš, 1921.
834. Štýl: *Štylistické rozborny*. — Bratislava, 1964.
835. Stylistika: *Štylistika slovenského jazyka*. — Bratislava, 1970.
836. Těšitelová i dr.: Těšitelová M. a kol. *Kvantitativní charakteristiky současné češtiny*. — Československá akademie věd. Studie a práce lingvistické, 19, 1985, Academia, 249.
837. *Thésés*. — Travaux du Cercle linguistique de Prague, 1. Prague, 1929.
a) Srpskohrvatski prevod: Teze Pražskog lingvističkog kruga. — Treći program Radio Beograda, proleće 1975, 497—526. Takođe: b) Mukaržovski Jan. *Struktura pesničkog jezika*. — Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1985, 153—182. c) Ruski prevod: Тезисы Пражского лингвистического кружка. — Пражский лингвистический кружок. Прогресс, М., 1967, 497—526.
838. Tomiš: Tomiš K. *O štýle slovenskej prózy*. — Bratislava, 1975.
839. *Travaux de Cercle Linguistique de Prague (I—VIII)*. — Prague, 1929.
840. Trávníček: Trávníček F. *O jazykovém slohu*. — Praha, 1953, 69.
841. Trávníček: Trávníček F. *Úvod do českého jazyka*. — Státní pedagogické nakl. Praha, 1958, 112.
842. Trnka: Trnka B. *K otázce stylu*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1941, s. 61 n.
843. Trost: Trost P. *K obecným otázkám stylu*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1955, 1, 15—17.
844. Uhlár: Uhlár V. *O konverzačnom štýle slovenského spisovného jazyka*. — Slovo a slovesny tvar, 4, 1950, 9—16.
845. Utešený: Utešený S. *K metodice studia socialní stratifikace jazyka*. — Slovo a slovesnost, Praha, 1967, 434—439.

846. *U základů pražské jazykové školy*. — Academia, Praha, 1970.
847. Vachek: Vachek J. *K otázce vlivu vnějších činitelů na vývoj jazykového systému*. — Slavica Pragensia, Praha 1963, 4, 35—46.
848. Vachek: Vachek J. *K základům pražské jazykové školy*. — Praha, 1970.
849. Vachek: Vachek J. *On the Interplay of External and Internal Factors in the Development of Language*. — Lingua, 1962, 11, 433—448.
850. Vachek: Вачек И. *Лингвистический словарь Пражской школы*. — Прогресс, М., 1964, 350.
851. Váhala i dr.: Váhala a kol. *Žurnalistika*. Jazyk a štýl. — Sešity novináře, roč. I, č. 4, 1966, 144.
852. Veľas: Veľas Š. *Novinárska publicistika*. I. — Bratislava, 1983, 230.
853. Vlašin i dr.: Vlašin Š. a kol. *Slovník literární teorie*. — Praha, 1977 (2. vyd. 1984).
854. *Z klasického období pražské školy 1925—1945*. — Academia, Praha, 1972, 75.
- 854a. *Z teórie spisovného jazyka*. — Veda, Bratislava, 1979, 222.

2. Ostala literatura

Na engleskom jeziku

855. *A Prague School Reader on Acsthetics, Literary Structure, and Style*. — Selected and transl. from the original Cz. by Paul L. Garvin. Washington, D. C., 1964.
856. Andersson: Andersson E. *Style, Optional Rules, and Contextual Conditioning*. — Style and text. Stockholm, 1975, p. 15—26.
857. Bailey i Burton: Bailey W., Burton M. *English Stylistics*. A Bibliography. — Cambridge, Mass. M.I.T. Press, 1968.
858. Bell: Bell A. *Language Style as Audience Decing*. — Lang. in Soc., London, 1984, vol. 13, 2, 145—160.
859. Bell: Bell A. *The Style of News Language*. — J. of Communication, Philadelphia, 1982, vol. 32, 1, 150—164.
860. Bell: Bell T. Roger. *Sociolinguistics. Goals, Approaches and Problems*. — B. T. Batsford LTD, London, 1976.
— Ruski prevod: Белл Роджер Т. Социолингвистика. Цели, методы и проблемы. — Международные отношения, М., 1980, 318.
861. Blaushard: Blaushard M. E. *Description: Sign. Self, Desire*. — The Hague etc. Mouton, 1980, VI, 299.
862. Bolinger: Bolinger D. *Language — the Loaded Weapon*. The Use and Abuse of Language Today. — L., N. Y. Longman, 1980, X, 214.

863. **Burton i Michaels:** [Burton D. M., Michaels E. I. *The Style Function*. — Poetics, The Hague—Paris, 1972, 5, 124—137.
864. **Chapman:** Chapman R. *Linguistics and Literature*. An Introduction to Literary Stylistics. — L., Arnold, 1973, VIII, 119.
865. **Cherry:** Cherry C. *On Human Communication*. — The M. I. T Press, Cambridge, Massachusetts and London, 1965.
— Ruski prevod: Черри К. Человек и информация. Критика и обзор. — Связь, М., 1972, 368.
866. **Colson:** Colson J. *Contribution to the Description of Style*. — Folia Linguistica, The Hague, 1975, t. 7, 3/4, 339—356.
867. **Cook:** Cook W. A. *Stylistics: Measuring Style Complexity*. — GUWP, 1975, 106—120.
868. **Corcoran:** Corcoran P. E. *Political Language and Rhetoric*. — Austin. Univ. of. Texas Press, 1979, XVII, 216.
869. **Crystal i Davy:** Crystal D., Davy D. *Investigating English Style*. Longmans, Green and Co. Ltd., London and Harlow, 1969.
— Ruski prevod III glave knjige: Кристаль Д., Дейви Д. Стилистический анализ. — Новое в лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 148—171.
870. **Darbyshire:** Darbyshire A. E. *A Grammar of Style*. — Andre Deutsch, London, 1971.
871. **Dellon:** Dellon G. L. *Literary Transformations and Poetic Word Order*. — Poetics, Amsterdam, 1976, vol. 5, 1, 1—22.
872. **Ealy:** Ealy S. D. *Communication, Speech, and Politics*. Habermas a Polit. Analysis. — Univ. Press of America, Washington, 1981, X, 245.
873. **Ellis i Ure:** Ellis J., Ure J. N. *Language Varieties: Register*. — Encyclopaedia of Linguistics. Information and Control, Oxford, 1969, 251.
874. **Enkvist:** Enkvist N. E. *Linguistic Stylistics*. — The Hague, 1973.
— Ruski prevod IV glave knjige: Энkvист Н. Э. Параметры контекста. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика, Прогресс, М., 1980, 254—270.
875. **Enkvist:** Enkvist N. E. *On the Place of Style in Some Linguistic Theories*. — Literary Style. A Symposium. Ed. by S. Chatman, London—New York, 1971.
876. **Enkvist:** Enkvist N. E. *On Defining Style*. — Linguistica and Style. London, 1964, 3—56.
877. **Enkvist i dr.:** Enkvist N. E., Spencer J., Gregory W. *Linguistics and Style*. — Oxf. Univ. Press, London, 1964.
878. **Erlich:** Erlich V. *The Russian Formalism. History — Doctrine*. — Mouton, The Hague, 1957.
879. **Ervin-Tripp:** Ervin-Tripp. *An Analysis of the Interaction of Language, Topic and Listener*. — Readings in the Sociology of Language, J. A. Fichman (ed.). The Hague—Paris, 1968.
— Ruski prevod: Эрвин-Трипп С. Язык. Тема. Слушатель. Анализ взаимодействия. Новое в лингвистике, вып. 7: Социоллингвистика. Прогрес, М., 1975, 336—362.

880. **Essays:** *Essays in Modern Stylistics*. — Ed. D. C. Freeman. L. — N. Y. Methuen, 1981, 416.
881. **Everyday:** *Everyday Language*. Studies in Ethnomethodology. — Ed. by Psathas G. — N. Y. E. A. Irvington publ., 1979, 299.
882. **Fowler:** Fowler H. W. *Dictionary of Modern English Usage*. — Oxford, 1944.
883. **Fowler:** Fowler R. *Style and the Concept of Deep Structure*. — J. of Literary Semantics, The Hague, Paris, 1972, 1, 5—24.
884. **Fucks:** Fucks W. *Mathematical Analysis of Style: voir Statistique linguistique*.
885. **Garavelli:** Garavelli B. M. *A Mined Area of Linguistic Study of Texts*. — Text vs sentence Basic Questions of Text Linguistics. Ed. by Petöfi I. Hamburg, 1979, pp. 2, 405—413.
886. **Giles i Powesland:** Giles H., Powesland P. *Speech Style and Social Evaluation*. — L., Acad. press, 1975, VIII, 218.
887. **Gregory:** Gregory M. *Aspects of Varieties Differentiation*. — Journal of Linguistics, 1967, 3, 177—198.
888. **Grout:** Grout E. H. *Standard English*. Structure and Style. — London, 1933.
889. **Halliday:** Halliday M. A. K. *Linguistic Function and Literary Style*. — An Inquiry into the Language of William Golding's „The Inheritors”. „Literary Style: A. Symposium”. Ed. Seymour Chatman, Oxford University Press, London—New York, 1971, 330—368.
— Ruski prevod (skraćena verzija): Хэллидей М. А. К. Лингвистическая функция и литературный стиль. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 116—147.
890. **Halliday i dr.:** Halliday M. A. K. et al. *The Linguistic Sciences and Language Teaching*. — Longman, London, 1964.
891. **Halliday i dr.:** Halliday M. A. K., McIntosh A., Stevens P. *The Users and Uses of Language*. — In: Bailey R. W., Robinson I. L. eds. *Varieties of Present-day English*. N. Y.; L., 1973.
892. **Hankiss:** Hankiss E. *Meaning as a Source of Aesthetic Experience*. — Semiotica, The Hague, 1972, vol. 6, 3, 201—211.
893. **Harweg:** Harweg R. *Text Grammar and Literary Text, Remarks on a Grammatical Science of Literature*. — Poetics, Amsterdam, 1973, 9, 65—91.
894. **Harwood:** Harwood R. *The Language of Screenwriting*. — The State of the Language. Ed. by Michaels a. Ricks C. Berkeley etc., 1980, 290—296.
895. **Hasan:** Hasan R. *Code, Register and Social Dialect*. — In: Class, Codes and Control. 1975. Vol. 2: Applied Studies Towards a Sociology of Language. Ed. by B. Bernstein. London, Boston, 253—292.
896. **Hasan:** Hasan R. *The Place of Stylistics in the Study of Verbal Art*. — Style and Text. Stockholm, 1975, 63—74.

797. Hatzfeld: Hatzfeld H. *Recent Italian Stylistic Theory and Stylistic Criticism*. — Studia Philologica et Litteraria in honorem Leo Spitzer, Bern, 1958, 227—243.
798. Heider: Heider E. R. *Style and Accuracy of Verbal Communications Within and Between Social Classes*. — Journal of Personality and Social Psychology, Wash. 1971, vol. 18, 1, 33—47.
799. Hendricks: Hendricks W. O. *Grammars of Style and Styles of Grammar*. — New York, Oxford, 1976.
— Ruski prevod III glave knjige: Хендрикс у Стиль и лингвистика текста. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М. 1980, 172—211.
900. Hendricks: Hendricks W. O. *Style and the Structure of Literary Discourse*. — Style and Text. Stockholm, 1975, 63—74.
901. Hendricks: Hendricks W. O. *Three Models for the Description of Poetry*. — J. of. Lingv., L. 1969, vol. 6, 1, 1—22.
902. High: High G. *Style and Stylistics*. — London, New York, 1969.
903. Hill: Hill A. *Constituent and Pattern in Poetry*. — Austin, London, Univ. of Texas Press, 1976, XIV, 157.
904. Hill: Hill A. *Grammaticality*. — World, N. Y., 1961, vol. 17, 1, 1—10.
905. Hirsch: Hirsch D. H. *Linguistic Sstructure and Literary Meaning*. — J. of. Literary Semantics, The Hague, Paris, 1972, 1, 80—88.
906. Hudson: Hudson R. A. *Sociolinguistics*. — Cambridge ets., Rochelle, 1980, 250.
907. Katz i Postal: Katz J. J., Postal P. M. *An Integrated Theory of Linguistic Descriptions*. — Cambridge (Mass): M.I.T. Press, 1964, 178.
908. Katz: Katz J. J. *Semantic Theory*. — N. Y. Harper and Row, 1972, 464.
909. Katz: Katz J. J. *Semi-sentences*. — The Structure of Language. Englewood Cliffs (N. Y.), 1964, 400—416.
910. Klein: Klein S. *Control of Style wick a Generative Grammar*. — Language, Baltimore, 1965, vol. 41, 4, 619—631.
911. Kroeber: Kroeber A. L. *Style and Civilisation*. — Los Angeles, 1963.
912. Levin: Levin S. R. *Devation — Statistical and Determinate — in Poetic Language*. — Lingua, Dordrecht, 1963, vol. 12, 3, 276—290.
913. Levin: Levin S. R. *Internal and External Deviation in Poetry*. — Word, N. Y., 1965, vol. 21, 2, 225—237.
914. Locke: Locke W. N. *Scientific French. A Concise Description of the Structural Elements of Scientific and Technical French*. — New York, 1957.
915. Lucas: Lucas F. L. *Style*. — London, 1955.
916. Marcus: Marcus S. *Two Poles of the Human Language*. — Rev. roum. de linguistique. Buc., 1970, 3, 187—198; 4, 309—316.

917. Mcclain: Mcclain R. *The Problem of "Style: Another Case in Fuzzy Grammar*. — Lang. and Style, Carbondale, 1977, vol. 10, 1, 52—65.
918. Messing: Messing G. M. *The Impact of Transformational Grammar upon Stylistics and Literary Analysis*. — Linguistics. The Hague, 1971, 66, 56—74.
919. Middleton: Middleton M. J. *The Problem of Style*. — 6. ed. London, 1975.
920. Milic: Milic L. T. (ed.). *Style and Stylistics*. — An Analytical Bibliography. New York, The Free Press, 1967.
921. Milroy: Milroy L. *Language and Social Networks*. — Oxford, Blackwell, 1980, XII, 218.
922. Molhova: Molhova I. *Is there a Stylistic Structural livel in Language?* — Балканско езикознание. София, 1977, т. 20, 3, 13—19.
923. Murry: Murry J. M. *The Problem of Style*. — London, 1961.
924. Murrey i Middleton: Murrey J., Middleton J. *The Problem of Style*. — Oxford, 1925.
925. Nowakowska: Nowakowska N. *Language of Poetry and Generative Grammar. Toward generative poetics?* — Poznan. Uniw. im. A. Mickiewicza, 1977, 137.
926. Nowotny: Nowotny W. *The Language Poetic Use*. — University of London, The Athlone Press, 1962.
927. O'Donnell i Todel: O'Donnell W. R., Todel L. *Variety in Contemporary English*. — London etc. Allen & Unwin, 1980, 156.
928. Ohman: Ohman R. *Generative Grammars and the Concept. of Literary Style*. — Word, N. Y., 1964, vol. 20, 3, 423—439.
929. Osgood: Osgood Ch. E. *Some Effects of Motivation on Style of Encoding*. — Style in Language. Ed. by Th. A. Sebeok, N. Y., L., 1961.
930. Quik: Quik R. *Style and Communication in the English Language*. — L.: Arnold, 1982, VIII, 136.
931. Read: Read H. *English Prose Style*. — London, 1956.
932. Richards: Richards I. A. *Poetic Process and Literary Analysis*. — Style in Language. Ed. Thomas A. Sibeok, Cambridge, Mass., 1966, 9—23.
— Ruski prevod: Ричардс А. А. Поэтическое творчество и литературный анализ. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 313—332.
933. Ricks: Ricks C. *Clichés*. — The State of the Language. Ed by Michaels a. Ricks C. Berkeley etc., 1980, 54—63.
934. Riffaterre: Riffaterre M. *Criteria for Style Analysis*. — Essays on the Language of Literature. Ed. by Seymour Chatman and Samuel Levin, Boston, New York, Atlanta, 1967.
— Ruski prevod: Риффатер М. Критерии стилистического анализа. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 69—97.

935. **Riffaterre:** Riffaterre M. *Stylistic Context*. — Word, 1960, vol. 16, 3, 207—218.
936. **Riffaterre:** Riffaterre M. *The Stylistic Function*. — International Congress of Linguistics, 9-th. Proceedings... The Hague, 1964, 316—323.
937. **Robinson:** Robinson I. *Parliamentary Expressions*. — The State of the Language. Ed. by Michaels a. Ricks C. Berkeley etc., 1980, 64—75.
938. **Ross:** Ross R. S. *Speech Communication. Fundamentals and Practice*. Second Edition. — Prentice — Hall, Inc. Englewood Cliffs, New Jersey, 1970, 258.
939. **Russell:** Russell W. M. *Some Style Rules for a Transformational Grammar*. — Linguistics, The Hague, Paris, 1975, 151, 87—101.
940. **Saha:** Saha P. K. *Style, Stylistic Transformations and Incorporators*. — Style, Fayetteville, 1978, vol. 11, 1, 1—22.
941. **Sandell:** Sandell R. *Linguistic Style and Persuasion*. — London, Acad. Press, 1977, 329.
942. **Saporta:** Saporta S. *The Application of Linguistics to the Study of Poetic Language*. — Style in Language. Ed. Thomas A. Sebeok. Cambridge, Massachusetts, 1966, 82—93.
— Ruski prevod: Сапорта С. Применение лингвистики в изучении поэтического языка. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 98—115.
943. **Savory:** Savory Th. H. *The Language of Science: Its Growth, Character, and Usage*. — London, 1953.
944. **Schaarschmidt:** Schaarschmidt G. *Stylistic Processes and the Grammatical Structure of Slavic Languages*. — Poetyka i stylistyka slowianska. Materiały Konf... Wrocław etc. 1973, 347—353.
945. **Sebeok:** Sebeok T. (ed.). *Style in Language*. — M.I.T. Press, Cambridge, 1960.
946. **Shaika:** Shaika E. *Language. The Social Mirror*. — Rowley, Mass.: Newbury House, 1982, XII, 260.
947. **Smith:** Smith J. B. *Thematic Structure and Complexity*. — Style, vol. 9, Winter 1975, 1, 32—54.
— Ruski prevod: Смит Дж. Б. Тематическая структура и тематическая сложность. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика, Прогресс, М., 1980, 333—355.
948. **Sociolinguistic:** *Sociolinguistic Variation in Speech Communities*. — Ed. by Suranne Romaine. London, Arnold, 1982, VIII, 179.
949. **Spencer:** Spencer J. *Language Varieties: Stylistics*. — Encyclopaedia of Linguistics, Information and Control, Oxford, 1969, 259.

950. **Sperber:** Sperber H. *Expressive Aspects of Political Language*. — On Expressive language. Ed. by H. Verner, Worcester, 1955.
951. **Spitzer:** Spitzer L. *Linguistics and Literary History*. — Princeton, N. J., 1948.
952. **Spoken:** *Spoken and Written Language*. Exploring Orality and Literacy. Ed. by Tannen D. — Norwood (N. Y.), Ablex, 1982, XVIII, 267.
953. **Stankiewics:** Stankiewics N. *Linguistics and the Study of Poetic Language*. — Style in Language, 1966.
954. **Strevens:** Strevens P. D. *Varieties of English*. — English Studies, 1964, vol. 45, 1.
955. **Style:** *Style and Text*. — Stockholm, 1975.
956. **Szabo:** Szabo Z. *Stylistics Within the Interdisciplinary Framework of Text Linguistics*. — Text vs sentence Basic questions of Text Linguistics. Ed. by Petöfi J. Hamburg, 1979, p. 2, 433—449.
957. **Szabo:** Szabo Z. *The Status of Stylistics in Text-Linguistics*. — Rev. Roumaine de linguistique, Bucureşti, 1976, t. 21, 1, 117—120.
958. **Tannen:** Tannen D. *Oral and Literary Strategies in Spoken and Written Narratives*. — Language, Baltimore, 1982, vol. 58, 1, 1—21.
959. **Taylor:** Taylor T. J. *Linguistic Theory and Structural Stylistics*. — Oxford etc. Pergamon press, 1980, 109.
960. **Teleman:** Teleman U. *Style and Grammar*. — Style and Text. Stockholm, 1975, 90—100.
961. **Thorne:** Thorne J. P. *Generative Grammar and Stylistic Analysis*. — New horizons in linguistics. Harmondsworth, 1971, 185—197.
962. **Thorne:** Thorne J. *Stylistics and Generative Grammars*. — Journal of Ling., L., 1965, vol. 1, 1, 49—59. Takode: Linguistics and Literary Style. New York etc., 1970, 182—196.
963. **Traugott:** Traugott E. C. *Generative Semantics and the Concept of Literary Discourse*. — Journal of Literary Semantics. The Hague; Paris, 2, 5—22.
964. **Traugott:** Traugott E. C. "Style as Chameleon". Remarks on the Implications of Transformational Grammar and Generative Semantics for the Concept of Style. — Trends in Linguistics. Ed. by Mackey W. F., Ornstein J. The Hague etc. 1979, 127—135.
965. **Turner:** Turner G. W. *Stylistics*. — Harmondsworth, 1973, ed. Middlesex, 256.
966. **Ullmann:** Ullmann S. *Language and Style*. — Oxford, Basil Blackwell, 1966.

967. Ullmann: Ullmann S. *Stylistics and Semantics*. — Literary Style. A Symposium. Ed. Seymour Chatman. Oxf. Univ. Press. London and New York, 1971, 132—152.
— Ruski prevod: Ульман С. Стилистика и семантика. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 227—254.
968. Ure: Ure J. *Grammar-Lexis and Register Differentiation*. — Proceedings of the Second International Conference of Applied Linguistics, Cambridge, 1971.
969. Ure: Ure J. N. *The Theory of Register and Register in Language Teaching*. — Essex, 1966.
970. Welch: Welch J. *Living Language*. — John Wechh, London: Longmans, Green and co, 1966, VI, 201.
971. Willmers: Willmers M. K. *The Language of Novel Reviewing*. — The State of the Language. Ed. by Michaels a. Ricks C., Berkeley etc. 1980, 313—323.
972. Zumthov: Zumthov P. *Style and Expressive Register in Medieval Poetry*. — Literary Style: A Symposium. Oxford University Press, London and New York, 1971.

Na francuskom jeziku

973. Antoine: Antoine G. *La stylistique française*. Sa définition, ses buts, ses méthodes. — Revue de l'enseignement supérieur, 1959, 1, 42—60.
974. Antoine: Antoine G. *Pour une méthode d'analyse stylistique des images*. — Langue et littérature, Paris, 1961.
975. Bally: Bally Ch. *L'étude systématique des moyens d'expression*. — Genève, 1910.
976. Bally: Bally Ch. *Le langage et la vie*. — Paris, 1912.
977. Bally: Bally Ch. *Linguistique générale et linguistique française*. — Leroux, Paris, 1910.
978. Bally: Bally Ch. *Précis de stylistique*. — Genève, 1905.
979. Bally: Bally Ch. *Stylistique et linguistique générale*. — Archiv für Studium der neueren Sprachen, 1912, 87—126.
980. Bally: Bally Ch. *Traité de stylistique française*. — 2 volumes, 1re éd., Heidelberg, 1909; 3-e éd. Genève—Paris, 1951, v. 1.
— Ruski prevod: Балли Ш. Французская стилистика. — Издат. иностранной лит-ры, М., 1961, 394.
981. Barthes: Barthes R. *Analyse textuelle d'un conte d'Edgar Poe*. — Cl. Chabrole et autre. Sémiotique narrative et textuelle. Paris, 1973, 29—32.
— Ruski prevod teoretskog dijela: Барт Р. Текстовый анализ. Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 307—312.

983. Barthes: Barthes R. *Le degré zéro de l'écriture*. Suivi de *Éléments de semiologie*. — Paris, Gonthier, 1970, 181.
— Naš prevod: Барт Ролан. Književnost. Mitologija. Semiologija. — Nolit, Beograd, 1979, 5—226.
982. Barthes: Barthes R. *Elements de semiologie*. — Seuil, 1964.
Barthes R. — Srpskohrvatski prevod: Барт Р. Književnost. Mitologija. Semiologija. — Nolit, Beograd, 1979, 281—352.
983. Barucco: Barucco P. *Éléments de stylistique*. — Paris, 1979.
984. Bellenger: Bellenger L. *L'expression écrite*. — Paris, PUF, 1981, 127.
985. Bruneau: Bruneau Ch. *La stylistique*. — Romance Philology, t. 6, 1951.
986. Bruneau: Bruneau Ch. *Les théories de la stylistique*. — Romance Philology, V, 1951.
987. Bruneau: Bruneau Ch. *Questions de grammaire française et de stylistique*. — Tournier, Paris, 1936.
988. Bureau: Bureau C. *Linguistique fonctionnelle et stylistique objective*. — Le Linguiste, 16, Paris, P. U. F., 1976, 264.
989. Catherine: Catherine R. *Le style administratif*. — 8-e éd., Paris, 1968.
990. Coquet: Coquet J. C. *L'objet stylistique*. — FM, 35, 1967, 53—67.
991. Cressot: Cressot M. *Le style et ses techniques*. — 4-e éd., Paris, 1959.
992. Deloffre: Deloffre F. *Stylistique et poétique française*. — Paris, 1970.
993. Francois: François F. *Analyse linguistique, normes et différenciations socio-culturelles*. — Langages, 1980, 59.
994. Gauthier: Gauthier M. *A propos de stylistiques*. — Langue française. 1970, 8.
995. Georgin: Georgin R. *Le langage de l'administration et des affaires*. — Les Editions sociales françaises, Paris, 1954.
996. Georgin: Georgin R. *Les secrets du style*. Un inventaire précis des moyens d'expression. — Les Editions sociales françaises, Paris, 1951.
997. Georgin: Georgin R. *L'inflation du style*. — Les Editions sociales françaises, Paris, 1963.
998. Grammont: Grammont M. *Essai de psychologie linguistique*. Style et poésie. — Delagrave, Paris, 1950.
999. Granger: Granger G. *Essai d'une philosophie du style*. — Paris, 1968.
1000. Guiraud: Guiraud P. *Essais de stylistique*. — Première partie, Paris, 1969.
— Ruski prevod II glave: Гиро П. Разделы и направления стилистики и их проблематика. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 23—47.

1001. Guiraud: Guiraud P. *La semiologie*. — Presses universitaires de France, 1971.
— Srpskohrvatski prevod: Giro P. Semiologija. — BIGZ, Beograd, 1975, 114.
1002. Guiraud: Guiraud P. *La stylistique*. — Paris, 1954.
— Srpskohrvatski prevod: Giro P. Stilistika. — Veselin Masleša, Sarajevo, 1964, 92.
1003. Guiraud: Guiraud P. *Le français populaire*. — Soll. „Que sais-je”, Paris, 1965.
1004. Guiraud: Guiraud P. *Problèmes et méthodes de la statique linguistique*. — Dordrecht, 1959.
— Ruski prevod: Гиро П. Проблемы и методы статистической лингвистики. — Общее языкознание. Хрестоматия. Высшая школа, Минск, 1976, 44—63.
1005. Guiraud i Kuentz: Guiraud P., Kuentz P. *La stylistique*. — Paris, 1970.
1006. Hardy: Hardy A. *Théorie et méthode stylistique de M. Riffaterre*. — Langue française, 1969, 3.
1007. Henry: Henry A. *La stylistique littéraire*. Essai de redéfinition — Le Français Moderne, 1972, t. 40, 1.
1008. Laplatte: Laplatte C. *Notes sur le style administratif et le style policier*. — Le Français moderne, 1950, 3, 217.
1009. La stylistique: *La stylistique*. — Langue française, 1969, 3.
1010. Le Hir: Le Hir Y. *Analyses stylistiques*. — Paris, 1965.
1011. Le Hir: Le Hir Yves. *Styles*. — Paris, 1972.
1012. Legrand: Legrand E. *Méthode de stylistique française*. — Paris, 1939.
1013. Kassai: Kassai G. *Vers une stylistique fonctionnelle*. — Linguistique 16, 1980, 12, 133—140.
1014. Levasseur: Levasseur A. *Style et stylistique*. — La linguistique. Guide alphabétique. Paris, 1969.
1015. Malblanc: Malblanc A. *Stylistique comparée du français et de l'allemand*. — Paris, 1968.
1016. Marouzeau: Marouzeau J. *Aspects du français*. — Masson, Paris, 1950.
1017. Marouzeau: Marouzeau J. *Language affective et langage intellectuel*. — Journal de psychologie, 1923, 560—578.
1018. Marouzeau: Marouzeau J. *Les tâches de la stylistique*. — Symbolae grammaticae in honorem I. Rozwadowski. Cracoviae, 1927, 47—51.
1019. Marouzeau: Marouzeau J. *Lexique de la terminologie linguistique*. Français, allemand, anglais, italien. — 3e édition, Paris, 1951.
— Ruski prevod: Марузо Ж. Словарь лингвистических терминов. — Издат. иностранной лит-ры, М., 1960, 436.

1020. Mareuzeau: Mareuzeau J. *Précis de stylistique française*. — 2e éd. Paris, 1946; 4. éd., Paris, 1959.
1021. Marouzeau: Marouzeau J. *Stylistique française*. — Paris, 1941, 3. éd., 1965.
1022. Marouzeau: Marouzeau J. *Traité de stylistique appliquée au latin*. — Paris, 1935.
1023. Queneau R. *Exercices de style*. — NRF, Gallimard, 31e éd. Paris, 1956.
— Srpskohrvatski prevod: Keno R. Stilske vežbe. — Rad, Beograd.
1024. Rally: Rally Ch. *Stylistique et linguistique générale*. — Le langage et la vie, 1re éd., Payot, Paris, 1926.
1025. Riffaterre: Riffaterre M. *Essais de stylistique structurale*. — Flammarion, Paris, 1971, 364.
1026. Riffaterre: Riffaterre M. *La production du texte*. — FFL 1979.
1027. Riffaterre: Riffaterre M. *Réponse à Leo Spitzer: sur la méthode stylistique*. — Modern Language Notes, 1958, LXXIII, 6, 474—480.
1028. Roche: Roche J. *Le style des candidats à la présidence de la République*. Etude quantitative de stylistique. — Toulouse, 1971.
1029. Rostand: Rostand F. *Grammaire et affectivité*. — J. Urin Paris, 1951.
1030. Roustan: Roustan M. *Précis d'explication française* (méthodes et applications). — 8e éd. Paris, 1911.
1031. Ruwet: Ruwet N. *Limites de l'analyse linguistique en poétique*. — Languages, 12, 1968, 56—62.
1032. Sechehaye: Sechehaye A. *La stylistique et la linguistique théorique*. — Mélanges de linguistique offerts à M. Ferdinand de Saussure. Champion, Paris, 1908.
1033. Spitzer: Spitzer L. *Les théories de la stylistique*. — Le français moderne, 1952, 3, 165—168.
1034. Todorov: Todorov T. *Les études du style, bibliographie sélective*. — Poétique, 2, 1970, 224—232.
1035. Todorov: Todorov T. *Poétique*. — Editions du Seuil, Paris — Ruski prevod: Тодоров Т. Поэтика. — Структурализм: „за” и „против”. Прогресс, М., 1975, 37—113.
1036. Ullmann: Ullmann S. *Psychologie et stylistique*. — Journal Psych., 1953, 133—156.
1037. Vinay Darbelnet: Vinay J. P., Darbelnet J. *Stylistique comparée du français et de l'anglais*. — Paris, 1958.

Na njemačkom jeziku

1038. **Aronstein:** Aronstein Ph. *Englische Stilistik*. — Leipzig, Berlin, 1924.
Asmuth i Berg-Ehlers: Asmuth B., Berg-Ehlers L. *Stilistik*. — Opladen, 1976.
1039. **Auburger:** Auburger L. *Funktionale Sprachvarianten*. Metalinguistische Untersuchungen zu einer allgemeinen Theorie. — Wiesbaden, Steiner, 1981, 243.
1040. **Blau:** Blau A. B. *Stil und Abweichungen*. Einige syntaktisch-stilistische Merkmale in den Dichtungen D. V. Liliencrons, G. Trakls und I. Bachmanns. — Uppsala, 1978, X, 223.
1041. **Burger i Imhasly:** Burger H., Imhasly B. *Formen sprachlicher Kommunikation*. Eine Einf. — München, Kösel — Verl. 1978, 127.
1042. **Carstensen:** Carstensen B. *Stil und Norm*. Zur Situation der linguistischen Stilistik. — Zeitschrift für Dialektologie, 37, 1970, 257.
1043. **Croce i Vossler:** Croce B., Vossler K. *Briefwechsel*. — Berlin, 1955.
1044. **Deutschbein:** Deutschbein M. *Neuenglische Stilistik*. — Leipzig, 1932.
1045. **Enkvist:** Enkvist Nils E. *Linguistik und Stil*. — Heidelberg, 1972, 97.
1046. **Faulseit i Kühn:** Faulseit D., Kühn G. *Stilistische Mittel und Möglichkeiten der deutschen Sprache*. — 4. Aufl., Leipzig, 1969.
1047. **Fleischer:** Fleischer W. *Grundfragen der Stilklassifikation unter funktionellem Aspekt*. — Pädagogische Hochschule „Dr Th. Neubauer“, Erfurt-Mühlhausen, 7, 1970, 2, 23.
1048. **Fleischer:** Fleischer W. *Zur funktionalistischen Differenzierung der deutschen Schriftsprache*. — Sprachpflege, 18, 1969, Berlin, 225—230.
1049. **Fleischer i Michel:** Fleischer W., Michel G. *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache*. — Leipzig, 1975, 394.
— Ruski prevod II glave: Михель Г. Основы теории стиля. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 271—296.
1050. **Frey:** Frey E. *Text und Stilrezeption*. Empirische Grundlagenstudien zur Stilistik. — Korigstein, Ts. Athenäum, 1980, 198.
1051. **Gläser:** Gläser R. *Die Kategorie „Funktionalstil“ in soziolinguistischer Sicht*. — Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung, Berlin, 1974, 27, 6, 487—496.
1052. **Gläser:** Gläser R. *Die Stilкатегорие „register“ in soziolinguistischer Sicht*. — Zeitschrift für Phonetik Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung, 1976, Bd. 29, H. 3, 234—243.
1053. **Gläser:** Gläser R. *Fachstile des Englischen*. — Enzyklopädie, Leipzig, 1979, 208.
1054. **Graubner:** Graubner H. *Stilistik*. — Grundfragen der Literatur — und Sprachwissenschaft. Hrsg. von H. Arnold. 1973, Bd. 1. München, 165—178.
1055. *Grundsatzfragen der Funktionalstilistik*. — Sprache der Gegenwart. Schriften des Instituts für deutsche Sprache in Mannheim, 1975, 35, 36—53.
1056. **Hartung:** Hartung W. *Marxistische Sprachpragmatik als Hintergrund für die Erklärung stilistischer Phänomene*. — Wissenschaftliche Zeitschrift der Pädagogischen Hochschule Dr. Theodor Neubauer, Erfurt — Mühlhausen, Gesellschaftliche Reihe, 7, Jahrgang 1970.
1057. **Harweg:** Harweg R. *Stilistik und Textgrammatik*. — Zeitschrift für Literaturwissenschaft und Linguistik, Frankfurt-am-Main 1972, Jg. 2, H. 5, 71—81.
— Ruski prevod: Харвег Р. Стилистика и грамматика текста. — Новое в зарубежной лингвистике, вып. IX: Лингвостилистика. Прогресс, М., 1980, 212—226.
1058. **Heinemann:** Heinemann W. *Zur Klassifizierung Stilzügen*. — Linguistische Arbeitsberichte 10. 1974. Mitteilungsblatt der Sektion TAS der Karl-Marx-Univ. Leipzig, 57—61.
1059. **Hess-Lüttich:** Hess-Lüttich E. W. B. *Texttheorie und Soziolinguistik eine pragmatische Synthese*. Entwurf zur Anwendung Literaturanalyse. — Bonn, 1977, 675.
1060. **Humboldt:** Humboldt W. V. *Ueber die Verschiedenheit des menschlichen Sprachbaues und ihren Einfluss auf die geistige Entwicklung des Menschengeschlechts*. — In: Wilhelm von Humboldts Gesammelte Schriften. — Hrsg. von Albert Leitzmann, VII (1907). Rad nastao između 1930. i 1935.
— Ruski prevod: Гумбольдт Вильгельм фон. О различии строения человеческих языков и его влияния на духовное развитие человечества. — В: Гумбольдт Вильгельм фон. Избранные труды по языкознанию. Прогресс, М., 1984, 37—300.
1061. **Illenburg:** Illenburg K. H. *Stilnorm und praktische Stillehre*. — Sprachpflege, 19, 1970, 178.
1062. **Kerkhoff:** Kerkhoff E. *Kleine deutsche Stilistik*. — Bern, München, 1962.
1063. **Kerstiens:** Kerstiens L. *Das werbende Sprechen*. — Zeitschr. für deutsch Sprache, 1970, Bd. 26, H. 3, 29—141.
1064. **Klaus:** Klaus G. *Die Macht des Wortes*. Ein erkenntnistheoretisch-pragmatisches Traktat. — 2. Auflage, Berlin, 1965.
— Ruski prevod: Клаус Г. Сила слова. Гносеологический и прагматический аспект языка. — М., 1967.
— Češki prevod: Klaus G. Sila slova. — Praha, 1975.
1065. **Klein:** Klein W. *Variation in der Sprache*. — Kronberg (Ts.), 1974.

1066. **Klin i Kloch:** Klin E., Koch H. *Übungsbuch zur deutschen Stilistik.* — Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1979, 142.
1067. **Kochan:** Kochan Hg. von D. C. *Stilistik und Soziolinguistik.* — Berichte und Untersuchungen aus der Arbeitsgemeinschaft für Linguistik und Didaktik der deutschen Sprache, und Literatur. Serie A. Berichte. 1, Berlin, 1971.
1068. *Kommunikation und Sprachvariation* (Von einem Autorenkoll.) unter der Leit. von Hartung W. u. Schönfeld H. — B. Akad. — Verl, 1981, 471.
1069. **Krahl i Kurz:** Krahl S., Kurz J. *Kleines Wörterbuch der Stilkunde.* — Leipzig, Bibliogr. Inst. 1970, 141.
1070. **Meyer:** Meyer R. M. *Deutsche Stilistik.* — München, 1913.
1071. **Michel:** Michel G. *Einführung in die Methodik der Stiluntersuchung.* — Berlin, 1968.
1072. **Michel:** Michel G. *Sprachliche Existenzformen und Funktionalstile.* — Überlegungen zur stilistischen Differenzierung der Umgangssprache, in ZPSK, 1980, Bd. 33, H. 1, 75-79.
1073. **Michel:** Michel G. *Stilnormen grammatischer Mittel.* — Humboldt-Universität zu Berlin, 1969, 275.
1074. **Michel:** Michel G. *Zum Stilbegriff in der neueren Linguistik.* — Wissenschaftliche Zeitschrift der Pädagogischen Hochschule Dr. Theodor Neubauer, Erfurt — Mühlhausen, Gesellschaftliche Reihe, 7. Jahrgang, 1970.
1075. **Peukert:** Peukert H. *Positionen einer Linguostilistik.* — B., Akad. — Verl., 1977, 93.
1076. **Riffaterre:** Riffaterre M. *Strukturelle Stilistik.* — München, 1973.
1077. **Sanders:** Sanders W. *Linguistische Stilistik.* Grundzüge Kommunikation der Stilanalyse sprachlicher Kommunikation. — Vandenhoeck a. Ruprecht, 1977, 201.
1078. **Sanders:** Sanders W. *Linguistische Stiltheorie.* Probleme, Prinzipien und moderne Perspektiven des Sprachstils, — Vandenhoeck a. Ruprecht, Göttingen, 1973, 149.
1079. **Sandig:** Sandig B. *Stilistik.* Sprachpragmatische Grundlegung der Stilbeschreibung. — Gruyter, B.; N. Y., 1978, 201.
1080. **Scharnhorst:** Scharnhorst J. *Zum Wesen des Begriffs Funktionalstil.* Prof. Dr. Elise Riesel zum 75. Geburtstag. — Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung, Berlin, 1981, 34, 305—314.
1081. **Schneider:** Schneider W. *Stilistische deutsche Grammatik.* — Freiburg—Basel—Wien, 1963.
1082. **Seidler:** Seidler H. *Allgemeine Stilistik.* — Vandenhoeck & Ruprecht, Göttingen, 1953, 359.
1083. **Seiffert:** Seiffert H. *Stil heute.* Eine Einführung in die Stilistik. — München, Hueber, 1977, 242.
1084. **Sowinski:** Sowinski B. *Deutsche Stilistik.* — Frankfurt/M., 1982.
1085. **Spitzer:** Spitzer L. *Meisterwerke der romanischen Sprachwissenschaft.* — München, 1930.
1086. **Spitzer:** Spitzer L. *Romanische Stil- und Literaturstudien.* — Marbourg, 1931.
1087. **Spitzer:** Spitzer L. *Stilstudien.* Bd. 1—2 — Hueber, München, 1928.
1088. *Sprachkommunikation:* Sprachkommunikation. — Lehrbuch, Berlin, 1972.
1089. **Sprachnormen:** *Sprachnormen stil und sprachkulturi.* Hrsg. von W. Fleischer. — Zentralinst. für Sprachwiss. Akad. der Wiss. der DDR, Berlin, 1979, 149.
1090. **Steube:** Steube A. *Funktionalstilistische Differenzierung der Sprache.* — Linguistische Arbeitsberichte. 10. Leipzig, 1974, 114—119.
1091. *Stil. Komponenten — Wirkungen.* — Kongressberichte der 12. Jahrestagung der Gesellschaft für angewandte Linguistik, GAL e V. Maniuz, 1981, Bd. 1—2 von Kühlwein W. u. Raasch. A. — Tübingen: Narr, 1981, Bd. 1. 179, S, Bd. 2, 191 s.
1092. *Stilistik und Soziolinguistik.* Beiträge der Pragerschule zur strukturellen Sprachbetrachtung und Spracherziehung. Beneš und Josef Vachek. München, List, 1971, 133.
1093. *Stil und Formprobleme in der Literatur.* Hrsg. im Auftrag der F. I. L. L. M. von P. Böckmann, Heidelberg, 1959.
1094. **Strohmeyer:** Strohmeyer F. *Der Stil der französischen Sprache.* — Berlin, 1910.
- 1094a. **Vossler:** Vossler K. *Poetische Theorien der Frührenaissance.* — Berlin, 1900.
1095. **Wittich:** Wittich U. *Texttypologie unter funktionalstilistischer Sicht.* — Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung. Berlin, 1979, 32, 6, 764—769.
1096. **Zimmer:** Zimmer R. *Stilanalyse.* — Niemeyer, Tübingen, 1978, 105.

Na poljskom jeziku

1097. **Czaplewicz:** Czaplewicz E. *Poetyka adresata.* — Poetyka i stylistyka słowiańska. Materiały Konf. Wrocław etc. 1973, 305—312.
1098. **Fónagy:** Fónagy I. *O informaciji stylistycznej.* — PamL, LIII, 4, 1962, 507—525.
1099. **Gajda:** Gajda S. *Podstawy badań stylistycznych nad językiem naukowym.* — Warszawa—Wrocław, 1982, 188.
1100. **Klemensiewicz:** Klemensiewicz Z. *W kregu języka literackiego i artystycznego.* — Kraków, 1961.
1101. **Klemensiewicz:** Klemensiewicz Z. *Ze studiów nad językiem i stylem.* Państw. wyd-wo naukowe, Warszawa, 1969, 323.

1102. **Kniaginina**: Kniaginina M. *Struktury opisowe — znamienna cecha stylu dziennikarskiego*. — *Język polski*, 43, 1963, 148.
1103. **Kniaginina i Pisarek**: Kniaginina M. Pisarek W., *Język informacji prasowej*. — Kraków, 1966.
1104. **Kurkowska i Skorupka**: Kurkowska H., Skorupka S. *Stylistyka polska*. — Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa, 1959, 400.
1105. **Młodek**: Młodek I. *Kultura języka w teorii i practice*. — Wyd-wo Uniw. wrocławskiego, 1983, 98.
1106. **Opara**: Opara S. *Język a religijność*. — *Studia filozoficzne*, Warszawa, 1974, 7, 115—128.
1107. *O problemach stylistyki*. — *Zeszyty językoznawcze* 5, Warszawa, 1956, 217.
1108. **Pisarek**: Pisarek W. *Problematyka i metody badania języka w prasie*. — *Metody i technika badawcze w prasoznawstwie*. T. 1. Warszawa, 1969, 201—222.
1109. *Semiotyka i struktura tekstu*. — Ossolineum, Warszawa, 1973.
1110. **Skubalanka**: Skubalanka T. *Historyczne stylistyka języka polskiego. Przekroje*. — Wrocław etc. Ossolineum, 1984, 508.
1111. **Skubalanka**: Skubalanka T. *O pojęciach funkcji, kompozycji i wzorca w stylistyce*. I. O pojęciu funkcji. — *Spr. PAN* IV, 3, 1961 (1962), 71—74.

Na bugarskom jeziku

1112. **Borev**: Борев Ю. *Природата на стил*. — Литературна мисъл, кн. 4, 1978.
1113. **Bojadžijev**: Бояджиев Ж. *Език и общество*. — София, 1981.
- 1113a. **Brezinski**: Брезински С. С. *Езикова култура*. Въпроси на българската практическа стилистика. — Наука и изкуство, София, 1969, 131.
1114. **Brezinski**: Брезински С. *Журналистическа стилистика*. — Наука и изкуство, София, 1976.
1115. **Videnov**: Виденов М. *Социолингвистика*. Основни тезиси. Български социолингвистически проблеми. — Наука и изкуство, София, 1982, 213.
1116. *Език и стил на българските писатели*. I. — София, 1962, 429.
- 1116a. **Zarev**: Зарев П. *Теория, психология и техника на стила*. — Български писател, София, 1984, 366.
1117. **Moskov**: Москов М. *Български език и стил*. Ръководство за стилизиране. — Наука и изкуство, София, 1974, 279.
1118. **Ničeva**: Ницева К. *Стилистично разслоение на лексиката на съвременния български книжовен език*. — Известия на ИБЕ VI, София, 1959, 99.

1119. *Помагало по стилистика на българския книжовен език*. — Наука и изкуство, София, 1985, 240.
1120. **Popov i Dankov**: Попов К. Г., Данков Е. *Стилистика и семиотика*. — Годишник на Висшия педагогически институт в Шумен (Филол. фак.). София, 1981, т. 5А, 49—76.
1121. **Popov**: Попов К. П. *Въпроси на езиковата стилистика*. — Народна просвета, София, 1975, 109.
1122. **Rusinov**: Русинов Р. *Практическа стилистика*. Просто изречение. — Народна просвета, София, 1972, 167.
1123. **Filkova**: Филкова П. *Стилистични промени в лексиката на българския език през последните десетилетия*. — Български език, София, 19, 1969, 4—5.
1124. **Cizmarov**: Чизмаров Д. *Стилистика на българския книжовен език*. — София, 1982, 231.
1125. **Janakijev**: Янакиев М. *Записки по стилистика на българския език*. — София, 1965.
1126. **Janakijev**: Янакиев М. *Стилистиката и езиковото обучение*. — София, 1977, 256.
1127. **Janakijev i Ivanov**: Янакиев М., Иванов О. *Стилистика на българския език*. — София, 1971.

Na rumunskom jeziku

1128. **Andriescu**: Andriescu Al. *Funcția stilistică a izolațiilor literare în limba vorbită*. Omagiu Iordan (cf. *Mélanges*), 1958, 29—33.
1129. **Cazacu**: Cazacu B. *Langue parlée, langue écrite, styl oral*. — *Revue romaine de linguistique*, 9, 1964, 397.
1130. **Coteanu**: Coteanu J. *Idiostilul*. — *Ssitemele limbii*. București, 1970, 35—49.
1131. **Coteanu**: Coteanu J. *Posibilitatea și limitele formalizării în stilistică*. — *PLG*, 5, 1967, 169—172.
1132. **Coteanu**: Coteanu J. *Reflecții asupra stilisticii funcționale*. — *Studii de limbă literară și filologie*. București, 1972, 2, 125—143.
1133. **Coteanu**: Coteanu J. *Stilistica funcțională a limbii române*. — București, 1973.
1134. **Coteanu**: Coteanu J. *Structura stilistică a limbii*. — *LbR* XI, 1962, 357—365.
1135. **Fodor**: Fodor E. *Elemente de stilistică a limbii ruse*. — București Univ. din Buc., 1980, 210.
1036. **Iordan**: Iordan I. *Lingvistica romanică*. Evoluție, curente, metode. Editura Academiei Republicii populare Române, București, 1962.
— *Ruski prevod*: Йордан Й. Романское языкознание. Историческое развитие, течения, методы. — Прогресс, М., 1971, 619.
1137. **Iordan**: Iordan I. *Stilistica limbii române*. — București, 1944.

1138. **Marcus:** Marcus S. *Poetica matematică*. — Ed. Ac. Rep. Soc. Romania. București, 1970.
— Srpskohrvatski prevod: Markus S. *Matematička poetika*. — Nolit, Beograd, 1974, 373.
1139. **Mihailă:** Mihailă E. *Stilistica funcțională și taxonomia textelor*. — Studii și Cercetări Linguistice. București, 1981, 32, 1, 37—42.
1140. **Munteanu:** Munteanu S. *Styl și expresivitate poetică*. — Ed. științifică, București, 1972, 279.

Na mađarskom jeziku

1141. **Bartha i dr.:** Bartha J. i dr. *Kis magyar stilisztika*. — Budapest, 1968.
1142. **Békési:** Békési I. *Szövegszerkezeti alapvizsgálatok* (Magyar újságírók alapján). — Bp., Akad. kiadó, 1982, 245.
1143. **Benkő:** Benkő L. *A szavak stilisztikai értékeléséről*. — NyK, 66, 1964.
1144. **Kontra:** Kontra M. *A nyelvek közötti kölcsönzés néhány kérdéséről, különös tekintettel „elangolosodó” orvosi nyelvünkre*. — Bp., Akad. kiadó, 1981, 65.
1145. **Szabó:** Szabó Z. *A szövegpragmatika stilisztikai jelentősége*. — Magy. nyelvőr, Bp., 1983, évf. 107, sz. 2, 207—219.
1146. **Szathmári:** Szathmári I. *A magyar stilisztikai kutatás eredményei 1945 és 1956 között*. — MNy LII, 1956, 512—525.
1147. **Szathmári:** Szathmári I. *A magyar stilisztika útja*. — Budapest, 1961.
1148. **Szathmári:** Szathmári I. *A szövegstilisztika tárgyköréről*. — Magy. nyelv., Bp., 1983, 79, évf., 2, s. z., 149—162.
1149. **Temesi:** Temesi M. *A magyar nyelvtudomány. Irányok és eredmények a felszabadulás óta*. — Bp., Gondolat, 1980, 408.

Na italijanskom jeziku

1150. **Alonso:** Alonso D. *Saggio di metodi e limiti stilistici*. — Il Mulino, Bologna, 1965, XX, 395.
1151. **Bione:** Bione C. *Stilistica* (e metrica latina). — Bologna, 1936.
1152. **Devoto:** Devoto D. *Studi di stilistica*. — Le Monnier, Firenze, 1950, 252.
1153. **Porena:** Porena M. *Dello stilo*. — 1908.
1154. **Roedel:** Roedel R. *Lingua ed elocuzione*. Esercizi di stilistica italiana. — St. Gallen, 1940.
1155. **Sornicola:** Sornicola R. *Sur parlato*. — Il Mulino, Bologna, 1981, 302.
1156. **Terracini:** Terracini B. *Analisi stilistica*. Teoria, storia, problemi. — Milano, 1966.

Na španskom jeziku

1157. **Alvar:** Alvar M. *Lengua y sociedad*. — Ed. Planeta, Barcelona, 1976, 157.
1158. **Bordelios:** Bordelios I. *Perspectiva de la stilistica*. — Universidad de Buenos Aires, 1962.
1159. **Calvo:** Calvo R. L. *Introducción al estudio del lenguaje administrativo*. — Madrid, 1980.
1160. **Martines:** Martines J. A. *Propiedades del lenguaje poetica*. — Oviedo, La Cruz, 1975, 601.
1161. **Mayor:** Mayor S. J. *Comunicación y lenguaje*. — Santander, La Magdalena, 1977, 59.

Na portugalskom jeziku

1162. **Câmara:** Câmara J. M. J. *Contribuição à estilística portuguesa*. — 2^a ed. ampliada. Rio de Janeiro, 1953.
1163. **Câmara:** Câmara J. M. J. *Para uma estilística estrutural*. — Lengua, lit., folklore, 1967, 291—299.
1164. **Lapa:** Lapa R. *Estilística de la lingua portuguesa*. — Lisabonne, 1945.

Na švedskom jeziku

1165. **Oestergren:** Oestergren O. *Stilistik*. Sprakvetenskap. — Stockholm, 1908.

Na korejskom jeziku

1166. **Kim:** Kim Den Ha. *Opšti karakter „funkcionalnog stila”*. — Čoson ōhan, Phjenjan, 1965, 3, 6—13 (na korejskom jeziku).
1167. **Pak:** Pak Ensun. *Čoson Munčheron* (Korejska stilistika). — Phjenjan, 1966.

Na danskom jeziku

- 1167a. **Hejlslev:** Hejlslev L. *Omkring sprogteoriens grundlaeggelse*. — Kopenhagen, 1943.
— Srpskohrvatski prevod: Hejlslev L. *Prolegomena teorij i jezika*. — Biblioteka Teka, Zagreb, 1980, 141.

Na srpskohrvatskom jeziku

1168. Antoš: Antoš A. *Osnovi lingvističke stilistike*. — Školska knjiga, Zagreb, 1972, 159.
1169. Babić: Babić S. *Jezik*. — Panorma, Zagreb, 1965, 322.
1170. Belić: Belić A. *Oko našeg književnog jezika*. Članci, ogledi i popularna predavanja. — Srpska književna zadruga, Beograd, 1951, 350.
1171. Belić: Belić A. *Stil i jezik*. — Naš jezik, Beograd, 1935, sv. 5, 133—141.
1172. Belić: Belić M. *Ka fenomenologiji stila*. — Delo, Beograd, 1984, 8—9, 9—16.
1173. Bičanić: Bičanić S. *Raznolikost jezika i njegova upotreba*. — Pitanja, Zagreb, 1978, X, 4, 65—71.
1174. Cerovac: Cerovac M. *Poslovni jezik*. — Informator, Zagreb, 1964, 231.
1175. Cvelić: Cvelić M. *Razlozi proučavanja međudnosa općeg jezika i stručnih jezika*. — Zbornik radova Ekonomskog fakulteta, Split, 1981, V, 1980/81, 5—6, 47—60.
1176. Čale: Čale F. *Od stilema do stila*. — Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1973, 257.
1177. Čubelić: Čubelić T. *Kategorije usmenosti i pisanosti kao primarni i konstitutivni principi u jezičkim i književnim realizacijama*. — Radovi Zavoda za slavensku filologiju, Zagreb, 1968, sv. 10, 55—68.
1178. Ćorac: Ćorac M. *Lingvističko-stilistička istraživanja*. — Jedinstvo, Priština, 1974, 445.
1179. Ćorac: Ćorac M. *Stilistika srpskohrvatskog književnog jezika*. — Naučna knjiga, Beograd, 1974, 291.
1180. Dabić: Dabić B. *Praška lingvistička škola i njeno učenje o književnom jeziku*. — Treći program Radio Sarajeva, 1978, januar—mart, 178—184.
1181. Dakić: Dakić V. *Naš bogoslužbeni jezik*. — Vesnik Udruženja pravoslavnog sveštenstva FNRJ, 15. VII 1956, VIII, 170.
1182. Damjanović: Damjanović M. *Veliki stil ili s one strane stila*. — Delo, Beograd, 1984, 8—9, 72—78.
1183. Dimitrijević: Dimitrijević R. *Osnovi teorije pismenosti*. — Savremena škola, Beograd, 1962, 281.
1184. Đorđević: Đorđević B. *Srpskohrvatski pozorišni jezik*. — Univerzitet umetnosti, Beograd, 1974, 267.
1185. Finka: Finka B. *Čakavske stilističke studije*. — Filologija, 1962, 3, 49—52.
1186. Finka: Finka B. *Utvrdjivanje kvantitativnih odnosa u hrvatsko-srpskom jeziku*. — Jezik, Zagreb, 1964—65, XI, 3, 86—89; 4, 111—117.
1187. Frangeš: Frangeš I. *Stilističke studije*. — Naprijed, Zagreb, 1959, 301.
1188. Guberina: Guberina P. *Kako se može definirati stilistika sa stanovništva jedinstva jezičkog izraza*. — Republika, 1951, VII, 11, 10, 774—777.
1189. Guberina: Guberina P. *Stilistički i stilografski postupci: naučna i literarna analiza*. — Pogledi, 1955, 167—172.
1190. Guberina: Guberina P. *Zvuk i pokret u jeziku*. — Matica hrvatska, Zagreb, 1952, 222.
1191. Ignjatović: Ignjatović P. *Nekoliko napomena o stilu*. — Delo, Beograd, 1984, 8—9, 1—8.
1192. Inić: Inić S. *Govorite li politički? Esej iz sociologije političkog jezika*. — Istraživačko-izdavački centar SSO Srbije, Beograd, 1984, 164.
1193. *Jezik u društvenoj sredini*. — Novi Sad, SDPLJ, 1976, 208.
1194. *Jezik u savremenoj komunikaciji*. Praksa i problemi. — Centar za marksizam Univerziteta u Beogradu, 1983, 266.
1195. Jović: Jović D. *Jezički sistem i poetska gramatika*. — BIGZ — Jedinstvo, Beograd, 1985, 157.
1196. Jović: Jović D. *Lingvostilističke analize*. — Društvo za srpsko-hrvatski jezik i književnost SRS, Beograd, 1975, 217.
1197. Jović: Jović D. *Lingvostilistika kao primenjena lingvistika*. — Godišnjak SDPLJ, Beograd, 1979, 3, 33—37.
1198. Jović: Jović D. *O poetskoj funkciji jezika*. — Književna kritika, 1980, XI, 4, 5—17.
1199. Jović: Jović D. *Osnovni principi lingvostilističkih opisa*. — Živi jezici, Beograd, 1975, XVII, 1—4, 107—116.
1200. Kalajić: Kalajić D. *Teorija funkcionalne klasifikacije stila*. — Delo, Beograd, 1984, 8—9, 17—43.
1201. Kalenić: Kalenić V. *Lingvostilističko proučavanje hrvatskoga jezika*. — Jezik, Zagreb, 1971—72, XIX, 2—3, 65—80.
1202. Katalinić-Udovičić: Katalinić-Udovičić P. *Naučni funkcionalni stil*. — Strani jezici, Zagreb, 1979, VIII, 1—2, 74—82.
1203. Kostić: Kostić Đ. *Čestost javljanja gramatičkih kategorija u obliku u srpskohrvatskom jeziku*. — Radovi ANUBiH, XXX/10, Sarajevo, 1966, 93—144.
1204. Lešić: Lešić Z. *Jezik i književno djelo*. — Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971, 322.
1205. Lešić: Lešić Z. *Pojam „izbora” kao instrument analize stila*. — Izraz, Sarajevo, XV, knj. XXIX, 1, 18—29.
- 1205a. Maretić: Maretić T. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnoga jezika*. — Zagreb, drugo, popravljeno izdanje, 1931, 600.
1206. Mihailović: Mihailović Lj. *Pojam i odlike stručnog jezika*. — Živi jezici, 1981, XXIII, 1—4, 10—15.
1207. Miletić: Miletić M. M. *Naš administrativni jezik*. — Naš jezik, Beograd, 1938, sv. 9—10, 268—269.
1208. Minović: Minović M. *Srpskohrvatski jezik. IV*. — Svjetlost Sarajevo, 1982, 190.

1209. **Mladenov:** Mladenov M. *Novinarska stilistika*. — Naučna knjiga, Beograd, 1980, 287.
1210. **O lingvostilistici prof. A. Belića.** — Južnoslovenski filolog, 1950, XVIII, 1—4, 1—37.
1211. **Pavlović:** Pavlović M. *Osnovi proučavanja jezika i stila naših književnika*. — Južnoslovenski filolog, Beograd, 1958, XXIII, 1—4, 51—61.
1212. **Pavlović:** Pavlović M. *Problemi i principi stilistike*. — Zavod za izdavanje udžbenika SRS, Beograd, 1969, 287.
1213. **Pavlović:** Pavlović M. *Stil i problemi stilistike*. — Književnost i jezik u školi, 1954, I, 6, 379—389.
1214. **Pavlović:** Pavlović M. *Problemi stila*. — Naučna knjiga, Beograd, 1960, 140.
1215. **Petković:** Petković N. *Jezik u književnom delu*. — Nolit, Beograd, 1975, 456.
1216. **Petković:** Petković N. *Od formalizma ka semiotici*. — BIGZ — Jedinstvo, Beograd, 1984, 343.
1217. **Petrović:** Petrović Lj. *Tehnika stila*. Osnovni pojmovi. — Geca Kon D. D., Beograd, 1937, 189.
1218. **Polanšćak:** Polanšćak A. *Bufon i stil*. — Hrvatsko kolo, Zagreb, 1952, V, 9—10, 545—546.
1219. **Polanšćak:** Polanšćak A. *Izraz i stil*. — Hrvatsko kolo, Zagreb, 1952, V, 6, 332—335.
1220. **Popović:** Popović B. *Dva oglada iz teorije stila*. — Matica srpska, Novi Sad, 1959, 195.
1221. **Pranjić:** Pranjić K. *Jezik i književno djelo*. — Drugo neprom. izd. Škol: ka knjiga, Zagreb, 1973, 197 (treće prošireno izdanje: Nova prosveta, Beograd, 1985, 251).
1222. **Pranjić:** Pranjić K. *Lingvostilistika*. — Treći program Radio Beograda, leto 1973, 253—268.
1223. **Pranjić:** Pranjić K. *Problemi proučavanja jezika i stila u suvremenih pisaca*. — Jezik, Zagreb, 191—62, 118—120; 1962, IX, 3, 90—91.
- 1223a. **Pranjić:** Pranjić K. *Za komparativnu stilistiku*. — Umjetnost riječi, Zagreb, 1970, 1—2, 189—192.
1224. **Radenković:** Radenković Lj. *Lingvostilistika i strukturalizam u nauci o književnosti i nastavi književnosti*. — Naučna knjiga, Beograd, 1974, 91.
1225. **Račovanović:** Radovanović M. *Sociolingvistika*. — Književna zajednica — Dnevnik, Novi Sad 1986, 305.
1227. **Rogošić:** Rogošić K. *Jezik struke*. — Strani jezici, Zagreb, 1979, VIII, 1—2, 83—86.
1228. **Rosandić i Silić:** Rosandić D., Silić J. *Osnovi morfologije i morfostilistike hrvatskoga književnog jezika*. — Školska knjiga, Zagreb, 1979, 246.
1229. **Sekulić:** Sekulić V. *Jezik književnog i neknjiževnog teksta*. — Ovdje, Titograd, 1974, VI, 61, 12.

1226. **Rečnik:** *Rečnik književnih termina*. — Institut za književnost i umetnost; Nolit, Beograd, 1985, 896.
1230. **Silić:** Silić J. *Od rečenice do teksta* (teoretsko-metodološke pretpostavke nadrečeničnog jedinstva). — Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1984, 173.
1231. **Silić:** Silić J. *O razgraničavanju gramatičkog i stilističkog plana jezika*. — Književnost i jezik, 1967, XV, 1—2, 51—61.
1232. **Simić:** Simić R. *Lingvistički i stilistički aspekti selekcije*. — Književnost i jezik, Beograd, 1974, XXI, 4, 23—35.
1233. **Solar:** Solar M. *Stil i svijet književnog djela*. — Forum, 1970, IX, knj. XIX, 6. Takođe: Umjetnost riječi, Zagreb, 1970, XIV, 1—2, 217—226.
1234. **Stamać:** Stamać A. *Stilistička kritika i Leo Špicer*. — Polet, 1962, IX, 6, 309—311.
1235. **Suško:** Suško M. *Stil kao verbalna napetost*. — Forum, 1974, XIII, knj. XXVII, 3, 522—535.
1236. **Škiljan:** Škiljan D. *Jezik i govor u procesu komunikacije*. — Treći program, Beograd, 1975, VII, 25, 399—414.
1237. **Škiljan:** Škiljan D. *U pozadini znaka*. — Školska knjiga, Zagreb, 1985, 160.
1238. **Škreb:** Škreb Z. *Osnovna stilska sredstva*. Uvod u književnost. — Znanje, Zagreb, 1961.
1239. **Škreb:** Škreb Z. *Prijelaz iz gramatike u stilistiku*. — Jezik, Zagreb, 1954—55, 4, 97—101.
1240. **Točanac V.** *O stilu i stilskim figurama*. — Književnost i jezik, Beograd, 1960, VII, 1, 46—45.
1241. **Tošović:** Tošović B. *Deglagolizacija kao umjetnički postupak u ruskoj i našoj poeziji*. — Književni jezik, Sarajevo, 1986, 15/3—4, 327—330.
1242. **Tošović:** Tošović B. *Funkcionalna stilistika* (pojam, nastanak, razvoj). — Sarajevski slavistički dani, Sarajevo, 1981, 1, 35—42.
- 1242a. **Tošović:** Tošović B. *Funkcionalna stilistika kod nas i u svijetu*. — Zbornik Matice Srpske za slavistiku i lingvistiku, Novi Sad, 1987 XXX/1, 19—34.
1243. **Tošović:** Tošović B. *Glagol kao konstituent književnoumjetničkog stila ruskoga jezika u poređenju sa srpskohrvatskim*. Doktorska disertacija. — Sarajevo, 1983, 806.
1244. **Tošović:** Tošović B. *Kontrastivno proučavanje lingvostilistike ruskog i srpskohrvatskog jezika*. — Živi jezici, Beograd, 1986.
1245. **Tošović:** Tošović B. *Neka teoretska pitanja funkcionalnih stilova*. — Godišnjak SDPLJ Titograd, 1986.
1246. **Tošović:** Tošović B. *Stilizacija*. — Književna istorija, Beograd, 1979, XII, 45, 91—127.
1247. **Vuković:** Vuković J. *Ka problemima stilistike*. — Život, Sarajevo, 1962, XI, 3, 111—122.

1248. **Vuković:** Vuković J. *Obrisi savremene nauke o jeziku u granicama stilistike*. — Pitanja savremenog književnog jezika, Sarajevo, 1966, VI, 9, 95—106.
1249. **Vuković:** Vuković J. *Pristup kompleksnoj stilističkoj analizi srpskohrvatskoga stihovanog izraza*. — Književni jezik, Sarajevo, 1972, 1—2, 7—24.
1250. **Vuletić:** Vuletić B. *Fonetika književnosti*. — Sveučilišna naklada Liber, Zagreb, 1976, 238.
1251. **Vuletić:** Vuletić B. *Govor i stilistika*. — Jezik, Zagreb, 1971—72, XIX, 4—5, 140—144.
1252. **Vuletić:** Vuletić B. *Gramatika govora*. — GZH, Zagreb, 1980, 163.
1253. **Živković:** Živković D. *Jezik književnog dela*. — Rad, Beograd, 1957, 37.
1254. **Živković:** Živković D. *Ka domišljanjima o stilistici*. — Život, Sarajevo, 1962, XI, 355—363.
1255. **Živković:** Živković D. *Stilistika kao nauka o jeziku i o književnosti*. — Odjek, Sarajevo, 1960, 5—6.
1256. **Živković:** Živković D. *Teorija književnosti sa teorijom pismenosti*. — Sedmo izdanje. Naučna knjiga — Svetlost, Beograd—Sarajevo, 1965, 289.

Na slovenačkom jeziku

1257. **Breznik:** Breznik A. *Jezikoslovne razprave*. — Slovenska matica, Ljubljana, 1982, 459.
1258. **Dular:** Dular J. *O slovenskem časnikarskem jeziku*. — Jezik in slovstvo, Ljubljana, 1971/72, XXVII, 5, 153—159.
1259. **Dular:** Dular J. *Zvrstnost slovenskega jezika*. — Slovenski jezik, literatura in kultura, Ljubljana, 1974, 69—74.
1260. **Dular:** Dular J. *Zvrstnost slovenskega publicističnega jezika*. — X. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Predavanja, 1974, 41—52.
1261. **Grosman:** Grosman M. *Možnosti razločevanja med leposlovnim jezikom in drugim rabami jezika*. — Jezik in slovstvo, 1971/72, 1—2, 1—10.
1262. **Hafner:** Hafner S. *O problemu funkcijskih zvrsti slovenskega ljudskega jezika*. — Jezik in slovstvo, 1980—81, XXVI, 2, 54—61.
1263. **Jogan i Pogorelec:** Jogan S., Pogorelec B. *O slovenščini v javni rabi*. — Jezik in slovstvo, 1975—76, XXI, 3, 82—85.
1264. **Kalenić:** Kalenić V. *O jeziku strokovnega in umetnostnega besedila*. — Jezik in slovstvo, 1966, 226—232.
1265. **Kolarić:** Kolarić R. *Leposlovni jezik in strokovni jeziki*. — Jezik in slovstvo, 1956, II, 3, 118—120.

1266. **Korošec:** Korošec T. *Poglavja iz strukturalne analize slovenskega časopisnega stila*. Disertacija. — Ljubljana, 1976, 514.
1267. **Korošec:** Korošec T. *Razslojenost slovenskega besedišča*. — SJLK, Ljubljana, 1974, 75—90.
1268. **Križman:** Križman M. *Jezik, slog, literatura*. — Dialogi, Maribor, 1977, XIII, 9, 544—555; 594—604.
1269. **Novak:** Novak F. *Poslovni in uradovadni jezik*. — Ljubljana, 1980.
1270. **Novak:** Novak F. *Slovenski poslovni jezik*. — Jezik in slovstvo, 1972/73, XVIII, 5, 172—179.
1271. **Ocvirk:** Ocvirk A. *Izražna sredstva besedne umetnosti*. — Obzorik. 1952, VII, 1, 24—28.
1272. **Orožen:** Orožen M. *Knjižna norma in umetniški jezik v časovnem razvoju*. — Linguistica, 1975, XV, 115—132.
1273. **Pogorelec:** Pogorelec B. *Slovenski knjižni jezik, zgodovina slovenskega knjižnega jezika in stilistika*. — Anthropos, Ljubljana, 1979, 1—2, 204—208.
1274. **Pogorelec:** Pogorelec B. *Vprašanja govorjenega jezika*. — Jezikovni pogovori, Ljubljana, 1965, 132—156.
1275. **Pogorelec:** Pogorelec B. *Zvrstna in slogovna razčlenjenost slovenskega knjižnega jezika v obdobjih pred Prešernom*. — Македонски јазик, Скопје 1981—82, 591—601.
1276. **Švigelj:** Švigelj T. *O strokovnem jeziku*. — Naši ragledi, Ljubljana, 1979, XXVIII, 8, 224—225.
1277. **Toporišič:** Toporišič J. *Jezik slovenski (slovenački)*. — Enciklopedija Jugoslavije, IV, Zagreb, 1960, 500.
1278. **Toporišič:** Toporišič J. *Moderni slovenski knjižni jezik*. — Slavistična revija, 1982, XXX, 4, 436—461.
1279. **Toporišič:** Toporišič J. *O Urbančičevi jezikoslovni kulturi*. — Slavistična revija, Maribor, 1977, 359—371.
1280. **Toporišič:** Toporišič J. *Pojmovanja in poimenovanja za pojave zvrstnosti slovenskega jezika*. — Slavistična revija, Maribor, 1977, XXV, 4, 387—406.
1281. **Toporišič:** Toporišič J. *Položaj slovenskega pogovornega jezika med jezikovnim zvrstmi*. — Говорите форми и словенските литературни јазици, Скопје, 1973, 123—126.
1282. **Toporišič:** Toporišič J. *Slovenska slovnica*. — Pregledana in razširjena izdaja. Obzorja, Maribor, 1984, 739.
1283. **Toporišič:** Toporišič J. *Slovenski književni jezik*. — Obzorja, Maribor, 1975, Knj. 1—236, knj. 2—215, knj. 3—227, knj. 4—219.
1284. **Urbančič:** Urbančič B. *Knjižni jezik skozi prizmo praške šole*. — Slavistična revija, Maribor, 1976, 308—313.
1285. **Urbančič:** Urbančič B. *O jezikovni kulturi*. — Cankarjeva založba, Ljubljana, 1972, 180.
1286. **Urbančič:** Urbančič B. *O jezikovnih stilih*. — Jezikovni pogovori, 1965, 221—227.
1287. **Urbančič:** Urbančič B. *O kriterijih pravilnosti v knjižni slovenščini*. — Jezik in slovstvo, 1961—62, 36—40, 200—209.

Na makedonskom jeziku

1287. **Vidoeski:** Видоески Б. *Погледи врз развојот на македонската лингвистика*. — Литературен збор, Скопје, 1984, кн. 2, 7—16.
1288. **Vidoeski:** Видоески Б. *Развојот на македонската лингвистика на повоенот период*. — Литературен збор, Скопје, 1979, XXVI, 1, 23—30.
1289. *Говорните форми и словенските литературни јазици*. — Скопје, МАНУ, 1973.
1290. **Koneski:** Конески Б. *Грамматика на македонскиот литературен јазик*. Дел I и II. — Култура, Скопје, 1982, 552.
1291. **Korubin:** Корубин Б. *Јазикот наш денешен*. Книга I и II — Скопје, 1969. и 1976; I кн. — 173, II кн. — 344.
1292. **Korubin:** Корубин Б. *Литературнојазичната норма и јазикот на јавната комуникација*. — Јазикот во јавната комуникација, Скопје, 1981, 8—12.
1293. **Korubin:** Корубин Б. *Македонскиот литературен јазик и неговите норми во јавниот живот*. — Литературен збор, Скопје, 1971, XVIII, I, 67—84.
1294. **Nikodinovski:** Никодиновски З. *Семантика на говорната комуникација*. — Разгледи, Скопје, 1983, XXV, 4, 481—491.

4 Dopunska literatura

1295. **Dobrušin i Hurgin:** Добрушин Р. Л., Хургин Я. И. *Вопросы теории информации*. — Кибернетику на службу коммунизму, М. — Л., 1961, 71—80.
1296. **Kokorev:** Кокорев В. И. *Унификация документов управления*. — Экономика, Москва, 1979, 184.
1297. **Kolmogorov:** Колмогоров А. Н. *Теория передачи информации*. — АН СССР, Москва, 1956, 33.
1298. **Kolmogorov:** Колмогоров А. Н. *К логическим основам теории информации и теории вероятностей*. — Проблемы передачи информации, т. 5, Москва, 1969, 3.
1299. **Kolmogorov:** Колмогоров А. Н. *Три подхода к определению понятия „количество информации“*. — Проблема передачи информации, Москва, 1965, т. I, в. I.
1300. **Kruteckij:** Крутецкий В. А. *Психология*. — Изд. 2-е, переработ. и доп. Просвещение, Москва, 1986, 336.
1302. **Piotrovskij:** Пиотровский Р. Г. *О теоретико-информационных параметрах устной и письменной форм языка*. — Проблемы структурной лингвистики. ИНЯ АН СССР, Москва, 1962, 43—59.
1301. **Piotrovskaja i dr.:** Пиотровская А. А., Пиотровский Р. Г., Разживин К. А. *Энтропия русского языка*. — Вопросы языкознания, Москва, 1962, 6, 115—130.

1302. **Soboleva i Superanskaja:** Соболева Т. А., Суперанская А. В. *Товарные знаки*. — Наука, Москва, 1896, 176.
1303. *Энциклопедия кибернетики*. В 2-х томах. — Главная редакция Украинской советской энциклопедии, Киев, 1975, т. 1—607 с., т. 2 — 623 с.
1304. **Jaglom i Jaglom:** Яглом А. М., Яглом И. М. *Вероятность и информация*. — Наука, Москва, 1973, 315.
1305. **Brillouin:** Brillouin L. *Science and Information Theory*. — New York, Academic Press inc — Publishers, 1956.
— Ruski prevod: Бриллюэн Л. Наука и теория информации, Пер. с англ. Госиздат физико-математической литературы, Москва, 1960, 392.
1306. **Channon:** Шеннон К. *Работы по теории информации и кибернетике*. — Пер. с англ. Издательство иностранной литературы, Москва, 1963, 829.
1307. **Mazur:** Mazur M. *Jakościowa teoria informacji*. — Wydawnictwa naukowo-techniczne, Warszawa, 1970.
— Ruski prevod: Мазур М. Качественная теория информации. — Пер. с польск. Мир, Москва, 1974, 239.
1308. **Moles:** Moles A. *Théorie de l'information et perception esthétique*. — Flammarion, Paris, 1958.
— Ruski prevod: Моль А. Теория информации и эстетическое восприятие. — Мир, Москва, 1966, 351.
1309. **Zeman:** Zeman J. *Poznání a informace*. Gnoseologické problémy kybernetiky. — Nakladatelství Československé akademie věd, Praha, 1962.
— Ruski prevod: Земан И. Познание и информация. Гносеологические проблемы кибернетики. Прогресс, Москва, 1966, 254.
1310. **Ved:** Ved Mehta. *Moji razgovori sa vodećim američkim lingvistima*. — Dijalog, Sarajevo, 1981, 1, 145—182.
1312. **Srpskohrvatski jezik.** Enciklopedijski leksikon. — Interpres, Beograd, 1972, 604.
1313. **Simeon:** Simeon R. *Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva*. — Matica hrvatska, Zagreb, 1969, knj. 1 — 1010 s., knj. 2 — 927 s.
1314. *Новое в зарубежной лингвистике*, вып. 8 — Лингвистика текста. — Прогресс, Москва, 1981.
1315. **Bjuler:** Бюлер К. *Теория языка* (извлечения из раздела „Принципы изучения языка“). — В: Звегинцев В. А. История языкознания XIX и XX веков в очерках и извлечениях. Часть II. Госучпедгиз, Москва, 1960, 21—26.

SPISAK SKRAĆENICA

AFS — administrativni stil
FS : funkcionalni stil
F-stilovi : funkcionalni stilovi
FS- : funkcionalno-stilski, funkcionalno-stilistički
KFS : književnoumjetnički stil
KO : kibernetički organizam
 +KO — produktivni kibernetički organizam
 —KO — neproduktivni kibernetički organizam
MTI : matematička teorija informacije
NFS : naučni stil
PFS : publicistički stil
PTI : pragmatička teorija informacije
RFS : razgovorni stil
STI : semantička teorija informacije
TI : teorija informacije
VFP : vanjezički funkcionalni pojačivači ili pomagači

Branko Tošović

FUNCTIONAL STYLES

Summary

The book „Functional Styles” consists of the following parts: Introduction, First Chapter (Stylistics, Style, Functional Style), Second Chapter (Style as Information), Conclusion, Bibliography, Abbreviations List, Subject Register, Name Register, Summary in English and Russian.

In his *introduction*, the author represents Functional Style (in further text FS) as a stylistic category, understanding of which requires researching a great number of linguistic and nonlinguistic disciplines. Functional and stylistic language deconstruction (in further text the abbreviations FS — FS-language deconstruction, will be used) which is the universal characteristics of all the developed languages, is such a difficult and complex phenomenon, that it is not possible to comprehend it by using the parameter of one specific and narrow scientific field. As an interdisciplinary problem, FS — language jaggng consists in itself several components: cybernetic, philosophic, aesthetic, semiotic, socio-linguistic, psycho-linguistic, logic, inter-linguistic, e.t.c. Some of these will be discussed in this book.

The *First Chapter* discusses the following issues: notion of style, notion of FS, the contemporary stylistic schools and methods, out of language FS constituents, FS paradigmacy and syntagm of FS typology. The authors idea in discussing these problems is also the substantial theses of the Second Chapter: style is in language, language is in man — man is in society. The author emphasises the following facts as important:

The fact that stylistics has for centuries been in the shadow of rethorics, that it has not been able to develop into an independent scientific discipline for centuries, is not so unusual as the events of only the last eighty years of „real” stylistics existence. As a matter of fact, stylistics needed only a few decades of its own independent development to consold and establish the status, after which, in even a shorter time, it spread into such a number of schools and methods, that one can talk about a real contemporary explosion in the fields of stylistics. The twentieth century scientific changes, especially the rise of the new scientific discoveries, such are, for example, computer science and the information theory, the increasing number of communication lines, relations, the enormous development of communication among people of the whole civilisation, ever so intense human activity, and many other factors were detrimental and halpful to the stylistics development, precisely, to its methodological diversity. This brings about a substantial reorientation in the second part of the twentieth century stylistics. This also helps stylistics to connect with mathematics, information theory, semiotics, communication theory and a number of schools and method in the fields of linguistics (socio-linguistics, psycholinguistics, textual linguistics, contrastive linguistics, transformational-generative linguistics e. t. c.). The result is a number of new schools and methods in the field of stylistics, which are essentially having an interdisciplinary character. In the system of modern stylistic researches the very special place is reserved for functional stylistics (in further text F-stylistics).

It can be defined as a linguistic discipline that requires researching of usage and functioning of language in particular aspects of human life, or as a FS language jagging in forms of stylistic formations that posses a systematic FS-character. Although the origin of F-stylistics should be looked for in the scientific researches of the first and the second part of the twentieth century (Bali, Boduen, de Kurtene, Jacobinsky, Jacobson, Bahtin, Ščerba, Vinokur, Vinogradov, e. t. c.) the real beginnings of this discipline can be found, after all, in the thesis pu by the Prussian

linguistic school workshop. The first strong desires for FS researching and the F-stylistics discovery came from the German and French linguists (Humbolt, Bali), the Soviet literary linguistic tendencies in the twentieth of our century contributed a great deal to the F-stylistics foundation, while the Prussian linguistic school is its fundamental establisher. It is an interesting fact that the establishing process of this matter went on almost simultaneously and mostly independently in Czechoslovakian and Soviet science.

The occurrence of FS-language differentiation, such it is in all the developed world languages, required men to apprehend a very long period of intelectual development, to form various fields of human activity, to improve the language to such an extent that it can be satisfactory for all the human needs in all of the human activities.

The question of style has been put by the scientist for centuries, even at those times when stylistics had been an inner part of rethorics, and there is still no answer which would be universal and which would be satisfactory for all. There is a great diversity in defining the notion „style”. Every national linguistics gave its unique definition of style and its characteristics. Soviet interpretations are very numerous and different, Czechoslovakian, traditionally deep and studious, French — systematic and picturesque, American — original and unusual, e. t. c. Yugoslav are not numerous but characteristic. The part of this book is a critique of style-defining in the specific linguistic areas.

There are several facts that can't be neglected in defining FS. First of all, FS are language expressions which rise from a specific area of some human activity. Starting from the definition of human action, one comes to two important elements: 1. that human action is selfconscious in its character, and 2. that it is characterised by a great diversity. Selfconsciousness of human action that is emphasised above, leads to the essential feature of FS: namely, that those are the language systems founded by reason during the certain period of human civilisation development, in order to satisfy the individual and social needs of mankind, and that the FS-language differentiation is not

a type of spontaneous jaggig, but the deeply considered issue. The second important moment is in concern with balancing of relation: action diversity – FS-diversity. It is clear that the FS-diverity is not as large as the human action diversity, and that it can't follow it: human action is much more divergent than the language one. The F-typology can't, for this reason, be classified according to the number of human activities (otherwise, we would have as many FS as existing activities). The next essential definition is already imputed in the very name of FS: it is the language realisation which has a certain function, certain usage. The third essential qualifier is in concern with the extralinguistic influence and the interlinguistic foundation of F-styles. The fourth one can be expressed in this way: FS is a language expression which has its own system; FS are the language realisations that inherit a systematic character. They are a rather flexible units: closed just as much as it is necessary to create a system; open as much as it is necessary for a system in order to remain undamaged. They have a porous order – the order which is porous in both directions. This is the reason why the edges of particular styles are not strictly cut, firm and closed up, but are on the contrary, rather flexible and elastic. It is also important to emphasise that the FS mathematical schemes possess their different frequencies and probabilities of applying the language tools. The sixth element is in concern with the fact that the FS are historical categories. Taking in concern all of the above mentioned, it is easy to conclude that the FS are the extralinguistically conditioned, systematic language realisations in particular areas of human activity, also in function of those activities, they have a unique interlinguistic structure (paradigmatic and syntagmatic), mathematically strict regularity, the unique traditional and historic foundation.

There are two major types of factors in FS-language differentiation: the first come from out of language reality, the second are within the language factors. There is a great deal of discussion in this book devoted to both. The fact that during the FS-language differentiation process, the elementar factors do not make the influence indepen-

dently from one another, but form their inner relations and schemes of their correlations, create, in this sense, a style, a system of interactions, is especially emphasized in this book.

There is a selection system in every FS, formed on the basis of the FS specificities and limitations, that are apparent in it. There are several phases in this system: selection acts, selection units, frequency, probability, structure mounting.

Since the F-stylistic basic unit can't be neither word nor syntagm, or sentence (although they can be researched separately), but text, this stylistic discipline can be defined as a textual discipline that researches the text as a F-unity. This unity structuring requires the certain methods to be applied, the rules and the norms of which are specific for every particular FS. These norms are generated from the very nature of FS, the part that is called the FS-norm.

One of the most important and most difficult question is the question of FS-typology, by definition, of methods or the ways in which the FS-language system is deconstructed to its very element, in order to group them into the basic system, intermediate system, and the upper system, creating in this way the abstract and the general model of FS-language differentiation. The elements of that specific typology appear as a sum of the organised finalities („organised”, because that particular typology introduces the order into FS-system, and „finalities”, because that typology introduces differentiation of the limited number of the FS-system elements).

The basis of that classification consists two basic notions: „character of relation” and „type of relation”. They generate the following units: functional integrative unit, functional type, functional inter-type, functional subtype, and functional genre. The functional integrative unit represents an assembly of several styles that create a close grupation, created in the process of opposing one type of style against the other type of style, as well as the complete FS-system against the other complete system of the same language (according to the sector of human activity). This kind of integrative unit is called FS-complex

(for example, oral and written, profane and sacral, e.t.c.). The functional types represent the basis of FS-language differentiation, represent what we call FS. This is the fundament of notion: FS-classification. If the language expression stands on the bordering area, correspondingly, if it possesses the elements of the two or more FS, but not as many as to create the FS-complex (which appears only in oppositions), we talk about inter styles, (for example, epistolar, commercial, memorial, oratorical, e.t.c.). The functional sub-type consists the particular FS-units, so called sub styles. Every FS has a scope within which is possible to recognise the sub-type. The last and the lowest level of the FS-language differentiation is genre. All the FS are characterised by a smaller or larger genre diversity.

The second chapter discusses style as an information.

Acceptance, preservation, transformation and transmission of information in a complex managing system (biological, technical, social e.t.c.) proceeds according to the certain rules. In different cybernetic mechanisms the information processing as well. However, all of them are bounded to the system of signs which enables transmitting of any information. Language as a mediator within the information processing is not so strict as to be called an undeviable phenomenon. Various managing processes require, together with the various cybernetic mechanisms, such information transmitters to be made. Those are so called „codes“ that can be divided into the three basic types: natural language, artificial language, and the language of animals. These three mediators of these three different mechanisms (man, machine, animal) differ in their level of functional pressure. On one side, there is a natural language, which sends the most different types of informations. On the other side, there is an artificial language and the language of animals that send only one-dimensional informations. Accordingly, the first one is multi-functional, the second two are monofunctional. Informational diversity as a fundamental feature of natural language is divided into the separate types that cause specific sub-codes creation, by definition, standard language sub-system FS. They may also be defined as the specialised sub-

codes of a language that transmit the informations within a specific kind of human activity. The functional types creating conditions (within some cybernetic organism such as a managing system capable of receiving, sending and producing an information) can be obtained under the following conditions: informational multi-dimensionality, informational diversity, transmitting system development, and functional necessity.

The information transmitted by FS originates upon the basis of some other information. So, one information brings up another information, essentially means that the styles transmit information of information. FS transmits the second-level information, which is organised by processing the first level one. Such information (the first level one) is prior to all the FS, but is different in its specific character.

The information sent by FS can conditionally be divided into the two basic segments (conditionally, because they are an organic unit): semantic information, and formal language information or self-information. An information carried by FS can be clearly expressed or hidden, in the sense of which we can talk about an explicit and implicit information. There is always something conscious and unconscious in FS, therefore it is allowed to make a distinction between an information with the conscious form, from that of an unconscious form. Besides, an information can be universal and specific, exotheric (secret, hidden, understandable only to a certain recipient), and exotheric (understandable, understandable and at disposal to anyone). The meaning of semantic information is a „message content“ or „theme“ or „basic content“, in other words, FS-semantics. Formal language information or self-information represents the one emitted by the FS form that simultaneously sends a semantic information. That is an information of form about itself, about communicators, communication act, communication network, consequently, that is an information of sign about itself. There are three basic levels in the formal language information: information of form about itself (auto-information), information of form about the communicating act (pragmatic

information), and information of form about the complete informational process (communicational information). The first information which may also be regarded as an inner information or inter-information, consists in itself a structural or language structural information (information of structure of form, of its phonetic, phonological, morphological, lexical and semantic, syntactic and textual organization), language standard information (information of the order of form, according to the standard language information), stylistic information (information of the stylistic form potentials), style (information of form being a product of aesthetic process and aesthetic value). The second information, the pragmatic one, represents an information of: transmitter, receiver, transmitter — receiver relation, transmitter — information relation, receiver — information relation. The framework of pragmatic information offers a possibility to observe social, class, territorial, physiological (age, sex, etc.) component. The third information is related to the overall communication process and it undermines the information of transmitter and receiver, type of channel type of lines, and the conditions under which transmitting and receiving process is going on. All of these types of formal language informations are important in their specific ways, for arising, existing, functioning and analysing FS-jagging, which is the reason why they are analysed more thoroughly in the further text.

FS have their specific chain of arising, they are, precisely, the product of a man, devoted to a man, and have their physical relations. The greatest number of all the FS-texts belong to a single author. The unique case is national and oral literature in which an individual artistic fact is transformed into a social one.

One of the important questions is code transferring from one FS to another. It can be productive and non-productive. The basic condition of productive transferring is knowledge and acceptance of logic of thinking and expressing in form of codes to which the message is sent.

There is a wide scope of relations between the transmitter and receiver in any FS-system, which can purposely be reduced to the following basic interactions: 1. according

to the open or closed character of the information processing a) transmitter and receiver as one cybernetic organism (in further text CO) b) transmitter and receiver as different CO, 2. according to the number of communicators a) one transmitter and one receiver b) one transmitter and more receivers c) more transmitters and one receiver d) more transmitters and more receivers, 3. according to the probability of existing receivers a) possible b) realistic c) imaginary d) real, 4. according to the possibility of receiving a complete information a) positive receiver b) negative receiver, 5. according to the possibility of receiving a stylistic information a) stylistically active b) stylistically passive, 6) according to the level of readiness for information receiving a) a-priori information is inherited b) a-priori information is not inherited, 7. according to the condition of a transmitter and his relation to a receiver, or the other way around (interested, not interested, concentrated, not concentrated, with reaction, without reaction etc., 8) according to the closeness of communicators a) without any close information b) with closer or further connection. The further text discusses the above mentioned inter-relations of FS-language differentiation. Having in concern transmission of information to a certain recipient, the author distinguishes the four informational processes: mono-process, diffuse process, focal process, and focal-diffuse process. The focal process is the most frequent in FS-system.

Transforming one process into another is that of transferring from simplex channel line to duplex channel line or the other way around. If these transformations are not being observed separately but as a organic unit, one may observe the intact dialogical structure with the two following versions: symmetric, in which there is the same number of communicators on each side, and asymmetric, in which there is a different number of communicators on each side. It is, therefore, possible to distinguish the four processes in the second version: 1. symmetric monoprocess 2. asymmetric initially diffuse process 3, asymmetric initially focal process 4. symmetric focal diffuse process.

In some cases a receiver is obliged to take a semantic information together with a formal language one (a-sty-

listic information). There are in fact three possible choices of information receiving: a semantic information exclusively, a stylistic information exclusively, the complete information. A recipient makes his choice according to the text itself, his communicative capacities and his specialisation.

A-priori information has an important role in decoding process. Just as a sender has in concern a receivers informational bases (during the coding process) as presumably existing, so a receiver starts from his allready gained knowledge, experience, and data as his a-priori informations. It is constructed (a-priori information form) according to the hidden relations, which exclude a place changing, a possibility that a lower level element becomes an upper level element.

FS consists two separate sorts of channels: one direction communication channel, and both directions communication channel. Information transmitting through one or the other channel causes smaller or bigger disturbance: the oral FS forms exhibit disturbances in time, written FS forms exhibit disturbances in space. They appear as detrimental murmours (which are predictable) or as accidental — white murmours (disturbances of zero mathematicilac expectations). However, some murmours are conscious. That are disturbances that a sender purpously sends to a receiver. Conscious murmur is especially characteristic for the art literature style, and appears in forms of most diverse artistic conducts. One of them is, for example, conscious grammatical errors.

FS can form simple and complex code combinations. There are three types of codes that interveve: natural language code, artificial language code, and nonverbal code (out of language system of signs). If FS consists of exclusively one code, we call it a simple semiotic system (simple in the sence mentioned above). In other caeses the code combination is complex, for example: 1. combination of natural and artificial language 2. combination of natural language and nonverbal code 3. combination of natural language, artificial language and nonverbal code. Whatsoever, even the simple code combination (FS exclu-

sevely in form of natural language codes) possesses several versions, because, natural language possesses two types of alphabets: alphabet of conditions and alphabet of phonems. That means that FS can be: exclusively a phonemic code, exclusively a syllabic code, and a mixed binary code (phonemic and syllabic code). Combination of natural and artificial language applies to those FS in which their natural language code is not sufficient, precise, and capable of sending informations. Artificial language in its strictness and preciseness of meaning, designator — designant response, standardisation, formalisation, firmness, and accuracy, represents, on one side, an incredible means of information transmitting (especially convinient for scientific informations), but on the other side, these very characteristics make this system completely unacceptable for an artistic expressive style. In semiotics of F-styles the special positions are devoted to: shemes, sketches, drawings, tables, lists, graphic signs, paintings, charicatures, sounds etc. Such tools may conditionally be called the functional intensifiers and helpers. Since the greater nnumber of FS in their concrete realisations have a form of comlex sign, e.g. in form of two-parts sign (sign consisting of language and out of language substance), this question is one of the most important in analysis of FS as a semiotic system. A special attention is devoted to this problem in this book.

One of the discussed questions is the quality of FS information transmitting. There are three approaches to the systems of information measuring. One of them is Shannons, which is dominant and which completely neglects semiotic and pragmatic aspect of information, and consideres syntax the prior one. He ignores the meaning of information together with its value and usefulness. The second is semantic theory of information, which primarily measures the semantic aspect of it. However, that approach is much more complex in compareson to the firth one, for the reason of what the researching results of this type of measuring have not gone too far. The thirth one is pragmatic theory of information that consideres human factor the central one. It is in a sence a negation of Shannons method. From the stanspoint of F-stylistics, the first approach, at

first sigh't, can't be of a greater help because it abstracts semantic and pragmatic information, and decides exclusively on selective information measuring (information as a system of chosen language elements in certain text). The conclusion emerging from Shannons approach is that, for example, 200 syllable text always contains the same quantity of information no matter to which FS it belongs. This may mislead to a conclusion that FS always carries the same quantity of information. It is evident that the classical information theory gives only a partial answer to the question. In concern with the other approach, it is possible to say that at the present level of the information theory development the semantic information can't be measured because the researching results are limited exclusively to the elementary communicative statements in forms of the simple declarative sentences that consist only a few words. Since FS are the complex language units (the basic level of F-stylistics is not a sentence but a text), semantic information measuring, as proposed by semantic theory of information gives very limited results. Pragmatic information entropy is the most difficult to measure. But, without it, it is unthinkable to lead any realistic conversation about information quantity measurement within FS. The difficulty is in the fact that such an approach also means measuring of value and usefulness of information for the real recipient. Some experts rightfully emphasise that pragmatic information and the measurement of it is the most essential problem of information exchanging and human communication. That is a central problem of F-stylistics: it is possible to establish the formal signal information quality, to get into relation between the sign and the signed, but if the quantity of information received by a concrete recipient when reading a concrete text can't be ascertained, it is impossible to measure the total quantity of information. Therefore it is necessary to say the following: while entropy is an absolute notion in the mathematical information theory, it is a relative category in FS-stylistics. The quantity of information that is sent is never equal to the quantity of received one. The disproportion between the inserted and the exerted information quantity is undisputable fact

in language communication. Besides that, an unpredictability of recipient, his reaction and his a-priori information make any kind of entropy absoluteness impossible. That relativity, which does not emerge from syntactics or semantics but from pragmatics, excludes a possibility of mathematically adequate measuring of pragmatic information, or any adequate information measuring in F-stylistics as a phenomenon. This is how the information theory falls into a gap, this is why it is limited in conceptualisation and the final results achievements. FS consists such a quantity of information as it is allowed by the physical channel, the porous characteristics of which is the limiting factor. Every FS has a different channel capacity. It is, however, not so important in FS-stylistics if the entropy of one or the other FS is smaller or bigger (although this is a valuable information), because the styles do not come into reciprocal competition, struggling for supremacy, do not tend to exert one another (which is not happening with the activities out of which they are produced). FS are the coexistent systems, therefore, it is more important to find out the quantity of information they carry individually in order to maximize their channel porosity.

Another matter emphasized in the book is the fact that in language, and correspondingly, in FS there is an antagonism between two tendencies: first, which tries to break information into as many signs (syllables and phonemes) as possible for the purpose of stronger reliability of the information process, and second, which tries to shorten the message in order to make the expressing manner more economic. The first tendency is called redundancy, the second — economy — These two phenomena cause one of the strongest conflicts in language. Redundancy causes the formal message sending process to last longer, which makes the cybernetic process more reliable, possible errors in decoding process are eliminated and the level of understanding is increased, especially in the channels with the strong murmurs. On the contrary, economy makes the messages shorter and the information sending faster, but the transmitting mechanism reliability is decreased.

Therefore, the FS constructing process may be looked upon as a process of measuring and coordinating two measures: the measure of sparing and the measure of saving. During the FS coding process, reduction and economy are dosed according to the communicative goals, the sending conditions and the information character. Reduction is the unique murmur protector. The stronger the disturbances, the larger is reduction necessity. Some FS have especially strong disturbances. In order to prevent the negative influence of murmurs in a communication channel and make the message reception and understanding easier, the basic types of reduction are applied: codic, structural, and temporal. Codic represents a conscious imputing of extra elements into the language message, structural is characterised by the presence of editorial, alternative or reserved signalic elements, made according to the principle of information duplicating or tripling. Temporal is based on the multiple information repetitions in the specific time periods.

The conflict between the two mentioned tendencies is not exclusively on this opposing level. As a matter of fact, it is a multidimensional conflict in which the third and the fourth factor are language diversity and language meaning heterogeneity. Language diversity is an essential characteristics of every decent expressing style. It represents a minimal reduction, or minimal repetition. Reduction brings repetitions into text, while diversity abandons it.

In conclusion, it is underlined that only some aspect of FS are discussed in the book. This does not mean that some other aspects of FS are discussed in the book. This does not mean that some other aspects are less important: it is probable that these were more interesting and necessary in the conception of this book. If the first chapter was in fact the first Yugoslav broader study of FS, then it is surely that the second chapter was made out of desire to discuss an especially unexplored problems.

Bibliography counts more than 1330 bibliographic units about FS published in our country or in the world. It consists four parts: 1. Soviet literature, 2. czecho-

slovakian literature, 3. literature in English, French, German, Polish, Germanian, Rumanian, Hungarian, Italian, Spanish, Portugesse, Swedish, Coreian, and Danish, 4. Yougoslav literature (serbocroatian, slovenian, macedonian) 5. editorial literature. Since FS was most completely and thoroughly researched in SSSR and ČSSR, the author gave this literature the most space in the book. The editorial literature includes the bibliographic units which are not in direct connection with this problemacy, but was useful to the author for writing this book. Bibliography is selective because it gives the basic literature.

Бранко Тошович

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ СТИЛИ

— Резюме —

Книга „Функциональные стили“, состоит из следующих частей: введение, первая глава (Стилистика. Стил. Функциональный стил.), вторая глава (Стил как информация), заключение, список литературы, список сокращений, предметный указатель, именной указатель, резюме на английском и русском языках.

В *введении* автор подчеркивает, что функциональный стил (в дальнейшем — ФС) представляет собой стилистическую категорию для понимания и объяснения которой необходимо затронуть область целого ряда лингвистических и нелингвистических дисциплин. Функционально-стилистическое деление языка (в дальнейшем используется сокращение ФС — ФС — деление) является универсальной особенностью всех развитых языков мира. Этот сложный и комплексный феномен невозможно заключить в параметры какой-либо одной узкой научной области. В качестве интердисциплинарной проблемы ФС—расчленение языка включает в себя несколько компонентов — кибернетический, философский, эстетический, семиотический, социо-лингвистический, психолнгвистический, логический, интралингвистический и т.д. О некоторых из них идет речь в данной книге.

В первой главе рассматриваются следующие вопросы: понятие стили, понятие ФС, современные стилистические направления и методы, внеязыковые элементы ФС, парадигматика и синтагматика ФС,

типология ФС. Концепция, которой придерживается автор при рассмотрении данных проблем, является ведущей и для второй главы: стил — в языке, язык — в человеке, человек — в обществе. В процессе анализа особое внимание обращено на следующее:

Тот факт, что стилистика веками находилась в тени риторики, что она на протяжении столетий не могла развиваться в самостоятельную научную дисциплину, не является настолько необычным, насколько необычно то, что произошло за последние восемь десятилетий существования „настоящей“ стилистики. По сути дела, потребовалось всего несколько десятилетий самостоятельного развития, чтобы стилистика утвердила и укрепила свой статус, с тем, чтобы в еще более краткий срок ней появилось такое множество направлений и методов, что сегодня приходится говорить о настоящем стилистическом взрыве. Научные открытия XX века, в особенности появление таких новых видов научного знания как, например, кибернетика и теория информации, наряду с безгранично растущими возможностями коммуникационных связей и отношений, а также все большей разнородностью людской деятельности, пошли на пользу стилистике, вернее ее методологическому разнообразию. Это приводит к ее существенной переориентации во второй половине XX века — стилистика сближается и приобретает более тесные связи с математикой, теорией информации, семиотикой, теорией коммуникации, а также с рядом лингвистических направлений и методов (социолнгвистикой, психолнгвистикой, текстуальной лнгвистикой, контрастивной лнгвистикой, трансформационно-генеративной лнгвистикой и др.) — в результате чего появляются новые стилистические направления и методы, в основном интердисциплинарного характера. В данной системе современных стилистических исследований особое место занимает функциональная стилистика (в дальнейшем — ф-стилистика). Ее можно определить как лингвистическую дисциплину, занимающуюся изучением употребления и функционирования языка в некоторых сферах жизни человека,

то есть ФС-расслоения языка в виде стилевых формаций системного характера — ФС. Основы Ф-стилистики нужно искать в исследованиях начала и середины XX столетия (работы Балли, Бодуэна де Куртене, Якубинского, Якобсона, Бахтина, Щербы, Винокура, Виноградова и др.); тем не менее, действительное зарождение этой дисциплины мы наблюдаем лишь в положениях и деятельности Пражской лингвистической школы. Хотя первые ощутимые попытки изучения ФС и основания Ф-стилистики были сделаны в немецкой и французской лингвистике (Гумбольдт, Балли), хотя советские литературно-языковые течения 20-х годов XX века во многом подготовили почву для появления Ф-стилистики, — именно Пражская лингвистическая школа является ее истинным основоположником. Небезынтересно, что процессы, приведшие к возникновению этого направления, развивались почти одновременно и независимо друг от друга в чехословацкой и советской науке.

Прежде чем появилась ФС-дифференциация языка, характеризующая сегодня все развитые языки мира, человеку пришлось пройти весьма длительный путь интеллектуального развития, в процессе которого сформировались различные области человеческой деятельности, а сам язык достиг такого совершенства, что смог удовлетворить все человеческие запросы в любой такой области.

Вопрос, что есть стиль, ученые задавали с давних пор, еще в те времена, когда стилистика являлась составной частью риторики, и до сих пор не существует универсального ответа, который удовлетворил бы всех. В определении понятия стиль существует исключительная пестрота взглядов. Каждая национальная лингвистика выдвинула свою точку зрения на стиль и его характерные признаки. Советские трактования очень многочисленны и разнообразны, чехословацкие — традиционно глубоки и узко специальные, французские — основательны и своеобразны, американские — оригинальны и необычны и т. д. югославские определения немногочисленны, но достаточно характерны. Часть

книги посвящается оценке трактования понятия стиль в различных лингвистических кругах.

При определении ФС нельзя обойти или упустить из вида следующие несколько моментов. Прежде всего, ФС суть языковые выражения, пришедшие из определенной области человеческой деятельности. Опираясь на определение человеческой деятельности, мы имеем в виду два важных элемента: 1. человеческая деятельность носит сознательный характер; 2. она отличается большим разнообразием. Делая упор на сознательный характер человеческой деятельности, мы одновременно выделяем и суть определения ФС — это языковые системы, осознанно возникшие в определенный период людской цивилизации с целью удовлетворения личных и общественных потребностей людей. Таким образом, ФС-дифференциацию языка нельзя назвать случайным расслоением — это глубоко осмысленное явление. Второй существенный момент касается соотношения: разнообразие деятельности — разнообразие ФС. Не подлежит сомнению, что ФС по степени разнообразия не может сравниться с разнообразием человеческой деятельности: последняя является значительно шире, чем языковая деятельность. В связи с этим и типологию ФС невозможно проводить опираясь на цифровое выражение человеческих занятий (в противном случае у нас было бы столько же ФС, сколько существует родов человеческой деятельности). Следующее важное положение относится к названию данного стилистического термина — это языковая реализация, обладающая определенной функцией, применением. Третье важное определение касается экстралингвистической обусловленности и интралингвистической обоснованности Ф-стилей. Четвертое можно высказать следующим образом: ФС — это языковое выражение, имеющее свою систему; ФС суть языковые реализации системного характера. Они обладают достаточной гибкостью, то есть они настолько закрыты, насколько это необходимо для образования системы, и — открыты до такой степени, чтобы не нарушить эту систему. Их системность можно назвать „пористой” — она обладает

способностью пропускать в оба направления. Эта системность предполагает отсутствие строгих, четких и постоянных границ между отдельными стилями, напротив, эти границы достаточно условны и растяжимы. Необходимо также отметить, что ФС обладает математическими закономерностями, с дифференциально исчисляемой частотностью и вероятностью употребления языковых средств. Шестой элемент означает, что ФС относится к историческим категориям. Исходя из всего сказанного, можно определить ФС как экстралингвистические обусловленные системные реализации языка в определенных областях человеческой деятельности (подразумевается функция разных видов этой деятельности), имеющие специфичное интралингвистическое (парадигматическое и синтагматическое) структурное строение, математическо-статистическую закономерность, определенную традиционность и историческую обоснованность.

В ФС-разделении языка существует два типа факторов: одни относятся к внеязыковой реальности, вторые же представляют собой внутриязыковые факторы. И о тех и о других в книге сказано достаточно много. Особое внимание обращено на то, что в процессе ФС-дифференциации языка основные факторы действуют не в отрыве друг от друга, но вступают во взаимные отношения и осуществляют целую сеть корреляций, создавая стилеобразовательные интеракции (взаимодействия).

Каждый ФС обладает собственной системой отбора, созданной на основе специфичности ФС, а также появляющихся в связи с этим ограничений. Она состоит из момента выбора, единицы выбора, частотности и вероятности и структурирования самого выбора.

Поскольку основной единицей Ф-стилистики не может быть ни слово, ни синтагма, ни предложение (хотя они могут являться отдельно взятым предметом исследования), а служит ею — текст, данная стилистическая дисциплина получает определение текстуальной дисциплины, которая занимается текстом как Ф-единством. В процессе структурирования этого единства про-

изводятся определенные действия, согласно правилам и нормам, вычисленным для каждого ФС. Правила структурирования проистекают из самой природы ФС, а именно из той части, которую называют ФС-нормой.

Одним из наиболее трудных и важных вопросов является типология ФС, под которой подразумевается метод или способ, с чьей помощью ФС-система делится на элементы, которые в дальнейшем группируются в подсистемы, межсистемы и над-системы, создавая таким образом абстрактную и обобщенную модель ФС-дифференциации языка. Элементы такой типологии предстают как сумма упорядоченных конечностей (упорядоченных, так как с данной типологией ФС-система приводится в порядок, и конечностей, поскольку типология ведет к выделению конечного числа элементов ФС-системы).

В основе классификации, представленной в этой книге, находятся два категориальных понятия: характер отношений и тип отношений. Исходя из этого, можно выделить следующие ФС-единства: функциональная интеграционная целостность, функциональный вид, функциональный меж—вид, функциональный под-вид и функциональный жанр. Функциональная интеграционная целостность представляет собой сочетание нескольких стилей, составляющих некоторую закрытую группировку, появившуюся в результате противопоставления (оппозиции) одних видов стиля другим, в то же время она является комплексной системой ФС, отличной от другой комплексной системы данного языка, в зависимости от того, о какой области человеческой деятельности идет речь. Такая целостность называется ФС-комплекс (нпр: устный и письменный, светский (мирской) и ритуальный (церковный) и т.д.). Функциональные виды представляют собой основной тип ФС-дифференциации языка, то есть то, что мы называем ФС. Это — фундаментальное понятие ФС-классификации. Если языковое выражение принадлежит приграничной области, другим словами, если оно включает элемент двух или нескольких стилей, но в количестве, недостаточном для образования ФС-комплекса, (возникаю-

шего только в оппозициях), мы даем понятие меж-стиль (нпр. эпистолярный, рекламный, мемуарный, ораторский и др.). Функциональным под-видом обозначаются отдельные целостности ФС — так назыв. под-стили. Аналогичные под-виды можно выделить в рамках любого ФС. Последнюю, низшую ступень в ФС-дифференциации языка представляет жанр. Все ФС в большей или меньшей степени отличаются жанровым разнообразием.

Во второй главе говорится о стиле как информации.

В сложных управляющихся системах (биологических, технических, общественных и др.) прием, сохранение, преобразование и передача информации происходит в соответствии с определенными закономерностями. В различных кибернетических механизмах различными являются и информационные процессы. Однако, все они связаны со знаковой системой, передающей информацию. Будучи посредником в информационном процессе, язык не является настолько единообразным, чтобы его можно считать нерасчленимым феноменом. Для различных процессов управления и в различных кибернетических механизмах возникли и различные передатчики информации, иначе говоря — коды, которые можно объединить в три основных: естественный язык, искусственный язык и язык животных. Эти три посредника для трех различных механизмов (человека, машины, животного) различаются по степени функциональной нагрузки. С одной стороны находится естественный язык, передающий самую разнообразную информацию. С другой — искусственный язык и язык животных с одномерной информацией. С этой точки зрения, первый — полифункционален, а два остальных — монофункциональны. Информационная разнородность, являясь основой естественного языка, вызвала его расслоение на отдельные виды, что привело к образованию различных под-кодов, то есть типизированных языковых под-систем — ФС. Их можно было бы определить как специализированные под-коды какого-либо языка, служащие для передачи

информации в определенной сфере человеческой деятельности. Для того чтобы в каком-либо кибернетическом организме (управляющейся системе, которая в состоянии принимать, преобразовывать и производить информацию) появились функциональные типы, необходимо обеспечить следующие условия: полимерность информации, разнородность информации, развитость передаточной системы и существование функциональной потребности. Информация, которую передает ФС, возникает на базе какой-либо другой информации. Таким образом, она информация порождает другую, что по существу означает, что стили передают информацию информации. ФС передает информацию второй степени, появившуюся как результат переработки информации первой степени. Такая информация предшествует всем ФС, но имеет разный характер. Информацию, которую передают ФС, условно можно представить в виде двух основных частей (условно, так как они составляют органичное целое): это семантическая информация и формальноязыковая информация или самоинформация. Информация, которую содержит ФС, может быть ясно выражена, или же скрыта, так что в этом смысле можно говорить о эксплицитной и имплицитной информации. Поскольку в ФС всегда присутствуют сознательные и бессознательные элементы, представляется оправданным различать информацию по сознательному или бессознательному характеру. Кроме того, информация может быть общей (универсальной) и специфичной, эзотеричной (тайной, скрытой, понятной только определенному реципиенту) и экзотеричной (общедоступной, общепонятной, предназначенной любому). Под семантической информацией мы подразумеваем то, что называется содержанием сообщения или темой, то есть то, что представляет семантику какого-либо ФС. Формальноязыковая информация или самоинформация представляет информацию, которую распространяет форма ФС с одновременной передачей семантической информации. Это информация формы о самой себе, о коммуникаторах, о коммуникативном акте и коммуникативной сети, следовательно, это

информация знака о знаке. В этой формальноязыковой информации имеются три основных слоя: информация формы о самой форме (авто-информация), информация формы об участниках речевого акта (прагматическая информация) и информация формы о целом информационном процессе (коммуникативная информация). Первая информация, ее еще можно назвать внутренней информацией или интраинформацией, содержит в себе структурную или структурноязыковую информацию (информацию о структуре формы — ее фонетико-фонологической, морфологической, лексико-семантической, синтаксической, текстуальной организации), стандартноязыковую информацию (информацию об устройстве формы в духе стандартно-языковых норм), стилистическую (информацию о стилистическом потенциале формы), стилевую (информацию о форме как виде стиля), эстетическую (информацию о форме как продукте эстетического процесса и как эстетической ценности). Вторая информация — прагматическая — представляет собой информацию об отправителе, получателе, о соотношении отправитель — получатель, отправитель — информация и соотношении получатель — информация. В рамках прагматической информации мы наблюдаем социальный, классовый, территориальный, физиологический (по возрасту, полу и т.д.) компонент. Третий род информации относится ко всему коммуникативному процессу и подразумевает информацию о том, кто передает и кто принимает, о типе канала, виде связи и об обстоятельствах, при которых происходит процесс отправления, передачи и приема информации. Все эти виды формальноязыковой информации каждый по своему важны и значимы для появления, существования, функционирования и анализа ФС-расслоения языка, в связи с чем более подробно рассматриваются при дальнейшем разборе.

ФС возникают по определенной „цепочке“, точнее сказано, они являются чьим-то продуктом, для кого-то предназначены и имеют физическую реализацию. Огромное большинство текстов всех ФС принадлежит каждый своему автору. Особый случай представляет

устное или народное творчество, в котором индивидуальный художественный акт предстает как коллективный.

Одним из важнейших моментов является кодовое переключение, переключение с одного ФС на другой. Оно может быть продуктивным и непродуктивным. Основным условием для продуктивного переключения является знание и принятие логики рассуждения и выражения кода, на который переходят. В системе ФС существует широкий спектр соотношений между отправителем и получателем, который может быть представлен в виде следующих основных взаимодействий (интеракций): 1. по открытости и закрытости информационного процесса — а) отправитель и получатель предстают как единый кибернетический организм (в дальнейшем — КО), б) отправитель и получатель являются различными КО, 2. по количеству коммуникаторов — а) один отправитель и один получатель, б) один отправитель и несколько получателей, в) несколько отправителей и один получатель, г) несколько отправителей и несколько получателей; 3. по степени вероятности существования получателя — а) возможный, б) реальный, в) воображаемый, г) действительный; 4. по возможности приема всей информации целиком — а) положительный получатель, б) отрицательный получатель; 5. по возможности приема стилистической информации — а) стилистически активный, б) стилистически пассивный; 6. по степени подготовленности к приему информации — а) с априорной информацией, б) без априорной информации; 7. по состоянию отправителя и его отношению к получателю, состоянию получателя и его отношению к отправителю (заинтересованный — незаинтересованный, собранный — несобранный, с реакцией — без нее и т.д.); 8. по близости с коммуникатором — а) не имеющий какой-либо близкой связи, б) с большей или меньшей степенью близости. В дальнейшем изложении речь идет о том, насколько приведенные соотношения релевантны для ФС-дифференциации языка. По степени направленности информации к определенному адресату автор выделяет

четыре информационных процесса: монопроцесс, диффузный процесс, фокусный процесс и фокусно-диффузный процесс. В системе ФС чаще всего встречается диффузный процесс. Преобразование одного процесса в другой представляет собой переход с симплексного канала связи на дуплексный или наоборот. Если такое преобразование одного процесса в другой рассматривать не по отдельности а как органическое целое, то перед нами прстает целостное диалогическое сочетание в двух вариантах — симметричном, когда с обеих сторон присутствует одинаковое число коммуникаторов, и асимметричном, с различным числом коммуникаторов. Итак, возможен: 1. симметричный монопроцесс, 2. асимметричный инициально-диффузный процесс, 3. асимметричный инициально-фокусный процесс, 4. симметричный фокусно-диффузный процесс.

Первоначальным условием для получателя является прием семантической информации, в то время как получение формальноязыковой, то есть стилистической информации обязательно лишь в отдельных случаях. При определении получателя существуют три возможности: внимание направлено только на семантическую информацию, только на стилистическую, на всю информацию целиком. Реципиент делает выбор на основании самого текста, своей коммуникативной компетенции и направленности.

В декодировании (расшифровке) важную роль играет априорная информация. Если в процессе кодирования отправитель ориентируется на информационную опору получателя, существующую в виде пресуппозиции, точно также и в процессе декодирования получатель опирается на имеющийся собственный опыт, знания и данные в форме априорной информации. Эта информация строится по иерархическим отношениям, когда взаимозаменяемость, то есть перестановка элементов высшего и низшего уровня, — исключена.

ФС содержит два типа канала: навал одностороннего направления коммуникации и канал двустороннего направления. Передача информации как по одному, так и по другому каналу связана с большими или мень-

шими помехами; для устных форм ФС эти помехи связаны со временем, для письменных — с пространством. Они могут возникать в виде детерминированных шумов (которые можно предвидеть) или же как случайные или белые шумы (помехи с нулевым математическим ожиданием). В то же время существуют и осознанные шумы. Это — помехи, которые отправитель сознательно подготавливает для получателя. Осознанный шум особенно характерен для литературно-художественного стиля и может применяться в форме самых разнообразных художественных действий. Таким, например, может являться сознательное допущение грамматических ошибок.

ФС могут образовывать простые и сложные кодовые комбинации. В них переплетаются три типа кода: естественная языковая код, искусственный языковой код и невербальный код (внеязыковая система знаков). Если ФС составляет всего лишь один код, то мы имеем простую семиотическую систему (простую в том смысле, о котором идет речь). В остальных случаях мы получим сложную кодовую информацию, а именно: 1. комбинация естественного и искусственного языка, 2. комбинация естественного языка и невербального кода, 3. комбинация естественного языка, искусственного языка и невербального кода. Тем не менее, даже простая кодовая комбинация (ФС только лишь в форме естественная языкового кода) располагает большим числом возможностей, так как естественный язык содержит два типа азбуки — азбуку букв и азбуку фонем. Это означает, что ФС может быть исключительно фонемным кодом, исключительно буквенным кодом с смешанным бинарным (двоичным) кодом (фонемный + буквенный). Комбинация естественного и искусственного языка используется в тех ФС, где естественная языковая код является недостаточным, неточным и неспособным передавать информацию. Искусственный язык своей строгостью, однозначным отношением между обозначающим и обозначаемым (десигнатором и десигнатом), тягой к стандартности и формализации, сухостью (сжатостью) и точностью представляет собой, с одной

стороны, исключительное средство для передачи такой информации как научная, а, с другой стороны, те же самые свойства делают его абсолютно непригодным для художественного способа выражения. В семиотике Ф-стилей особое место занимают схемы, наброски, чертежи, таблицы, списки, графические знаки, рисунки, карикатуры, звуки и т.д. Эти средства условно можно назвать функциональными усилителями и пособниками. В связи с тем, что ФС в большей части своих конкретных реализаций предстает в форме сложного знака, точнее в форме двусоставного знака (состоящего из языкового и внеязыкового субстрата), этот вопрос является одним из наиболее важных для анализа ФС как семиотических систем и ему уделяется в книге особое внимание.

Онда из рассматриваемых проблем касается количества информации, которое может передавать определенный ФС. В связи с этим подчеркивается, что в рамках теории информации существуют три подхода к измерению информации. Один из них, доминирующий, разработан Шеноном. Он полностью оставляет в стороне семантический и прагматический аспект информации, выдвигая на первый план синтаксический аспект. При этом игнорируется значение информации, ее ценность и полезность. Второй подход представляет семантическую теорию информации, направленную на измерение семантической информации. По отношению к первому, этот принцип является гораздо более сложным, из-за чего исследования особо далеко не продвинулись. Третьим является прагматическая теория информации, в которой человеческий фактор поднимается до уровня центрального фактора. В известной степени — это отрицание метода Шенона. Что касается Ф-стилистики, очевидно, что первый подход не представляет здесь особой пользы, так как абстрагирует семантическую и прагматическую информацию и занимается исключительно измерением селективной информации, то есть информации как системы выбора языковых элементов в определенном тексте. В результате применения метода Шенона, мы, к примеру, должны

сделать вывод, что любой текст из 200 букв содержит всегда одинаковое количество информации, независимо от того к какому ФС он принадлежит. Исходя из этого, может создаться впечатление, что ФС несет всегда одинаковое количество информации. Таким образом, классическая теория информации дает лишь частично ответ на поставленный вопрос. Говоря о втором подходе, мы должны признать, что на современном уровне развития теории информации семантическую информацию невозможно измерить, поскольку исследования сводятся исключительно к анализу элементарных коммуникативных высказываний в виде обычных декларативных предложений, состоящих всего из нескольких слов. Поскольку ФС представляют собой комплексные языковые целостности (основным уровнем ФС-стилистики является не предложение, а текст) измерение семантической информации в том виде, как это предлагает семантическая теория информации, дает очень ограниченные результаты. Труднее всего измерить энтропию прагматической информации, без которой невозможно вести разговор об измерении количества информации, передаваемой ФС. Трудность состоит в том, что такой подход подразумевает измерение ценности и полезности информации для действительного получателя. Правы те, кто подчеркивают, что прагматическая информация и ее измерение представляет собой самую насущную проблему в информационном обмене между людьми. Для Ф-стилистики эта проблема является центральной: можно определить количество формальной сигнальной информации, можно проникнуть в соотношение между знаком и означаемым, но, без констатации количества информации, которую получил конкретный реципиент, читая конкретный текст, невозможно измерить общее количество информации. Поэтому, необходимо упомянуть о следующем: если для математической теории информации энтропия является абсолютным понятием, для Ф-стилистики — это относительная категория. Количество посылаемой информации никогда не равно количеству принимаемой информации. В языковой коммуникации

это несоответствие между закодированным и декодированным количеством информации является неоспоримым фактом. Кроме того, непредсказуемость реципиента, его реакции и априорной информации, лишают энтропию какой-либо абсолютности. Именно данная относительность, происходящая из прагматики, а не синтактики или семантики, делает невозможным математически адекватное измерение прагматической информации и вообще адекватное измерение всей информации целиком. Вот откуда появился тупик в теории информации, отсюда и ее ограниченность в концепте и конечном результате. ФС содержит такое количество информации, которое вмещает его физический канал, чья пропускная способность представляет из себя ограничивающий фактор. Вместимость канала для каждого отдельного ФС различна. В то же время, для Ф-стилистики и не является настолько важной большая или меньшая энтропия того или иного ФС (хотя определенный вес эти данные имеют), так как стили не вступают во взаимную конкуренцию, не ведут борьбы за власть, не пытаются вытеснить друг друга, (что, кстати, можно повторить и о родах деятельности, продуктом которых они являются). ФС суть сосуществующие знаковые системы и поэтому важнее выяснить какое количество информации они несут по отдельности, с тем, чтобы расширить и до максимума увеличить пропускную способность их канала.

В книге обращается внимание еще на один момент. В языке, а тем самым и в ФС непрестанно тлеет очаг борьбы между двумя тенденциями — согласно одной из них, информация, с целью большей надежности информационного процесса и в связи с недостаточным совершенством языка, стремится рассредоточиться на как можно большее число сигналов (слов и фонем); в соответствии со второй, ради экономичности выражения сообщение должно быть как можно короче. Первая тенденция получила название „редунданция” (избыточность); вторая — „экономия” (экономичность). Эти два понятия представляют собой одно из сильнейших столкновений в языке. Редунданция

приводит к удлинению процесса передачи сообщения и его формальному расширению, но тем самым повышается надежность кибернетической системы, устраняются возможные ошибки в декодировании и возрастает степень понимания, особенно в каналах с выраженными шумами. Экономия же, в свою очередь, приводит к сокращению сообщения и быстрой передаче информации, но одновременно и понижает надежность передаточного механизма. Вследствие этого, процесс возникновения ФС можно рассматривать и как процесс уравнивания и согласования двух мер: расточительности и бережливости. Во время кодирования ФС, редунданция и экономия определяются по величине согласно коммуникативным целям, обстоятельствам, при которых передается сообщение, и характеру информации. Редунданция предстает как своеобразный языковой предохранитель против шума. Чем сильнее выражены помехи, тем больше потребность в редунданции. В отдельных ФС помехи особенно сильны. С целью предупреждения отрицательного влияния шумов в коммуникативном канале и с целью облегчения восприятия и понимания сообщения какого-либо ФС применяются три основных типа редунданции: кодовая, структурная и временная. Кодовая означает сознательное внесение излишних элементов в языковое сообщение, структурная подразумевает присутствие дополнительных, альтернативных или запасных знаковых элементов на базе дублирования, троирования информации, временная основывается на многократном повторении информации за определенные периоды времени.

Столкновение между двумя упомянутыми тенденциями происходит не только в этой оппозиционной плоскости. По существу, речь идет о многомерном конфликте, в котором в качестве третьего и четвертого члена фигурируют языковое разнообразие и языковое многозначие. Языковое разнообразие является существенной особенностью всякого образцового способа выражения. Оно предполагает минимальную редун-

данцию, то есть минимальные повторы. Редунданция привносит в текст повторы, а разнообразие их отмечает.

В заключении подчеркивается, что в книге рассматриваются всего лишь некоторые аспекты ФС. То, что автор остановил свой выбор на них, не означает, что остальные вопросы менее важны, правильнее было бы сказать, что анализируемые проблемы представляют больший интерес и больше отвечают концепции данной книги. Если первая глава в значительной степени отражает тот факт, что это — первое югославское широкое исследование о ФС, вторая глава ставит своей задачей рассмотреть именно неизученные вопросы.

Список литературы охватывает более 1.330 библиографических единиц о ФС. Он состоит из четырех частей: 1. советская литература, 2. чехословацкая литература, 3. литература на английском, французском, немецком, польском, болгарском, румынском, венгерском, итальянском, испанском, португальском, шведском, корейском и данском языках, 4. югославская литература (на сербохорватском, словенском и македонском), 5. дополнительная литература. Поскольку наиболее детально и основательно ФС исследовались в СССР и ЧССР, автор на первый план выдвигает советскую и чехословацкую литературу. В дополнительную литературу включены библиографические единицы, непосредственно не относящиеся к данной тематике, но используемые автором во время работы над книгой. Библиография составлена избирательно, так как представляет основную литературу.

PREDMETNI REGISTAR

A

Abeceda 144
 Fonemska * 145
 Mješovita * 144
 Primarna * 145
 Sekundarna * 145
 Slova * 145
 * fonema 144 *
 * slova 144
 Administracija 37, 58
 Adresat 64, 116, 117, 128, 129,
 130, 134
 Afekt 111
 Afektivno jezičko sredstvo 15
 Agramatičnost 31
 Teorija * 31
 Aktualizacija 12, 12, 26
 Alegorija 78
 Aliteracija 161
 Alonim 124
 Anadiploza 161
 Anafora 161
 Analogisti 73
 Anketa 140
 Anomalisti 73
 Antimetabola 161
 Apstrakcija 79, 100, 117
 Argo 21, 114
 Arhaizam 76, 105, 164, 165
 Artikulacija 112, 113
 Asimetrija 19
 Asimilacija 22
 Asonanca 161
 Augmentativ 120
 Automatizacija 26, 121
 Automatizam 136, 137
 Autor 122, 123, 124

Individualni * 126
 Kolektivni * 122, 123, 126,
 150
 Nepoznat * 123
 Netipičan * 125
 Pojedinačni * 122, 123
 Poznat * 123
 Tipičan * 125, 126
 Azbuka 144, 149
 Fonemska * 149
 Slova * 144

B

Bajalica 122
 Bajka 82, 122, 138
 Balada 82
 Basna 82
 Beletristika 158
 Bit 167

C

Coupling

Č

Činilac 57
 Govorni * 65
 Osnovni * 57
 Unutarjezički * 58
 Čitalac 127
 Vanjski * 127
 Unutarnji * 128
 Članak 101
 Kritički * 82
 Novinarski * 82
 Tehnički * 79
 Čovjek 70, 71, 72

- D
- Dedukcija 78
- Dekoder 139
- Neproductivni * (-DFS) 139
- Productivni * (+DFS) 139
- Neproductivni * (-DFS) 139
- Dekodiranje 103, 137, 138, 140, 143, 148, 155, 157, 158
- Deminutiv 120
- Designat 8, 145
- Designator 8, 145
- Dešifrovanje 139, 142
- Detaljizacija 12
- Determinant 58
- Dezautomatizacija 12, 108, 143
- Dezinformacija 118, 124
- Diferencijacija govora 53
- Diferencijacija jezika 10, 21, 23, 25, 62, 67, 87
- Funkcionalna * 21
- Funkcionalno-stilska (FS-diferencijacija jezika) 5, 7, 9, 10, 11, 12, 23, 26, 27, 29, 30, 32, 33, 37, 55, 63, 70, 72, 74, 77, 79, 81, 83, 97, 98, 99, 100, 101, 104, 106, 109, 110, 120, 121, 126, 134, 138, 154, 170
- Individualna * 21, 61
- Polna * 21
- Situativno-komunikativna * 87
- Socijalna * 10, 21
- Socijalno-psihološka * 87
- Starosna * 21
- Stilska * 54, 69, 90
- Teritorijalna * 21
- Dijahronija 16
- Dijalekt 9, 10, 21, 22, 46, 60
- Dijalektizam 115, 164
- Dijalektologija 35, 46, 60
- Dijalog 63, 72
- Dijaloška forma 122
- Diplomatija 162
- Diplomatska nota 136
- Diskretni sistem slika 99
- Diskurs 78, 79
- Dijaloški * 78—79
- Poetski * 165
- Distribucija vjerovatnoće 7
- Djelovanje 66, 67, 68, 92, 99, 109, 112, 117, 142, 160, 164
- Dopis 114
- Drama 35, 82, 122, 140
- Društvo 70, 71, 73, 74
- Dvotekst 78
- E
- Efekat 108, 124
- * prevarenog očekivanja 108
- Ekonomija/ekonomičnost 157, 159, 163, 164, 172
- Eksplicitnost 116
- Ekspresivnost 19, 160
- Ekspresivna jezička sredstva 15, 164
- Ekstralingvistika 5, 74, 89
- Elastična stabilnost 73
- Eliptična konstrukcija 159
- Emocionalnost 113, 114
- Enigmema 82, 148, 149, 159
- Entropija 7, 152, 155, 156, 172
- Enuncijacija 48
- Epanastrofa 161
- Epifunkcija 91
- Epifora 161
- Epika 35
- Epistemološka dimenzija 79
- Epistila 118, 133
- Pjesnička * 116
- Prozna * 116
- Publicistička * 116
- Epistolarna forma 116
- Estetika 106, 110
- Estetska
- * kategorija 109
- * spoznaja 109, 113
- * vrijednost 109
- F
- Faktor 49, 58, 60, 81, 63, 72, 74
- Ekstralingvistički * 10, 16, 23, 25, 30, 36, 58, 60, 67, 69, 72, 74, 89, 90

- Bazni * 89
- Fiziološki * 61, 62
- FS-tvorbeni * 61
- Intelektualni * 61, 62
- Intralingvistički * 58
- Lingvistički * 58
- Ljudski * 152
- Objektivni * 27
- Osnovni * 60, 67, 70
- Primarni * 60
- Stilskotvorbeni * 90
- Subjektivni * 27
- Vanjezički * 89, 90
- Feljton 82
- Feminizam 168
- Figura 100
- Film 145
- Filter 7, 100
- Filozofija 7, 94, 95
- Fonema 13, 154, 157
- Fonetika 13, 14, 25, 35, 42, 103
- Fonologija 13, 14, 35, 103, 110
- Forma 103, 105, 107, 119
- Dijaloška * 140, 148
- Monološka * 140
- Otežala * 137, 142
- Usmena * 111
- Formalna škola 11
- Frekvencija 57, 75, 83, 86
- Frekvencijski rječnik 36
- FS-jedinstvo 77, 78, 80, 84
- FS-kategorija 43
- FS-kompleks 81, 84, 125, 170
- Civilni * 81
- Nestrukovni * 81
- Pismeni * 81, 170
- Profani * 81
- Sakralni * 81
- Strukovni * 81
- Usmeni * 81, 170
- Vojni * 81
- FS-konstitutivnost 107
- FS-paradigmatika 75
- FS-sintagmatika 75
- FS-sistem 79, 107
- FS-tipologija 79, 80
- FS-tipologizacija 79
- Funkcija 11, 25, 26, 27, 43, 45, 48, 50, 53, 55, 56, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 74, 79, 91, 94, 95, 113
- Akumulativna * 93
- Apelativna * 64, 65
- Dijakritička * 92
- Dopunska * 64, 66
- Društvena * 60, 67, 93
- Ekspresivna * 65, 68, 92, 93, 94
- Elementarna * 93
- Emotivna * 68, 70, 91
- Emotivno-voluntativna * 93
- Estetska * 28, 65, 70, 92, 94
- Etnička * 93
- Fatička * 65, 68, 91, 92
- Gramatička * 94
- Hedonistička * 105, 117
- Ilustrativna * 64
- Imanentna * 92
- Intelektualna * 92
- Intelektualno-komunikativna * 70
- Izražajna * 64
- Jezička * 37, 66, 93, 94
- Komunikativna * 26, 64, 65, 66, 67, 68, 90, 91, 92, 94
- Konativna * 68, 91
- Konceptualna * 93
- Konstruktivna * 93
- Kontaktna * 70
- Magička * 92, 93
- Metajezička * 65, 68, 91
- Nominativna * 92, 93
- Očigledno-slikovita * 64
- Osnovna * 64, 66, 92, 93, 95
- Poetska * 68, 91, 92, 93, 94
- Pragmatička * 143
- Praktična * 65
- Praktično-stručna * 67
- Primarna * 63, 64, 66, 92
- Referencijalna * 91
- Reprezentativna * 64, 65, 93
- Sekundarna * 63, 64, 66, 92
- Signalna * 93, 94
- Socijalna * 25, 77
- Suštinska * 94
- Tekstualna * 93
- Teoretsko-stručna * 67
- Upućivačka * 150
- Usmjerivačka * 150
- Voluntativna * 70

- * foneme 94
 - * govora 26, 64, 66, 92, 93
 - * djelovanja 66, 67, 68, 92, 112
 - * izražavanja 64
 - * jezika 26, 63, 63-64, 66, 67, 68, 69, 92, 93, 95
 - * namjene 44
 - * opštenja 92, 94
 - * riječi 94
 - * rečenice 94
 - * saopštenja 64, 113
 - * stila 166
- Funkcijska zvrst 35**
- Funkcionalna**
- * integraciona cjelina 80, 170
 - * kategorija 69
 - * manifestacija jezika 22
 - * međuvrsta 80, 170
 - * podvrsta 80, 81, 170
 - * raznovrsnost 23
 - * razudnost jezika 79
 - * vrsta 7, 36, 39, 46, 52, 79, 80, 81, 163, 170
- Funkcionalni**
- * jezik 67, 69
 - * objekat 52
 - * pristup jeziku 22
 - * sloj 27
 - * stil (FS, F-stilovi) 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 15, 21, 22, 24, 25, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 37, 39, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 63, 64, 66, 67, 68, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 87, 89, 93, 95, 100, 101, 102, 104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 128, 129, 131, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 164, 165, 167, 170, 171, 172

- pismeni (pisani) oblik (forma) ** 139, 140, 141, 160
 - usmeni oblik (forma) ** 139, 140, 141, 144, 157, 160
 - klasifikacija F-stilova (FS-klasifikacija) 25, 26, 33, 67, 68, 69, 79, 80
 - teorija ** 24, 49
 - tipologija F-stilova 26, 55, 79, 80, 107, 110, 170
 - * stil govora 68
 - * tip, 98, 105, 156
 - * žanr 80, 170
- Administrativni * (AFS) 6, 7, 8, 9, 10, 26, 62, 73, 78, 81, 82, 83, 85, 99, 102, 105, 106, 108, 113, 114, 115, 116, 118, 123, 124, 125, 129, 131, 133, 135, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 146, 150, 154, 156, 158, 159, 164, 166, 167, 171**
- Književnournjetnički ***
- (KFS) 4, 5, 6, 8, 9, 10, 11, 16, 34, 61, 72, 73, 76, 78, 81, 82, 83, 85, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 114, 115, 118, 117, 122, 125, 129, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 143, 146, 147, 154, 156, 158, 159, 158, 159, 160, 161, 163, 164, 166, 171
- Konverzacijski * 35**
- Naučni * (NFS) 6, 7, 8, 9, 10, 11, 26, 36, 69, 73, 78, 81, 82, 83, 85, 105, 108, 110, 113, 114, 116, 123, 124, 125, 127, 128, 133, 138, 139, 140, 142, 146, 154, 156, 158, 166, 167, 171**
- Naučno-popularni * 82, 83**
- Naučno-udžbenički * 82**
- Poslovni * 35**
- Pravni naučni * 70**
- Strogo naučni * 82**
- Poslovni * 35**

- Publicistički * (PFS) 8, 9, 36, 62, 78, 81, 82, 85, 102, 105, 109, 113, 114, 116, 117, 124, 125, 127, 129, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 154, 161, 164, 171**
- Razgovorni * (RFS) 6, 9, 10, 26, 62, 81, 83, 85, 99, 100, 102, 109, 110, 114, 115, 116, 118, 119, 122, 123, 125, 129, 130, 131, 134, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 154, 157, 158, 159, 165, 166, 171**
- Religiozni * 60**
- Umjetnički * 35**
- Funkcionalno raslojavanje jezika 9, 25, 27, 31, 69, 89, 164**
- Funkcionalnostilska razgradnja jezika (FS-razgradnja jezika) 5, 6, 58**
- Funkcionalnostilsko raslojavanje jezika (FS-raslojavanje jezika) 5, 9, 11, 30, 32, 36, 39, 60, 63, 79, 103, 120, 127, 138, 171**
- Funkcionalnostilsko razgrađivanje jezika (FS-razgrađivanje jezika) 7**
- Funkcionalno razudivanje jezika (FS-razudivanje jezika) 6**
- Funkcionalnostilska vrsta 86**
- G**
- Genetski inženjering 122**
- Glagol 34, 159, 160, 161**
- Glagolska rekcija 94**
- Glas 141, 161**
- Govor 21, 43, 60, 63, 96, 111**
- Dijaloški * 23**
- Dječiji * 21**
- Društveni * 41**
- Individualni * 21**
- Kinetički * 143**
- Mjesni * 22**
- Oratorski * 67, 92**
- Politički * 141**
- Predavački * 67, 92**
- Reklamni * 67, 92**
- Umjetnički * 67, 92**
- Usmeni * 141, 150**
- Zvanični * 140**
- * gestova 143**
- * odraslih 21**
- * omladine 21**
- * polova 62**
- * starijih osoba 21**
- * starosnih grupa 62**
- Nauka o * 87**
- Govorna**
- * interakcija 23, 24
 - * kultura 21, 34, 36
 - * varijacija 32
- Govorologija 88**
- Glas 13**
- Gradacija 12, 78, 106, 148, 165**
- Grafema 141**
- Gramatika 14, 23, 25, 42, 94, 110**
- Generativna * 30, 31
 - Transformaciono-generativna * 18, 169
 - * odstupanja 18
- „Gramatička greška” 168**
- Gramatičko pravilo 31**
- Gramatičnost 18**
- Greška 105, 141, 142**
- Gramatička * 105, 141, 142, 167
 - Fizička * 141, 142
 - Jezička * 105
 - Pravopisna * 105, 141, 142
 - Stilska * 105, 137
 - Stilistička * 105, 141
 - Stamparska * 141, 142
- H**
- Hagionim 124**
- Harmonija 8**
- Hronika 82, 124**
- I**
- Ideologija 7**
- Idiolekt 9, 21**

Idiostil 61, 72
 Imenica 159
 Implicitnost 116
 Impresionistička kritika 53, 113
 Indukcija 78
 Inflacija riječi 162
 Informacija 6, 7, 89, 92, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 112, 114, 116, 117, 119, 120, 121, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 142, 143, 145, 146, 148, 149, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 159, 160, 161, 162, 164, 167, 171, 172
 Afektivna * 111
 Apriorna * 104, 126, 135, 137, 138, 143, 156
 Autoinformacija 103, 106, 109, 110
 Bazna * 137, 138
 Bogata * 102
 Denotativna * 106
 Djelimična * 6, 143
 Dopunska (dodatna) * 6, 102, 103
 Drugostepena * 99
 Egzoterička * 102, 113
 Eksplicitna * 102, 116
 Emocionalna * 11, 112, 114
 Estetska 103, 105, 109, 110
 Ezoterička * 102
 Fiziološka * 114
 Formalna * 107, 108, 109, 155
 Formalnojezička * 101, 102, 103, 114, 120, 136, 171
 FS-informacija * 105, 106, 107, 108, 109, 171
 Hedonistička * 109
 Implicitna * 102, 111
 Individualna * 111
 Interpersonalna * 110
 Iskoridana * 156, 171
 Izlazna * 112
 Jednostavna * 102
 Jezička * 7, 123, 148, 151
 Karakterološka * 109
 Komunikacijska * 103
 Korisna * 6, 100, 101
 Kraća * 82
 Linijska * 154
 Logička * 99, 102
 Naučna * 99, 113, 135, 146, 156
 Nekorisna * 100, 151
 Novinarska * 121
 Novinska * 117, 118, 138, 140, 144, 147
 Nulta * 107
 Opšta * 102
 Opštedostupna * 102
 Opšterazumljiva * 102
 Osnovna * 6, 102, 103
 Otvorena * 128
 Personalna * 6, 110, 111
 Polna * 114
 Potpuna * 6
 Pragmatička 103, 110, 151, 153, 154, 155, 156, 159
 Primarna * 99, 100, 112
 Prvostepena * 99
 Psihološka * 111
 Redundantna * 159
 Sekundarna * 99, 100, 112
 Selektivna * 154
 Semantička * 101, 102, 114, 119, 120, 135, 138, 151, 152, 153, 154, 155, 159, 160, 163, 171
 Signalna * 154, 155, 159
 Sintaktička * 151, 154
 Siromašna * 102
 Skrivena * 102
 Složena * 102
 Socijalna * 6, 114
 Sociolingvistička * 116
 Specifična * 102
 Statička * 149
 Stilematska * 106, 107, 108
 Stilistička * 103, 105, 106, 136, 160, 163
 Stiliska * 103, 105, 106
 Standardnojezička * 103
 Strukturna * 103, 104
 Strukturnojezička * 103, 110
 Strukturnostilistička * 105, 110
 Šira * 82

Tajna * 82
 Tekstualna * 147
 Teritorijalna * 115, 116
 Ukodirana * 156, 171
 Ukupna * 126
 Ulazna * 101, 112, 138
 Univerzalna * 102
 Unutarnja * 103
 Utilitarna * 109, 110
 Zatvorena * 128
 Znanstvena * 99
 Količina (kvantitet) informacije 101, 108, 142, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 162, 167, 171
 Korisnost * 155
 Kvalitet * 102
 Teorija * (TI) 6, 15, 18, 20, 107, 108, 143, 151, 153, 154, 156, 158, 169, 172
 Klasična ** 151, 154
 Kvalitativna ** 154
 Kvantitativna ** 151
 Matematička ** (MTI) 151, 152, 153, 155, 158
 Pragmatička ** (PTI) 151, 152, 153, 155
 Semantička ** (STI) 151, 152, 153, 154, 155
 Statistička ** 151
 Vrijednost * 155
 Vrsta * 98, 101
 Informacijska raznorodnost 98, 101, 151, 171
 Informacijski
 * pojačivač 107, 126, 127, 134
 * proces 97, 99, 103, 120, 162, 171
 — difuzni ** 128, 129, 131, 132, 133, 140
 — fokusni ** 128, 129, 130, 131, 132, 133, 140
 — fokusno-difuzni ** 128, 131, 132, 133
 — jezički ** 114, 119, 149, 163
 — otvoreni ** 127
 — zatvoreni ** 127
 Informiranje 73
 Interakcija 24, 71, 72, 73, 74, 106, 170
 Stilskotvorbeni * 70
 Intelektualizacija 12, 12, 26
 Intervju 82, 140, 141
 Intimni dnevnik 127
 Intonacija 112, 113, 158
 Intrainformacija 103
 Intralingvistika 5, 75
 Ironija 168
 Iskaz 23, 24, 40, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 88, 92, 93, 104, 105, 111, 122, 164, 167
 Jezički * 48, 52
 Komunikativni * 155
 Monološki * 23
 Subjektivni * 123
 Isticanje 20
 Istoriizam
 Izbor 12, 74
 Izlaganje 78
 Izomorfizam 19
 Izraz 48, 49, 55, 56, 65, 119
 Civilni * 81
 Televizijski * 149
 Vojni * 81, 119
 Izražajno sredstvo 50, 52, 55, 100
 Izražajnost 8, 104, 160
 Izričaj 48
 Izvještaj 82
 Skupštinski * 123
 Sportski * 123
 J
 Jednostavnost 8
 Jezgovitost 8
 Jezička
 * diferencijacija 121
 * politika 73
 * raznovrsnost 163
 * višeznačnost 163
 * vrsta 87
 Jezički
 * liberalizam 73
 * purizam 73
 Jezičko
 * planiranje 74

- * sredstvo 76
 - konotativno ** 106
 - Jezik 63, 70, 71, 72, 73, 74
 - Administrativni * 36
 - Češki * 49
 - Dječiji * 22
 - Emocionalni ** 22, 23
 - Engleski * 60, 90, 160
 - Evropski * 70, 95, 160
 - Familijarni * 24
 - Formalizovani * 146
 - Francuski * 49, 95, 155, 160
 - Funkcionalni * 26, 26—27, 27
 - Hrvatski književni * 33
 - Književni * 10, 15, 16, 25, 26, 27, 33, 40, 41, 45, 46, 65, 73, 95
 - Kolektivni * 53
 - Latinski * 70, 95
 - Ljudski * 98, 143
 - Makedonski * 35
 - Matematički * 146
 - Maternji * 95
 - Narodni * 26
 - Naučni * 26, 67
 - Nepravilni * 24
 - Nevezani * 35
 - Njemački * 29, 49, 95, 160
 - Opšteknjiževni * 45
 - Opštenacionalni * 43
 - Opštenarodni * 43
 - Pisani * 34, 167
 - Pjesnički * 22, 65
 - Poetski * 23, 24, 26, 67
 - Pomoćni * 143
 - Poslovni * 24, 26, 67, 158
 - Pravilni * 24
 - Prirodni * 98, 144, 146, 171
 - Publicistički * 34
 - Razgovorni * 26, 27, 34, 67, 155, 158, 160
 - Ruski * 34, 46, 60, 88, 95, 155
 - Srpskohrvatski * 34, 115
 - Standardni * 104
 - Stručni * 34
 - Svakodnevn * 24, 141
 - Svećani * 24
 - Tajni * 36, 114
 - Umjetnički * 34
 - Vezani * 35, 171
 - Vještački * 98, 144, 146
 - Vojni * 119
 - Zvanični * 24
 - Živi * 22, 70
 - * alkoholičara 114
 - * društvenih slojeva 22
 - * fizike 146
 - * formalizovanih sistema 146
 - * hemije 146
 - * književnih djela 19, 36
 - * lopova 22, 114
 - * matematike 138, 146
 - * narkomana 114
 - * pozorišta 36
 - * radija 36, 140
 - * polova 9, 114
 - * profesionalnih grupacija 22
 - * prošlosti 35
 - * savremenosti 35
 - * socijalnih grupacija 22
 - * sredstava masovnog informisanja 36
 - * starosnih grupa 9
 - * svakodnevnog sporazumijevanja 34
 - * štampe 36, 140
 - * švercera 114
 - * televizije 36, 140
 - * umjetničke književnosti 15
 - * ženske štampe 168
 - * životinja 98, 121
 - Opšta teorija * 11
 - Vrsta * 88
 - Junački ep 82
 - Juridikacija 62
- K**
- Kanal 20, 103, 141, 151, 152, 156, 157, 162
 - Dupleksni * 131, 140
 - Fizički * 143, 156, 171
 - Komunikacijski * 130, 140, 160, 161
 - Simpleksni * 131, 140
 - Nosivost -a 156
 - * dvosmjerne komunikacije 140

- * jednosmjerne komunikacije 140
- Kancelarizam 164
- Karikatura 147
- Kategorija 40
 - Objektivna * 48
 - Subjektivna * 48
 - * govora 40
 - * jezika 40
- Kibernetički
 - * mehanizam 97, 99
 - * organizam (KO) 98, 99, 100, 101, 102, 112, 120, 124, 126, 127, 134, 135, 139, 157
 - apsolutno neproduktivni ** ** 101
 - neproduktivni ** (-KO) 101
 - pozitivni ** 125
 - produktivni ** (+KO) 101
- Kibernetika 6, 15, 17, 121, 169, 172
- Klasifikacija 79, 95
 - Emocionalno-ekspresivna 80
 - Funkcionalnostilistička * (FS-klasifikacija) 80, 81
 - Izdiferencirana * 80
 - Pojedinačna * 80
 - Zanrovska * 80
 - * klasifikacija 80
 - * stilova 114
- Kliše 108, 137, 158
- Književni
 - * rod 123
 - * žanr 123
- Književnojezička politika 116
- Književno djelo 26, 33, 49, 54, 76, 111, 135
- Književnost 42, 146
 - Dječija * 147
 - Narodna * 122
 - Usmena * 122
 - Nauka o -i 17, 19, 23, 26, 86, 110, 113
- Kôd 7, 20, 29, 65, 91, 98, 100, 137, 138, 143, 145, 149, 171
 - Binarni * 144, 149, 150
 - Dvoglasani * 145
 - Egzistencijalni * 144
- Fonemski 144, 145, 149
- Funkcionalni * 144
- Geometrijski * 148, 159, 160
- Jednostavni * 143, 144
- Jezički * 143, 149, 150, 161, 162, 171
- Komercijalni * 160
- Mješoviti * 144
- Nejezički * 161
- Neverbalni * 143, 144, 171
- Prirodnojezički * 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 160, 171
- Slikovni * 149, 150
- Slovni * 144, 148, 149
- Složeni * 143—144, 149
- Slovno-fonemski * 144, 149
- Strukturni * 144
- Tajni * 160
- TV-kôd 149
- Vještački * 143, 171
- Zvukovni * 149, 150
- Telegrafski * 160
- Kodifikacija 16, 27
- Kodiranje 31, 137, 142, 143, 155, 157
- Kodna
 - * azbuka 149
 - * kombinacija 143, 144, 146, 171
 - * riječ 146
- Kodno prebacivanje 7, 144, 145
- Kolokvijalizam 76, 164
- Kombinacija 56, 88, 144, 145, 149, 170, 171
- Komedija 82
- Komentar 82, 138
 - Redakcijski * 123
- Komparacija 12
- Kompetencija 19
- Kompjuter 121
- Kompjuterizacija 121
- Kompjuterski sintezator govora 121
 - Komunikativna * 136
- Kompozicija 8, 20, 77, 147
- Ciklična * 161
- Komunikacija 23, 43, 44, 52, 64, 75, 83, 90, 92, 94, 97, 119, 121, 122, 129, 130, 131, 141, 148, 157

- Dvosmjerna * 131, 140
 Govorna * 43, 73, 76, 125, 158—159, 164, 167
 Jednosmjerna * 131, 140
 Jezička * 60, 71, 73, 95, 120, 123, 155, 163, 171
 Književna * 159
 Neformalna * 167
 Pismena * 112
 Posredna * 131
 Spoljna * 127
 Svakodnevn * 37, 38, 58—59, 100
 Tajna * 124
 Unutrašnja * 127
 Usmena * 59, 122, 141
 Vanjska * 127
 Teorija -e 10—11, 18, 30, 169
 Komunikacijska mreža 102, 171
 Komunikacijski
 * čin 102, 110, 134, 136, 162, 167
 * proces 103, 120, 138, 163
 Komunikat 50, 88
 Komunikator 65, 71, 74, 83, 90, 100, 102, 118, 119, 121, 126, 131, 133, 138, 157
 Konotacija 19, 104, 164
 Teorija * 11
 Konotativno jezičko sredstvo 40
 Konstituent 34, 104, 108, 109
 Vanjezički * 57
 Kontakt 65, 91
 Kontekst 91
 Konvergencija 20
 Korespondencija
 Poslovna * 131, 141, 142, 150
 Privatna * 113, 123, 140, 141, 142
 Križaljka 148, 149, 160
 Krnji perfekt 161

L

- Lajtmotiv 161
 Leksema 161

- Leksika 42, 103, 158
 Dijalekatska * 165
 Emocionalna * 120
 Razgovorna * 165
 * visoke tonalnosti 76
 Leksikologija 13, 14, 35, 110
 Lična prepiska 114
 Lingvistička geografija 21, 60
 Lingvistika 5, 6, 14, 17, 19, 20, 21, 23, 25, 26, 29, 30, 31, 33, 45, 46, 63, 67, 86, 89, 94, 141, 168
 Američka * 30, 31
 Bugarska * 30
 Čehoslovačka * 48
 Francuska * 25
 Istočnoevropska * 29
 Japanska * 31, 32
 Jugoslovenska * 87, 172
 Kontrastivna * 17, 20, 169
 Makedonska * 35, 36
 Nacionalna * 38
 Njemačka * 25
 Opšta * 30
 Sovjetska * 25, 30, 67, 93
 Tekstualna * 11, 17, 20, 76, 77, 78, 169
 * govora 32
 * teksta 76
 Lirika 35
 Lirska pjesma 82
 Lirska poezija 113, 122, 127
 Logika 155
 Simbolička * 146
 Logičnost 8
 Lokacija 93

LJ

- Ljudska aktivnost/djelatnost 43, 55, 58, 59, 60, 77, 86, 95, 98, 112, 143, 156
 Oblasti * 43, 50, 58, 59, 60, 74

M

- Makedonistika 32, 35

- Makrofunkcija jezika 93
 Diskursivna * 93
 Pojmovna * 93
 Reprezentativna * 93
 Sadržinska * 93
 Socijalna * 93
 Teritorijalna * 93
 * iskustva 93
 Markiranost 80
 Mašina 121, 122
 Mašinsko prevođenje 121
 Matematičko očekivanje 141
 Matematika 18, 94, 146, 169
 Matematizacija 18
 Medij 58, 82, 140, 143
 Međusistem 79
 Međustil 81, 82, 83, 84, 115, 116, 125, 171
 Epistolarni * 81, 116, 171
 Esejistički * 81
 Memoarski * 81
 Oratorski * 81, 171
 Reklamni * 81, 171
 Scenaristički * 81
 Međutekstovno nadovezivanje 78
 Memoari 113
 Metafora 108, 109
 Metakomunikacija 78
 Metatekst 78
 Metrika 31
 Mišljenje 10, 61, 110
 Apstraktno * 110
 Praktično * 110
 Praktično jezičko * 22
 Slikovito * 110
 Način * 63, 72
 Apstraktni ** 69, 70
 Konstatirajući ** 62
 Umjetnički ** 61
 Znanstveni ** 62
 Modeliranje 79
 Molba 106, 114, 164
 Monoepistola 116
 Monofunkcionalist 91
 Monofunkcionalizam 91
 Monokod 144
 Monoprocen 128
 Monolog 63, 72
 Monoprocen 128, 129, 130, 131, 132, 133
 Moral 7
 Morfologija 13, 14, 33, 36
 Moskovski lingvistički kružok 22, 28
 Motiviranost 19
 Pragmatička * 19
 Semantička * 19
 Sintaktička 19

N

- Nabranjanje 12, 78
 Način izlaganja 72, 72—73, 74
 Način izražavanja 72
 Pismeni ** 72
 Usmeni ** 72
 Nadsistem 79, 80
 Nagomilavanje 12, 78
 Naredba 117
 Narječje 21, 60
 Naslov 148, 161
 Naučna
 * djelatnost 102
 * prepiska 114
 * studija 121
 Naučni rad 100, 106, 120, 121, 125, 129
 Nauka 7, 37, 38, 58, 59, 95, 118
 Nauka o jeziku 13, 141
 Nauka o stilu 7, 80, 108, 141, 170
 Neočekivanje 108, 153
 Neoidealistička škola 53
 Neologizam
 Nepredvidljivost 108, 153
 Nominacija 93
 Norma 16, 19, 18, 27, 36, 48, 59, 65, 73, 77, 104, 168
 Estetska 106, 168
 Ekspresivnostilistička * 10
 Funkcionalnostilistička *
 (FS-norma) 10, 78, 105, 109, 110, 167
 Govorna * 44
 Jezička * 10, 31, 33
 Opšta stilska * 88
 Pravopisna * 142

- Standardnojezička * 10, 103, 104
 Stilistička * 10
 Odstupanja od * 11, 10, 53, 86, 104, 105
 Nesvjesno *** 104, 105
 Svjesno *** 104
 * odbira 43, 44, 87
 Normiranje 73
 Normativnost 114
 Novinarstvo 125
 Novinski
 * komentar 136
 * prilog 100, 106, 121, 161, 163, 164
 Novela 82
- O**
- Objektivizacija 111, 113
 Očudavanje 12
 Oda 82
 Odbir 17, 43, 44, 46, 53, 75, 76
 Frekvencija * 75, 76
 Jedinica * 75, 76
 Kompleks * 75
 Postupak * 75
 Struktuiranje * 75, 76
 Vjerovatnoća * 75, 76
 Odluka 118
 Opisivanje 12, 73
 Opštenje 66, 67, 68, 69, 120
 Opoj 22, 28
 Organizacija 12, 50, 52, 74, 77, 78, 88, 103
 Fonetsko-fonološka * 103
 Leksičko-semantička * 103
 Linijska * 77—78
 Morfološka * 103
 Sintaksička * 103
 Tekstualna * 103
 Originalnost 108, 153
 Ortografija 25
 Osa
 * kombinacije 12, 75
 * selekcije 12, 75
 Osvrt 82
 Označeno 19, 94, 103, 155
 Oznaka 19, 94, 102, 103, 155

- P**
- Palilogija 161
 Pamflet 82
 Paradigmatika 56, 74, 83, 84
 Paralelizam 161
 Paralingvističko sredstvo 168
 Parazitska riječ 163
 Parodija 168
 Pejorativ 120
 Pismo 116, 131, 150, 168
 Anonimno * 124
 Ljubavno * 150
 Otvoreno * 129
 Poslovno * 105
 Redakcijsko * 123
 Pjesma 165
 Horska * 82, 124
 Lirska * 82
 Narodna * 122
 Vojnička * 82
 Plan
 * izražaja 19
 * sadržaja 19
 Plastičnost 8
 Pleonazam 162, 163
 Pluralizam
 Lingvistički * 15
 Književni * 15
 Podnaslov 161
 Podsistem 60, 79, 80
 Jezički * 60
 Podstil 58, 77, 82, 84, 110, 115, 125, 138, 171
 Akademijski * 82
 Diplomatski * 82, 125
 Dramski * 81, 125
 Društveno-politički * 82, 115, 125
 Monografsko-publicistički * 82
 Naučno-informativni * 82
 Naučno-popularni * 82, 113, 123, 125
 Naučno-udžbenički, 62, 123
 Novinarski * 82, 125, 171
 Personalni * 82
 Pjesnički * 81, 125
 Poslovni * 82, 125

- Prozni * 81, 125
 Strogo naučni * 82
 Usko publicistički 82
 Zakonodavno-pravni * 82, 125
 Podžanr 58
 Poema 82
 Poezija 22, 23, 119, 120, 165
 Apstraktna * 136, 142
 Avangardna * 142
 Lirska * 113, 123, 127
 „Otkaćena” * 142
 Ruska * 22
 Zaumna * 142
 * prostora 147
 Polemiziranje 73
 Poliedar 84
 Poliepištola 116
 Polifunkcionalizam 91
 Poliptot 161
 Polisemantizacija 166
 Polisindeton 161
 Polistilematičnost 76
 Politika 7, 162
 Ponavljanje 141, 157, 158, 160, 160—161, 162, 163, 164, 165, 166
 * glasova 161
 * iskaza 161
 * leksema 161
 * morfema 161
 * nadrećeničnih cjelina 161
 * sintaksičkih konstrukcija 161
 Popularizacija 67, 92
 Poređenje 78
 Poruka 91, 99, 102, 108, 113, 114, 118, 119, 137, 151, 153, 158, 171
 Poskočica 82
 Poslanica 129, 131
 Postupak 12, 75, 77, 90, 108, 104
 Konstruktivni * 12, 20, 78
 Umjetnički * 142
 Pošiljalac 19, 20, 91, 103, 110, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 126, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 137, 140, 142, 143, 151, 157, 159, 171
 Poštapalica 162, 163
 Potkod 9, 98, 138
 Pragmatika 8, 150, 152, 153, 154, 156
 Grafička * 19
 Praška (lingvistička) škola 16, 17, 23, 25, 27, 64, 85, 93, 94
 Pravilnost 8
 Pravo 7, 58
 Pravopis 35
 Praznoslovlje/praznoslovnost 162, 163
 Prebacivanje 124
 Bilingvarno * 9
 Bivalentno * 125
 Monolingvarno * 9
 Neproduktivno * 124
 Polivalentno * 125
 Produktivno * 124
 Produktivno FS-prebaciva-
 nje 124
 Pregled pisanja štampe 82
 Predanje 122
 Predikacija 93
 Predikat 94
 Predtekst 128
 Predvidljivost 86, 108
 Prekoderanje
 Pragmatičko * 19
 Prenonim 124
 Prepiska
 Diplomatska * 116, 131
 Naučna * 116
 Politička * 116
 Poslovna * 116
 Privatna * 116, 150
 Presupozicija 137
 Prevareno očekivanje 12, 20, 143
 Prevod 145
 Prevođenje 145
 Priča 82, 138
 Prijedlog 159
 Prikaz 82
 Primalac 20, 60, 91, 99, 103, 110, 115, 116, 117, 118, 119, 122, 124, 126, 128, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 138, 140, 149, 151, 153, 155, 157, 159, 171

- Fiktivni * 116
 Kolektivni * 116
 Konkretni * 116
 Mogući * 126
 Negativni * 126
 Pojedinačni * 116
 Pozitivni * 126
 Realni * 126
 Spoljni * 116
 Stilistički aktivni * 126
 Stilistički pasivni * 126
 Stvarni * 126
 Unutarnji * 116
 Upošteni * 116
 Zamišljeni * 126
 Prioritet 7
 Pripovijedanje 12, 73
 Pripovijest 82, 118
 Pripovijetka 106, 122, 129
 Procedura 7
 Profesionalizam 164
 Prostogradski govor 21
 Prototekst 78
 Proza 22, 23, 53, 54, 161, 165
 Pseudoandronim 124
 Pseudoginim 124
 Pseudonim 124
 Psihologija 24, 26, 29, 155
 Psiholingvistika 11, 17, 111, 169
 Publicistika 37, 38
 Pustoslovlje 162
R
 Racionalizacija 26
 Radio 59, 71, 82, 127, 134, 141, 143
 Radio-publicistika 140, 150, 161
 Raslojavanje 79, 98
 Raslojavanje jezika 9, 69, 89, 164
 FS-raslojavanje * 103, 120, 171
 FS-raslojavanje jezika mašine 121
 Funkcionalno * 33
 Individualno * 33
 Socijalno * 32, 33
 Stilsko * 68, 69
 Teritorijalno * 33
 Rasuđivanje 12, 73
 Razgovor 140, 154, 167
 Razgradnja 98
 Unutarjezička * 98
 Razgradnja jezika 32, 60, 79
 Polna * 32
 Socijalna * 32
 Starosna * 32
 Teritorijalna * 32, 60
 Raznovrsnost 163, 164, 166, 167, 172
 Jezička * 163, 164
 Stilska * 95
 Razuđenost jezika 9, 21, 34
 Funkcionalna * (FS-razuđenost) 23, 24, 98
 Rasuđivanje jezika 60
 Realizacija 57, 170
 Sistemska * 57
 Realnost 61, 62
 Efemerizacija * 62
 Transformacija * 61
 Rebus 82
 Receptor 71
 Recenzija 82
 Rečenica 13, 54, 76, 77, 88, 152, 155
 Recipijent 102, 109, 112, 116, 117, 118, 121, 129, 130, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 152, 155, 156, 160, 163
 Masovni * 127, 128, 135
 Redundanca/redundancija 7, 141, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 172
 Kodna * 160, 161
 Konačna 159
 Minimalna * 159, 164
 Negativna * 162, 163
 Nulta * 159, 161
 Pozitivna * 163
 Strukturna * 160, 161
 Štetna * 162, 163
 Vremenska * 160, 161, 162
 Referent 8
 Registar 30, 87
 Stilistički * 53

- Religija 7, 60
 Religiozni oblik kazivanja 60
 Reporter 71
 Reportaža 82
 Retorika 13, 14, 37
 Riječ 77
 Riječica 159
 Rima 161
 Ritam 8, 23, 54, 158
 Rješenje 118
 Roman 82, 100, 110, 129, 164
S
 Samoinformacija 101, 102
 Saopštenje 66, 67, 68, 78, 79, 82, 92, 107
 Selekcija 56, 75, 88, 100, 101, 148, 170
 Semantika 8, 19, 65, 93, 102, 150, 154, 156
 Semantička identičnost 18
 Semasiologija 25
 Semiotički sistem 147, 149, 150
 Jednostavan * 143, 171
 Složen * 171
 Semiotika 9, 19, 30, 146, 169
 Opšta * 93
 Serbokroatistika 32, 33, 53
 Sfera 69, 89
 Direktivna * 69
 Estetska * 69
 Jezička * 89
 Kontaktna * 69
 Nejezička * 89
 Spoznajna * 69, 99
 * opštenja 69
 Signal 157, 162
 Simetrija 8
 Simploka 161
 Sinhronija 16
 Sinonim 85, 164, 165, 166
 Ekspresivni * 165
 Neutralni * 164, 165
 Opšteupotrebni * 165
 Stilski nemarkirani * 165
 Sinonimičnost 166
 Sinonimija 15, 17, 164, 166
 Parna * 165
 Razdvojena * 165
 Sinonimizacija 164, 165, 166, 167
 Sintagma 13, 77
 Sintagmatika 56, 74, 83, 84
 Sintaksa 13, 14, 35, 103, 158
 Sintaktika 8, 19, 93, 150, 154, 156
 Sistem 56, 68, 80, 172
 Fonemski * 146
 ES-sistem 107
 Intralingvistički * 11
 Monokodni * 146
 Monosemiotički * 9
 Polisemiotički * 9
 Prenosni * 98
 Upravljački * 98, 101
 Sistemizacija 79
 Sistemnost 56
 Govorna * 86
 Slikovito sredstvo 100
 Slikovitost 8
 Slovenistika 32
 Slovo 141, 148, 154, 157, 160
 Kodno * 158, 161
 Smetnje 7, 20, 141, 142, 143, 158, 160, 162
 Kanalske * 143
 Predajničke * 143
 Sociolekt 9, 21
 Sociolingvistika 17, 21, 30, 60, 87, 110, 169
 Sociologija 29, 94
 Spontanost 114
 Spoznaja 7
 Estetska * 8, 105, 109
 Naučna * 7, 17, 28, 37, 109
 Umjetnička * 7
 Srpskohrvatsko govorno područje 115
 Standardizacija 73, 113, 137
 Stih 54
 Stil 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 18, 19, 26, 27, 28, 30, 31, 33, 36, 37, 39, 40, 42, 43, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 61, 68, 69, 70, 72, 76, 80, 82, 84, 87, 88, 89, 90, 91, 95, 97, 98, 100, 101, 102, 103,

- 105, 106, 110, 116, 118, 121, 124, 125, 137, 139, 144, 147, 156, 163, 164, 166, 170, 172
 Administrativni * 51
 Arhaični * 84
 Beogradski * 54
 Bogat * 72
 Diplomatski * 82, 111, 162
 Dobar * 39, 54, 84
 Epistolarni * 113, 116, 117, 129, 134
 Estetski dotjeran * 72
 Familijarni * 39, 84
 Govorni * 40, 41, 47, 48, 72, 92
 Harmoničan * 84
 Hladni * 84
 Individualni * 48, 49, 50, 51, 52, 58, 81, 88
 Interindividualni * 48, 50, 51, 81
 Intimni * 84
 Ironični * 39
 Jasan * 84
 Jednolični * 72
 Jezički * 24, 40, 41, 45, 24, 40, 41, 45, 49, 50, 52, 68, 88
 ** javne komunikacije 51
 ** lične komunikacije 51
 Kancelarijski * 42, 49
 Knjiški * 72
 Književnoumjetnički * 45, 46
 Kompleksni * 88
 Kolektivni * 49
 Lakoničan 84
 Lijep * 164
 Loš * 39, 84
 Memoarski * 113
 Nadindividualni * 51, 52
 Narodni * 84
 Naučni * 45, 46, 50, 51, 67, 68, 70, 95, 165
 Naučno-popularni * 83, 134, 138, 166
 Naučno-udžbenički * 134, 138, 166
 Nejasan * 54
 Neutralni * 84
 Nezgrapen * 72
 Niski * 39, 49, 84, 109
 Novinarski * 36, 51, 70, 82, 111, 113, 114, 115, 123, 137, 165
 Novinski * 161
 Objektivni * 48, 49, 51, 52, 88
 Oratorski * 70, 113, 117, 133
 Paradni * 109
 Pismeni * 81, 139, 140
 Poetski * 49, 67, 82
 Politički * 162
 Poslovni * 51, 67, 70, 82, 111
 Precizan * 84
 Profani * 60
 Publicistički * 45, 46, 50, 51, 67, 70
 Razgovorni * 50, 51, 67, 70, 141
 Raznovrstan * 72
 Rdav * 54
 Reklamni *
 Religiozni * 81, 90
 Retorički * 109
 Ružan * 72
 Sakralni * 60
 Simpleksni * 88
 Siromašan * 72
 Srednji * 84, 109
 Strogo naučni * 111, 134, 138, 139, 166
 Stručni * 51
 Subjektivni * 48, 50, 81
 Svakodnevno-komunikativni * 67
 Svakodnevno-poslovni * 67
 Svečani * 39, 84, 109
 Telegrafski * 159, 168
 Umjetnički * 50, 51
 Umjetničko-beletristički * 67
 Uredski * 51
 Uslovni * 48
 Usmeni * 81, 139, 140
 Uzoran * 39, 72, 163, 164
 Uzvišeni * 84, 109
 Visoki * 39, 49, 109
 Zakonodavno-pravni * 111
 Zvanični * 84, 113

- Zvanično-dokumentarni * 67
 Zvanično-poslovni * 42
 Žanrovski * 24
 * autora 51
 * autorove individualnosti 49
 * dijaloških iskaza 52
 * direktnih iskaza 52
 * drame 51
 * epike 51, 52
 * epohe 51
 * filmskih i televizijskih scenarija 81
 * funkcionalne jezičke vrste 69
 * funkcionalnog objekta 49
 * generacije 51, 52, 88
 * govora 40, 41, 42, 43, 46, 47, 81, 87, 88
 * grupe 51, 88
 * indirektnih iskaza 52
 * individue 51
 * intimnog pisma 49
 * iskaza 88
 * izlaganja 111
 * izražavanja 111
 * jezičkog iskaza 88
 * jezika 40, 41, 42, 43, 46, 47, 81, 87, 88
 * književnog jezika 48
 * komandovanja 119
 * krajnje učtiv 42
 * lirike 51
 * monoloških iskaza 52
 * naučnog izražavanja 95
 * nepripremljenih iskaza 52
 * perioda 51, 88
 * pisanih iskaza 52
 * pisca 46
 * pojedinačnih konkretnih iskaza 51
 * pojedinca 53
 * polaznog jezika 49
 * pravca 51, 88
 * pripremljenih iskaza 52
 * stranke 114
 * škole 51, 88
 * umjetničkog pravca 51
 * usmenih iskaza 52
 * za sporazumijevanje 51
 * zvaničnog pisma 49
 Definicija * 25, 28, 38, 41, 42, 43, 44, 47, 48, 49, 50, 53, 54, 55, 62, 63, 86, 87
 Denotativno-designativna koncepcija * 19
 Semantičko tumačenje * 19
 Statistička koncepcija * 86
 Strip * 82
 Strukturalno shvatanje * 31
 Teorija * 19, 49
 Uzornost * 39
 Tipologija stilova 80
 Stillem 105, 106, 107, 108
 Stilska
 * crta 51, 52
 * figura 17, 160, 161
 * formacija 69, 78
 * kategorija 52
 * markiranost 104
 * oblast 48
 * razuđenost jezika 80
 * sfera 27, 48
 * varijanta 88
 * vrsta 88
 Stilski
 * efekat 104
 * postupak 45
 * sloj 27, 48, 88, 89—90
 * tip 27, 36, 48
 Stilsko
 * obojeno jezičko sredstvo 48
 Stilistička
 * ekspresivnost 105
 * izražajnost 105
 * kategorija 5, 15, 16, 17, 51
 * koncepcija 19, 31
 * makroobojenost 44
 * obojenost 15, 43, 105
 * paradigmatica 105
 * pojava 22
 * postupak 45
 * pravilo 19, 39
 * sintagmatika 105
 * škola 15, 17, 27, 28, 29, 30, 32, 39, 48, 50, 51, 52, 53, 81, 172
 * uređenost 105
 * vrsta 90

Stilistički

- * defekt 162
- * efekat 17, 145
- * metod 7, 14, 17, 18, 20, 21, 86
- * pluralizam 169
- * postupak 77
- * potencijal 77, 103, 105
- * pravac 12, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 77, 86
- * sloj 48, 87, 164, 166
- aktivni * 164
- obojeni * 41, 164
- pasivni * 164
- ** s ograničenom sferom upotrebe 164
- * termin 55

Stilističko

- * značenje 15
- * sredstvo 40, 41, 76

Stilistika 6, 9, 13, 14, 15, 16,

- 17, 18, 19, 20, 21, 25, 29, 32, 45, 54, 75, 77, 81, 87, 89, 93, 109, 111, 141, 164, 172
- Argumentativna 21 * 21
- Analitička * 21
- Bugarska * 30
- Čehoslovačka * 29, 47, 50, 88
- Deskriptivna * 15, 86, 110
- Dijahronijska * 12, 16, 85
- Distinktivna * 21
- Ekspresivna * 30

Funkcionalna * (F-stilistika)

- 5, 6, 8, 11, 12, 16, 21, 23, 24, 25, 26, 27, 30, 32, 33, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 47, 57, 60, 61, 71, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 86, 87, 110, 114, 121, 154, 155, 156, 164, 169, 170, 172

Američka ** 87

Čehoslovačka ** 27, 87

Francuska ** 53

Istočnoevropska * 87

Istorijska ** 16, 57

Japanska ** 87

Jugoslovenska ** 87

Sovjetska ** 28, 87

Zapadnoevropska ** 87

- Genetička * 21
- Grafička * 19
- Imanentna * 21
- Individualna * 30
- Interpretativna * 21
- Književna * 16, 17
- Kontrastivna * 12, 20, 170
- Matematička * 18, 86
- Moderna * 111
- Normativna * 33
- Novinarska * 33
- Opisna * 21
- Opšta * 12
- Paradigmatička * 15, 21, 170
- Poljska * 30
- Praktična * 12
- Prestriktivna * 21
- Romanska * 29, 53
- Semiotička * 19, 170
- Sinhronijska * 12
- Sintagmatička * 21, 170
- Sintetička 21

Sovjetska * 29, 40, 42, 45, 47, 88

Spoljna * 20

Statistička * 18

Strukturalna * 21

Tekstualna * 20, 76, 77, 170

Unutrašnja * 20

Uzualna * 21

Zapadnoevropska * 30

- * dekodiranja 7, 20, 170
- * engleskog jezika 69
- * govora 16, 20, 25, 41
- * jezika 17, 20, 25, 41
- * kodiranja 7, 20, 170
- * maternjeg jezika 20
- * neumjetničkih tekstova 31
- * njemačkog jezika 29
- * obrada informacije 7
- * od autora 19
- * odstupanja 17, 169—170
- * percipiranja 19
- * resursa 15, 86
- * ruskog jezika 24
- * teksta 76, 77
- * umjetničke književnosti 25
- * umjetničkog jezika 21

Fonostilistika 21

Lingvistika 12, 13, 14, 17, 21

Parastilistika 19

Morfolistika 21, 33

Sintaktostilistika 21

Slog 50

Spoznaja 59

Stilostilistika 17, 169

Strip 148, 149

Struktura 78, 103

Dvoglasna * 78

Jednoglasna * 78

Tekstovna * 78

Strukturalizam 11

Američki * 11

Česki * 11

Danski * 11

Lingvistički * 16

Književni * 16

Subfunkcija 91

Subjekat 64, 94

Subjektivizacija 111, 113

Subjezik 39, 40

Sufiks subjektivne ocjene 120

Svijest 59

Društvena * 59, 60, 127

Š

Šablonizacija 113, 137

Šifra 159

Škola „jezičkog postojanja” 32

Štampa 59, 82, 127, 134, 149,

160, 162

Ženska * 114

Šum 7, 20, 130, 157

Bijeli * 141, 142

Determinisani * 141, 142

Kanalski * 143

Kodirajući * 143

Nesvjesni * 143

Prirodni * 149

Semantički * 143

Slučajni * 141

Svjesni * 142, 143

Vještački * 149

T

Tačnost 8

Tautologija 162, 163

Tekst 10, 20, 30, 44, 62, 76, 77,

78, 90, 93, 101, 105, 106, 109,

120, 121, 122, 125, 131, 133,

136, 137, 140, 144, 150, 155,

159, 161, 166, 167

Administrativni * 31, 121,

137, 150

Analitički * 105

Cjeloviti * 76

Diplomatski * 113

Društveno-politički * 113

Enigmatički * 148

„Geometrijski” * 148

Globalni * 10, 12

Informativni * 105

Izveštajni * 138

Književni * 76, 155, 158, 164

Književnoumjetnički * 116

Konačni * 19, 148, 149

Naredbodavački * 118, 150

Naučni * 31, 64, 78

Naučno-udžbenički * 134

Nevidljiv * 159

Novinarski * 120, 148

Novinski * 148

Pisani * 140, 145, 149, 154

Pornografski * 114

Poslovni * 113, 155

Propisivački * 118, 150

Prozni * 163

Publicistički * 31, 121

Standardizirani * 166

Šifrovani * 79

Štampani * 152

Trafaretni * 137, 138, 150,

159

Ulazni * 148, 149

Umjetnički * 8, 106, 108, 118,

121, 124, 127, 164, 165

Unificirani * 166

Usmeni * 141, 154, 158

Uvodni * 148

Vezani * 77

Vidljiv * 159

Zakonodavni * 108

- Zakonodavno-pravni * 113,
121, 123, 138
Znanstveni * 134
Telegram 159
Televizija 59, 71, 82, 127, 134,
141, 143, 144, 149, 161
Teorija
* čitanja 20
* jezičkog postojanja 31
Tergeminus 58
Stilskotvorbeni * 63
Termin 100, 158, 159, 166
Tip 20, 20, 24, 26
Administrativni * 36
Funkcionalni * 22, 98, 105
Poetski * 22
Poslovni * 36
Praktični * 22
Profesionalni * 36
Publicistički * 36
Stilski * 36
Stručno-naučni * 36
Umjetnički * 36
* govora 78
— nepravilni upravnici 78
— neupravnici 78
— slobodni 78
— tematski 78
— upravni 78
* izlaganja 78
— deduktivni 78
— induktivni 78
* odnosa 80
* organizacije 48, 77
Tipologija 79, 116
Opšta * 80
Univerzalna * 80
Tipologija F-stolova 26
Tonalitet 84
* kazivanja 109
Tragedija 82
Transformacija 18, 19, 62, 99,
100, 130, 131
Fakultativna * 99
Novinarska * 99
Obavezna * 18
Stilistička * 18
Transformaciona gramatika 88
Transformacioni metod 86
Translingvistika 96
Transliteracija
Latinična *
Transpolacija 19
Trop 100
Turcizam 105
Tvorba riječi 35
TV-publicistika 140, 149, 150,
161
U
Ukrštenica 82, 148, 149, 159,
160
Ulančavanje 12, 20
Umjetnički lik 61
Umjetnost 8, 37, 38, 58, 59, 76,
86, 117, 145
Filmska * 149
Unifikacija 113, 137
Usmeno narodno stvaralaštvo
140
Uvodnik 82
V
Vanjezički funkcionalni poja-
čivač/pomagač (VFP) 147
Varijanta 115
* jezika 21, 39
— muška * 21
— ženska * 21
Varijantski signal 115
Varijetet 56
* jezički 56
Verbalno sredstvo 130
Veza
Dupleksna * 140, 141
Povratna * 141
Simpleksna * 140, 141
Veznik 159
Višeznačenost 143, 166, 172
Jezička * 163
Vjerovatnoća 57, 75, 83, 85, 107,
108, 126, 132, 142, 152, 154,
160, 163, 165
* jezičkih jedinica 109
FS-vjerovatnoća 108
Teorija * 152
Vulgarizam 130

Z

- Zagonetka 82, 122
Zahtjev 114
Zakon 100, 118
Zakonodavstvo 38, 125
Zakonski dokument 121
Značenje 23
Denotativno * 19
Konotativno * 19
Znak 8, 19, 93, 143, 148, 150
Drugostepeni * 19
Dvodjelni * 147, 171
Estetski * 8
Fizički * 9
Grafčki * 9
Hemijski * 9
Jezički * 9, 65
Konotativni * 19
Logički * 9
Matematički * 9
Modelirajući * 19
Poetski * 19
Prazan * 19
Prvogostepeni * 19
Prosti * 8
Robni * 150
Složeni * 8, 147
Motiviranost -a 19, 20
Sistem znakova 97, 98, 137,
149, 150
Fonemski ** 149
Jezički ** 6, 120, 138
Slovi ** 149
Vanjezički ** 130, 143, 171
Verbalni ** 147
Tip -a 138
Znakovni podsistem 149
Slikovni ** 149
Zvukovni ** 149
Znakovni sistem 156, 160
Neverbalni * 9
Vanjezički * 9, 148

- Znanost 38, 127, 147
Znanstveni rad 123
Zvrst 34, 35
Časovna * 34
Funkcijska * 34, 35
Mernostna * 35
Prenosnička * 34
Socialna 34

Z

- Žanr 7, 8, 41, 42, 43, 58, 77,
80, 82, 83, 84, 96, 110, 115,
124, 148, 149, 164, 171
Analitički * 82, 113, 164
Diplomatski * 83
Dramski * 82
Društveno-politički * 83
Enigmatski * 82, 148
Epski * 82
Funkcionalni *
Govorni * 24, 44
Informativni * 82, 111, 113,
140, 164
Književni 122
Književnpublicistički * 82,
113, 164
Lirski * 82
Lirsko-epski * 82
Personalni * 83
Poslovni * 83
Publicistički * 147
Spoljašnji * 24
Stripovni * 82
TV-žanr 145, 149
Unutrašnji * 24
Zakonodavno-pravni * 83
* usmenog narodnog stvara-
laštva 82
Teorija govornih * 24, 28
Žargon 9, 10, 21, 114
Žargonizam 76, 164

IMENSKI REGISTAR

Napomene

1. Bibliografske jedinice iz fusnota i popisa literature nisu obrađivane (iz fusnota je uzimano samo ime autora o kome se govori ili na koga se upućuje).

2. Pošto su u knjizi podaci o autorima davani u transkripciji i transliteraciji, u registru su navođena oba načina pisanja (ako naporedo stoje, transliteracija je u zagradi).

3. Nazivi književnih djela, glasila i sl. daju se, zbog lakšeg razumijevanja, u navodnicima, iako u tekstu stoje bez navodnika.

A

Admoni 17
Aleksejev 86, 168
Alpatov 32
Amerikanac 124
Andresku 30
Antoš Antica 33, 54, 55
Antuan 30
Arnoljd 20, 29, 69, 86, 89, 95
ASNOM 35
Atajan 89
Avrorin 92, 93
Avrosin 63, 89
Aznaurova 92

B

Babić 55
Bahtin Mihail 23, 24, 25, 28, 89, 124
Baji Šarl (Bally) 15, 16, 17, 20, 22, 25, 29, 30, 53, 66, 69, 111, 170

Banikova 86
Baranikova 29
Bar-Hilel J. 152
Barlas 95
Bečka 29, 50
Bel (Bell) 31
Belić Aleksandar 14
Beljčikov 89
Benvenist 89
Beresnjev 39
Bežanišvili 167
Biler Karl 63, 64, 65, 91
Bjelkin Ivan Petrovič 124
Blok A. 142, 168
Boalo 90
Boduen de Kurtene 22, 25, 170
Boguslavski 168
Bogušević 90, 92
Bolindžer (Bilinger) 31
Brandes 13, 44, 45
Braun 94
Brezinski 30
Breznik Anton 34, 35
Briluen (Brilloun) 151, 153

Budagov 17, 29, 40, 45, 46, 53, 86, 90, 95
Bufon 53, 63, 88
Bukovskaja 85
Bilahov 86

C

Coteanu 30
Crnjanski 142

Č

Čehonte Antoša 124
Čehov A. P. 124
„Československá rusistika” 86
Cherry 154, 155, 157
Čizmarov 30
Čomski N. 18, 30, 31, 88
CSSR 17, 30

D

Dabić 96
Dankov 19, 86, 168
DDR 29
Dejvi (Davy) 31, 88, 89
De Sosir 16, 93
Didevan Aurora 124
Dimitrovski 36
Djurkova Minova 36
Dobrušin 152
Dokovski 36
Doležel (Doležel) 17, 29, 69, 88, 168
Dolinjin (Dolinin) 29, 38, 44, 86, 114, 168
Doroševski 30
Dostojevski F. M. 127
Drozda (Drozda) 17
Dubský 29
Dučić 54
Dular Janez 34, 35

DŽ

Džumhur Zuko 145

E

Enkvist 31, 88, 89

F

Fajenova 87
Filipec (Filipeć) 17, 29
Findra 29, 52
Fjodorov (Fedorov) 17, 40, 46, 89
Flajšer (Fleicher) 29, 31, 36, 53, 86
Flaker 91
Flober 166
Fodor 30
Formankova 17
Fors Dž. 93
Fosler Karl 53, 66, 86

G

Galjperin 17, 29, 81, 152, 153
Giro (Guiraud) 30, 53, 86, 89
Glazer 30
Glison 89
Glušak 86
Gogolj 111
Golovin 29, 86, 89, 168
Gornung 40
Grčka 73
Grigar (Grigar) 17

H

Harveg 31
Hausenblas 17, 29, 36, 50, 88
Havranek Bohuslav (Havránek) 17, 25, 26, 27, 28, 36, 47, 48, 49, 50, 52, 96
Helidej (Halliday) 93
Hercen 111
Hitler 113
Hjelmslev 11, 86, 94
Hljebnikov 120
„Hodoljublje” 145
Holding 167
Horacije 90
Horálek (Horalek) 17, 29, 64, 66, 93

Horecký 29
 Hovanskaja 22, 29, 30, 39, 53, 87
 Humbolt Vilhelm (Humboldt) 21—22, 22, 25, 89, 170
 Hurgung 152

I

Ilf 122
 Ili (Ealy) 31
 Iljinska (Iljinskaja) 17
 Institut za lingvistiku ANSSSR 45
 Italija 93
 Ivanova-Salingova (Ivanová-Salingová) 29, 52, 86, 88

J

Jaglom 154, 157
 Jakobson Roman 22, 23, 31, 63, 64, 65, 68, 91
 Jakubinski Lav. P. (Jakubinskij) 23, 25, 28, 89
 Jakušin 91
 Janakijev 30
 Jarceva 29
 Jašar-Nasteva 36
 Jedlicka 17, 29, 36, 50, 87, 96
 Jefimov 29, 86
 Jefremov 17
 Jelinek (Jelínek) 17, 29, 36
 Jordan (Iordan) 53, 89
 Jović 89, 90, 93
 Jugoslavija 32
 „Junak našeg doba” 127

K

Kajnc F. 64
 Kasirer 86
 Kaufman 86
 Kepeski 36
 Kielski 30
 Kijevska Rusija 60
 Kiš 36
 Kitanovski 36
 Klaus 30, 87

Klemensijević 30
 Kljujev 86, 168
 Knjaginina 30
 Kokorev 137
 Kolmogorov 154
 Kolšanski (Kolšanskij) 92
 Komarnicki 30
 Kondrašov 93
 Koneski 36
 Korošec Tomo 34, 35
 Koržinek (Korínek) 27
 Korubin 36
 Kostomarov 29, 44
 Kovalski 30
 Kozevnikova (Kozevniková) 86
 Kožin 90
 Kožina M. 28, 29, 36, 40, 41, 43, 44, 68, 69, 75, 85, 86, 87, 88, 89, 95, 168
 Kozlova 95
 Kraus 29, 86
 Krilov 111
 Krilova 89
 Kristal (Crystal) 31, 88, 39
 Kristek 29
 Kroče 86
 Kruteckij 55, 111
 Kuper Dž. F. 124
 Kurkovska Halina 30, 87
 Kuznjec-Skrebnjov 89

L

Lajbnic 135
 Lajonz Džon 94
 Lapteva 29
 Leh-Splavinski 30
 Lempicki 30
 Leontjev 29, 63, 66, 89, 92, 93
 Leskis 29
 Lešić 65
 Levin S. 17, 20, 47
 Liblice 17
 Lotman 86
 Luzina 86, 168

LJ

Ljermontov M. J. 127

M

Mađarska 30
 Majevskij 168
 Malinovski BZ. 65, 93, 94
 Mar 60
 Maretić Tomo 53, 86
 Markus 30
 Martine A. 63, 94
 Maruzo (Marouzeau) 14, 53
 Matezijus (Mathesius) 28, 49, 51, 52, 64, 96
 Mazur 153—154, 154
 Melikjan 86, 168
 Meton 95
 Mihajlov 36, 38, 45, 66, 95
 Mihel (Michel) 29, 31, 36, 52, 53, 86, 89
 Miko 29
 Milevski 30
 Minović 33
 Mišeska-Tomić 36
 Mistrik Jozef (Mistrić) 29, 36, 49, 50, 51, 52, 77, 86, 88
 Mitrofanova 29, 45
 Mladenov 33, 90
 Mol (Moles) 108, 152, 153, 159, 160, 167
 Momirovski 36
 Mopasan 166
 Morohovski (Morohovskij) 44, 44
 Mukařovskij Jan (Mukařovský) 28, 64, 65
 Munen 64, 65
 Murat 29, 43, 44

N

Najer 29, 60, 90, 95
 Nikodinovski 36
 Nisio Minoru 32
 Nosenko 90

O

Odincov 86
 Orlov 17
 Osgud Čarls 31
 „Oslobođenje” 115

P

Padučeva 86
 Panfilov 29, 40
 Panov 14, 85
 Parsons 95
 Paulini (Pauliny) 17, 29
 Pavlović Milivoj 54
 Pazuhin 66, 91
 Peciar 29
 Pečorin 127
 Peškovski (Peškovskij) 64, 67, 92
 „Petar Prvi” 119
 Petković 22, 86, 87
 Petrov 122
 Petrova 95
 Petrova epoha 119
 Petrović Ljubomir 54, 61, 90, 166
 Piotrovskaja 154
 Piotrovski (Piotrovskij) 17, 19, 39, 64, 85, 86, 92, 154, 158, 160, 168
 Pogorelec Breda 34, 35
 Polenkovski 36
 Polanšćak 88
 „Politika” 115
 Poljska 30
 Popov 19, 86, 168
 Popovski 36
 Pranjic Krunoslav 33, 38, 55, 86
 Pražani 17, 89, 93
 Puškin A. S. 46, 111

R

Radovanović 32, 33
 Razinkina 29, 45
 Razživin 154
 Rifater (Riffaterre) 20, 31, 86, 88
 Rizelj 29, 30, 36, 87
 Rosandić 33
 Rozvadovski Jan 14
 Rožanski 17
 Rozentalj 66, 96
 Ruđakov 92

Rumunija 30
„Russkij jazyk v nacionalnoj škole” 86

S

SAD 17, 91
Saporta 31, 88
Sadli 49
Sarnhorst (Scharnhorst) 30, 87
Semenjuk 29, 44
Senkevič 45, 95
Silić 33
Siljnickij 86
Silman 17
Simeon 55
Sirotnjina 29, 89
Skalička 29, 49
Skerlić 54
Skiba 86
Skorupka Stanislav 30, 87
Skrebnjov (Skrebnjev) 15, 29, 30, 40, 85, 86, 168
Skubalanka 30
„Slovo a slovesnost” 85
Skupština SFRJ 115
Sljusareva 66, 92, 93
Soboljeva 150
Solganik 29, 86, 168
Sorokin J. S. 17, 45, 46, 47, 95
Spiewok 86
SSSR 30, 137
Staljin J. V. 45, 63, 92
Stanković 142
Stepanoski 36
Stepanov G. V. 176
Stepanov J. S. 41, 42, 86
Steube 30, 87
Streljčova 86
Superanskaja 150

Š

Šajkevič 29, 86
Šcerba Lav. V. 22, 23, 25, 28
Šenon Klod (Shannon) 151, 153, 154
Šmeljov 29, 42, 92

Spanova 168
Spicer Leo 53, 66, 86, 89

T

Temeši 30
Tokijeda 31, 32
Tolstoj Aleksej 119
Tomaševski 14
Tomić 36
Toporišič Joze 34, 35, 88
Tošović B. 34, 86, 87, 88, 96, 168
Travniček (Trávníček) 29, 50
Trip Ervin 94
Trnka 17, 29
Trojanska 29, 89
Trost 29, 50
Trošina 19, 86, 168

U

Ugrinova 36
Univerzitet Indijana 17, 91
Urbančić Boris 34, 35

V

Vagner 17
Vachek 29
Valgina 45, 95
Vasak 86
Vededina 95
Vasiljeva 29, 42, 95, 168
Ved 31
Videnov 30
Vidoeski Božidar 35, 36
Vinogradov Viktor 17, 25, 28, 29, 36, 40, 41, 42, 43, 44, 47, 66, 67, 68, 86, 95
Vinokur Grigorij O. 24, 25, 28
Vinokur T. G. 29, 42, 69, 86, 89, 95
Vitgenštajn L. 152
Viti 31
Vitić (Wittich) 30, 87
Vodak 49
Vodička 17
Vološinov 124

„Voprosy jazykoznanija” 17
„Voprosy literatury” 85

Z

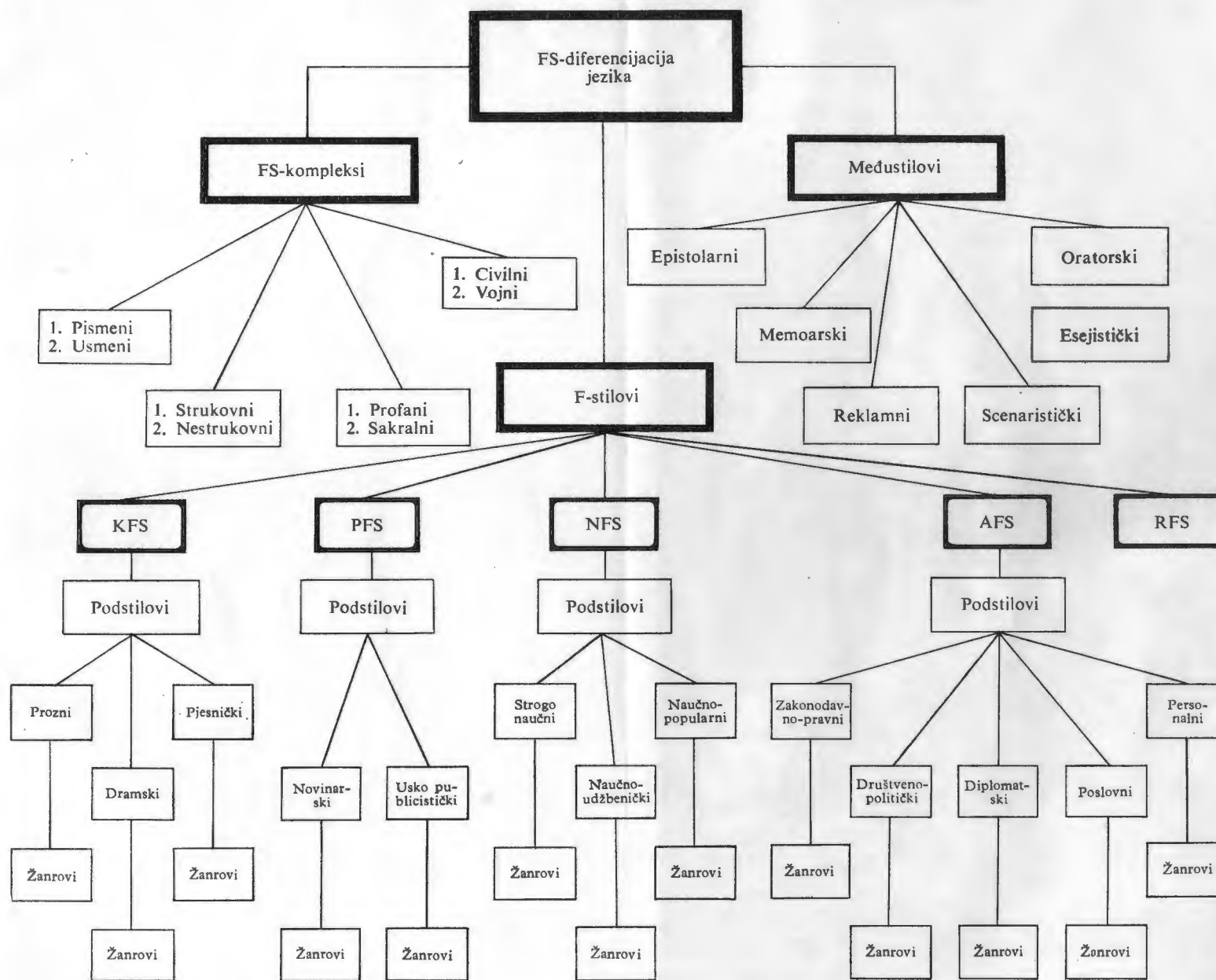
Zeman 153
Zvegincev 19, 86, 94, 168

Ž

Živković Dragiša 54
Žolkovskij 168
Žoržen 30
Žorž Sand 124

SADRŽAJ

UVOD	5
Prvo poglavlje	
STILISTIKA. STIL. FUNKCIONALNI STIL	13
Stilistički pravci i metodi	14
Funkcionalna stilistika	21
Funkcionalni stilovi	37
Vanjezički konstituenti	57
Paradigmatika i sintagmatika	74
Tipologija	79
Drugo poglavlje	
STIL KAO INFORMACIJA	97
Informacijska raznorodnost	101
Kodne kombinacije	143
Kvantitet	150
ZAKLJUČAK	169
LITERATURA	173
SPISAK SKRAĆENICA	252
SUMMARY	253
PEŽIOME	268
PREDMETNI REGISTAR	285
IMENSKI REGISTAR	306

5

13

14

21

37

57

74

79

97

101

143

150

169

173

252

253

268

285

306